

శ్రీగారకావ్య గ్రంథమండలి ప్రబంధపరంపర - ౪

హంసవింశతి.

అయ్యలరాజు నారాయణామాత్యుడు.

PUBLISHED BY
K. G. MURTHY.
FOR SRUNGARA KAVYA GRANDHA MANDALI.
MASULIPATAM.

సర్వస్వామ్యమును
మచిలీపట్టణము,
శ్రీగారకావ్య గ్రంథమండలివారివి.

పదిమాసముల కెక్కుడుగ, మేమొనరించుచుండిన భగీరథప్రయత్నంబు, భగవతియగు వాగ్దేవతానుగ్రహంబున ఫలించి, యమరావణ కల్లోలధోరణీమాధుర్యంబు జరిగి డెచ్చు నయ్యల రాజుకవి దేవేంద్రుని కావ్యామృతప్రవాహం బాంధ్రసారస్వతేయుల నోలలాడించెడి శుభావసరంబు లభించినది.

ఇంతవరకు నొకటి రెండుసార్లు ముద్రితమయ్యా, నీ మహామహానిరచనఁ సమగ్రముగ సుసంస్కృతమై లభింపమి, తీరని లోటుగా నెంతయోకాల మాంధ్రవాఙ్మయ వినోదుల కారాటము కలిగించుచుండుట తలంచుకొనినవారిది, నాదొసగును నివారింప మాచేతనై నవట్టుకు, వ్యగ్రోత్సాహముతో సన్నద్ధులమై శక్తివంచనలేక, తలపెట్టినదానిని మాచేతనై నంతవర కేలోపము కలుగకుండ నిర్వహింపజాలితిమని రసజ్ఞ పాఠకమండలి కెరుకఁజరుచుకొనుచున్నారము. మండలాంతరముల, మారుమూలలదాగియున్న ప్రాంతాలందలి పాఠభేదములారసి చూచికొని జత గూర్చుకొన్న, మాప్రతిని చెన్నపురి ప్రాచ్య లిఖితపుస్తక భాండాగారమునందలి ప్రతులతో సరిచూపించి, యటులఁ బరిష్కృతమైన, దానినే ముద్రింపఁదొంగొంటిమి.

ఆంధ్రవారపత్రికా సంపాదకులును, సిద్ధ సారస్వతులునగు తిరుమల వేంకట రంగాచార్య శిరోమణులు, మాకు వెనుకటి యటులంబలె నెంతయూ సాయపడి, చెన్నపురి పుస్తకభాండాగారమునందుగల

తాళపత్రప్రతి - 13-3-35

కాగితపువ్వితి 12-1-47.

,, 12-3-44 Vol. I.

,, 12-3-45 Vol. II.

వీనిసాహాయ్యమున, మరల గ్రంథమును సంశోధించి, పాఠభేదంబుల సూచించి, మిగిలి పోయిన పద్యములఁజేర్చి, మాతృకను సిద్ధపఱచి, మాయుద్యమంబున కన్నివిధముల చేదోడు వాదోడ్డ ప్రోత్సాహించిరని, యా సౌమ్యమూర్తికి కృతజ్ఞతతో నమోవాకము లని వారి దీక్షాప్రశస్తి నిట నుగ్గడింతుము.

ఆంధ్రసారస్వత ప్రచారమునకుగా నించు మించుగ నధునాతనులలోఁ బ్రథమగణనీయుఁడగు బ్రాహ్మపండితుఁడు తన నిఘంటువునందుదాహరించిన హంసవింశతి పాఠముల నన్నింటిని మేముగీకరించి, గ్రంథముత్తమోత్తమమైనదని యాతఁడిచ్చిన యభిప్రాయముతో మేము పూర్ణముగ నేకీభవించుచు - పాఠక మండలికూడ, తఱచి చూచి యటులనే నొనరించుగాత యని యాచించెదము.

తెలుఁగునాటను జీవనమొనరించు నాయా జాతుల వృత్తులఁ దెలియఁజేయు పారిభాషిక పదనముదాయం బంతయూ వీనమేని పొలు పోసియక సమకూర్పంగలిగిన కార్యదీక్ష యే మా యీ వ్యవసాయంబున విజయతారమై ధన్యులఁజేసినది.

ఇక నుత్సాహ పారవశ్యాందోభితులగు భావుకులు, నయ్యలరాజువాని తియ్యని కవితా-కన్నియ నుడుల గిలిగింతలతో రసదేవిని సమ్యక్ములములకు సోలించి - కావ్యాలాపన లందలి మేలెంచి కృతకృత్యులయ్యెదరుగాక.

హంసవింశతికిఁ దరువాత ప్రయాగ కామేశ్వరకవి విరచితమగు 'గోపాల లీలాసుధాల

తొలికూర్పు.
కార్తీకం, ౧౯౩౮
వేయి ప్రతులు.

ముద్రణము.
రామా ఆర్ట్స్ ప్రెస్,
మచిలీపట్టణము.

హరి' యను శృంగార ప్రబంధమును బ్రకటింపఁ దలఁచితిమి. ఆ మహాకవిని గూర్చి యాంధ్ర కవుల చరిత్రమునందు, స్వర్ణీయ కందుకూరి వీరేశలింగము పంతులుగా రిటుల వ్రాసి యున్నారు.

‘ఇతఁడు గోపాల లీలాసుధాలహరి యను మూఁడశ్వాసములప్రబంధమును రచించి రామ భీరస్వామి కంఠీతము చేసెను. ఈకవి విశాఖ పట్టణమండలపువాఁడు. వైదిక బ్రాహ్మణుఁడు, కాశికగోత్రుఁడు; నారసింహ పోతుఁడు, సర్వేశ్వర పుత్రుఁడు. ఇతఁడు నూరుసంవత్సరముల క్రిందట నుండినవాఁడు. కవిత్వము మంచిదేయైనను శృంగారవర్ణనము నితఁడు మిక్కిలి పచ్చిగాఁ జేసియున్నాఁడు.’

ఈ ప్రశంసను బట్టిచూచిన, ప్రయాగకామేశ్వరకవి లాక్షణికుఁడై నిర్దుష్టమగు మధురకవితఁ జెప్ప వలంతియనియు, నాతని గ్రంథమునందు శృంగారవర్ణనము లతివేలములుగ నొనర్పంబడినవనియు నాపండితుఁ డభిప్రాయపడి నటులఁ దెల్లమగుచున్నది. పంతులుగారు, కావ్యకన్యక కచుచాద్యాకార వైలక్షణ్య శోభల గురు తెలుఁగఁ దలఁచని సాత్విక నిర్గుణమూర్తి యగుటఁజేసి, కవి శృంగార వర్ణనమునకు దిగినభాగములఁ బ్రేతులందు బరశోధనావసరమునఁజూచినపుడెల్ల కంటగించుకొనుట యాయనకుఁ బరిపాటియాయెనని విజ్ఞులెఱింగినదే. ముద్దవశనిఁగూర్చి వ్రాయుచు, ‘ఇది సంగీత సాహిత్య భరతశాస్త్రములలోఁ బ్రవీణురాలై నట్లు తానే చెప్పకొన్నది. దీని కవిత్వము నాతి కఠినమై మృదువుగానుండిన దనుటకు సందేహములేదు, ... జారత్వమే కులవృత్తిగాఁగల్గి వేశ్యయగుటచేత... శృంగార

రసమునుపేర సంభోగాది వర్ణనములను పుస్తకమునిండ మిక్కిలి పచ్చిగాఁజేసినది’ అనియు, పుస్తత గ్రంథమును, కవిత్వమును గూర్చి ‘ఈతనికవిత్వము మొత్తముమీద ఫౌఢమై రసనంతమైనదిగానున్నది... అయినను పుస్తకమునింక, అంకుపోయి బొంకాడి తప్పించుకొన్న యుపాయములే వర్ణింపఁబడి యుండుటచేత నిది దుగ్గీతిబోధకమై నీతిపరులకుఁ బఠనయోగ్యము కానిదయియున్నది? అని యిటుల నుడివియున్నారు. కావ్యములందలిసీతీ కవి, రచనావసరములఁ బాటించు రసనియమము, విమర్శకునికన్న రసజ్ఞుఁడే యెఱుంగదగినవాఁడగుటవలన, నాయాకృతుల నజరామర వ్యాప్తియే, వారల కావ్యప్రతిభ దీరిచిన యాచిత్యంబు కదాహరణంబని నుడివిన చాలును. ఇఛాదేవీయంబును, మామండలి ప్రథమంబుననే బ్రకటించినదిగదా; యిప్పుడు, హంసవింశతి, యికమీఁద గోపాలలీలా సుధాలహరి ప్రకటితముకానున్నదన, యే మారని మాయత్నంబులందైన కార్యగౌరవంబు సభ్యులకుఁ దెల్లమగును. గోపాలలీలా సుధాలహరి, మామండలి ప్రచురణము లన్నిటి వలెనే శుద్ధప్రతిగా, సమగ్రముగ ముద్రాణమునందుకొన సిద్ధమగుచున్నది. మాయభిప్రాయంబుననది, రాధకాసాంత్యనంబున కెనవచ్చు కవిత్వసంపదలతో నొప్పుచున్న సత్రపు బంధమై, సారస్వతాభిమానులందఱి కరంబుల నలంకరింపఁదగిన యర్హతకుఁ జాలినదై యున్నదనియు, దానినచిరంబున మామండలి సభ్యుల కందజేయగలమనియు విన్నవించుము.

కే. జీ. మూర్తి,
వ్యవస్థాపకుఁడు.

వరాహ మిహిరాచార్యుడు, పారంపర్యం గా, ఆచార్యమండలికి తాత్వికముగా అభిజ్ఞాతమైన ప్రజనన మూలాధారసూత్రాన్ని ఛందోనియమాచరణాన కావ్యఫలదాయినిగా ప్రశంసకు తెచ్చుకున్నాడు. స్త్రియో మేధ్యాస్తు సర్వతః - పవిత్రతను స్త్రి అయి అవతరింపచేయడానికి ఋషులు ఆభిజాత్య దోహద విధానాలలో ఉపాదులు ఏలా కల్పించినారా,

సోమః ప్రథమో వివిదే గంధర్వో వివిద ఉత్తరః తృతీయో అగ్నిష్టో పతిః...

సోమోదద ద్గంధర్వాయ గంధర్వోదద దగ్మయే రయించ పుత్రాం శ్చాదా దగ్ని ర్మహ్య మఘోషమామ్...

(ఋగ్వేదం 10-85; 40-41)

బ్రాహ్మణాః పాదతోమేధ్యా
గావో మేధ్యాశ్చపృష్ఠతః
అజాశ్చ ముఖతోమేధ్యాః
స్త్రీయో మేధ్యాస్తు సర్వతః. 1

- పాక్వత మాయా జాలకాంతరాల్లో ప్రణయకల్లోల విభ్రమాన శోషిల్లనీయకుండా వైదిక-చైతన్య ధీరుడైన ఆదికవి కూడా, ఆడుపులుగుకు జరిగిన అపరాధానికి శోకమై పోతలపెట్టిన శోకా కోశంలో మాతృదేవి అయిన నారీమూర్తి ధర్మవ్రతనిర్వహణ దీక్షా ప్రశంసగా మంగళాభివాదం పొంగి పోయింది. భగవత్పాదుల శివానంద - సౌందర్యలహరీ మాలికలలో తొలిపంకజ కోరకమైనది - ఈ పరమార్థాధిగమనమే.

1 బ్రాహ్మణాః పాదయోర్మేధ్యాః
పవిత్రాః బ్రాహ్మణానాం పాదగ్రహణం
సరైః కర్తుం యుజ్యత ఇత్యర్థః....యోషితః
తు సర్వతః సర్వేష్వంగేషు స్వర్ణాలింగ నాధర
పానాదిప్విత్యర్థః మేధ్యాః పవిత్రాః

తథా చోశానసీ స్మృతిః - గౌర్మేధ్యా
పృష్ఠే పురస్తాదజాదయః స్త్రీయః సర్వతః
(3-17-19) బృహస్పతి రష్యాహ -

పాదాశుచీ బ్రాహ్మణానా మజాశ్వస్య
ముఖంశుచిః
గవాం పృష్ఠాని మేధ్యాని సర్వగాత్రాణి
యోషితామ్.

ఇతి 'శుచిర్నారీ పతివ్రతా' (4-34) ఇతి
యమ వచనానుసారేణ పతివ్రతానామేవ
సర్వాస్వవస్థాసు సర్వేషు చాంగేషు మేధ్యత్వం
సిగ్ధ్యతి. - (క్షీతిశ చండుని నిరణం).

ఈ అర్థమునే మిహిరుడు,
సోమస్తానా మదా చౌచం గంధర్వః
శిషి తాం గిరామ్

పావకః సర్వమేధ్యత్వం తస్మాన్నిష్క్ర-
సమాః స్త్రీయః

అని అనువదించాడు. సృష్టికి వన్నెలు
తేల్చే లావణ్యసామగ్రిని కళాముఖంగా అమ-
రించే సంధాతలు ముక్కాకలదీర్చి, ప్రజాపతి
నిర్మాణానికి ఒచ్చెములురాసేకుండా, మానవు-
నికి ... వరప్రదానంగా అనుగ్రహించారని,
పూజ్యానురాగాన్ని అనుశాసించే స్మృతి
కారుడు, 'యత్రినార్యాస్తు పూజ్యంతే రమంతే
తత్రదేవతాః' అని హెచ్చరిక తెలుపు-
తున్నాడు... ఎంతటిదోషమైనా, తామరపాకు
మీద తొణికిసలాడే నీటి ముత్తేమంతగానన్నా
అంటి పట్టుకోలేదని నిర్రేశించు తున్నాడు,
వివరణగా. ౩

ఉపదేశమేమంటే 'జయేధర్మిత్యాః పుర-
మేవసారం, పురే గృహం సదగ్ని చైకదేశః,
తత్రాపి శయ్యా, శయనే వరాస్త్రీ, రతో
జ్వలా రాజ్యసుఖస్యసారః' ఇలా అంగీకరించ-
వలసింది. ౩. ధర్మావిరుద్ధమైన మార్గమున
తృతీయ పురుషార్థాన్ని భజించడానికి, ఆ
వ్యాపారప్రవర్తకుడుగా భగవానుడే గీతా
వాక్యంగా సంసారాన్ని ఆపహించుతున్నాడు. 4

కాని, పూర్వపక్షగర్జనలున్నా లేకపోతేదు,
'సవాస్త్రేణాని సఖ్యాని సంతి సాలావృకాణాం
హృదయాన్యేతా...' అనురాగామృతప్రదా-
నం... అర్హ - అధికారులకు చేయడానికి...
కట్టుబాటులను అతిక్రమించే స్వచ్ఛందపదా-
న్యత రూపమోహినులకు ప్రకృతిగా, పద్మ

సంభవుడు ప్రసాదించడమే పురుషర్షభుడి
స్వార్థమర్యాదకు లాఘవం. చంచలదృష్టుల
చాంచల్యానికి ... వాగురాబద్ధుడుగా లోగి
పోయే గృహస్థు ... ఆచాంచల్యము ... తన
విలాసవల్లరికే దోహదసేవ చేయవలెననే...
అనౌదార్య అనుశాసన విధులలో... అనేకంగా
అరికట్టడానికి పూనుకునే ప్రయత్నాలను తిరగ
దోగిసి .. పరాజయ ముద్ర చిహ్నించడమే...
విధాతకు ... స్వధర్మనిర్వహణలో చేదోడు
గా అమ్ములపదనుతో తరితీపులూరించే రమా-
కుమారుడి .. ధర్మవిజయలాంఛనః కళ్లుబేడి
సల పోలికగా తొణికి కామినుల వాలు
చూపుల చలువనీడల్లో కామాగమ-వాలభ్య
సిద్ధికి గురుకులవాసపు కాకలదీరే... శాస్త్ర
వేత్త ఋషుల సూత్రప్రాబల్యంతో... స్వదూర
రక్షణోపాయాలు వెదుకుతున్నాడు. గుహ్యం
... గుహ్యతమ... మనప్రస్తావనతో శంకరుడు
వామారానికి అర్థవాదప్రశస్తితో ఉపదేశించే
పాతివ్రత్యపుణ్యఫలం... లాభాలూ ఒకమూల
ఉంటూనేఉండగా... అవి ఏమీ పనిచేయ
నందువల్ల... పాతిత్వాన్ని... స్వయం వరించే
కులపాలికల మనసు పోకడలను ... అన్వర్థ
హేతు - యోజనతో ... కూలంకష విభాగ
పరిగణనముచేసి... ఎందుకు చెడిపోవడం కలు-
గుతుంది .. ఎవరు, చెడిపోయేవాళ్లకు, ఆసలా

2 ఆపస్తంబుడు (2-౩) పరాశరుడు
(7-2, 35) మనువు (9-26, ౪8).

3 'సగృహం గృహమిత్యాహుర్గృహిణీ
గృహముచ్యతే' (మహాభారతం (12-144-6)
'జాయాదేస్తమ్') ఋగ్వేదం ౩-5౩-4)

4 ధర్మావిరుద్ధో భూతేషు కామో అస్మి
భరత్తుభ!

అవుతారు... అనేవి, లోకంలో తపోదృష్టిని
... సంగ్రహించుకున్నవి... దోసగుల- వల్లిగా
... అధ్యాపకరూపం యిచ్చి ... అభిజ్ఞానం
కలిగించుతున్నాడు:

సవ్యాధీష్ఠాభి కువ్యక్తి ధనహీన ప్రవాసినామ్
ప్రియో యాత్రాది సంరక్తాస్తాశ్చసాధ్యాః
ప్రకీర్తితాః

రజకీ మాలినీ ధాత్రీ యోగినీ ప్రతివేశినీ
సఖీ గోపాలికా చేతీ నాపితీ దూతికా మతాః

ప్రతిపద మదనప్రదీపః కైతైః మృదువచనైః
యువతీ తయాభిధేయా కుసుమశరరుజావికీర్ణ
ధైర్యా దుగ్రీతమనుయాస్యతి యైః సుతేవ
దూతీమైః -

వాత్స్యాయనుడి అడుగుజాలలో నడచిన
భిక్షు పద్మశ్రీ నిబంధన భాగంలో... లోపా
లను... సర్ది చెప్పకుని... కామారోగ్యం...
కామినీలోల విలోకనాలలో తనవైపునకు మర
లించుకోదలచే... మానవుడి అన్నికహృద
యాకోశం ప్రతిస్పందిస్తూన్నది. విక్రమా
ర్కుడి సోదరునిలాగు అనుభవంపారం చూచి
... ఆమీద దాన్ని గర్హించడానికి తలకొనే
యోగులు... అందరూ అయితే... లోక
పాపారం చట్టుబడిపోతుందికాబట్టి... అంద
నీయని గిక్కిరింపుతో... శ్రీ... పురుషుడికి
... ఎప్పుడూ అందుబాటుతూనే ఉంటుంది.
కాపటికలని... ఉత్క్రేష్టంతో యీనడించు
... మానవహృదయమే,

కామినీ ప్రథమ, యావనాన్వితాం
మందవల్లు మృదుపీడిత స్వనామ్
ఉత్సాహం సమవలంబ్య యారతిః
సా నధాత్మభవనేతి మేమతిః - అని అట్టులు
చాచుతుంది.

౨

శ్రీ హృదయదార్పణ్య ప్రచారకంగా...
స్వీయకవితాప్రాగల్భ్యాన్ని దుర్వినియోగం
చేయడం, పుణ్యానికా... పురుషార్థానికా?

మోక్షప్రాప్తికి సాధనపరంపరను నిర్మించు
కుంటూ, ఐహికంగా గీతాలాపాలు సేకరించే
యశోవైభవ - సముపార్జనము, విశ్వశ్రేయో
రూపిగా హితవై నది కాని, ఏపుణ్యగాఢా
ప్రవచనమున్ను వినబడనీయని ... ఈ అప
మార్గ గమనంవల్ల... కవి బావుకునేది ఏమిటి?
అనే నీరసచాందస ఆశంకకు సమాధానవా
క్యాలు - గాఢేయుడికి అప్పచెల్లెలైన కావ్య
కన్య... స్వీయమనోసుకూల జగతిలో.. ఆత్మ
గతంగా శబలించే... చిత్రవర్ణ సందోహం...
భావుకుల భావనలో... కైవల్యచందికల
విరిపూతలునించి... మోక్షవాసంతీ ఘుమ
ఘుమలకు... నందనవనీ రామణీయక - కోర
కామరత్నం సంఘటించుతుంది. కవి అయిన
వానిసాధనకు అదిసిద్ధి. లోకం అనుమతించే
మెరమెచ్చుల మేరల్లోనే ఉండి... పురాణ -
పుణ్యాన్ని సూత్రమే గణించుకునే నియమానికి
లోగి... కావ్యకన్య ముక్తి పొందగల్గాల్లో
విహారవారసత్వం కాదని నిరసించుకునే...
అలనగతి... ఆతనిలో రగులుకోదు. కావ్య
వధువు కట్టుబడిఉండే సీతివేరు... ఆబాల
నోచినవానికి అందిచ్చేఫలమువేరు: ఈ సంప్ర
దాయాన్ని గుర్తించుకోగల ప్రాజ్ఞుడే కావ్య
రసికుడౌతాడు: యుగాలనాటి ముదుసలి
అయిన ముక్తికాంతా స్వయంగా హాసంలో.
ఉన్న నీరసబంధన-గారవం కన్న... స్వైరచారి
ణిగా... నోరూరించే కావ్యకన్యకే కీర్తదాసు
డౌతాడు.

చిలుక ... మానవులు దిద్దిన ఒరవడిలో పలుకుల తీయందము మెలిపి ... నిలువరించి సంతమాత్రాన...పరకీయకాబోతూ, స్వీయ నాగరత్వాన్ని ... కలలలో పులకరించనేర్చిన సరసురాలు ... కార్యాచరణాన్ని ఉజ్జగించి నిలిచిపోవడం...అది ఏటి ప్రోడతనం? మాటల్లోకట్టివైచి...యశావనం ధన్యంకానీయకుండా తెలవారించడానికి పూనుకున్నదనే సంగతి... ప్రభావతికి తెలియదా? .. హంసకూడా, ఆచార్యులలోనే...ధర్మానుష్ఠానం చేస్తూన్నదని ... హేమావతి గమనించలేకపోయిందా? - తెలియక కాదు, కాని,

— హేమావతి... ఇరువది కథలలో నాయికలలాగా పాపాచరణానికి అందేవేసుకొని గడిదేరిన దిటవరికాదు. అనుకూలుడై ... సకల సంపదలతో తులదూగించే నాయకునికి అనుకూలగా...మచ్చలేని మనసుతో మెలగుతూ అత్తమామల కట్టడిలో ... గృహకార్యనిర్వహణలో తీరికలేక...అడుగు తప్పిపడటానికి అవకాశంలేని పాతివ్రత్యం పాలించుకుంటూ వస్తుంది. అదివరకు ఎన్నిసార్లు విప్రలంభం అనుభవించలేదు? అప్పుడల్లా, నాయకుని పునరాగమనాన్ని నిరీక్షించుతూ సజావైన విరహంతో చిక్కినగమ్మై పోవడానికి అలవాటు పడ్డ ప్రాణి... చతురిక అయిన హేల సంధా సచాతుర్య ఫణతుల్లో, కొత్తధోరణిలోకి తెప్పరిలి, నూతనానుబంధం కుదిరించుకునేందుకు తహతహలాడిపోయింది. ప్రోషితభర్తృక, కామచైతన్యంతో అభిసారికారీతు లలవరించుకున్నది. కాని దుర్యోగమువల్ల, కమన సమాగమము. ప్రాప్తించక నవరసికునిమీద

మమత చెల్లించుకోలేని నలత, ఆ ఇరువది రాతుల్లా కలచివైచి ... దరిదుల మనోరథంవలె— కొత్తగా సాగిన తీగ, మరల తొలుతటి తరుకాండాన్నే ఆశ్రయించి. అంతటితో సరిపొచ్చుకుని, ఊరక...ఎక్కిళ్లను... గుక్కిళ్లుగా మార్చుకోవలసి వచ్చింది.

‘కోమటికోడలు కొమ్మ’ అయిన ప్రభావతి, సామాన్య లౌక్యధర్మవిరుద్ధమైన రూపసంపద కలిగి ..రసికరాజుల తలమానికమైన, ప్రభువును మోహపెట్టగలిగిన భాగ్యశాలి... ఆమె కో ఫలానుభవంలో తుల్యయోగితగా ‘ సాతాని బిసప్రసూనదళ భాళభల్లీతరళాక్షి ’ హేమావతి, కావడం...విధి ప్రాబల్యముకాక మరేమి? సామాన్యముగా అడ్డంకులుగా తగిలి ...సామాన్య గృహిణులను సామాన్యావైఖరులలోకి ఈడ్వకుండాఉండే ... అత్తమామల కోరంటికం ..ఆరడిపెట్టే వదినె మరదులు... నిమిషమేమారని మగడూ ... ఇవి అన్నీ... సమయానికి, చురచురలాడే ఎండుకు కరగిపోయే మంచు తెరలై రసికునివద్దకు రహదారిని తీర్చినా... హేమావతి మనసు తీర్చుకోలేక పోవడానికి కారణము...ఆమె ఎన్నడూ అంత కుముందు ఆలాటి ఆలోచనలకన్నా అలవడినది కాకపోవడం...అప్పుడు హేల ఉపదేశంవల్ల ఆతలపుకు మల్లినా...అందులో సాధకబాధకాలు స్వయంగా నిర్ణయించుకోలేని అప్రేక్షకావడం...తనంత తావలచి పోయేది కాక... అంపిన దూతిక వెంట అననుభూతమైన అనుభవకోసం అడుగుపెకలించి ముందుకువేయడంలో ఉండే అటమట... వెరపుడిపి తగిన సమాధానం చెప్పవలసిన నాయకుడు ఎదుటలేక పోవడం...కథలంటే చెవికోసుకునే పసితనం,

అందులో తిరుగుళ్లు చెప్పలేని అమాయకత్వం... ఇలా కర్ణుడిపాటుకు కమ్ముకున్నన్ని కారణాలు హేమావతిని చౌర్యరతంపాల పడనీయకుండా చేసినవి: అలా ఆకునందక పోకను పొందక ఆనందర్థం అప్పటికి విచ్చిపోయినా... ఆతరువాత జీవితంలో తీరికగా ఉన్నప్పుడు... భావనలో తఘకుమనడానికి... కొన్ని మెళుకువలు ఒంటపట్టినవని—భావుకు లూహించుకోవచ్చును.

విధిలేవ బలీయసీ అనుకునేందుకు... కోరికలకు నేరుగా చెల్లిపోగల నేర్పులేని యాయుగంలో... ఇంతకుమించిన నిదర్శనము ఏమికావాలి? కథలు చెప్పి బుద్ధిమల్లించిందా, హంస? అదిచేసింది అసలు ఆవ్రయత్నంకాదు. ఏలాగో చిలవలు పలవలుచేసి ఏవో కథలల్లి... ఆదుర్దాను ముంచివేసి ఆలస్యంచేసి... అందుకు లగించిన చిక్కుకు ఆశ్చర్యపడేటట్టు ఉక్కిరిబిక్కిరిచేసి... కోడికూసేవేళకాదా... హేమావతి అడుగుగడపలవతల పడనీయకుండా కాచుకోవడంమాత్రం. పోనీ ఒకరాత్రి ఆమాదిరిగా రక్షించుకున్నదనుకున్నా... మనసుమారని హేమావతి మల్లామామూలుచేళకు మునుపటికన్నా ఎక్కువగా సింగారించుకుని... ముందుకుదూకే కోరికలతో... ఏమైనాసరే ఆనాడు వెల్లితీరాలనే దీక్షతో... కదలివచ్చి.. పంజరందగ్గర బందీ అయిపోవడం.. వెంటనున్నబుజుత అయినా శుభముహూర్తం మించుతుందని తొందరించకపోవడం, ఈకలాపం తెలుసుకుని అవతల నాయకుడైనా... ఏదో ఏర్పాటుచేయక నోటిలో పేరేలువేసుకుని... దానంతట అదే రాక ఏమవుతుందనే ధీమా

తోఉండటం... ఈలా వ్యర్థంగా పుణ్యకాలం గడచిపోవడం... చివరకు, ఓడబేరానికి వెళ్లిన మగడు మల్లి వాడకు వచ్చినకబురువిని... అంతటితో, ఇక సాగేకలాపం కాదుకనుక... వాంఛలను మనసులో మారుమూలలకు త్రోసి వేసి... ఏమిఎరుగని దానిలాగా స్వామిని ఎదుర్కొనడం... ఆకబురువిని మహారాజు శృంగారచందనచర్చలకు... నిర్వేద—వైరాగ్య విభూతి ఇప్పించి... మనసు సంబాళించుకోవడం... పసలేని ఈ అల్లికలలో తేల్చుకున్న పరమార్థం ఏమిటి? సీతిభోధన అనవలెనా... ఇరవై జారవృతల కథలలో అందుకు చీమవాసి అయినా సంనులేదు... పాపాచరణానికి తగినబాధ పడకపోగా... చెక్కుచెదరకుండా ఆవ్యవసాయం అవిచ్చిన్నంగా ఆజన్మాంతం సాగించినట్టు ద్యోతకమాతూంది. ఇక హేమావతికథా... పాలుత్రాగినేర్చిన బంగారుతల్లికి మీగడ మింగుడుపడలేదనే సామెత స్ఫురణకు తెచ్చుకుని.. ఆలాపగమకాన రమణీయ అర్థప్రతిపాదనమే అక్కడక్కడ కావ్యవాణి మేళవించేలయలని... భావించుకుని... కావ్యకన్యకు సోదరులయే సీరసయోగాన్నుంచి రసికులు తప్పించుకోవలసి ఉంటుంది.

౪

చైనా జాతిలో మొలకెత్తి... జపాను సాహితీలతను లతాంతాలు విరియించిన ఒక కథ—ఆకాశరాజుకు తంబతా సుమే అనే ఒక చక్కని చుక్క, ఒక్కతే కూతురు: ఆపిల్లకు బట్టలు, నేయడం అంటే ఇంతంత అనరాని సరదా. తండ్రికి కావలసినపంచలన్నీ, ఆ అమ్మాయే నేసిపెడుతుండేది. ఒకనాడు మగ్గంముందు

కూర్చుని పోగులు సారించుతూ, దోవమెంట
మాంచిపై నకోడెను తోలుకుపోతున్న, ఓ
కోడెకానిమీద, కన్నువేసింది. తండ్రికి ఆమె
మనసు తెలిసి, ఆతడి పొత్తుకు అనుమతించాడు..
అల్లుడినిచేసుకుంటానన్నాడు. కాని పెళ్లైనప్పు
టినుంచీ...వార్లద్దరూ, ఒకరి నొకరు ఎడబా
యకపోగా...చేయవలసినపనులు వెనుకబడి...
ఆకాశరాజుకు, పంచలు...ఎద్దుకు, మేతా...
కరవై...ఆయన, చూస్తూ ఉరకండలేక
అడంటను విడదీశాడు. ఆకాశగంగకు అద్దరి
నొకరు ఇద్దరినొకరూ ఉండవలసిందిగా కట్టడ
చేశాడు. కాని ఏడాది కోరోజు, ఆశ్వయుజ
శుద్ధ సప్తమినాడుమాత్రం...ఇద్దరూ సంసారం
తీర్చుకోవచ్చునని వరం అనుగ్రహించాడు.
ఆరాత్రి...ఆకాశం నిర్మలంగాఉంటే...విహం
గాలు రెక్కలతో వంతెన అమర్చి...ఆ
యావనుణ్ణిఆవలబిడ్డుపట్టిస్తాయి:మునురుపటైనా
గంగ ఉరవడివచ్చి కట్టలుదూసుకుంటుంది...
రెక్కలు ఎన్నిసాచినా బిడ్డలందవు. కనుక...
గుడ్డిలో మెల్ల అయి నిలిచిన ఆ వరలేశమైనా
ఎప్పుడూ వినియోగానికీరాదు...దుర్దినాలు
ప్రబలడమే సంభవించితే ఏళ్ల తరబడి వాళ్లొకరి
నొకరు ఎడబాసే ఉండటమాతుంది కాని,
ఏదిఎట్లులై నా...ఏటా ఏరువెల్లువలై నా...
వారిప్రేమ వసివాడదు, సహనస్థితిపాయదు.
ఎవరి పనివారు ఏమరకుండా నిర్వహించు
కుంటూ...ఏడాదికోనాడై నా కలుసుకుంటా
ముగదా అనే ఆశతో కలకలలాడుతూ
ఉంటారు.

ఈకథకు జపానుదేశం పౌరాణికసంచయం
లో, అనేకరూపాలు పారంపరిలో కలిగినవి...

అన్వయంలో చాలా విచిత్రములు తలచూపి
నవి...అవి అన్నీనివరించడానికి ప్రత్యేకగ్రంథం
కావాలి. ముఖ్యంగా గమనించవలసింది...
ఆ ప్రేమదంపతుల సమాగమం పండుగచేసు
కోవడం ఆబాలగోపాలం ఆదేశంలో అలవా
టైపోయింది. పసిపాపలుకూడా, ఆనాడు
చిలుకపలుకులుగా ఆకాశరాజకన్యకు...వరుని
అనుసంధానించే మంగళగానంచేస్తారు: అందని
వాడై పోయి... అందనివాడుకాని... ఆగోపా
లకునిమీద ..అమర తంతువాయని అరమరిక
లెరుగని కూరిమి ..అచ్చటి మహాకవులనేకుల
చేత...స్వగత—ఛందము లందగించ పురి
కొల్పింది...

ఆమెనో గో వా
అయి ముకీ తాషి తే
వాగా కోయా పీ—
కిమి కిమాసు నాదీ
హిమో తోకీ మాకేనా...

(ఆకాశగంగకు ఈదరిని...ఇంతకాలం
నుంచీ కన్నులుకాయలు కాచి కనిపెట్టుకొని...
వెంపరలాడుతూ ఉన్నానో...నానాభుడిరేయి
నాకు దక్కబోతున్నాడు. నానీవి సడలించే
తరుణం ఆసన్నమైనది.)

హిసా కతా నో
ఆమె నో కావాశె నీ
పూనే ఉకతె
కోయాయ్ కా—క్రీమి గా
ఆగరి కిమా సర...

(నురగలై పరవళుపోయే అమరాకాశ
వాహినిని తరించి...తేలియాడుతూ నాస్వామి
యారాత్రివచ్చి పరవశింపచేయగలడు.)

కాజీ కూమో వా
 పూతా-తూ నో కిషి నీ
 కాయోయో దోమో
 వాగా తోహో తూనూ నో
 కోతో జో కాయో వానూ...

సుబూతే నీ మో
 నాగే కోషిను జేకీ
 ఆమొనో గోవా
 హేదా తేరేబా కా మో
 ఆమత సుజే నాకీ...

(వాయుదేవుడూ పర్జన్యుడూ, ఈవలావల
 రాకపోకలు సలుపుతూన్నా మాయరుపురికీ...
 ఒకపలుకైనా నడవదుగదా...అద్దరి కూత
 వ్రేటుదూరంలో ఉన్నా...హతవిధి...ఆశ్వ
 యుజంవచ్చేదాకా, ఒకరికొకరం కాకుండా
 చేసింది.)

ఆమొనో గోవా
 ఈతో కావా నానూ వా
 తాతేనే గోమో
 సమోరే గాతాషి
 చికాక్ కోనో సే వో...

(ఆకాశగంగ పొంగకపోయినా..అంతగా
 గడవరాని అడ్డంకులు లేకపోయినా..ఆ రవంత
 ప్రవాహాన్నీ అతిక్రమించి ఆతనిసరస చేర
 నీయని..దురుల్లంస్సు- అనుశాసనం...అప్రతి
 హత ప్రతిబంధకమాతూ ఉన్నది.)

—(జూపాను పద్యవళి, అనువాదమూ,
 The Romance of the Milky way
 and other Studies- అనే లె. హరన్
 సంగ్రహాన్ని అనుసరించి.)

పద్యమాలిక వివిధవర్ణ చమత్కృతులతో
 అవిరళంగా గృధ్రితమై ఉన్నప్పటికిన్నీ...ప్రస్తు

తమునకు ఉపయోగించే అంతవరకే సమకూ
 ర్చుకోవలసివచ్చింది. సాదృశ్యముతో...
 ఫలశ్రుతిని ఒరసేటందుకు, ఆకాశరాజకన్య...
 అతాకికప్రేమగాధన, హేమావతి చిడిముడి
 పాటుగో జారవిడిచి... ప్రణయ-చిలిపితనము
 సరసను నిలిపి...లాఘవమేమో నిర్ణయించు
 కొననొను. హేమావతి, అంతవరకున్నా
 కట్టుకొన్న మగనితో...మనసుతోపనిలేకుండా,
 కన్నులు మూసికొని కాపురముచేస్తూ
 వచ్చింది, పాతినీతల్లం నిలువఎరుగని ఆకారణ
 పతివ్రతగా: కారణాంతరములు హేల విప్పి
 చెప్పగానే కన్నులు విప్పారినవే కాని...
 కదనుతోక్కేమననును దాటులకు తీర్చే నేర్పరి
 తనానికిలోపించిందువల్ల. ఆరాటం తెప్పించిన
 అలసటకు తాళుకోలేక...మూసిన కన్నుల
 తోనే ముక్తికి వెదుకులాడి రాసికృత్యానికీ
 భంగం కలిగించుకుని...మానసికపతి-వ్రతగా
 వ్రతం నిలుపుకోలేకపోయింది. ఆకాశరాజ
 పుత్రి...ఆవాగును దాటలేని-తనమే హేమా
 వతిని..అమగు మెనలనీయకుండాచేసింది.
 అదే...విధి-అని ఒప్పుకుని...కేవలం అన్యాయం
 అని మొరలుపెట్టే...అలసమానవప్రకృతి...
 అంతకు మించి ఎదురించగలసత్తాచాలక...
 ఉన్నంతలో ఉత్తమ ఫలోన్ముఖమైన ఉద్యావ
 నకు...ఆశించుతుంది. పాపమూ పుణ్యమూ..
 చదురునేతగా అల్లుకుని ఉన్నలోకంలో...
 పుణ్యపు గడులు లెక్కపెట్టుకోమని నేర్పిన
 పురాణగాథలు చక్కదిద్దే...నీతుల నియమా
 లీచాయలకు రావు. విలియం మారిస్ ప్రవ
 చించినట్టు...‘కల్లకాదు...నిజమున్నూ, లేదు..
 కాని మనోహరంమాత్రమాను’ అనుకోవడం,
 హేమావతీ భగ్నప్రణయ జీవితగాథా-తత్త్వ

దార్శనికులకు ఉచితం. ఆలాబరగడంలోఉన్న అనందర్థములు పరిగణించవద్దు...ఆవిధంగా కథముగియడమే కాల্পనికుడుద్దేశించిన ధర్మ రక్షక-విజయనాద-వాదమని యెన్నుతూ ఊరకుండవలసిందే.

కావ్యభారతికి అనువైన అలంకరణములుగా మహామహులందరించిన నియమావళి లాక్షణిక పరిక్షలతో వన్నెనిలుపుకుంటూవచ్చి వందువలన పాఠకలోకం విధివతుగా అంగీకరించవలసిన ప్రాతిపదిక సంకేతగూఢములలో... ఒకటి...పశువృత్తి...సానుకూలపు రాయబారాలునడవటం...సశుభక్ష్యాదిగణమే పూనుకోవలసింది అని. హంసలూ చిలుకలూ మొయిల్లా...నాయికానాయకుల మనసులలో కోరికలను, రెక్కలమీదనో...రెక్కలుకట్టుకున్నట్టుగానో మోసుకొనివచ్చి ఏకంచేయడమనే మర్యాద కావ్యజగతిని తరాలుగా నిలిచిపోయిందానా? మరి,నకలబారజాణిక భాకుశల అయిన కలహంస హేమావతికి...స్వీయనాయకసమాగమనస్థికి అంతరాయంకలిగించి...స్వీయాధర్మానికి కట్టబడి ఉండేలాగు దిద్దడానికి...రాయబారపు పలుకులుకాక...మగడు తిరిగివచ్చేలోపుగ ఆమెతలపెట్టిన నూతన బేరసారము లేలాగో ఉడిగించింది:

విష్ణుదాసుడు పయనమైపోబోతూ, యింటి వారందరిచేతా బౌననిపించుకుని, 'హంస రాజంబు గదియంగ నరిగి, తనదుపయన మెరిగించి యింటిలోభద్రమనుచు, చెప్పంగ దగినమాటలుచెప్పి' ఇల్లుకదిలాడు. అంతకు పూర్వమే, హేల ఆతని యింటికి రాకపోకలు నడుపుతూ వచ్చినపని చక్కబెట్టుకునిపోయినా,

ఆసంగతి ప్రయాణంగొడవలో ముణిగితేలే ఆతడు గమనించకపోవచ్చునేమో కాని... అంతనేర్చిన హంసకు, ఆ ఆచోకి ఏమాత్రమూ తెలిసి ఉండలేదా? తెలిసినా, అడ్డుపడేందుకు తానులేనా అని కిమ్మనకుండా ఊరుకున్నదా? విష్ణుదాసుడు...నహజమైన అతిజాగ్రతకు నిదర్శనంగా 'యింటిలోభద్రం' అని మాట వరుసకు హెచ్చరించాడా? లేక, మనసులో చెప్పరాని కళ్ళకు ఏదో బాధించడంవల్ల నోట అలాపలికిందా?...హంస..విష్ణుదాసు పెంపకంలోనిదికాని, హేమావతి క్షీణ విహంగం కాదు. అది అనుమతిస్తుందని...ఆశీర్వాదించి ఆపనికి అతిశీఘ్రంగాపోయి రమ్మనివంపుతుందనా...దానితో, తనమానాన తానుపోతూ న్నది పోక...చేయబోయే ఘనకార్యపు ఉబునుఎత్తడం?...చెప్పినా ఏం చెయ్యలేని పంజరబద్ధప్రాణిముందర తన ప్రతాపంచూపించడంకోసం చెప్పిందనుకున్నా...చివరకు దాని చెప్పవేతులలోనే...యించుమించు నిలిచిపోయినట్లుయిపోవడం...మొదటి గాంభీర్యముద్రకు ఎంతవిరుపు? ప్రభావతి, చిలుక నిలువరింతలకు తలబగ్గిందంటే...అది ఆమెకు ప్రాణపదమైనది...కలసిమెలసి...అక్కా యని పలుకరించే చనవుతో...మననందిబుచ్చుకున్నది.

హేమావతి... 'పంజర మొక్కింతగదిని నిలిచి...దరస్మితంబైన నెమ్మొగ మించుక వంచి యాత్మదాఁదలంచిన కార్య మెల్లఁబ్రమదంబునఁ దిన్నని కల్కివల్కులం దెలువఁగ' హంస అదే మొదటిసారి ఆకబురువినడంవల్ల.. రెక్కలు ముడుచుకుని, ఇప్పుడేది తొలివ అనే ఆలోచనలతో కొంత కలవరపడి...లోకంలో నలుగురూ ఆడేమాటలనే ఏకరువుపెట్టింది...

హితబోధగా... ఇలా అయితే కొంప మునుగుతుంది సుమా అని: ఏది అపవ్యమో, దాన్నే కనులకు కట్టించడం ఉత్తమ భేషజమేనా? మనసును, తాను ఉపదేశించబోయే దానిమీదకు హితవుచేసి, అంతరాయములకు అరుచి పూతపూయాలి. పగచూపించి పాలుద్రాగించు దామనుకుని తంటాలుపడే హంసకూ, నేస్తంతో విషం మింగించగలిగిన హేలకూ, చాకచక్యంతో ఎంతతేడా ఉన్నది?—కన్న కూతురికిసారెపట్టుకునివచ్చినట్లుగా.. మహా రాజు తలచిన మర్యాదలన్నీ... జరిగించింది... ఎవరికి తగినమాట వారికిచెప్పి అందరినీ మంచిచేసుకుని... కోటలో పాగావేశాననే నమ్మకం చిక్కినతరువాత... అప్పుడు హేమావతిని ఏకాంతానకు జేర్చింది. సూరిపోసే విధానంలో ఎంతనేరుపుందో? ..ముందు, ఆమె చక్కడనం రాసిక్యం ..వీనికి, ఆమె కలలోనై నా తలచని విలువలు కట్టడం... ఆవల బేరగాని తాహ తెలువంటిదో... సంవర్షంలో కలిపి అభివర్ణించడం... మగనిమీది అనుమానపాతివ్రాత్యాన్ని పొల్లులాగా చెరిగివేసి... తాను చెప్పినబేరమే లాభసాటిదని... ఆమెకు నచ్చేటట్టుచేయడం... ప్రభావతి ... కోమటితనానికి ... హేమావతి సీమాటి తనానికి... జతతూగే పద్ధతే, ఇది...

హంస ..తాను చెప్పిన పెడసరం మాటలకు హేమావతి కల్లెర్రచేయడం తప్ప... చలించక పోవడం చూసి... అప్పుడు మరో యెత్తు ఊహించింది: ఇకనుంచి... ఇరవై కథలలోనూ దాని గడుసుతనం, తెరచాటుగా మెర మెరలాడుతూనేఉంటుంది.

ఏకథలోచూసినా, ఏకులం దైనా, నాయక తిండిపోతరాన వేరు పనిపాటలు లేక, జార

వాంఛలకు మరగినదని ఎత్తుకోవడం, 'హేమావతి! నీవిషయం అంతే' అని ఎత్తి పొడవటం: 'ఎవతెచూసినా, మనసుకు నచ్చినవాడు కంట పడగానే ముందూవెనుకూ చూడకుండా, లేని వీలుకల్పించుకుని, హుటాహుటి మారసంగ్రామానికి బారుతీరగా, తీరికగా పిలువనంపినా— ఎంతతీరిఉన్నా— నీ వలాటి హఠాంతకారితనము నేరువవై తివిగా!' అని ఈసడింపు: పాపముపండి నట్లుగా ఎక్కడనున్నవాడైనా పానుపుమీద విటునితోచేరేవేళకు పతి ఊడిపడకమానడని— నిక్కచ్చిమాట— 'కామశాస్త్రవేత్త లాదేశించినటుల మహారాజులు పరదారల కొరకు తామైపోదాడనే నీతిని, నీవంటి లావణ్యనిధానంపొందునకు అంగలార్చుతూనై నా యేమరని నియమవంతుని, కాళ్లకడకు పోవడానికి నీవే మంత తేరకుపడిఉన్న చులకనగత్రైవా?' అనే పౌరుష వాక్యం: 'అప్పుడు అదివలాబాంకితప్పించుకుంటుంది, నీవైతే ఏంచేసేదానవు?' అని శరపరంపరగా కురిపించే ప్రశ్నల తాకుడుతో వినిపించిన జవాబులలో 'నిజమే అది ఎంతటి కై నాతగినది, నేనే ఎందులకూ కొరమాలినదాన'నని— గుండెబొప్పికట్టించడం. ఇలా పురిపురి మెలివిప్పి సాగలాగితేనేకాని హేమావతి మనసు, బంధాన్ని, చివరకు తెగించలేక పోయింది: అనుగుణ్య కథాప్రసంగంతో ఊదర ఎత్తించితేకాని, ఆఖరున తలపెట్టినవేటుతగిలి, హృదయం అసలు కుదురులోకి కుంగిపోయి పదిలపడదని, హంస యోజనలతో వేసిన పన్నాగం; ఈకలాపం మూలకంగా— ఈరహస్యమే—విష్ణుదాసు డిల్లుచేరేవరకు, హంసను హేమావతికి ఆతనికన్న ఎక్కువగా ప్రాణానికి ప్రాణ మయేటట్టుచేసింది. ఏమీ ఎరుగని

ఆ అమాయకునకు, ఎన్నటికీ తరగని ప్రణయ భాగ్యలాభం... ప్రేమించడంలో ఉండే బాధ, వేదనలతో, హేమావతి ఇతః పరసంసార లక్ష్మికి తొలికానుకగా దోయిలింది, ఆతనికి ఎదురేగి కై దండయిచ్చి తీసుకువచ్చింది. తీరిక అయిన సమయాల్లో, మల్లా నాథుడు ప్రవాస గతుడైనప్పుడు ఎన్నడైనా, ఒంటరితనం, వెనుక తేలిపోయిన గాథను కలకబారిచి ఉంటుందా? ఏమో, అది ప్రబంధప్రసక్తికి ప్రస్తుతంకాని విషయం, కాని అనుబంధంగా ఆధునికులవలెనైనా పెంచదగిన, పోషించ దగిన కల్పన.

౫

ఫలితాంశము పరమాదరణీయమై పరిణ మించేట్టుగా చేసుకొనేదృష్టిలో, సాధనకు ఏరికూర్చుకున్న ఉపాయాలు శబలించే పర మార్థాన్నే ఎన్నికకు తీసుకోవలసి ఉంటుంది అనే తాత్పర్యబంధనాన్ని అనుసరించి, హంస, నీతి. పంచకల్యాణిచేత త్రొక్కిరించిన బూతు- కదను, మనసు నేమాత్రిమున్నూ, అదరనీయ కూడదు. చాతుర్యమేలాంటిదంటే, సాఫీ హితోక్తులు మనసుకు ఎక్కపు, ఎక్కినా ఆ ఒళ్లూయిల్లా మరచిపోయిన సారవశ్య- సంభ్రమంలో ఏమాత్రిమూ పనిచేయవు కనుక, జరగడానికి సర్వమూ సిద్ధమైఉన్న కలాపానికి తూగివచ్చే ప్రసంగంతోనే హరిః ఓం అని ప్రారంభముచేస్తే హేమావతి, హంసచెప్పేది చెవులు దోరబెట్టుకుని వింటుంది, మనసులోకి ఎక్కేవరకేతప్ప ఆ తరువాత మాటలు తప్పకపనిచేసి తీరుతవి, కాళ్లకు బండాలుగా తగులుకుంటవి అనే ధైర్యం చాలిందిగనుకనే, హంస తూచినట్టుగా ఎత్తు

వేసిచూసింది, అదిసరిగా ఆలాగేపారింది.

పశుపక్షిగణం, మానుష భాషణలను... ప్రజ్ఞను... అలవాటు చేసుకోవడానికి వీలు న్నదా? * లేకపోతే, మానవుల ప్రతిబంధ కాలను తొలగించడానికి, అమానుషశక్తి నాపహింపచేయడానికి, సాంకేతికమూర్ఖులను కావ్యవాణి వీణాకల్పన స్పందించినదా? రెండు సంశయాలనూ సదుత్తరాలతో నివారించుకో వచ్చును. అభిజ్ఞాన చైతన్యము ప్రకృతి పరి వర్తన క్రమంలో, ప్రాణికోటిలో వివిధముగా విభాసించినా, మూలాధారమైన ఆంతరఉద్దీపన స్థానము ఏకకూటప్రచాలితమే కనుక, ఆవరణానుగుణ్యముగా పరివర్ధితములైన మర్యాదలు, మహత్తరావకాశాల్లో అతిక్రమించే సుశువులు సృష్టిలో గుప్తంగా భద్రపరుపబడే

* On miraculously gifted Birds:- an arab historian would make it to appear that intelligence and talent ascribed to this parrot are not nearly so wonderful as those which some birds have been known to display ... . He affirms that a parrot in Cairo recited the Kuran from begining to end. The Bashah, he says, desiring to try its talent caused a man to recite a chapter of the Kuran in its presence and to pass irregularly from one chapter to another with the view of leading the bird into error. But instead of this being the result, the parrot corrected him!

Edward william Lane

(P 1004, chap II, Note 22.

ARABIAN NIGHTS. BIBLIOPHILIST SOCIETY EDITION.)

ఉన్నాయి. అవి అవసరాన్నిబట్టి వినియోగం లోకి తెచ్చుకోవడం కావ్య-చంద్రికాల్లో స్వైరవిహారం చేయనేర్చిన విన్నాబలకు ఎప్పుడూతేలికగా చేతనయేవని. ఆశ్రమవాసుల సాహచర్యంవల్ల కాదంబరిలో చిలుకకూ, సాహసంలో రూపం మారినా విక్రమార్కుడుగానే ఉన్న చిలుకకూ, పృథ్వివతిని పృథ్విముఖి డికికూర్చే చిలుకకూ, మాటలు నేర్వనిదే పనులు చక్కబడవు, అభిజాత్యమూ అనుభవములూ అక్కరకురావు: నలుని చేతికి విధివశమున చిక్కిన రాయంచ, మాటలాడనిదే పాణిములు నిలువవు: హేమావతిని చక్కదిద్దడానికి, రాజహంస, ముక్కుకొనతో పక్షములుగీరుకుంటూ మూగనోముగట్టి తెల్లబోయిఉరుకుంటేనో, శకుంతలపాజంగా, గీపెడితేనో, తలచినది కొనసాగించుకోగలిగేదా?

—అవసరమైనప్పుడు మాటలు రావాలి, అలాకావడం భౌతికంగానైనా అసాధ్యపరిణామంకాదు: అందుకనే అస్సాభావికం అని పించనీయకుండా, అటు యూసఫ్ కథాసంగ్రహంలోనూ, లాఫాంటే, గ్రిమ్మి సోదరుల గచనల్లోనూ, పంచశంత్రాది గ్రంథాల్లోనూ, జంతువుల కోలాహలాల్లోనే ఖితోపదేశలాభంకలగడం సంభవిస్తుంది.

—ఆర్యులు చేయుపనులన్నీయు, స్వార్థరహితములు, నిహపరసాధకములును; వారు రచించిన భారతాద్యుద్గ్రంథములు మొదలు కవిచాడవ్వ శతకమువరకు సీతిబోధకములును, ధర్మోపదేశకములును, దన్తార్థమున మోక్షసాధకములు నగుచున్నవి. ఆయాగ్రంథములయందలి విషయ మేదైనను తుదకూహించినచో నది యేదో ధర్మమునో నీతినో బోధి

చునదై తీరవలయును. అందు గొన్నింట ధర్మాదులు స్ఫుటముగా నగపడును, గొన్నింట నూహించినదోప గర్భితములై యుండును... హంసవింశతి మున్నగునవియెల్ల సీతిబోధకములే. హంసవింశతి... కేవల స్త్రీలకొఱకేయని యూహింపవచ్చును. ఇందు, అన్నియుం బంచతంత్రమువంటి కట్టుకథలే: వీనికి మూలము భారతములో భీష్ముడుచెప్పిన జంతుజాల విశేషములకథలే కావచ్చును. మఱియు హంసచెప్పటచే పట్టకథలై యున్నవి.. అరబ్బీభాషలో 'అలఫ్ లైలా' కథలీరితివియో* హిందూస్థానీలో 'తోతామైనా' కథలు గలవు.. మన కథలన్నింటికీ సంస్కృతములో మూలములు గలవు...

(శుకనప్తతి వీరికలో కొత్తపల్లి సూర్యారావు.)

*యవన యామినీ వినోదకథల్లో, చిలుక ప్రాణాలమీదుగా నడచిన వృత్తాంతం ఇది ఒకటి మాత్రమేఉన్నది. ఇందులో చిలుక, మాటాడే తెలివితేటలూ జ్ఞాపకశక్తి మినహా, వేరేచాకచక్యము ఏమీలేకుండువల్ల, అమాయకంగా, ఆశ్చర్యకోడలు జాణతనవు—కసికి ఆహుతి అయిపోవలసివచ్చింది. శుకనప్తతి, హంసవింశతిలో కల్పనలు, ఈ కల్పనకు సాకల్యమైనమెరుగులు.

—చచ్చేటంత అనుమానం మనిషి ఆవర్తకుడు; అతనికి అతిలోకమోహిని అయిన భార్య. కాలు కడిపితే, యింటిదగ్గర ఏం పుట్టిముణుగుతుందో అని ఎప్పుడూ ఏమరకుండా అంటిపెట్టుకుని, బేరసారాలు ఉడిగికూర్చునే వాడు. ఇలా ఉంటూండగా ఓసారి తప్పనిసరిగా ప్రయాణం తగిలింది. వెళ్లితీరవలసిందే

౬

తెలుగు సారస్వతంలో ఈ 'పిట్టకథలు'

అనితేలిస తరువాత, ఏంచేశాడా, పక్షుల బేరం జరిగే సంతకువెళ్లి చిలుక నోదాన్ని కొనుక్కువచ్చి, తాను యింటిపట్టున లే నన్నాళ్లా ఏంజరిగేదీ బీరుపోకుండా కనిపెట్టి చెప్పేందుకు కావలాపెట్టి మరీ గడపకదిలాడు. ఆచిలుక, తగని తెలినితేటలు కలది, అమిత మైన జ్ఞాపకశక్తి. ఏంవిన్నా, విన్నదివిన్నట్లుగా బప్పగించగలదు.

సరే, వెళ్లిసపని కాజేసుకుని, మళ్లాయింటికి వచ్చినతరువాత, పంజరాన్ని దాసీదానిచేత దగ్గరకు తెప్పించుకుని, తనభార్య ప్రవర్తన ఏలాఉందో చెప్పమని చిలుకను అడిగాడు. అది అన్నదికదా, 'మీ ఆవిడకు ఓప్రియు దున్నాడు, నీవు ఊళ్లో లేనన్నాళ్లా రోజూ రాత్రిళ్లు వచ్చిపోతూండేవాడు.' ఇది వినీ వినడంతోనే శెట్టికి ఒళ్లుమండిపోయి, లోపలకువెళ్లి భార్యనుపట్టుకు చావాచిదుకా కొట్టేశాడు.

దానికి అనుమానం దాసీవాళ్లమీద పోయింది. మగవాడు లేనప్పుడు తానాడిన నాటకం పనిచేసేది ఎవతోచూచి పెనిమిటితో రాగానే చెప్పిఉండాలి, లేకపోతే ఎలా తెలియ వచ్చింది? అని నిశ్చయించుకుని, అందరిని పిలిచి ఒట్లూసత్యాలు వేయించింది. మాకేం తెలియదంటే తెలియదన్నారు. అనీ, అంతటి తో ఊరుకోక, మెహర్బానీ కోసం. చిలుక, సంగతులన్నీ యింటి ఆయనతో చెపుతుండగా విన్నామని అసలు రహస్యం కాస్తా బయట పెట్టారు. అప్పుడా కోమటికోడలు కసితీర్చుకునేందుకు ఏంచేసిందంటే మర్నాడురాత్రిచిలుక పంజరం డగ్గర ఓపన్నాగం పన్నింది. ఒక

వచనంలో, పద్యాల్లో, అనేకులు రచించి నవి లభించుతూన్నవి. వాటిల్లో ముఖ్యంగా

దాసీది క్రిందకూచుని రయ్ మని తిరుగలి విసురుతూంది, ఇంకొకతె పైనుంచి, ధారలు గా విడవకుండా పంజరంమీద నీళ్లు కుమ్మరిస్తూంది, మూడోది, అద్దం మీదనుంచి దీపం వెలుతురు చిలుక కళ్లల్లోకి కొడుతూంది. ఇలా యూముసేపు వేధించారు, ఒకరూ దాని కంట బడకుండా... కీలకం తెలియనీకుండా.

శెట్టి, ఆరాత్రి ఎక్కడికో కాలక్షేపానికి వెళ్లి, తిరిగివస్తూనే 'సంగతులేమిట'ని అడిగేదేతడవుగా చిలుక, చిరాకుతో 'ఏంసంగతులో ఏమిటో, నేనెలాచూసేది? ఉరుములు మెరుపులతో బ్రహ్మాండంగా ఉప్పెన ముంచుకు వచ్చినట్టుగా ముసురు అయితే...' అనేటప్పటికి 'వేసంగిలో ముసురేమిటి, నీవు అన్నీ ఇల్లాగే అబద్ధాలు చెపుతున్నావా, నాభార్య మీదకూడా లేనివీ పోనివీ కల్పించి చెప్పావన్నమాట!' అని ఒళ్లుపై తెలియని ఆగ్రహంతో, పిట్ట, 'నేనుచెప్పేది నిజమే'నని కొట్టుకుంటూన్నా పెడచెవినిపెట్టి, పుచ్చుకు నేలను వేసికొట్టి హతమార్చాడు.

కొన్నాళ్లకు, పనిచేసేదొకతె, అమ్మగారి మీద అలుక సాధించడానికి, ఆ అయ్యతో అసలుసంగతి చెప్పివేసింది. కాని, ఆతడు ఓపట్టున దానిమాటలు నమ్ముతాడా? చివరకు, పాపంపండి, జారుడు, పడకటింటిలోనుంచి రావడం కళ్లబడి, అప్పటికి కళ్లుతెరిపిపడి, ఆ యిద్దరినీ, అంతంచేసేసి, 'అయ్యో నిష్కారణంగా నిజంచెప్పిన చిలుకను నేరక చేతులారా చంపుకుంటిగదా' అని బ్రతికినన్నాళ్లు పలకల వడ్డేవాడు.

ఎన్నికకువచ్చేవి, కదిరీపతి నాయకుడి శుకసప్తతి, ప్రస్తుతగ్రంథమైన హంసవింశతిన్నీ. బ్రాహ్మ వండితుడు, జూలూరు అప్పయ్యచేత, శుక సప్తతిని, దొరికినభాగాన్నే సంస్కరింప చేశాడు. హంసవింశతి, ఎప్పటినుంచో అనేక సార్లు ముద్రణములందినా ఇంతవరకున్నూ చక్కగా పరిష్కరింపబడి ఉండలేదు.

శుకసప్తతిని కదిరీపతి రచించిన తరువాతనే, దాన్ని చూసి నారాయణామాత్యుడు హంసవింశతిని సంకల్పించాడని అనుకునేందుకు ఆధారంగా, ఒకవరవడిలోనే ఉన్న పద్యాలు, పాకంలోపడి పడకుండానూ రెండుపుస్తకాలలో కనిపించుతూన్నవి. సర్వప్రథంగా గ్రంథాన్ని నడిపించుకురాగల సరిసమానమైన సత్తాలో వాడు కాకపోయినా, మహాకవి లక్షణాలు చాలావరకు ఉన్నందువల్ల, లక్ష్యీకలాపం కూడా పూర్ణంగా కలిగినవాడవడంనల్ల నాగాయణామాత్యుడు, అనుకరణానికికూడా స్వతంత్ర - హాదాను తీసుకురాగలినాడు. ధారను కుంటించక పోయినందువల్ల లాక్షణిక సమ్మతములుకాని కొన్ని నెరసులు ఆ ద్రాక్ష వాహినిలో దొర్లి ఉండటం సహజమే. కాని, ఆలాటి దోషములను తలమునకలు చేసే అఖండమైన కృషి గ్రంథమంతటా గోచరమాతూండలేదా? కవి, పండితప్రభువు, ప్రభువులకు తుల్యమైన ఘయాలోవాడు కనుక, అంతతీరికగా, తనపలుకుబడిని వినియోగించి, ఆలా సమగ్ర పారిభాషికావళిని సమకూర్చుకుని ఆంధ్రసారస్వతానికి మహాపకారం చేయకలిగాడు, సామాన్యునికి అది అంతుమాలిన పని అని అనుకోవాలి. హంస వింశతి విలువ దివ్యప్రబంధముగా ఒక ఎత్తూ...

ఆలాటి సాంఘిక వ్యవస్థను నిరూపించగల భాషాకోశంగా మరోయెత్తూను. తెలుగులో ఈ పనికి ఎన్నడూ ఎవరూ పూనుకోగలిగినట్లు తోచదు.

2

నారాయణామాత్యుడు ఆరువేలనియోగి బ్రాహ్మణుడు, కాండివ్యసగోత్రుడు, తండ్రి సూరన్న, తల్లికొండమాంబ 'నిస్సహాయకవితా నిర్మాణచాతుర్య నిస్తంధ్ర'డనని చెప్పికొన్నది, మహాప్రతిభాశాలి అయిన ఆతని విషయంలో యదార్థమేకావచ్చును. సిరిసంపదలతో దులదూగుతూ, శ్రీరామనామధ్యానమేమారని ఆస్తికునికి అందని లాభమేమున్నది. అదీ గాఢండా ఆయింట పుట్టినవారందరూ కవులే! అయ్యలరాజువారికి ఆదికాలంనుంచీ ఆఖ్యాతి వస్తూనేఉన్నది. కర్నూలు మండలం ఇలాటి మహానియులకు తావరం కావడానికి ఎంతో పుణ్యం చేసుకుని ఉండాలి. నారాయణకవి, ఎప్పటివాడో, ఏ గ్రామంలో ఉండేవాడో సరీగా తెలియదు. కాని, తిక్కన్న తరువాత ఇందాకా, కందంచెప్పడంలో ఈతన్ని మించే ఘనుడు మరొకడు కానరాదు.

౮

ముఖ్యంగా గమనించవలసిన కొన్ని విషయాలు ఏమంటే:-

ఉజ్జయినీ పురంబోడిన్న విష్ణుదాసుడికి 'జై వయోగంబున' దూరప్రయాణం సంభవించి అతని భార్య అయిన హేమావతికి, ఇరవై రోజులు రాజుపొందుకోసం ఉవ్విళ్ళూరే కథనడిచింది. ఆతడు విశేషంగా పర్యటనం చేయవలసింది ఆంధ్రమండలంలోనని, హేమావతి నా ఘని పోయిరమ్మని చెప్పే వాక్యాలలో కనిపి

స్తూంది. అనాచార-రత అని కామాగమచేదులు గర్హించిన ఆంధ్రీ సాహచర్యమే ముప్పాతిక మూడుపాళ్ళ కలగ బోయేది అని హేమావతి మగనితో స్పృహ మాడటం ఆమె తెలిసిచేసిన పనేనా? లేక కపటంలేని చునసుదే అయితే,

వాచిశ్రీ ర్వాదురీణాం గురుజనకపద
స్థాయినీనాం కటాక్షే
పంచై గౌడాంగనానాం సులలిత జఘనే
చోత్కలప్రేయసీనాం
తైలింగీనాం నితంబే సఘన ఘనరుచా
కేరళీ కేశపాశే
కర్ణాటీనాం కటౌచ స్ఫురతి రతిపతిః
గుర్జరీణాం కుచేషు.
సారాష్ట్రీ సురలోపచార చతురా
ముగ్ధా మహారాష్ట్రీకా
రామా మాలవదేశజా మనసిజా-
వేలోల్లసన్తానసా
గౌరాంగీ గుణగర్వగౌరవవతి
గానప్రియా గుర్జరీ
కాశ్మీరీ కలభాషిణీ యవనజా
చేతోహరా ..

—ఇలా ప్రసిద్ధిచోడన్న సంప్రదాయాన్ని విశదీకరించి ఆలమూయకుణ్ణి బులబుటం అంత కన్న ఎక్కువగా పడేటట్టు చేయవచ్చునే. 'నీయరస్థలి మించుచో యఖిలక్షమాకోమ లాంగుల కుచకుంకుమంబు' అని ముక్తసరిగా సరిపెట్టి ఊరుకోవడం, అన్ని దేశాల కన్నెలను తలదన్నే అందగత్తె అయిన హేమావతి రాసి క్యానికి లోటు. లేక, ఉచితజ్ఞుడైన మహాకవి, 'అఖిలక్షమా కోమలాంగుల' లావణ్యప్రాప్తి నిధ్యం ఆంధ్రవిలాసినులకు కట్టబెట్టి పనిగా గౌరవించాడా?

పదునాల్గవరాత్రి కథలో సరసుడనేవాడు శైట్టికోడలైన హస్తినీని తనవశం చేసుకునేందుకు మోహినీ మంత్రాన్ని జపించి ప్రత్యక్ష

మైన దేవిచేత ఆపిలను ఆవహించజేసి తన దగ్గరకు నడిపించుకు తెప్పించుకుంటాడు. మంత్రాక్షరబద్ధ ప్రగమనం కలిగి యుద్రీమూర్తులయ్యున్నా కాత్యాయని కళావతారాలుగా అప్పటికప్పుడికి ఫలాన్ని యివ్వడానికి సిద్ధంగా కాచుకునే ఉండే దేవతల మాహాత్మ్యం తంత్రీ గ్రంథాలలో విశేషించి ఉన్నది. మోహినీ దేవత విషయమా...

-అన్యం వక్ష్యమాహావిద్యాం
మోహినీం వశ్యకారిణీమ్
యస్యాః ప్రభావమాత్రేణ
వశీకుర్వాజ్జనం నరః
తాం పంథు మధ్యత్య
మాయాజ మనంతరమ్
మోహినీ పదనూదాయ
కైషే పావక కల్లభామ్
జ్ఞాత్వా మంత్రముచం మంత్రీ
మంత్రం పఠతి సిద్ధిమ్
అనేన మంత్రీరాజేన
సంస్పృశ్య ... జాపితం యథా
దీయతే చ జలం పుష్పం
గుక్కులమ్ ఉస్తమం ఫలమ్
అష్టోత్తరశతం జపా
పాణోయేషాం ప్రదీయతే

తే సర్వేవశ్య మాయాంతి ... అని 'షట్కర్మదీపిక'లో భైరవ తంత్రోక్తంగా విధాన వినియోగఫలములు, మరోమాదిరిగా నిర్దేశింపబడి ఉన్నవి. కాని, దత్తాత్రేయ తంత్రములో...

కుంకుమేన సమలిఖ్య భూర్జపత్రే సులక్షణే
ప్రతిపత్తేః సమరభ్య పూజాంకృత్వా జపేత్తతః
త్రిసంధ్యం త్రిసహస్రంతు మాసాంతే పూజయేన్నిశ
సంజపే దగ్ధరాత్రేతు సమాగత్య ప్రయచ్ఛతి...

(ఓం అనురాగిణి, మైథునియే ! స్వాహా. అయితం-జపం)- అని చెప్పబడిన పద్ధతిని ఆ సరసు డనుసరించాడు, నాయక అందుబాటు

కోనిది కానందువల్ల: తంత్రగ్రంథాల నిండా కుప్పలుగా ఈ విధానాలు 'నాన్యథా శంకరోది తమ్' అనే హామీలతో వెల్లివిరిసి ఉన్నవి.

పమనెనిమిదవరాత్రి కథలో వల్లపుడు, రతినేనను 'మరులుకొల్ప నూహించి వైద్య సహవాసం బొనరించి ... నిజరచితవితరణ జనితామోదమున వైద్యజనములు డెలువన్, విని యట్లానరించి', యింతిని వలపించి, యంతకు ఏడాకలెక్కవ చదివిన ఆజగజంత చేతి మాత్రితో సర్వమూమరచి దానింట కుక్క అయిపోయినటులుగా వర్ణితమైన సందర్భం వాత్స్యాయనాది ఋషిపరంపరలో సిద్ధియోగములు జతకూడి సంకలితములై నాగరముండలికి పరమోపకారకంగా పరిణమించిన ఔషధ నిషధికరణాదులలో ఉన్న విచిత్ర వశీకర ఔషధములు స్ఫురణకు, సరసులు తెచ్చుకుని సరిచూసుకొనవచ్చును.

కృష్ణాపరాజితామూలమ్ తాంబూలేన సమాయుతమ్
ఆవశ్యమై స్త్రీయై దద్యాత్ వశ్యాభవతి...
విశాఖాయాంశు వందాకం మంగళ్యస్య సహజాతే
హస్తేచిద్భాతు మరుతే వశతాం వారయోషితామ్
(-కామరత్నం)

జహ్వచులం సలవణం ఖానే చానే ప్రదాపయేత్
పతివశ్యకరం సత్యం దాసదాసస్తు జాయతే.
(నత్రాత్రేయతంత్రం)

పారావతశ్చ హృచ్చతుః స్వగక్తం రోచనం తథా
జహ్వచుల సమాయుక్త మంజనే స్త్రీవశీధవేత్
త్రింశిత్ చణకబీజాని పోడ శేంద్రీయవాస్తథా
గోదంతం నరదంతంచ పిష్టాస్తైలేన శేషయేత్
లలాటే తిలకం కృత్వా వశీకర్యా త్రిలోత్తవామ్.
(నిర్ధనాగాష్ట్రమహా).

ఈలాగు సుఖపుగా ఎవరికి మట్టుకువారు గుట్టుచప్పుడు- కాకుండా అనుష్ఠించతగిన యోగాలు, ఇంకా అన్నివిధాలా పుష్టినీ

తుష్టినీ యిచ్చి, దంపతులను చివరకు పాలయలుకోవలెనా విడిపోకుండా హత్తించేవి, రసాగ్రవాన్ని మధించిన వైజ్ఞానికులైన భిక్షుకులు, దుర్బలులైన మానవులను అనుగ్రహించగోరి ఉపదేశించి ఉన్నారు. విశేషము లితో ధికంగా తెలుసుకోదలచేవారు, నారాయణామాత్యుని స్త్రీలాభావసంకోచమువలన ప్రవర్తిల్లిన లఘువర్ణనలతో దనియక, తృతీయ పురుషార్థ సదనుషానమునకు సాంగముగా, ఆరహస్యములన్నీ యెఱిగి, అనుభవమునకు పూర్ణమైన అహంకారానందముతో వన్నెలు తెచ్చుకోవచ్చును.

౯

మహాకవి అయిన నారాయణామాత్యుని కావ్యామృతము తహతహలుగా, ఇప్పటి కప్పుడే చవులూరించుతూ ఉద్వేగానికి పట్ట పగ్గాలు లేకుండా పరనశమైపోతూన్న సహృదయులకు, గ్రంథారంభమునకు మంగళాచరణముగానూ, ప్రస్తావనకు కాన్యవాణీమంగళ శ్రీకరణముగానూ, హెచ్చరిక లుగ్గడించడమేమనా-

పరమభాగవతుడైన పోతన్న చిన్నతనాన రాజు మన్ననలకు ఆశించి, భోగినీదండకం రచియించి అప్పటికి అర సత్కారములు పొందినా, కావ్యనిష్ఠతో గడిదేరి భాగవతం తెలుగున వెలయించుకునే నాటికి వెనుకటి ముచ్చటలు తలపెట్టడం తగని చిన్నతనమని అనుకున్న అక్కసుతో, మానుషానందలాలనడైన సహజ-పాపాన అప్పటి నరపతిని, ఆధునికులవరకూ జతగూర్చి 'అధమ' సంభావనతో, ...అంతటితో వదలివేసి, ఉత్తమగతులకు వెంపరలాటలో నందాంగనాడింభకుని మంచి

చేసుకున్నాడు. ....నారాణామాత్యుడు, తన వారి షోగివల్లో ఏ ఒక్క శతకమో శాయశక్తులా చూలికగా అల్లి ముక్తికాంతా మణికి మూజువాని హక్కు వారుడై తృప్తిపడి ఊరకుండక, నమూ మనసూ, జ్ఞాన కమలాలు క్రిక్కిరిసి పిరిసే దివ్యసరోవరములై న తరువాత, పూర్ణమైన పృజ్ఞతో, కళంకి అయిన చందమామనని వెన్నెలల నీసశించని చకోరకుమారునిలాగా, సామాన్య పుణ్యముతో తనిసి పోవక, పురుషార్థ ప్రయోజనాన్ని కావ్యరూపాన దిద్దుకున్న ఘనుడు. సంస్కృతములో వెనుకటికవులు 'వినోదానికి' గాను భాణాలు రచించినామనే వంకతో, శాస్త్రభోక్తలై నందువల్ల అబ్బిన అరుచిని మాపుకున్నారు...సందులేకుండా శృంగారాన్ని అమర్చి. నారాయణామాత్యుడు ఉత్పాద్యమైన ఇతివృత్తాన్ని ఆధారంగా తీసుకొని... వెలుగును ముందుకు దుమికించడానికని అండగా వెనుకనిలిచే నీలినీడవంటి...రవంత మచ్చను, ప్రాకృతులకు ఆవరణంగా అడ్డం చేసి...తేల్చిన నీతిలో ... తనకావ్యవాణిని పునీతనుగా గుర్తించగల తెరువు లెరిగి, మరీ యంతకు తలపెట్టినాడు. అంతేకాని, మహాకవి క్షేత్రీయలాగా, జన్మ. అంతలా కావ్యకన్నెకు వరమిచ్చిన...వింతవింతనేపథ్యములు తుడిచివేసి... నిర్వేదంతో నీలిచీర కట్టించ

లేదు. సారంగపాణిలాగా, కాక్టేటిసగర వేణుగోపాలుని దివ్య.తగులాటములకు పనిలో పనిగా తనసొంత తగవులు అంటగట్టి ... అంతటితోనూ ఊరకుండక వేలవంగా పచ్చివై రాగ్లాన పడిపోనూలేదు. ముఖ్యముగా ఎంచుకోవలసిన విషయం కవి, శృంగారికాడు. నీతులపూతల నెపాన శృంగార మక్కువలు చెల్లించుకుందామనుకున్న నీరసుడూ కాడు. ఆతడు మహాకవి... అదే ఆతనికి... నీతి... మతము.

అవునా—

కావ్యాన్ని విమర్శించవలసి వచ్చినప్పుడూ ...కవిని ప్రశంసించనలసి వచ్చినప్పుడూ ... గుణపరిగణనలతో వదలి ఊరుకుంటే కావ్యాత్మ కల్లోలమై పోతుందని, దోషాకరంగా... వ్యాకరణపాతాలు నేర్పడం వెనుకటివారికి ఆచారమైపోయింది కనుక ఇకనుంచి అయినా ఆ ప్రసక్తులు అరికట్టి...కృతకమైన నిబంధనం సజీవ వాణీవిలాసాలకి వేల అవునేమోకాని ...కూలంకషము ఎన్నటికీ కాలేదని నేరిచిన వర్సస్వతంత్రుని ప్రయోగాలు లక్ష్యంచేసే భావ - అనుభవ - స్వచ్ఛంద విధానములకే కావ్యరసకులు మురియడం.

ఉత్తమమానా — కాదా.

రామకృష్ణశాస్త్రి.

శ్రీ రస్తు.

హంసవింశతి .

ప్రథమాశ్వాసము.

శ్రీరామాంశజ యైనజానకి యురఃస్సీమాంతరాత్యంతవి
స్తారప్రోద్భవలహరనాయకమణిః 1సందర్శితంబౌ నిజా
కారం బారసి యన్యకాంత 2యను శంకం జెందు నం చెంచి త
ఙ్నారీ రత్నము నంకపీఠి నిడు సీతాభర్త నన్ బోవుతన్.

- చ. తన కిది 4కేళిసదృమయి ధ తద్దయుఁ బద్ధు వహించి తొల్లి లో
చనముఖహస్తపాదయుగ ధ సామ్యముఁ జెంది సుగంధసంపదన్
దనరఁ దొడంగె నివృ డని ధ తా దయ మీఱఁగ జేతఁ బట్టెనో
యన వనజాతపాణి యగుఁనట్టి మహీసుత మమ్ముఁ బోవుతన్. 2
- కం. యమునాగంగాధురసం, గమవిభ్రమ మాత్మసేవఃకవ్రవితతికిన్
దమరుచు లిడ నెడయక లోకము లేలు భవానిశివుఁడు ధ గడు మముఁబోవుచున్. 3
- ఉ. మేరునగప్రపాతమున ధ మించి రహించు కనన్మణిప్రభాం
కూరకదంబకం బనఁగఁ ధ కుంకుమగంధరసంబు భారతీ

పా. 1. సందృశ్యమానస్వకా పా. 2. యని నిక్కంబెన్నునంచుకా నదా పా. 3. తా రమ్యంబుగ
పా. 4. కేళి సదృమని.

- కూరికుచద్యయినిహతి ♦ గొప్పయురంబున డంబు జూపఁ బా
ల్పారు సరోజపీఠి గొలు ♦ వయ్యెడు చేవుడు మమ్ముఁ బోవుతన్. 4
- తే. గీ. వాణి నజరాణి ఘననీలవేణి మధుర, వాణిఁ బల్లవసంకాశపాణిఁ బృథుల
పైకతశోణి నాత్మలో ♦ నన్నుతింతు, సుమధుమధురసుధావచఃస్ఫురికొఱకు. 5
- శా. లీలాకేళికృతస్వకందుకము లై ♦ లెక్కింపఁగారాని యు
ద్వేలాత్మశ్రవణద్యయప్రచలనావిరూపతవాతోత్థగో
త్రాళు ల్కామి నభోతరాళమున నృత్యం బాడ నర్తించు గౌ
రీలీలావతిపట్టి మత్కృతికి నిర్విఘ్నత్వ మిచ్చుం గృపన్. 6
- ఉ. తావకపాదపద్మముల ♦ తాడన మొక్కటిదక్క నేపసుల్
గావు మదీయపాణులకుఁ ♦ గావునఁ జూడుము వీని నంచు నీ
తావిభుమోల నిల్చి ప్రమదంబునఁ జూపెడవరీతి మోడ్పు కే
ల్పావనభక్తిఁ బూనెడుకృపావని పావని నెంతు నామదిన్. 7
- చ. తనతనుకాంతి కాంచనకృతంబులరీతి 2రహించ మూరుతా
శనవరకభూషణాఘములసారెఁ గనుంగొని చేయి సాచి కై
కొనఁ బట్టుపూర్వపుల్నిగుడ ♦ ఘోరఫణావళు లెత్త భీతిచా
లనము వహించు నై జనతులం గని నవ్వు సుపద్మ వేడెదన్. 8
- తే. గీ. ఆత్మఁ బ్రహ్లాదరుక్మాంగఁదాంబరీష, శౌనకవ్యాసశుకపరాశరవిభీష
ణార్జునవసిష్ఠపుండరీకాఖ్యభీష్మ, దాల్భ్యనారదముఖ్యులఁ ♦ దలఁతు భక్తి. 9
- సీ. వాక్యనిర్జితశేష ♦ వాల్మీకి వాల్మీకి హరిభక్తియుక్తిధీఃవ్యాసు వ్యాసు
ఘనభావకాళిదాసును గాళిదాసును జూరుమాధుర్యవాచోరుఁ జోరు
దివిజేంద్రధనదనై భవభూతి భవభూతి ధర్మబుద్ధి నవీనఁదండి దండిఁ
గవితాభ్రహ్మమాధవమయూరు మయూరు భాసురాకృతిఁబుష్పబాణ బాణ
- తే. గీ. మానితాచారమథితాసమాఘు మాఘు, ధ్యానబద్ధమురారి మురారి 5గాత్ర
పటువిభారవి భారవిఁ ♦ బ్రస్తుతింతు, సర్వశబ్దార్థవిజ్ఞానసరణిఁకొఱకు. 10
- ఉ. నన్నయభట్టు భీమకవిఁనాథుని చిక్కనసోమయాజిఁ బె
ద్దన్నను ముక్కుతిమ్మనచివాగ్గిణి బమ్మెరపోతరాజు గౌ
రన్నను రంగనాథుని మహామహుల బిల్లలమఱ్ఱివీరభ
ద్రున్నుతియింతు నాంధ్రకవిరుద్రుల సత్కరుణాసముద్రులన్. 11

ఉ. అయ్యలరాజుఁ దిప్పనచిఁవాగ్రాణిఁ బర్వతరాజు రామభ
ద్రయ్యను భాస్కరాగ్రాణిఁ బ్రాధానవరుం డగుకొండధీరుని
జయ్యనఁ దిమ్మయప్రభుని • సత్కవితారచనాఘ్య లై న మా
యయ్యలరాజవంశజుల • నాదికవీందుల సన్నుతించెదన్. 12

చ. సరసులు గద్దవద్దములఁచాతురికిం దల లూచి మెచ్చఁగా
విరసు లసూయచేత 1 మఱివేడ్క వహింపరు తేటిమొత్తముల్
శరదరవిందబృందఘనఁసారసుగంధమరందనంగ్రహ
స్ఫురణవహించుఁ గాని పురఁసూకరపంక్తులు చెంద నేర్చునే? 13

వ. అని యిట్టదేవతాప్రార్థనంబును సుకవినంస్మరణంబును గుకవితరస్కరణంబును
గావించి తదనంతరంబ. 14

సీ. ఎవని కీరితి కుభృత్తవ కుభృద్ధరబుధ శిరసింధవసమిధఁహరిణరుచిర
మెవని మేధంబురుఁభవక భుగ్ధవవిధూ ద్భవమరుద్ధవగురు • ప్రతివిఘాతి
యెవనియీవహిమరుఁగ్భవసరద్ధవలసద్భవసభృత్తిపురభిఁదూర్భరిమహిమ
యెవనిరూ పమృతభుఁగ్భవసుతోడ్విడ్రోతీ దుడ్విభృద్దాస్తపుఁతోల్లసనము 15

తే. గీ. మంత్రిమాతృంజయతఁడుదుఁర్మంత్రిమంత్రితంత్రినంత్రాసకరణస్వతంత్రుఁడయల
రాజవంశసుధావార్ధి • రాజసూర, యార్జనారాయణామాత్యవర్మ డలరు. 16

వ. వెండియు నఖండతేజఃకాండమార్తాండమండలప్రచండుండును, నిజవితరణాకర్ణ సకృశీ
భూతపారావార పునరభ్యుదయకార జానూన దానధారాప్రవాహ సంజాత మహావాహినీ
వ్యాహుండును, నిస్తులప్రశస్త సమస్త సదుణతృతృతృకరుండును, గౌండియసగోత్రపవిత్రుండును,
గౌండమాంబాగర్భవా శిచందుండును నగు నయ్యలరాజు నారాయణామాత్యదేవేంద్రుండు,
గౌండ్లకశుభవాసరంబున నత్యంత సంతోషితాంతఃకరణుండై. 16

షష్ఠ్యంతంబులు.

కం. వారణభయ వారణజయ, కారణ చక్రాహతారికరవారునకు
నీరాకర ధారాధర, భారాజీ భాసురప్రభాపూరునకు. 17

కం. భీషణ ఖరదూషణ పరి, శోషణ సురపోషణోగ్రాశోభనమతికి
శేషాహిప భాషాధిప, యోషాహిపరాస్యకీర్తియోగోన్నతికి. 18

కం. సింధుసుపుత్రీకుచధర, కంధరశుభవిగ్రహునకు • గమలజసుర రా
ట్సింధురముఖ సింధురముఖ, బంధురజాతస్తవార్హ • పదనివహునకు. 19

కం. తక్షక కులశిక్షక చల, పక్షకళాత్యరుణహేమపటసంభృతికి
దక్షాధ్వర శిక్షాకర, రక్షాచరణప్రీణరాజన్లతికి. 20

కం. వక్రత్రయచక్రకుచా, వక్రతనూరూపవైభవదచారునకు
జక్రాహిత చక్రాహిత, చక్రమహాపక్రామోపనంహరునకు. 21

కం. భామాయత కామాయిత, కోమలసుందరశరీరగురుభామునకు
భీమరిపుస్తోమవపు, స్థేమతమస్తోమునకును ధ్రీరామునకు. 22

వ. అంకితంబుగా రచియింపం బూనిన హంసవింశతి యను మహాప్రబంధంబునకు
గఢాకృమం బెట్టి దనిన. 23

సీ. నానాగమస్ఫూర్తిఁ బూనిహంసాశ్వసన్మహిమంబుఁగను ధరామరులు హరులు
తేజోమదంబుల ధిక్కుంభినీశుల నురుమాడ నోపు భూవరులు గరులు
మణిచక్రములు భూరిగుణకోటికేతువు లలరఁగా నొప్పువై శ్యులు రథములు
1బరజీవజీవనోద్ధరణధర్మఖ్యాతి విలసిల్లు శూద్రులు ధీరభటులు

తే. గీ. విమలసుమనఃప్రమోదరాగములఁ దనరి, వల్లవప్రాప్తిచే మించు ధ్రువధవార
వనిత లారామములు గల్గి వినుతికెక్కు, భూమిరత్నంబు నైషధపురవరంబు. 24

కం. కలితమహాబలసఖ్యో, జ్వలవిక్రమనిహతవిమతసాలోరుయశో
సలరాజభరిత మవ్వర, తిలకము సమ మనఁగ వచ్చుఁ దేజోవతికి. 25

కం. ఆపురము ధరాలలనా, నూపురమై రత్నసాధనూతనరుచికి
దాపురమై యభింకష, గోపురమై పొగడ నెగడుఁ గుంభినిహానక. 26

వ. మతియు నప్పట్టణంబు దివ్యసాహోచ్ఛ్రయకలితంబు గావున నాకలోకంబును,
మహాశుద్ధాంతరంగంబు గావున యోగిజనంబును, నీలగవాక్షప్రబలంబు గావునఁ గిష్కింధా
నగరంబును, గుంభీనసరభానంబు గావున రసాతలంబును, గంధర్వప్రచురంబు గావున దేవ
లోకంబును, గురుకవిబుధద్విజభాసమానంబు గావున గ్రహమండలంబును ననుకరించి, మత్స్య
కూర్మాదిమహిమంబులు వహించి, కమలాంకృతంబులై శ్రీమహావిష్ణువుం బురుడించు
సరోవరంబులు గలిగి యెవ్వ నెవ్వడు. 27

ఉ. ఆపుర మేలు మేలు భలి యంచు నుతింప జను ల్నవద్యయ
ద్వీపవసుంధరాస్థలి నుద్వీరజయాంకలిపు ల్లిఖించి బా
హుపటుశక్తి నిల్వినమహారజతద్యతు లొల్కుకంబముల్
ప్రాప్తితకౌర్యరేఖ లయి భాసిలఁగా వలనాముఁ డున్నతి. 28

తే. గీ. ప్రబలరాజాధిరాజవీరప్రతాప, రాజవరమేశ్వరాష్ట్రదిగ్విజయము
నోభయంకరబిరుదైకః ప్రభవా య, టంచు మాగధు లెంచంగ ధిమించు నతఁడు. 29

వ. ఇట్లు మహిశాసనంబు సేయుచు నొక్కనాఁడు. 30

ఉ. ఆతరణిప్రభండు గొలువై చెలువై బలవైరి భోగసం
ప్రీతి దలిర్పఁగా నృపవశ్యేణ్యులు మాన్యు లగణ్యపుణ్యసం
ఘాతు లమాత్యు లాద్యు లధికారులు వీరులు చారు లప్తది
గ్జాతవిచిత్రవస్తువులు ధిగానుక దెచ్చినవారు కొల్వఁగన్. 31

కం. ఉన్నయెడ నాల్గువేదము, లెన్నఁగఁ దగుశాస్త్రచయము ధిలితిహాసాదుల్
పన్నుగఁ దెలిసిన ప్రత్యు, త్పన్నమతి యనెడుపురోహితద్విజుఁ డెలమిన్. 32

ఉ. వచ్చి ఫలోపవీతములు ధిస్వస్తిచతేస్త్వితిసూక్తి మున్నుగా
నిచ్చిన నాదరించి వసియింపఁగఁ జేసి నృపాలుఁ డెంతయున్
ముచ్చటలుం బ్రసంగములు ధిమున్నటిరాజులచర్యలుం గథల్
చెచ్చెర నానతి మృనినఁ ధిజత్తము 1రంజిల నాతఁ డత్తజిన్. 33

ఉ. చెప్పఁ దొడంగఁ దేనియలు ధిచిల్కఁగ, దాక్షిణ్యులు రాలఁ, గప్రీపుం
దిప్పలు చిమ్మిరేఁగఁ, గడుఁ ధిదీయనియిక్షురసప్రపూరముల్
చిప్పిలివర్వఁగా, నమృతశీకరము ల్వడిఁ గుమ్మరింప, న
ప్రప్ర యిదార యంచు జను ధిలందలు నొందల లూచి 2మెచ్చఁగన్. 34

తే. గీ. చెప్పఁచుండంగ భామల ధిచిత్తవృత్తి, తెలియ బ్రహ్మకు నైనను ధిగొలఁది గాదు
ధాత్రిఁ జిత్రవిచిత్రంబు ధిదలఁచిచూడ, దానినెఱిఁగింపు బ్రాహ్మణోత్తమమృగాంక. 35

వ. అని యడిగిన నతనికిఁ బురోహితుం డి ట్లనియె. 36

కం. మంకులు మాయోపాయలు, బొంకులపుట్ట లతిపాపపుం జగజంతల్
జంకెనలు సేయు యువతులు; శంకరుఁడుం దగఁడు వారి ధిచర్యలు దెలియన్. 37

తే. గీ. అయిన నొకకథ గలదు రాజాగ్రగణ్య, తొల్లి పరమేశ్వరుండు సంతోషమొదవఁ
బార్వతీదేవి కెఱిఁగించె ధిబాగుమీఱ, నది యెఱింగింతు వినుము నీ ధివనధరించి. 38

వ. అని యి ట్లనియె. 39

సీ. మంజులమాణిక్యపుంజరంజితఘన ప్రాకారచుంబితాభిప్రసంబు
చంద్రికాంతోపలసాధపాండురకళామేడితప్రాలేయఘృణికరంబు
రత్నకుడ్యావళీరమ్యాంశుసందోహ బహుళీకృతార్కప్రభాచయంబు
గంభీరపరిఘాసితాంభశృటాతమో లోకీకృతాధరలోకవితతి

- తే. గీ. యామికాహతిజాతదిశాధినాథ, పురభయంకర భేరికాభూరిదంధ
 ణంధణధణధ్వనివ్రీతి నాదదాయి, గోపురం బాహ్య నుజ్జయనీపురంబు. 40
- కం. ఆపుటభేదనమునకు ది, శాపుటభేదనకఠోరసంగరజయభే
 రీపటలధణంధణుఁ డొక, భూపాలుఁడు గలఁడు చిత్రభోగం దనఁగన్. 41
- సీ. వెలయ హరిశ్చంద్రవిధమున, నలునివీచను, బురుకుత్సుచాఁడ్పునఁ, బురూర
 వునిలీల, సగరులాగునఁ, గార్తవీర్యమర్వాదను, గయుక్రియ, నంబరీషు
 మతమున, శశిబిందు మహిమ నంగునితేవఁ, బృథునిచూడ్చి, మరుత్తువృత్తి, భరతు
 నీతి, సుహాతునిభాతి, భార్గవుబలె, రాముపోలిక, భగీరథునిపాలుపు
- తే. గీ. న, శిబిసంగతి, మాంధాతనయమునను, యయాతికరణి దిలీపునియట్ల, రంతి
 రీతి నాచక్రివాళవరీతభూత, ధాతిఁ బాలించు నవిభుండు దద్విభుండు. 42
- తే. గీ. ఆతఁ డంతిపురంబులో హవభావ, విభ్రాన్తు విలాసవైఖరు ల్విస్తరిల్లు
 మరునిసామ్రాజ్యలక్ష్మలహరువుజెంట్ల, కేలులుగొలువంగగొలుపుండఁజెలుపుమీఱ.
- వ. ఉన్న సమయంబున. 44
- సీ. పొడ వై నజలుగుఁగెంజడలకీల్లంటును నిండాఁరెడువిభూతి పెండెకట్లు
 వీనులపటికంపు వింతకామాక్షులు గనుబొమ్మందునఁ గావిబొట్టు
 కుచములపైఁ గావి కుబుసంబు గళమున నలరారు రుద్రాక్షహరతతులు
 చే నాగబెత్తంబు చీనికృష్ణాజిన మక్షిగోళంబుల నంజనంబు
- తే. గీ. కావివస్త్రంబు పావాలు కక్షపాల, తామ్రకటకంబు సింగినాదంబు కోరివి
 పొందుసిద్ధక్రియలు చిదానందభూతి, యొనరఁ బిబూనుక నొకమహాయోగురాలు. 45
- తే. గీ. చెట్టు దిగి వచ్చినట్టులఁ జెంత నిలువఁ జూచి లేచి 4వృపుండు సంస్తుతులమొక్కి
 పీట వేయించి కూర్చుండఁబెట్టి తా ను, ఖాసనానీనుడై యున్న యవసరమున. 46
- సీ. శ్రీరస్తు శుభమస్తు ధీరస్తు విజయోస్తు పుత్రీరంజన మస్తు పుణ్య మస్తు
 ధన మస్తు ధాన్య మస్త్యనవద్య సుఖ మస్తు చిరతరసంకల్ప సిద్ధి రస్తు
 సత్య మస్తు మహాస్తు శౌర్యమస్తు యశోస్తు వ్యస్త్యస్తు సుగుణోస్తు శక్తిరస్తు
 సామ్రాజ్య మస్తు శాశ్వతధర్మఫల మస్తు వృద్ధి రస్తు మహాప్రసిద్ధి రస్తు
- తే. గీ. జ్ఞానమస్తు శ్రియఃపతిభ్యానమస్తు, గురుచరణభక్తి రస్తు సత్కుశలమస్తు
 శాంతిరస్తు నిరంతరైశ్వర్య మస్తు, భాగ్యమస్తు మహాసార్యభామ నీకు. 47

కం. అని దీవిం చక్షతపు, ప్షనిచయము విభూతిపండ్లు ♦ ఫలములు దివ్యాం
జనములు సిద్ధక్రియలును, దనరంగ శివనత్తి భూమిధవున కొసంగెన్.

48

వ. ఇట్లానంగిన వినయంబునలేచి కైకొని స్వాగతంబడిగిన సంతోషించి మనోరంజనా
ర్థంబు ధర్మార్థకామమోక్షంబులు రాజ్యలక్షణంబులుఁ బురాణోపాసంబులు లోకాభిరామంబులు
ననాగతవర్తమానంబులు నుచితానుచితకథాసారస్యంబులుఁ దెలిపిన విని, మహాత్మురాలా!
మీరు వినని కనని కార్యంబులు ముల్లోకంబుల నెవ్వయు 1తేనైన నొక్కటి యడిగెద
నానతిమ్మని యిట్లనియె.

49

కం. ఏయేభూములఁ జూచితి, వేయేరాజ్యములఁ గలరు ♦ శృంగారకళా
ప్రాయ లగురూపరేఖా. శ్రీయుతి గలకన్నె లనిన ♦ శివనత్తియనెన్.

50

మ. మది రంజిల్లఁగఁ జెప్పెద న్వినుము పేరిమన్ సచ్చిదానందసం
పదచేతం గరజం ఫలంబుగతిఁ గన్పట్టున్ ధరాధీశ యీ
యదాయాస్తాచలసేతుశీతనగమఁధ్యోద్వద్ధరాచక్రి మిం
పాదవన్ దేశములందు నుండుదురు విద్యుద్వల్లికాభాంగనల్.

51

ఉ. డెబ్బదిరెండుపాశములు ♦ తీవిఁ దలిర్చు నమస్తదుర్గముల్
జూబ్బిలు కల్మిఁ బట్టుములుఁ ♦ జొక్కపుఁ బేటలుఁ బాతకంబు పో
దొడ్చె సలీలఁ జాల్తిరుపఁతు ల్లనుగొంటిని నుండు రందులన్
సిద్ధిపునిబ్బరంపుజిగిఁ ♦ జిక్కని చక్కనిగబ్బిగుబ్బెతల్.

52

కం. వెలనాడు వేగినాడును, బులగులనా డ్పాకనాడు ♦ పొత్తపినాడున్
అలమురికినాడు రేనా, డలయక గనుఁగొంటి నచటి ♦ యబలలఁ గంటిన్.

53

సీ. లాట కర్ణాట మఁరాట వధూఁబులఁ బొండ్ల పొండ్లి విదగ్ధ ♦ పద్మముఖుల
బంగాళ వంగ కఁళింగ లతాంగులఁ గుకురు కేరళ కురు ♦ కోకకుచల
మళయాళ నేపాళ ♦ మాళవ యవతుల మత్స్యవత్స కరూళ ♦ మానవతులఁ
గోసలాంధ్ర వరాట ♦ కుంతల స్త్రీలను బాంచాల బర్బర ♦ భామినులను

తే. గీ. ద్రవిడ గాంధార కాశ్మీర ♦ ధరణిసతుల, మగధ కొంకణ తెంకణ ♦ మానినుల్లను
మఱియుఁ దక్కినధారుణీమండలములఁ, దనరు చెలువలఁ జూచితి ♦ ధరణినాథ. 54

తే. గీ. రాజవశ్యోపధాకృతుల్ ♦ రమ్యతర ర, తిస్వరూపలు 2మోహనఽదివ్యమూర్తు
లతులతర కిశామమంత్రదేవతలు వీర, లనఁగ నుండురు నుందరు ♦ లచట నచట. 55

ఉ. ఈనవఖండమండలమఁహీస్థలి నెల్లఁ 4గనంగ దేవ నే
నీనగరీలలామమున ♦ నెంతయు రేఖఁ జెలంగు మన్మథా

ధీనసుమోహనాకృతి రతి స్నగుమి స్నగుసారుగల్లు సా
తానిబినపానూనదళః ధాళధళీతరళాక్షిః జూచితిన్.

56

తే. గీ. దానిప్రియనాయకుఁడు విష్ణుఁ దానుఁడనెడు, పేరుగలవాఁడు కలవాఁడు పెద్దవాఁడు
హేమవతి యనఁ దనరు నయ్యింతిఁ బొగడఁ, దరమెబ్బిహ్మకునైన శంకరున కైన. 57

ఉ. ఆమధురాధరాధరకః చాలి కనద్దననై గనిగ్యమా
యామృదుఁగోరుసారరుచిఁ గాంబురుహాక్షులధాళధళ్యమా
యామెఱుఁగారుబోడి జిగియబ్బెగుగుబ్బుల చాకచక్యమా
యేమని చెప్పవచ్చు జగతీశ్వర! శాశ్వతరూపసంపదల్.

58

కం. దానిజిగి దానికులుకును, దానితనుద్యుతులసాంపు ధ దానివిధంబున్
దానివగ దానియందము, మానవవర! మరుఁడు గన్న ధ మగ్గుఁడు గాఁడే!

59

కం. వగ లొలుకు ధాగధగ్యపు, జిగి గుల్కెడు నుబ్బుగబ్బి ధ సిబ్బెపుగుబ్బుల్
నిగనిగలు గులుకు కొప్పను, సాగసుం దెలికనులు దాని ధ సొమ్మై పరఁగున్.

60

ఉ. విండ్లకు మేల్తరంబు ఘనఃవేణి కనుంబామదోయి, బంగరుం
గిండ్లకు మేటి సాటి తులఃకించుచనుంగవ, లేతతమ్మిపూఁ
దూండ్లకు మిన్న యన్న జిగి ధ దొల్కెడుచేతులు లోకమందుఁ బూ
బోండ్లను గానమో వినమొ ధ పోలరు తత్సతికాలిగోరునన్.

61

సీ. కబరీభరమునకుఁ ధ గందంబు సెల్లునుత్పలమాలికలు నేత్రఃములకుఁ జెల్లుఁ
గర్ణంబులకును మంఃగళమహాశ్రీ సెల్లు గాత్రంబునకుఁ జంపఃకంబు జెల్లు
మధురవాగ్యుత్తికిఁ ధ మత్తకోకిల సెల్లు జనుగుబ్బగవకు మంఃజరియుఁ జెల్లు
బిరుదైన పిఱుదుకుఁ ధ బృద్ధివృత్తము చెల్లు మధ్యంబునకుఁ దనుఃమధ్య చెల్లు

తే. గీ. బాదముల కంబుజము చెల్లుఁ ధ బరఁగు నడకుఁ, దనరు మత్తేభవిక్రీడితంబుసెల్లుఁ
గృతులవర్ణింపఁదగుతదాఃకృతులెకృతులు, వాంఛచేదానిఁబొందినఁవాడె సుకృతి.

62

తే. గీ. చండదోర్దండమండితఁ మండలాగ్ర, ఖండితోద్దండరిపుకాండఁ భండనమునఁ
బండితుం డగురాజవేదండమునకుఁ, గాక యొకపాటివాని కాఁక న్నైతగునె.

63

ఉ. సారథ మొందుకాంచనపుఁ జంత్రపుఁబుత్రిక వాగ్విలాసము
ల్వారక నేర్పు రత్నపునఁలాక తిరం బగురూపుఁ జెందు తొ
ల్కారుమెఱుంగు జీవకళఁ ధ గాంచిన చిత్తరుబొమ్మ యాన శృం
గారిణి యా సుధాసరసిఁగా నుతిసేయఁగ వచ్చు నచ్చెలిన్.

64

కం. అని సిద్ధురాలు సెప్పినఁ, బానపానఁగాభ్రమలు చెందఁ ధ బులకలు వొడమెన్
మనసిజశిఖి యెనసినచోఁ, గనబడు ధూమాంకురములఁగతి నృపుమేనన్.

65

కం. అంతట సిద్ధాంగన యా, ద్యంతంబును జెప్పి తన మహాశ్రమమహికి
సంతోషంబునఁ 1జనె భూకాంతుఁడు హేమవతిమీఁద ధాంక్ష జనింపన్.

66

మ. కరుణాదృష్టులు 2నాగవాసముల సోఁకం జూచి వేడ్క న్మనో
హరము లోకలు రూకలు న్మణులు హారాలంకృతిస్తోమము
లగ్రసత్వంబున నిచ్చి వంచి కొలువున్ ధాంక్ష జాలించి తాఁబోయి భూ
పరతీశుండు మనంబు హేమవతిపై ధాంక్ష దువాల్చింపఁగన్.

67

కం. మిన్నందు సాధవీధి న, మున్నత మగుమేలు మచ్చు ధాంక్ష పైడుచోట
న్మిన్నగుచిత్తరువులచే, బన్నుగఁ దగు నొకరహస్య ధాంక్ష భవనము వజ్రన్.

68

చ. అకలుషదివ్యరత్నమయఁమా నొకకేళిగృహంబులోపలం
జికిరికిరిపివచ్చుల రఁచించినచిల్లలతోన్ 1నందమా
సకినెలవట్టెమంచమున ధాంక్ష చాయనఖాసుతివాసిపైఁ దురం
గికి మొకమాలులేవున నొగిన్ శయనించి మనోభవవృధన్.

69

కం. కిక్రితిని హేమావతివయి, నాతీరున మనసు నిలిపి ధాంక్ష యతివిరహఁగ్రిం
జేతోజాతధనుర్భవ, శాతశరవ్రాత4సార ధాంక్ష చకితాత్మకుఁడై.

70

కం. పడులుకు న్మెన్నెలవేడిమి, కళుకు న్మృకపికమిళింద ధాంక్ష హంసార్భటికిన్
బెళుకు న్మలయానిలునకుఁ, జెళుకుం బూపాన్పునందుఁ ధాంక్ష జిరవిరహఁగ్రిన్.

71

ఉ. చెక్కిటఁ జేయి చేర్చుకొని ధాంక్ష చింతిలు నున్న రటంచుఁ 3జూపులన్
వెక్కినమందు లేను యెలఁపిం బొడగట్టినయట్లు నుండఁగా
నక్కునఁ జేర్చు బోవు భ్రమ ధాంక్ష మంది వెసం దలయూచు సంతలోఁ
బక్కున నవ్వు నింతివయి ధాంక్ష బాల్చి నృపాలకమాళి ఖన్నతన్.

72

వ. మతియు నారాజు విరహంబు తాపతిశయకరంబు గావున నిదాఘంబును, విరళీకృ
తాశ్వాసంబు గావున సత్ప్రబంధంబును, విచ్చిన్నాలంకారంబు గావున యవనవివాహంబును,
నిమిలితతారకంబు గావున సహర్మఖంబును, విచ్రలాపముఖరంబుగావున సాయంకాలంబును
ననుకరించె నవ్వుడు.

73

కం. అటువలె నృపనిటలాక్షుండు, పటుతరవిరహంబుఁ జెంది ధాంక్ష వడంగ
నటనమున హేల యనియెడు, కుటిలాలకవచ్చెఁ దెలివిఁ ధాంక్ష గొనఁజేయుటకున్.

74

శా. పన్నీట న్మయనంబు లొత్తైఁ దనువుం ధాంక్ష బాటీరవంకంబుతోఁ
జెన్నారం బద నిచ్చె గీరి సిగ వేసెన్ దాయెతు ల్నుట్టె జి

పా. 1. నేగె నృకాంతుండు పా. 2. రాజివాసముల పా. 3. ప్రీతిలి పా. 4. పాత
పా. 5. జళుకు పా. 6. నూర్పులన్

నొన్నా పట్టెరుమాలుగట్టె జరతార్ చుట్టంచు డాల్చించుమే
ల్చిన్నా సన్నపుడుప్పటంబు దగ హళిం గప్పె సొం పారంగఁగ.

75

వ. ఇట్లువచారంబులఁ గొంత దాపంబు శాంతం బొనరించి 1నృపాలునకు హేల
యిట్లనియె.

76

ఉ. స్వామి పరాకు నీమదికి ధ సమ్మతి యశావని యేమి చెప్పమా
ప్రేమ దలిర్ప నేర్పు దలఁపింప నడెంతటికార్యమైన నే
నే మఱి తీర్చి నీకుఁ గల ధ నెంజలిఁ బాపెదఁ జూడు మన్న నా
శ్రీమహానీయవైభవఁడు ధ శీతకరాస్యకు హేల కిట్లనుఁ.

76

తే. గీ. సిద్ధురాలు హేమావతీ ధ శితకరాస్య, వలపురేఖాతిశయవైభవమును దెల్పు
విసఁగ నగుమోహముననైన ధ వెతలు మాన్పు, కరుణ ననుజేర్చి యమ్మచ్చఁకంటిఁగూర్చి.
కం. అని చీనీచీనాంబర, ఘనమణిహారములు మేలు ధ కాలక్రడియంబు
ల్లొననుఁ మెఱుఁగుంగరములు, చను వమరంగ నిచ్చి పనువ ధ సముచితరీతిన్.

79

ఉ. పూని ముదంబు లుప్పతిల ధ భావరముఖ్యునిచేత వీడుతో
లై నవరత్నకీలీతమఁహారజితోన్నతదివ్యదీధితి
శ్రీనిధులెల్ల దిక్కుల దిశించుచు మించినవిష్ణుదాసు స
న్మానితగేహానీమకు సుమాళముతోఁ జనె హేల హేలలన్.

80

సీ. కస్తూరిపీణలుఁ ధ గపురంపు లప్పలు నిండిన గృహములు ధ నెరయదాటి
కుంకుమాగరుఖండఁసంకుమదంబులు గలుగుబిడారులు ధ గడచిపోయి
గౌళము ల్పచ్చాకు ధ కచ్చారములు చాల నించిన కొట్టడీ ధ ల్పించియేగి
పునుగుచట్టంబులు ధ బుక్కారజంబులు పొంకమా మళిగల ధ పొంతఁ దరలి

తే. గీ. చూచె నొకదివ్యరత్ననిస్తులగృహంబు, నందు హేమావతీకన్య ధ నలరు ధన్య
వరలుసొంపుల తెంకి జవాదివంకి, జాతిరతిలీల నారాజదూతి హేల.

81

వ. ఇట్లు తన్నుఁ జేరవచ్చినరాజదూతిం గనుంగొని మహారాజుమన్ననలమనియెడు
పడంతుక యని రత్నంపుగడ్డియపై వసియింపజేసి, స్వాగతం బడిగిన నబ్బలకు హేల
యిట్లనియె.

82

కం. నీచాతుర్యము నీవా,చాచిత్రపటుత్వ రూప ధ సంపద లెపుడు
న్నీ చుట్టంబులు సెప్పఁగఁ, జూచెద నని వచ్చినాను ధ సుదతీ నిన్నున్.

83

ఉ. చక్కనివారిలో మిగులఁ ధ జక్కనిదాన వటంచు వేడ్కతోఁ
జొక్కుచుఁ జెప్పి రందులకుఁ ధ జూచినయందుకు నామనోరథం

1 బక్కడ సిద్ధమయ్యె ఫల ధ మజ్జెను హ యిటులుండవద్దె యో
చక్కెరబొమ్మయంచు సరసప్రతిభావల నిచ్చునిపుచున్.

84

సీ. దీపచకోరాలి ధ తృష్ణదీర్ఘగదమ్మ భామ నీవదనచంద్రామృతంబు
వేదబద్ధిణముల ధ నాదరించుగదమ్మ మెలత నీవేణికా మేఘపంక్తి
ఘనదరిద్రాపికాళిఁ ధ దనియఁ జేయుగదమ్మ చెలియ నీ వాలెఱచిపురుడంబు
బడుగుజక్కవలనింపడరబోచుగదమ్మ ముగుద నీచనుదమ్మ మొగ్గదోయి

తే. గీ. వేదహిందోళనందోహ ధ మీదునమ్మ, నీవదోబృందమకరంద ధ నిర్ఘరంబు
లిట్టివన మిసి జగిబిగి ధ యీవిధంబు, ప్రణతి సేయంగఁ దరమె యాబ్రహ్మకై న.

85

కం. ఇదిగాక యత్తమామల, ముద మొదవఁగ బంధుసంఘముల దాసీదా
సదళంబుల బహువిశ్వా, కిందయల నీరీతి మనుచు ధ సతులం గానన్.

86

వ. అని యితైఱంగున.

87

అ. వె. దానియత్తతోడఁ ధ దగు మామతో బంధు, దానజనముతోడఁ ధ దగినమైత్రిఁ
గూడి యాడుచుండి ధ కొన్నిదిచంబులు, చన్నపిదప నొంటి ధ నున్నవేళ.

88

ఉ. ఒక్కనుధాంశురత్నరుచిఁ రోన్నతవేదికమీఁద నిద్దఱున్
మక్కువమీఱ నుండి యనుమానముతో నొకకొంతఁ గొంకికొం
చక్కట రేసి కొకందులకు ధ నచ్చికలేక మెలంగ విష్ణుదా
7 సెక్కడిభర్తఁ గాఁగ సృజియించె నజం డని హేల నవ్వుచున్.

89

కం. ఈరూప మీఱటుత్వం, బీరేఖావై భవంబు ధ లీనెఱప్రాయం
బీరసికత నీకును మఱి, రిమాఠాజున కగును నితర మనుజుల కగునే.

90

సీ. కలికి నీసిజ్జెంపు ధ గబ్బిగుబ్బలు వాని గడునుచేతులఁ బట్టి ధ కలఁచఁ దగునె
కాంతరో సీతావి ధ కావిమోవిటు వాని కొక్కిదంతంబుల ధ నొక్కఁదగునె
చెలువ నీజిగిగోముఁగలమోము మఱివాని తొట్టినోరున ముద్దు ధ వెట్టఁ దగునె
సుదతి నీకనకంపు ధ సొంపుదేహము వాని కఱుకుమేనునఁ జేర్చి ధ కలయఁ దగునె

తే. గీ. 9 కులుకుశృంగారరసములు ధ 10 చిలుకఁ గీలు, బొమ్మవలె నీటు గలదాన ధ వమ్మనీవు
మర్కటమువంటివాఁడు నీ మగఁడు చూడ, వానితోఁగూడిరతికేళిఁ ధ బూనుటెట్లు?

91

కం. నీవంటిరూపవతికిని, నీవంటిప్రియుండు గలుగ ధ నిర్మింప కహా
యీవిధిని దగులుచేసిన, యీవిధి నిటు దూర నింక ధ నగుఫల మేమి?

92

పా. 1. బక్కట పా. 2. మొనరఁగ పా. 3. సదయామతిరీతి పా. 4. యాడియుండి
పా. 5. కొంకు పా. 6. నీ కొకందులను పా. 7. సెక్కటి పా. 8. మారాజుమఁ గాక నితర
పా. 9. కలికి పా. 10. గులుకు కీలు

తే. గీ. అయిన మగఁ డెంతసేమి కౌఁ డైననేమి, ప్రాణవద మైనచోళితి, బంధగతుల
నింపు సొంపులుజూపి చొక్కిరంపదగునె, రతికిఁ జొచ్చినతఱిఁ మానవతులకెపుడు. 93

ఉ. కేరఁగరాదు నవ్వి గిలిఁగింతలు వెట్టఁగరాదు చెక్కులం
జీరఁగరాదు గుబ్బలు కఁచిక్కునఁ గ్రుమ్మఁగరాదు కూటమిన్
మీఱి యథేషలిల రమింపఁగరాదు వెలందిమిన్న లే
పారఁగ నాథులం గలయుచున్న పావున సాహసింతుగా
జారులఁ గూడఁ దత్సరత, సౌఖ్యమే సౌఖ్య మటంచుఁ గామిని.
వ. అదియునుంగాక. 94

కం. పదివేలమదను లొక్కట, నువ్వయించినలిల మెఱయు, నురుగుణుడు సుమీ
మదిరాక్షి చిత్రభోగుడు, మదిఁ గోరెను నీటభాగ్యమహి మెట్టిదియో. 95

సీ. కువలయానందంబు, గూర్చి యేలు ఘనాడు విబుధులఁ బోచు సద్విత్తరఁబుడు
సర్వజ్ఞ మౌళిభూషణ మెనధన్యుండు లలితవిభ్రమరూప, లక్షణండు
సరవికళల్పించు, శ్యామాభిగాముండు వజ్రలేడు సన్మార్గవర్తనుండు
విష్ణువదార్చితవిహితశుభ్రకరుండు శిశుమితమోహరి, యమితశీలుఁ

తే. గీ. డమ్మహారాజచంద్రు డా, యననిజాంత, రంగ మంతయు నినుఁ జేర్చి, రమణాడ
నేలఁగలఁ డమ్మ నీపుణ్య, మెనఁగె నమ్మ, తమినికిఁడేర్పవమ్మ కుం, దనపుబొమ్మ. 96

వ. అనిన విని సంభ్రమభయవిస్మయలజ్జాహాసకాండలు మనంబునంబెనంగొన నమ్మ
ముఖయై హేమావతి రాజదూతి కిట్లనియె. 97

ఉ. అమ్మక చెల్ల యిట్టిపలు, కాదుదరే మజ్జియత మామలుం
గ్రమ్మి తలార్దులై మెలఁగఁగ మగఁడుం బులిరితిఁ డెపుగా
బమ్మెర రోప్పచుండఁగను, బాధపు లెల్లను గాంచి యుండఁగా
గొమ్మరొ యిట్టికార్య మొనఁగూడునె కూడిన హని చెందజే. 98

తే. గీ. అనిన హేమావతికి నిట్లు, అనియె హేమ, తేవటికి నేటిచాయంపు, తేవు గల్గె
మోహ మోహనఁ బుష్పవి, ముద్దుజాణ, యొకనిదిగిక్కఁగిటనుజేర్చి, యుండవలయు. 99

పా. 1. ఉ. కేరఁగరాదు నవ్వి గిలిఁగింతలు వెట్టఁగరాదు చెక్కులం
జీరఁగరాదు గుబ్బలు కఁచిక్కునఁ గ్రుమ్మఁగరాదు కేలిలో
మీరఁగరాదు వెక్కిరి రమింపఁగరాదు గళారవంబు లిం
పారఁగ సల్పరాదు మదిరాక్షులు భర్తలఁ మాడువేళలన్.

పా. 2. విష్ణువదార్చిత పా. 3. నమితమోహరి పా. 4. యగుసుకీలు పా. 5. మెనఁగు
పా. 6. నీడేర్చు మరుని కుం, దనపుబొమ్మ పా. 7. రోజుచుండఁగను

కల్పవిక్రమగణైకకల్పానాం, లెక్కగడిచియున్నమామ, లెక్కగడిచుట

లిక్ష్మిలైది దొడ్డుకొంచెము, లెక్కంపకు మరునిహావంబు, బడువేళనె.

101

నీ. కోటగోడలనె న, మీటుగా నెగబ్రాకి దాట నేరనిదేటి, తలిరుబోణి

ఘుమఘుమార్పటితోడ, ఘోషించునదులై న నీడిపోవనిదేటి, యెమ్మెలాడి

తనమిదితప్పు నొక్కనిమీద నిజముగాఁ బెట్టనేరనిదేటి, చిసరుహాక్షి

ధవుడై నగ దనజాడ, తగగనిపట్టిను నిర్వహింపనిదేటి, నీటుకత్తె

తే. గీ. తలవరులు గన్నచోలేని, తల్లిలై బూని, బొంకు తేట్యంబు, తేట్యంబు, బొంకు గాఁగ నెంచి యుపనాథుతోడఁ గ్రీడించి మించి, చక్కటికే దేని దదియేటి, సరసురాలు. 102

వ. అని మతియు మతియును బోధింప నంగలము, పులకాంకురానుమంగంబునుగా నిజాంతరంగంబునం బొడము వీడాధారం బుడిపికొని దరస్యతానతముఘంబునయై యెట్టకేలకుఁ జెనె మొగ్గిన నగజరాజగామిని బాసితనరాక కెదురుచూచుచున్న రాజునన్నిధికింజని తాఁ బోయివచ్చినకార్యంబెఱింగించె, సంతట డై వయోగంబున విష్ణుదాసునకు మూతప్రియాంబు సంభవించె సంత.

103

తే. గీ. పయనమునకె నయని యమర్పగ నపుడు, పరిచతుల కానతిచ్చిన, బటకుటర

పాత్రసామగ్రి మొదలై న, బరువులై, శకటవామ్యశ్వవృషమహాప్రముఖల కెత్తి. 104

వ. మతియుం గలమాన్మంబులుం గలవంటకంబులుం బొంగలి పులియోగిరంబు, దధ్యో దనంబు నానవాలు జన్నులు మీఁగడపెరుగులు నవనీతంపుఘటికలు నొలుపుఁబప్పు నప్పడంబులు వఱుగులు వడియంబులు బెరుగువడియంబులు మిరియంపుఁబొడి మెంతి కూటున సంబారంపుఁజింతపంపలు బజు లుసిరికలు బచ్చ ఖారుబిం డూరుఁ గాయలు మామిడితొక్కులు నివి మొదలుగాఁగల పరికరంబులును, మతియు వడపప్పు బేడలు వేపుళ్లు ననుపగుగిళ్లు బొరుగులు బొరుగులు బొకపుఁజలిమిడి కాయమ్ములు జమ్మిల్ల లధకులు నటుకులు మూగలు లాజలు బేలాలు శిటికాణులు నూవులు నానబి య్యంబులు బేలసిండి బేలనమ్మ దోసగింజలు వెలగిసెలు గోగులు గరింగరుము లుప్పిళ్లు సెనగపప్పు బొరుగుపప్పు సారపప్పు జీడిపప్పు బాదంపలుకులు గొబ్బెర గనగసాలు ఖరూర ములు ద్రాక్షలాదియైనఫలాహారంబులును, మతియు నుండ్రంబులు మండగలు గుడుములు దోసెలు వీసెలు రొట్టెలు నిప్ప ట్టప్పంబు లతిరసంబులు సుకీయ లమ్మతకలశమ్ములు సోగులు జక్కెరబుగడలు గరిజలు బారివిశంగాయలు దేవనంబులు బాలికాయలు జక్కిలమ్ములు మినుపచక్కిలమ్ములు మినుపపోకలు మనోహరంబులు గారెలుబారెలు మోరుండ లంగర్కొలెలు మఱుగుబువ్వులుం బేణీలు నీరువత్తిగలు మడతలు పచ్చబూరెలు సబ్బబూరెలు వడలూపవడ

పా. 1. బు లాడలందడద పా. 2. బొడులు పా. 3. జిటికొలుపలు పా. 4. బురడ లుక్కెరలు

లొబ్బట్లు సారసత్తులు సేవలుఁ జరిమిల్లు సరడాలుఁ బరిడగవ్వలుఁ జాపట్లు నిడ్డన తేనెతొనలు
బారుగులు నేలకేకాయలు వెన్న మెఱుంగులు నిడికుడకలు నడకుడకలు ముత్తెఱుఁజిప్పలుఁ
జంద్రకాంతలు ఖరిజీకాయలు బెడదలు లడ్వాలుఁ గోడబల్లు గూడుపరిగెలుఁ దేలుపరిగెలుఁ
బూరీలు గూళ్పాపిడ లాదిగాఁ గలభక్ష్యంబులు గూడలనించి జాతిసాతానులు గావళ్లంబూని
వెంట నంటిరా నవ్వడు. 105

తే. గీ. తనకు నిలువేల్పు తా తల్లిదండ్రులకును, భక్తితో మృక్తి తనప్రాణపదమునైన
భార్యతోఁ దెల్ప నక్కునఁ బట్టిచేర్చు, నావధూటియు నధికదీనాన్య యగుచు. 106

ఉ. ఓమగరాజ నీవు చనఁ నొంటిగ నేనిట నుండనేర్తునే
నామది చూడఁగోరి యిటుఁ నన్నలయించెద వంచు బాష్పధా
రామిల్లితాక్షి యై ఘనతరం బగుశోకముఁ జెంద విష్ణుదా
సామధురోష్ఠి నూరడిలుఁ మంచు ముదంబునఁ గుస్తరింపఁగన్. 107

సీ. నీతావికెమ్మోవిఁ నిలుచుఁ బో కంచివొల్లంటులమొనపంటిఁ గంటి గుఱుతు
నీవాలుఁగన్నులఁ నెఱయుఁ బో నెల్లూరికొమ్మలకపురంపుఁ దమ్మరిసము
నీచెక్కుల రహించుఁ బో చెన్నపట్నంపు వారిజేక్షణల కొఱివ్వాడిగోరు
నీయురస్థలిమించుఁ బో యఖిలక్షమా కోమలాంగులకుచఁకుంకుమంబు

తే. గీ. లింటనె మెలంగువారలఁ కీసుఖంబు, లెటులఁ జేకూరు నని పల్కిఁ 1 హితముఁ జిల్కి
పోయి రమ్మని మోము మోమున ఘటించి, చుంబన మొనర్చిపనిచె నయ్యంబుజాక్షి.
వ. అంత. 109

తే. గీ. మణిఖచిత హేమపంజరమధ్యమమునఁ బ్రేమ నాబాల్యముగఁ దానుఁ బెంచినట్టి
హంసరాజంబుఁ గదియంగఁ నరిగి తనదు, పయన మెఱిగించి యింటిలోఁ భద్రమనుచు.

కం. చెప్పంగఁ దగినమాటలు, సెప్పి మరాళంబు వనువఁ జిత్తంబున సొం
పుప్పతిల నిల్లు వెలువడి, యప్పగిదిక్ విష్ణుదాసుఁ డరిగెడువేళన్. 111

తే. గీ. ఈడమువళందబందరఁ యిగిలీమ, కళముమొదలై నవేటలఁ గౌరలెల్ల
సారభద్రవ్యములు బేరసార మాడఁ బిలువ నంపిరి తమతమఁ పేటలకును. 112

చ. అటువలె విష్ణుదాసుఁడు హితావళి గొల్వఁగనోడబేర మం
దుటకుఁ జనంగ హేమవతిఁ తోడనె శంబరవైరి శాతవి
స్ఫుటచటులోగ్రంథంకరుహఁసూననవీనశరవ్రజంబు హృ
త్ఫుటమున గాడనేయ నృపపుంగవుఁ జేరఁగఁ గోరి యున్నెడన్. 113

చ. విలసితమోహదాహపరివేదన పొమ్మనియెత్తుపెట్టగా
వలపులవింటివాఁడు నెఱవాదితనంబునఁ దోవఁజూపఁగా
నలమినభీతి లజ్జ వలదం చరికట్టఁగ నింతి నంతలో
జలజహితుండు గుంకె నల ఁ చానవెత ల్లనలేనికై వడిన్. 114

వ. అయ్యవసరంబున.

115

తే. గీ. తరణితురగఁగురోద్ధూతఁచరమశైల, గై రికస్థలపాంసువుల్ ఁ గొప్ప ననఁగఁ
బల్చిమంబునఁ గుంకుమఁపంకమటుల, 1సాంధ్యరాగంబు మించె నిఁస్తంద్ర మగుచు. 116

ఉ. కాలకళాదమాళి 2దినఁకాంతిహసంతికలోన యామినీ
బాలకు సొమ్ము సేయుటకు ఁ భాస్కరుడఁక నకంబు గొఱచి క
ల్లొలవతీవరాంతరములో నిడఁ దోచిన ధూమమృదమో
జాలము పర్వె నా రవలఁచాడ్పునఁ దారలు వొల్చె నెంతయున్. 117

కం. అప్పుడు హేమావతి తమి, ముప్పిరిగొన చిత్రభోగ ఁ భూపాలునితో
నప్పుప్పుబాణుకదనము, చొప్పడ నొనరించువాంఁ ఁ సొరఁ దమకమునన్. 118

చ. వరఁగెడువివస్తుకొట్టడులు ఁ భద్రముగా నొగి బీగముద్రలున్
గరిమ నొనర్చి తొత్తులకు ఁ గ్రాస మొనంగి నికాయ్యకృత్యముల్
దరలిచి యత్తమామలపదంబుల నొత్తుచు నిద్రపుచ్చి మై
మెఱుపుగ శీతలాంబువుల ఁ మిన్నగ మజ్జన మాడి వేచుకన్. 119

సీ. మెఱుఁగుఁగుచ్చెలమిఁద ఁ జరతాబు పనిమీఱు చెంగవిరంగారు ఁ చీరఁ గట్టి
4గుజరాతి జిగిసిస్తు ఁ గోట్లుదాపనడాలు రహిమించు పై తిణీరవికఁ దొడిగి
ఘుమ్ముఘుమ్మనితావిఁగ్రమ్ముచొకాటంపుఁ గలపంబు సొగసుగాఁ ఁ గలయ నలఁది
తక్కుతక్కునఁ గాంతి ఁ గుల్కఁజిల్కెడు జాతి మణిభూషణంబులు ఁ మచుతఁదాల్చి

తే. గీ. తిలక మొగిఁదీర్చి మితభక్తి సలిపి వెంట, బూమె లెఱుఁగని యొకపాటిఁబుడుత యాకు
మడుపు లందీయ మోహంబు ఁ మరులు గొల్పు, వెడలె నలభామ నిజకేళివేళ్ళనీమ. 120

వ. అటుల వెలువడి.

121

మొదటిరాత్రికథ.

తే. గీ. తనదుప్రాణంబు దైవంబు ఁ తల్లిదండ్రీ, యనుఁగు చెలి యైనయలరాజహంస మున్న
దివ్యనవరత్నభరితదేవీదీప్యమాన, కనకపంజర మొక్కింత ఁ గదిసి నిలిచె. 122

పా. 1. సాంద్యరాగంబు పా. 2. దినకాంత పా. 3. రస్తుకొట్టడులు
పా. 4. గుజరాతి పనిసిస్తుఁగొట్లుదాపన

- చ. నిలిచి దరస్మితం 1బయిన ♦ నెమ్మొగ మించుక వంచి యాత్మ దాఁ
దలఁచినకార్యమెల్లఁ బ్రమదంబునఁ దిన్ననికల్కిపల్కులం
దెలిపిన రాజహంస సుదఃతీసుణిఁ గన్గొని పక్షయగ్గముం
దలఁ గదిలించి యందుకు మఃసంబునఁ జింతిలి యస్ప డిట్లనున్. 123
- ఉ. ఆక్కట భర్త కాపురము ♦ నాఱడి పుచ్చి నృపాలహృత్తోఁ
జొక్కి రమించునందులకుఁ ♦ జొచ్చినఁ దావకబంధువర్గముల్
దక్కువ చేతురమ్మ చరిత్రవృత్తముల్ చెమనమ్మ 2జాతికిం
బక్కున నిందఁ జెంది తలఁవంపులు దెత్తురఁటమ్మ మానినీ. 124
- సీ. అత్తమామలు గన్న ♦ నారడిపుత్తురు బావ పరీక్షింప ♦ నేవగించు
మఱదులు గాంచిన ♦ గఱకటి నెంతురు వదినె లెఱింగిన ♦ వాసి చెడును
బంధువుల్ గనినచోఁ ♦ బరఁగ నింపింతురు తోడికోడలు చూడ ♦ నాడికొనును
బలి గనుఁగొన్నచోఁ ♦ బ్రాణహాని యొనర్చు వాడవా రెఱిగిన ♦ వన్నెదలుగు
- తే. గీ. నరయ నిడిగాక యన్నిట ♦ నాఁడుపుట్టు, పుట్టఁబాపంబు పుట్టినఁ ♦ బుట్టినింటి
కేని మఱి చొచ్చినింటికిఁ ♦ గీర్తిఘనత, దేక యపకీర్తి దెత్తురే ♦ తెఱవ లెచట. 125
- కం. అగుఁ బ్రాణహాని యపసిరి, యగణిత మగుమానభంగ ♦ మహాహా తెలిసెన్
దెగువయె యింద్రపదవి యనఁ, దగు బుద్ధి జనింపఁబోలుఁ ♦ దరుశీ నీకున్. 126
- సీ. పంక్తికంఠునిమోహఃపరితాప మెంచెనే భువనమాత జగత్ప్రభాత సీత
యలపుల్చిందుని కిబాంద ♦ నానక్తి జెందెనే ప్రియహితామితనయ ♦ భీమతనయ
నహుఘనివిరహంపుఁ ♦ దహతహ ల్పాచెనే సాంద్రసద్గుణచర్య ♦ యిందుభార్య
మఱిసింహబలునిపెన్మాయలఁ జిక్కెనే యారడిపనిఁ బూని ♦ యాజ్ఞ సేని
- తే. గీ. మునుపటి పతివ్రతలు మహాఃపూర్ణచిత్తు, లై నదుర్జను లతిఘోరఃసూనసాయ
కాస్త్రజర్పరితాంగులై ♦ యాసవడిన, మాన ముడిపుచ్చుకొనిరఁటే ♦ మచ్చకంటి. 127
- చ. పతిహితభక్తిచే వెలయు ♦ పద్మదళపరిమాననేత్రీకున్
వ్రతములసోదు లేటికి ధుఃప్రసంబుగఁ బుణ్యము లబ్బు నెప్పుడుం
బలిని దిరస్కరించి పరభర్తలఁ జెందినభామ పుణ్యము
లతజలసేతుబంధములు ♦ గావె వచింపఁగ నెంతనోచినన్. 128
- కం. లలిజాగ్రీర్వృక్షసుఖ, పులను మనోవాక్యరీరఃములచే నేవే
శలనై న సతులు పరపురు, ఘటగోరిన వన్నెలేదు ♦ చూవె ధరిత్రీన్ 129

కం. పతిసేవయె భూషణములు, పతిసేవయె జీవనంబు ♦ భామామణికిం

బతిసేవయె సువృత్తములు, పతిసేవయె యిహముఁ బరము ♦ భాగ్యములనుచున్. 130

కం. ఈరీతి హంసపలికిన, నారీమణిచెవుల నవియె ♦ నారాచములై

దూఱి చుట్టుక్కున నాఁటినఁ, గూర్కకటాక్షములఁ గీటుకొని తనుజూడన్. 131

వ. అత్రైవచిత్తం బెఱింగి మరాళం బక్కటా యిత్తరుణి 1దుష్కర్మాయత్త చిత్త
వృత్తి యయ్యె నిట్లుగుట మదీరసునీతివాక్యంబులు దీనికిం బరువంబులై తోచుచున్నవి.
సమదమదనప్రదరవేదనాదోదాయమానం బైన దీనిమానసంబు సామంబునగాని చక్కంబడ
దని కొంతదడ వంతరంగంబునఁ జింతించి వెండియు నారాజహంసంబు హంసగమన కీట్లనియె. 132

తే. గీ. మానవతి నీవు పరసంగమమున కాన, పడఁ దలంచితివేనిఁ జేపట్టు కొంచె

మైనచక్కనియొకయందఁగానితోడఁ, గూడియాడక రాజులఁ ♦ గోరఁదగునె. 133

మ. అధిపు ల్కూర్కరఫణిస్వరూపు లధరం ♦ బాసించుటేరీతి భూ

మిధవు ల్కూలకరాళకీలినదృశు ♦ లేమేనఁ బొందించు పె

ట్ల ధరాధీశులు మత్తదంతినము 2లేలా నీకుఁ జెలాటమా

డ ధరాభృత్తుచ యిత్రైవం గెఱిగి వేడ్డం గోర్కు లీడేర్చుకో. 134

కం. ఇలఁబతుల చిత్తవృత్తులు, గలయికలం దెలిసి మెలఁగు ♦ కాంతల కెలమిం

జెలు వొనరు జయము చేకురు, నలఘుశ్రీసౌఖ్య మబ్బు ♦ నంబుజగంధి! 135

వ. అట్లు గావున నిత్రైవంబునఁ దత్తరంబులేక నృపవరోత్తముల చిత్తవృత్తిం దెలిసి హత్తు
కొని వర్తిల్లు మని హంసంబు ప్రత్యుత్తరం బిచ్చు నవసరంబున. 136

నీ. పినవెట్టి కనరెత్తి ♦ యనరేఁగు ననగూఁటి పూఁబోండ్లతమఃసుండ్లపాంత కరుగఁ

బరుసామ్ములకు నిమ్ము ♦ వడఁగ్రమ్ము నెఱహమ్ము దనకరుల్ దిగులొంది ♦ తావుఁ జేరఁ

దనవారు సిరిసారు ♦ తనివారఁ గలవారు కనుగూర్కమదిఁ గోరి ♦ కన్ను మూయ

రతిరూపు పసమాపు ♦ 4గతిచూపు గల కాఁపు గుబ్బెత్త లెసటికై ♦ కుండ లరయ

తే. గీ. దూరదేశసమాగతధూర్త పాంథ, జనసమూహంబు పయనంబు ♦ సాఁగ లేవ

తెక్క లలరించి కుత్తుక ♦ ల్నిక్కి మించి, కొక్కురోకోయటంచును ♦ గోళ్లుగూసె. 137

కం. తెలతెల నయ్యెను దిక్కులు, పలపల నుడుగణము మాయఁ ♦ బాతెను బత్తుల్

కలకలనఁ గూయఁ జొచ్చెను, దులదులఁ దుమ్మెదలు దమ్మితుటుముల వెడలెన్. 138

తే. గీ. అపుడు హేమావతీకన్య ♦ హంసనుడువు, నీతిచాతురి వినురీతి ♦ నేర్పు మాని

పడకయిలు సేరి కళవళపడుచు నిమిష, మొక్కుయేడుగఁ బవలెల్ల ♦ నొనరఁగడపె. 139

పా. 1. దుష్కర్మాయత్తతం బరాయత్త చిత్తవృత్తి పా. 2. లేలా గౌను పా. 3. యిండ్లపొక్కి
పా. 4. గతిచూపఁగల పా. 5. వేడ్క

కం. ఉదయోపరి రవిసింహము, మది మీఱఁగ నస్తశైలమత్తస్విపముం
బాదువ గమకించి దుమికిన, యదనున దినకరుఁడు 1వశ్చిమాశకుఁ జేరెన్. 140

తే. గీ. రసికుఁ డైనట్టికాలంపురక్తవాను, తనర బ్రహ్మాండ మను పెద్ద ధవలిలోన
శాయి నిండాఁ బోసినచందమునను, గారుతిమిరంపుగుంపు నిండాఁ బర్యే. 141

చ. అనువున మిన్ననుం గడితఃపాలెతమంబునఁ గట్టిపెట్టి శో
భనతరచంద్రదీధితులఁపంక్తిజమాఖరుచు ల్లణించి యిం
తనుకొని కాలమఁ గణకుఁ ధ డప్పడు తీర్చి లిఖించినట్టి యా
దినవహితెల్లవాళలనఁగఁ ధ దెల్విగఁ జక్కలు వర్వెనత్తఱన్. 142

చ. జలకము లాడి చీనిబురుసాపనివస్త్రము గట్టి మోమునఁ
దిలకముఁ దీర్చి కొవ్వెరులు ధ నించి కచాలిని గబ్బిగుబ్బలం
గలప మలంది గందవడి ధ గమ్మునఁ బూసి నృపాలు నింటికిం
జెలియ చనం దలంచె రతిశిక్షకు రెండవనాటిమాపునన్. 143

తే. గీ. పోవుచో నమ్మరాశంబు ధ పొంత నిల్వఁ, జెలియ పూనిన జిగినీటు ధ కులుకుఁ జూచి
రాజహంసంబు వలికె నోరాజవదన, పోయెదవుగాని యువమతోఁ ధ బాసఁగి మనుము. 144

కం. ఉపమ యెఱుంగనివారల, కపరిమితావస్థ లొందు ధ నది యెట్లన న
య్యుపమ యెఱుంగక కాదే, చపలత మున్నొక్కనక్క ధ సమసెం బెలుచన్. 145

వ. అనిన విని హేమావతి యిట్లనియె. 146

రెండవరాత్రి కథ.

కం. ఆకథ వినియెద నుడువు సుధాకరకలు రాలఁ దేనెధారలు చిలుకఁ
లోకేశతురంగమ యన, నాకలికి రాజహంస ధ మపు డిట్లనియెన్. 147

కం. వినవమ్మా హేమావతి, కనవమ్మా స్థూలసూక్ష్మకార్యములు దగఁ
మనవమ్మా నన్నోచ,క్కనికొమ్మా మెచ్చుకొమ్మ ధ కథ విని పోమ్మా. 148

కం. విభ్రమమణిమండన మన, నభ్రంకషశాధకేతఁనాంశుకజనితా
దభ్రానిలహతగతిజా, తాభ్రమణిహయశ్రీమోద ధ మప్పుర మమరున్. 149

కం ఆపురవరమణిలో గుణ, దీపకనామమున భూమిఁదేవుం డలరుం
జూపట్టు వేదశాస్త్ర, వ్యాపారముచేత రెండఁవవిధాత యనన్. 150

సీ. అఁగలుసున్నంపుఁటెఱమంటివట్టెలు దీర్చినగోడలు ధ తేజరిల
నిండుసున్నపుఁబూత ధ నెఱచాదు బోదెలు దిద్దినదేవరమిదై దనర

నారికేళపుమట్ట తీరుగా నలికిన ముగిలి1మలసాలె ♦ ముద్దుగులుక
బంచవన్నియమ్మిగు ♦ పద్మముల్ దీర్చిన బృందావనము లోగిలందు వెలయ.

తే. గీ. 2నుదికివేసిన దోవతు ♦ లుంచినట్టి, దండ మాసాననము నేయు ♦ కుండ మమర
బడలిక లడంచు పనపాకు పంది రలర, నుండు నాబ్రాహ్మణునిగృహం ♦ బుత్పలాక్షి. 151

చ. అతనికి జారుశీల యను ♦ నంబుజగంధనుగంధి యొప్పు ద
తృతి తనముండు తేమి బి ♦ తావముతో గడుపుణ్యభూములా
యతమతి దొక్క బూర్వసుకృతాంశముచే నొక డుద్భవించె సం
తతశుభధాము డపృతిమధాముడుగా సుగుణాభిరాముడై. 152

వ. అంత గర్భాధాన పుంసవన సీమంత జాతకర్మ నామకరణాన్నప్రాశనచోలోపనయన
వివాహప్రాజాపత్య సామ్యాగ్నేయ వైశ్వదేవ గోదాన స్నాతక పితృమేధంబులను షోడశకర్మంబు
లెఱుంగం జేసి. 153

తే. గీ. వానితలిదండ్రుల త్యంత వత్సలతను, బూటపూటకు గోముపెంపానగం జెంది
ప్రాభవం బొప్పు నసమాన వై భవమున, ఘనతపోడశకర్మాధికారి జేయ. 154

వ. అంత నత్యంతకుశలస్వాంతంబున నవ్వటుశిఖామణి వేదవేదాంగాది బ్రహ్మవిద్యాభ్యా
సానంతరంబున, గానంబును గవిత్యంబును గోక్తకంబును జూదంబును దేశభాషల విజ్ఞానంబును
లిపిలేఖనంబును జరాచరాన్యధాకరణంబును విలువిద్యయును సర్వశాస్త్రపరిజ్ఞానంబును శాకు
నంబును సాముదికంబును రత్నపరీక్షయు సరధంబు బటపుటయు దురగారోహణంబును
మట్లశాస్త్రంబును బాకచమత్కారంబును దోహదపరికారంబును ధాతుగంధరసవాదంబులును
గుట్టుపనులవినోదంబును మహేంద్రజాలంబును జలాగ్నిస్తంభనంబులును మొనకట్టును వాడట్టును
వయస్త్వంభనంబును నశ్యాకర్షణమోహనంబులును విద్యేషణోచ్ఛాటనసంహరణంబులును గాల
వంచనంబును బక్షిగతిభేదంబులును యోగవాదంబులును వచనసిద్ధులును ఘటికాసిద్ధులును
నింద్రజాలంబును నంజనభేదంబులును ధ్వనివిశేషజ్ఞానంబును వంచనంబును స్వరవంచనంబును
మణిమంత్రక్రియలును జోరత్వంబును జిత్తరువువ్రాముటయు లోహకారకత్వంబును శిలాభేద
కర్మంబును గులాలకర్మంబును రథకారకర్మంబును శూర్పకారకర్మంబును జ్యోతినిర్మిచ్చుటయు
బటకారకర్మంబును నదృశ్యకరణియు దౌర్భ్యకర్మంబును వేటసన్నాహంబును బేరంబును బాశు
పాల్యంబును గృషియు మైరేయంబుగూర్పుపగయు లావుక కూర్మ కుక్కుట మేసాదులపోరు
హత్తించుటయు ననియెడు చౌషష్టి విద్యల మర్మంబు లెఱింగి యొప్పుచుండు. 155

కం. ఈరితి నకలవిద్యల నారూఢిగ నారి తేరి ♦ యవ్వటుడు సదా
చారసితి గంగాయా, త్రాగింభవిజృంభమాణ హర్షోదయుడై. 156

సీ. సకళాతికుల్లాయి ♦ యొకయింత గాన్పింపఁ జుట్టియుండినపంచె ♦ సొంపు దనరఁ
బడెడుబియ్యము వండఁ బాటె నతపెల యుంచిన చిన్నియసిమి దోఁస్సినువేల
ముంజుపైఁ గనుపట్ట ♦ ముద్దుగాఁ గట్టిన యంగవస్త్రపుగుడ్డఁ చెంగు లలర
మాంజిష్టిగలిపిన ♦ మంత్రాక్షతంబులు పోసినమారేడుఁ బుట్టు 1యమర

తే. గీ. ధౌతశాటియుఁ బరిచాటిఁ భావళియును, వజ్రల వేదాంతశాస్త్రంబు ♦ వ్రాసినట్టి
తాళదళపుస్తకము చంకఁ ♦ దనరఁ బూని, చనియె గడిదేరి యాబ్రహ్మఁ చారి మీఱి. 157

కం. ఈలీల సకలపురములు శైలంబులు నదులు నిధులు. ♦ శాశుచయంబుల్
గాలువలుఁ బల్లె 2పల్లము, లాలోకింపుచును బోయి ♦ యవ్వటు వెదుటన్. 158

సీ. పాల్వేయశైలాధిపాలక సంజాత కర్పూరధౌతలోకప్రపూత
జలధినాయకుఁ డేలు ♦ సరసంపుటిల్లాలు బటుభగీరథతపఃఁ ఫలముపోలు
తారాధ్వనుట్టనోఁద్ధతవేగకల్లోల యఘమహారణ్యదాఁవాగ్నికీల
చంద్రశేఖరశిరఃస్థలశుభ్రాశిసుమదామ చందనకుండేడుఁ సదృశధామ

తే. గీ. రంగదుత్తుంగదీర్ఘతఁ రంగసంగ, ఘుచుఘుచుధ్వానమేఘనిఁ ఘోషనృత్య
దహిభుగుద్వేలపాలాంశుఁ యామునోర్ధ్వ, సంగతభ్రాంతిదాభంగ ♦ గంగఁ గనియె. 159

మ. కని యభ్యంచితదివ్యతీర్థములలోఁ ♦ గౌతూహలం బొప్పఁగా
ఘననిష్ఠారతి మీఱి భైరవున కఁర్ఘ్యం బిచ్చి సంకల్పమున్
వినతుల్ న్నన మొనర్చి తత్తటమఁ గోర్చి వాసవిద్యాతివృ
ద్ధనికాయంబులు దెల్ప జాహ్నువిమహఁత్వంబున్ వినెన్ భక్తితోన్. 160

వ. అంత నాబ్రాహ్మణకుమారుండును దత్తీరవాసులకు నిజార్జితద్రవ్యంబులు వ్యయంబు
చేసి గోభూతిలహిరణ్యద్యవాసోధాన్యగుడరాప్యలవణంబు లనుదశదానంబులను దులాపుడు.
హిరణ్యగర్భ బ్రహ్మాండకల్పవృక్ష సహస్రధేను హిరణ్యకామధేను హిరణ్యశ్వ హిరణ్యరథ
హేమమాన్తి హేమలాంగూల పంచలాంగూల విశ్వచక్ర కల్పలతా సప్తసాగర రత్న ధేనుభూత
సంఘట్టనంబులను షోడశమహాదానంబులు చేసి కాశికాపురంబున కరిగె నప్పడు.

సీ. చిత్రకూటసమానఁ చిత్రకూటవిమానభాసురంబు విశిష్టఁ భాసురంబు
వై జయంతవితానఁ వై జయంతవితానభూషణంబు నృపాలఁ భీషణంబు
భానమానశశివ్రాభానమానక్షౌమనుందరంబు కిరాటఁ మందిరంబు
సుమనస్తుతోద్దామ ♦ సుమనస్తుతారామబంధురం బురు శూద్రఁ సింధురంబు

తే. గీ. సతతబహువై భవానదృశప్రభావ, కీర్తిరాజితకుండలీకృతసుధీర
వజ్రమణిదీప్రసవ్రాంశువలయవలిత, గోపురంబై రహించుఁ గాఁ శీపురంబు. 162

ఉ. ఆవుటభేదనేంద్ర దృష్టదావళికల్పితగోపురాల్పై

నేపున మాపు రేపుఁ జను ♦ నిందుదినేంద్రులపర్వతద్యుతు

ల్బాపురె వీరికిఁ గ్రహణబాధయ పర్వములందు నేక్కియన్

బాగిపిత మయ్యె నంచు మది ♦ భాంతి వహింతురు తాంత్రికోత్తముల్.

163

తే. గీ. అట్టిపుణ్యస్థలంబున ♦ కరిగి వేడ్క, గడలుకొన మణికర్ణికాఘట్టమునను

నిలిచి జలకచ్చమున స్నాననిష్ఠఁ బూని, వెడలి మాధ్యాహ్నికక్రియ ♦ త్వేగ దీర్చి.

164

కం. మణికర్ణిక మణికర్ణిక, మణికర్ణిక యనుచు నుడువు ♦ మనుజులకెల్ల

గణనాతీతపునోషము, లణఁగి శతకృతుఫలంబు ♦ లగునని తలఁచెన్.

165

వ. అంతట నవ్వటుశిఖామశినమకచమకంబుల రుద్రాన్యాసయక్తంబుగా విశ్వేశ్వరు నభి
షిక్తుండేసి పూజించి ప్రసక్షిణనమస్కారంబులు గావించి యిట్లని స్తుతియించె.

166

సీ. జయభక్త మందార ♦ జయదుష్టజననూర జయఃగదాధార ♦ శరణుశరణు

జయనిత్యకల్యాణ ♦ జయభృత్యసంతాన జయరమాధిపబాణ ♦ శరణుశరణు

జయగోపాపుత్రీశ ♦ జయరక్షితసురేశ జయపంచశరనాశ ♦ శరణుశరణు

జయశరద్ధనగాత్రీ ♦ జయచావనచరిత్ర జయకేందుశిఖనేత్రీ ♦ శరణుశరణు

తే. గీ. జయనిశితశూలసాధన ♦ శరణుశరణు, జయమహాఘోషాఘనాశన ♦ శరణుశరణు

జయహయూక్తనందీశ ♦ శరణుశరణు, జయమహావేనవిశ్వేశ ♦ శరణుశరణు.

167

సీ. శ్రీపార్వతీకుచశిఖరిస్థలవిహార హారాయమాణమహాభుజంగ

జంగమక్రావరఃసంచారసమభాన భావజరూపవృ, భావహరణ

రణరంగనిజ్జితాద్రాగ్రమహాసుర సురయక్షసేవితఃచరణయుగళ

గళదరస్థాభిత ♦ కాలకూటక్షీర క్షీరాబ్ధిపుత్రీశ ♦ ఘోరబాణ

తే. గీ. బాణ రాక్షసనాయక ♦ త్రాణరక్ష, దక్షకల్పిత యాగవిదారణాగ్ర

యుగ్రభీమాదినామధేయోత్ప్రసిద్ధ, సిద్ధభయభంగ కాశివిశ్వేశలింగ.

168

కం. అని నన్ను తించి వేడ్కలు, గొన లొత్తఁగ బ్రహ్మచారిఁకుంజరుఁడు గ్రామం

బున దేవతాధివాసము, లనువొందఁగఁ గాంచి భక్తి ♦ నలమినమదితోన్.

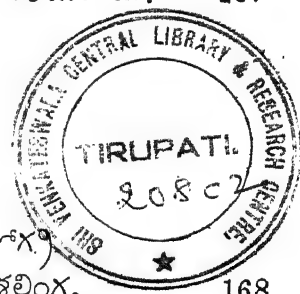
169

కం. డుంగిగొడ్డకుని శితి, కంకుని భైరవునిఁ జండికం బబువివ్వ

త్కంఠీరవ మపుడు మహా, కుంఠితతాత్పర్యములను ♦ గొలిచి భజించెన్.

170

వ. తదవసరంబునఁ బంచకోశంబునం గల మహాదివ్యలింగంబుల సేవించి యదోష్టు
వాసి తైర్థికజనహితసమృద్ధయ యగుగయకుఁ జని గదాధరుఁగొనియాడి ప్రయాగకరిగి త్రిపేణీ
సంగమంబునం గృతస్నానదానాద్యనుష్ఠానంజ్ఞై మాధవునారాధించి సప్తపర్ణ వటంబుంగనుంగొని

త్రివేణీతీర్థంబులు నించినకావడి గైకొని పంచకోశంబున నొక్కమరకతలింగంబు సంగ్రహించి
నిజస్థానగమనోన్ముఖుండై. 171

సీ. కావడిపై నంటఁగట్టిన యొకకావి శాటి కంబలి యాత్రాసంచి యలర
నేతిలడ్డిగ నీళ్లు ♦ నించినసారకాయ బుట్ట లిర్వంకలఁ ♦ బాసఁగియుండ
నెగనెత్తి కుఱుచగా ♦ బిగియఁ గట్టినవంచె పై బిగించిన పాత్ర ♦ బట్ట యొప్ప
ముఖఘర్మములటోపి ♦ ముఖఁగఁజుట్టినవల్లె కొనలు మరుల్లాల్పమున హరింప
తే. గీ. గమనజవమున నట్లాడు ♦ కావ డదరి, కిట్టుకిట్టుని భుజమునఁ ♦ గేలిసల్ప
గాడరుద్రాక్షమాలిక ♦ ల్కంఠసీమఁ, దనరవచ్చెను వేడ్క నత్తైర్చుకుండు. 172

కం. ఈరీతిఁ దనగృహంబున, కారయఁ జనుదెంచి కావ ♦ డటుడించి మహా
ధీరుఁడు జననీజనకుల, కారూఢిగ సంఘటించె ♦ సాష్టాంగంబుల్. 173

కం. తత్సమయంబున వారలు, వత్సా మజి యాత్రాసలిపి ♦ వచ్చితెయని యు
ద్యత్సంకోపంబునఁ దమ, వత్సస్థలిఁ జేర్చి వేమి ♦ వర్ధిలి చెలఁగన్. 174

తే. గీ. శిరము మూర్కొని వదనంబు ♦ చెమటఁదుడిచి, యాయురారోగ్యపుత్రపాత్రాభివృద్ధి
గాను దీవించి యత్యంతకరుణ మెఱయఁ, గొడుకుతోడుత నిట్లని ♦ నుడివి రపుడు. 175

కం. ఏయేపుణ్యస్థానము, లేయేతీర్థస్థలంబు ♦ లేయేద్వీపా
లేయేభూములు సూచితి, వాయామఘోమలు వచింపు ♦ మర్భక మాకున్. 176

కం. అని యడిగిన తలదండ్రిల, కనునయమునఁ గాశి గయ ప్రయాగలు మొదల
ఘనపుణ్యక్షేత్రంబులు, గని తెచ్చితి లింగ మిదిగొ ♦ కాతుక మమరన్. 177

కం. ఈపురవరమణిచెంగట, నీవరమేశ్వరుఁ బ్రతిష్ఠ ♦ నెంతయుఁ జేయక
దాపురము మోక్షలక్ష్మికిఁ, గాపుర మభివృద్ధి బొందుఁగద మన కనియెన్. 178

తే. గీ. పుత్రకునివాక్యవిస్ఫురఁదోభధమునకుఁ, దల్లిదండ్రులు సంతోష ♦ ముల్లస్థిల
నపుడు పాషాణభేదుల ♦ కర్ణమిచ్చి, నీవి నొకదేవళంబు గట్టించి రపుడు. 179

సీ. డంబైన గర్భగృహం బంతరాళికంబును 1ముఖమంటపంబును జెలంగ
గాలిమంటపము ప్రాకారంబు 2బోలీలు బోదెలు చుట్టలు ♦ పొందుపడఁగఁ
గప్పటచట్టము ♦ ల్లనగోపురంబులు జగతియుఁ జప్పట ♦ ల్సొగసుగులుక
గచ్చుగోడలు టాతికంబము ల్పాలనున్నము సువర్ణద్వారసమితి వెలయ

తే. గీ. దృష్టిపాత్రాపుబామ్మలు ♦ దేజర్లె, నుఱుకుసింగంబు లరగూళ్లు ♦ మెఱుఁగుఁదోర
ణములు చిత్తర్వుక్రొంబనుల్ ♦ రమణకెక్క, దేవళము మించె నత్యంతదివ్య మగుచు. 180

- కం. ఆదేవశంబులోన మహాదేవుని నొక్కదివ్యమగు శుభవేళం
బాదుగఁ బ్రతిష్ఠ చేసిరి, వేదాగమశాస్త్రరీతి ధ్వజ్జ్వలంబున. 181
- సీ. చెఱఁగుదోవతిపైనిఁ ధ్వజంబుగా బోడి తలచుట్టు ధౌతవస్త్రంబు మెఱయఁ
జెక్కులకును డిగ్గి ధ్వజంబులు విభూతి పెండ్లకట్టు లలాటభితి నమర
గళమున నులిగొన్న ధ్వజంబులముతోడి రుద్రాక్షమాలికల్ ధ్వజంబు దనర
మారేడుబుట్టుల్ ధ్వజంబులమున నుండి గట్టిన చంద్రాక్షంబు వెలయఁ
తే. గీ. బెట్ట మూఁడుచుగ్గో మొగ్గభీరవత్రి, పెట్టి ధూపార్తి దీపముఁ ధ్వజంబు చమురుఁ
బొందుపఱచుక మునిమాపు ధ్వజంబున, గ్రోత కాణాచితంబలి ధ్వజంబున. 182
- కం. ఈతీరున నలతంబలి, భూతేశునిపూజనేయఁ బుష్పంబుల నం
భూతము గొని తేలే మని, యాతట్టున నొక్కతోట ధ్వజంబున జేసెన్. 183
- సీ. సంపెగల్ మొల్లలు ధ్వజంబులు గన్నేర్లు విరజాజులును మంచి ధ్వజంబులు
ప్రొద్దుదిరుగుచుపూలు ధ్వజంబులు మల్లెలు పారిజాతములు సేవంతి విరులు
తామర లూర్పరకాంతములు కల్పలు బొండుమల్లెలపొద లొగడతరువు
లల్లిపువ్వులును సంద్యావర్తములు వాడగన్నేరులు తురాయికట్టుపూలు
తే. గీ. మాచివత్తిరి గగ్గెర ధ్వజంబు మరువము కరువేరు దవనమ్ములును వట్టివేళ్ల గుములు
చిల్వవృక్షములాదిగాఁ బేర్లుగలవి, ప్రబల నొకతోట వేయించిబావిద్రవ్వె. 184
- మ. అమితానర్ఘ్యనిబద్ధశుద్ధశిశికాంతాయామసోపానసం
గమ మంబుగ్గోపానాగతోరుపథికాకాంతస్ఫురత్కుట్టిమం
బమలాంభోరుహపండపాండుకుముదాచ్ఛామోదనంబాసితం
బస్పతప్రాయజలాభిపూర్ణ మగుచు ధ్వజంబు బావి యొప్పెంగడుక. 185
- కం. అబ్బావికి జేయేతం, బుబ్బుచు దంబలి యొనర్చి ధ్వజంబున
గుబ్బతిల గొన్ని చెట్లకు, నిబ్బరమున జలములెత్తి నిస్త్రాణండ్ల. 186
- తే. గీ. ఎలమినొకకొన్ని చెట్టుల ధ్వజంబున, కెత్తియెత్తి, యలసి ముంగినమూనుదోనానియుండ
గుండ నిండారగా ముంచి ధ్వజంబున, కూడుదినగ, నింటి కేగెను బడలిక లంటి పెనగ. 187
- వ. అంత నొక్కబక్కనక్క గుక్కుమిక్కనుచు ధ్వజంబున, ధ్వజంబున, ధ్వజంబున
దండవ్యామానంబై ధ్వజంబున. 188
- తే. గీ. పుట్టలను దిట్టలను జెట్ల ధ్వజంబున, బొట్ల గట్ల, వంకలను ధ్వజంబున, బొట్ల జాట్ల
గుప్పలను దిప్పలను మట్ల ధ్వజంబున, గుల్ల నూళ్ల, దిరిగి యాహారమండక సారిగి యరిగి. 189

నీ. వాణిక్తే పోరాడ ♦ వచ్చి యెందఱు బ్రహ్మదేవుల మనువారు ♦ దీరి చనిరి
 పార్వతీరతులకై ♦ బహుపోరి యెందఱు రుదుల మనువారు ♦ రోసి చనిరి
 సిరినిఁ జేపట్టఁగాఁ ♦ జేరి యెన్ని దశావతారము ల్లలహించి ♦ తీరిపోయె
 శచిమారుమనువు రఁచ్చలఁ బెట్టి యెందఱే నిందులమనువార ♦ లేగిరహహ

తే. గీ. చూడనవి యెల్ల యుగచర్య ♦ సుద్దులయ్యెఁ, బోయెఁ గాలంబు పూర్వవిఁస్ఫురణదప్పె
 దార్థ్య మాలోచనము తెల్పి ♦ దగ్గుపడియె, నారవిధి నేటి కిట్లాయె ♦ ననుచు నడరి. 190

తే. గీ. పాముజతరాగ్నిచేఁ గింకఁరోమి యనుచు, నడరువేదనచేఁ గ్వయాఁస్యామి యనుచు
 విస్మయపుమూర్ఛచే హఃహఃతోస్మి యనుచు, బలువరింపంగ సాగె నఁబృక్కనక్క. 191

వ. ఇట్లు షుభాతురత్వంబునఁ గంతగతపాణింబై నోరం దడిలేక మాటిమాటికిఁ బొడము
 మూర్ఛల నలసి సాలయుచు మెత్తమెత్తగావచ్చి తత్కూపతటస్థిత దోణికాగ్రింబున నున్న
 యల్పజలంబులం గంతంబు దడిపింకొని యయ్యేతంబుముంగిసమ్యానికి వెదురునకు నంటఁ గట్టిన
 వారు పరిమళం బాఘ్రాణించి దోనిం బడి చని నేఁడీ పశుకృత్తిరజ్జవున షుభాభారంబు వారించెద
 ననితలంచి యబ్బుచు నెక్కినుతమకంబున ముంగిసమ్యానిపైకిఁ జివుక్కుననెక్కి యబ్బుక్కునక్క
 దారువేఱుబంధనంబగు చర్మరజ్జవుఁ దెగం గొఱికిన. 192

తే. గీ. మౌనుమీటుగ నెగయ గోమాయు వప్ప, డేకతాపప్రమాణముఁటైగసి కూన
 గుంతలోఁబడి గుడ్డువెల్లుఱక నాల్క, నడుముగఱుచుక నఱుచుచు ♦ బెడిసిమడిసె.

వ. ఇట్లు షుభాతురత్వంబున నాహారంబు చూచెఁగాని తనచేటు దెలియదయ్యె; నీవా
 నక్కతెఱంగున రాదనంమోగంబై చూచెదవుగాని యితరోపద్రవంబులువిచారింప వయిన
 నిత్రెఱంగునఁ జిత్తంబునఁ దత్తరంబు లేక తెలిసి మెలంగుమని హంసంబు నయోక్తులు వలుకు
 నమయంబున. 194

చ. అలమినవేడ్క ఘోషకనఁకాంగులు మజ్జిఁ జిల్కఁ గాఁపుఁగూఁ
 తులు తెలియావనాశములు ♦ దొక్కఁగ జేయగ జారనాయిక
 ల్నిలయముఁ జేరఁ దస్కరులు ♦ నెక్కినుభీతిని దాపుకెక్కఁగాఁ
 జెలఁగుచు వేగుఁజుక్క పొడిఁచెన్ బలసూదనది క్కటంబునన్. 195

కం. అంతట హేమావతి గే, హంతరమున కేగి పార్థివాయ త్తమతిం
 గంతునుమకుంతదళిత, స్వాంతంబున నా దినాంతఁసంతమనమునన్. 196

చ. కలవము గల్పిగుబ్బలను ♦ గమ్మనుపూలసరాలు గొప్పనం
 గులికెడిచంద్రకావి నెఱి ♦ కుచ్చెలఁ దీర్చినకోక శోణినిం
 దిలకము మోమునన్ మణులఁ ♦ దీరినసాములు మేన వేమకన్
 1వెలయ నమర్చి మేల్గుసుగు వేసి ♦ నృపాలునికేళిఁ దేలఁగన్. 197

మూడవరాత్రికథ.

- కం. కలహంసోజ్జ్వలరత్నశ, కలహంసక యుగము ఘల్లుఁఁఘల్లుని మోయెన్
గలహంసగమన చనఁగాఁ, గలహంసము హేమవతిని ధగని యిట్లనియెన్. 198
- ఉ. ఇంకొకగాథకద్దు విను ధ మింతటిలోఁ బతి పాటిపోవఁ డో
పంకరుహాయతాక్షి యువభర్తల హత్తుక తత్తరాన మీ
నాంకునికేళిఁ దేలఁగఁ జనంగ నొకానొకమాట వచ్చినన్
బొంకఁగలేవు బంతి యని ధ బొంకవలెం గులటావధూటికిన్. 199.
- కం. అని రాజహంసమణి పల్కిన హేమావతి వినోదఁకేళిగతి గిరు
క్కున మరలివచ్చి యాకథ, వినియెద ననువొందఁ దెల్పు ధ విహగోత్తంసా. 200
- వ. అని యడిగిన హేమావతికి హంసం బిట్లనియె. 201
- కం. విను మనఁగా ననఁగా వర, కనకోజ్జ్వలకూటరూట ధ ఘనగోపురశో
భనకృతకథరీకృతనా, కనగరి మణిభద్రపురము ధ గల దొకభూమిన్. 202
- కం. ఆనగరము భోగపత్రి, భానగరిపుఁ డై నమాణిభద్రుఁడు భద్రా
నూనచరితుఁడు కాంతిను, ధానిధి నృపు లెంచ శాశ్వతముగ నేలున్. 203
- తే. గీ. అతనిచెంగట నసహాయుఁ ధ డనెడువాఁడు, చండదోర్దండమండిత ధ మండలాగ్రి
దండితారాతిరపుతల ధ గుండుగండఁ, డనెడి బిరుదొంది తిరుగు నాఁయకులలోన. 204
- నీ. భిండివాలాసికోఁదండభల్లాతక నారాచరహాణఁసఖరవజ్రి
ముష్టిముద్గరశూలఁముసలభునుండిక ప్రిసప్రికూర్మ 1కఁర్పటకటారి
కా గదాయోద్దండఁకణయకుంతాతళ పరశుతోమరచక్రి ధ పరిఘ పట్టి
సములుంకిణీలోడిఁసబళంబు చివ్విఁపె సెలకట్టె యాదిగా ధ నిల నుతింపఁ
- తే. గీ. దనరు ముప్పదిరెండాయుఁధములు మఱియుఁ, జిఱుత చెయ్యమ్ము గండగఁతైర తుపాకి
గొరకనును గాలమును గ్రద్దఁగోల్లు బుట్టె , చూరిబాణాధరించు నవ్విరుఁ డెపుడు. 205
- వ. వెండియు నవ్వీరుండు సమదండ గజదండ భృంగిదండ యెడమవరభృంగి కుడివర
భృంగి భృంగిపటలము పయివరపునండ సింగంపుదండ పొదలికదండ యడుగడుగుపొదలికదండ
మద్దెలసంచుదండ కుక్కుటపుదండ మొదలుగాఁగల వదిరెండుదండల యఖండపాండిత్యంబు
దెలిసి, యెడమడుగుపరువడి కుడియడుగుపరువడి కదలుపరువడి ధాటడుగుపరువడి కోపుపరువడి
ధారుధాణుధోడ ఉరుధోడ ఆంత్రీటికనాట్యము రూటుధారు ధాణుధాణు కపాలు ధారుక
డారుకధాకు ధాణుధాకు రూటు నీ పదునాలుగువిసరలమర్మంబులుం జూచి, కక్కి కొక్కిస

డొక్కెర ముత్తెర డొక్కెరము తుమ్మరింపు జోడింపు సందుసీసంబును గొంతుమారును సమ
 సీసంబును సురాటంబును జేవయు గండనంబును గల్లంబును దొట్టును గిర్లయుం బరిబొందుటయు
 రొండివేటును ఘణంబును గన్నాతును భారంబును చొంగిణియు బెట్లాగును తూణింపును సరి
 బిత్తరంబును లాగును విట్టలంబును దిణింగియు బాదనివారణంబును బాదగళాప్రియు
 గళకత్తెరయు గాళనిల్కడయు నృసింహంబును నను ముప్పదిరెండువిన్నాణంబులనాణెంబు
 పరీక్షించి, వంటియడుగుకత్తెర సర్వబంధకత్తెర జాగినకత్తెర పాదలికకత్తెర చిట్టడుగుకత్తెర
 పాపుపాపులు జాగినపాపు మొదలుగాఁగల పదిరెండుపరువళ్ల యగణ్యాప్రావీణ్యం బెఱింగి, హరిగతి
 గజగతి వ్యాఘ్రగతి మహిషగతి జంబుకగతి మర్కటగతి మార్జాలగతి హరిణగతి చటకగతి
 పక్షిగతి తాండవగతి నరగతి మొదలైన పదిరెండుగతుల యవార్యచాతుర్యంబు నేర్చి, విష్ణు
 చక్రంబును రామబాణంబును నాగబంధంబును దొలకరిమెఱుపును అల్లిమత్తును విస్సందును
 హస్తాభరణంబును బదఖండనంబును బరిత్యాగమును లోబిత్తరి వెలిబిత్తరి సర్పాంకుశంబు మొదలు
 గాఁగల పదిరెండుతాయమానంబుల భేదంబులువిచారించి, లోమొన వెలిమొన యుసిమొన
 ముమ్మొన చతురమొన పుణ్యమొన పాపమొన చాటడుగుమొన దాటడుగుమొన కదలుమొన
 ఆరమీటుమొన నెఱమీటుమొన సరితాళంపుమొన యాదిగాఁగల పదిరెండు మొనల నారితేరి,
 లోవెలి గజ్జదుముకు చూరణనరకు మొదలుగునఱుకుల వగలు, దండనిల్కడకదలు తుటుము
 కలయిక మెలకువకింగళింపు దిశాపదిశలు పాదపుపారువ హస్తపుపారువ దేహపుపారువ
 నయనపుపారువ లివరాకడ ఎకసర పైసర భృంగివటలము ఝంపు టెక్కు కరలాఘవంబు
 లాదియకా ఘోషశోపవీతంబులీతులు నేర్చి, భ్రాంతంబు నుద్యాంతంబును ఆప్లుతంబును
 ఆవిష్కృతంబును అప్రీతికంబును అవిదంబును ఆకరంబును అవికరంబును విశృతంబును మాను
 పంబును నిర్మర్యాదయు విచిత్రంబును భిన్నంబును సవ్యజానువు అపసవ్యజానువు 2క్షిప్తంబును
 ధృతంబును గుడంబును లంబనంబును సవ్యబాహువు వినీతబాహువు త్రిబాహువు సవ్యోత్త
 రంబును ఉత్తరంబును తుంగబాహువు సవ్యకరంబును బృథితంబును యాధికంబును ఆపృష్ఠ
 ప్రహారంబును వల్లితంబును కుంచితంబును స్వస్తికంబు ననియెడి ద్వాత్రింశత్ప్రచారంబులు
 విచారించి, యవకృపరాకృమంబున సాటిలేక మెలంగు మఱియును.

206

ఉ. సాదన మేలు చెంపవయి ♦ జగ్గుగ వేళిలు రుమాలు మీసము
 ల్మీదను జీరుకేలు జిగిమించఁగఁ గప్పినశాలు వైరులఁ
 వాదులగెల్పువాలు చెలు ♦ వంబుగఁ దాల్చినపూలు నొప్పఁగా
 నాదొరయొద్ద నంబళికె ♦ లందుచు నుండు నతండు ధీరతఁ.

207

తే. గీ. అతనికులభామ గుణభూమ ♦ యలఘుకామ, యతులితారామ యనమరూపాభిరామ
 వదనజితసోమ యధికలాఘవ్యాసీమ, హేమరేఖాసనామ యై ♦ యింతి వెలయు.

208

ఉ. కన్నులచందము న్నగుమొగంబు విధంబును గల్గి పల్కులుం
జన్నులపొంకము న్నడుముచక్కదనంబును 1 బాహులందముం
2 బెన్నెటిగొప్పసోయగము 3 బిత్తర మాచెలియందకాక యే
కన్నియలందుఁ గన్గొన మెగొదిగఁ జూడవె మూడులోకముల్.

209

✓సీ. జల్లిమాటలుగాక 4 సరిసేయవచ్చునే నవరంబు లీ శిరోజాతములకుఁ
బూతనుద్దులుగాక 5 పోల్పంగ వచ్చునే చందనం బీమేనిగందమునకు
మాటమాత్రముగాక 6 ముటిదీటువచ్చునే గగన మీనడుము సోయగమునకును
వదరుపల్కులుగాక 7 తుదిసాటివచ్చునే కిన్నెరకాయ లీచన్నుగవకుఁ

తే. గీ. జక్కదనమెల్ల ముల్లెగా 8 సంతరించి, బ్రహ్మదేవుండు తననేర్పు 9 ప్రాధిచేతఁ
దీర్చి సృజించెఁ గాఁబోలు 10 దీనిననగ, వీటఁ జరియించునొక్కొకవేళ నదియు.

తే. గీ. దానిఁ దనివారఁ జూడనిమానవుండు, చూచి తలయూచి మెచ్చనిసుజనవరుండు
మెచ్చి విరహార్తి నొందని 11 మేటిఘనుఁడు, కలుగఁ డెందై న మూడులోకములయందు.

కం. మద మొదపు కోడెవిటులకు, హృదయపుటాంతరములోన 12 రహేమాహేమిల్
బదివేల మన్మథులు పుట్టుదు రా సీమాటి కుచవటుత్వము గన్నె.

212

వ. అది మతియును.

213

తే. గీ. బిడ్డపావలఁ గని పెంచు 13 జడ్డులేక, తిండిచేగండమెందై న 14 దండికతన
నెనగు నసగూటిపినవెట్టి 15 కనదురేగి, జారవాంఛావిహారంబు 16 సలువసాగె.

214

చ. విటులకుఁ గొంగుబంగరము 17 వేడుకకాండ్రకుఁ బట్టుగొమ్మ యు
త్కటతరమన్మథార్తులకుఁ 18 గల్పకుజంబు భుజంగకోటికి
ఘటితనిధానసీమ యుపకాంతులచేరువపంట జార న
త్పటలికి 19 బంచదారయును 20 దానివిలాస మయారె యారయన్.

215

సీ. కురిమాపుమై రినమృకరలచీరటువిప్పి చెల్లువైన సరిగంచుచీరఁ గట్టు
మెరుగంచుకమ్మలు 21 దొరయవంచటుడించి మణులరంజిల్లుకమ్మలు ధరించు
జటిపాటిసామ్ము దీసి మెఱుంగుకట్టాణి పూసలహారము 22 లొప్పనగఁ దాల్చు
గుత్తంపురవికెదా 23 హత్తకుండఁగఁజేసి కలపంబు కులుకుగుబ్బలను బూయు

తే. గీ. నడర బెడగై ననిశువాలుజడ నడల్చి, కుప్పె గన్నడ నవరంపుఁగొప్పఁబెట్టు
మురియు ముంగిట నిలుచుండి 24 మొలకనగవు, లెనగ విటభాగ్యరేఖి యా 25 హేమరేఖి.

- చ. కలకలనవ్వుమోవి పలు ♦ గంటుల దీటుగుచంబు లోరగా
 వెలువడఁ బైటవేయు నెఱ ♦ వింతగఁ గేరు మరుల్కొనంగ బె
 ఘ్నులు గొనఁజూచు లేనివగఁబుంగొని మాటికి గుల్కు గోటిచి
 మ్ములు నొనరించు నవ్వెలఁది ♦ మోహపుఁ బ్రాయమువానిఁ జూచినన్. 217
- సీ. ఏటిసీటికటంచు ♦ బాటిపంటెత్తుక పలుమాటు దిరుగు నిఁబ్బరముతోడ
 రోలు రోఁకలి కని ♦ రూఢిగా నిల్లిల్లు దిరుగు నేపొద్దుఁ దత్తరముతోడఁ
 గూరగాయల కంచు ♦ గోరి తా బాజారుకును మఱిమఱినేగుఁ ♦ గొమరుతోడఁ
 బనిలేనిపనిజోలి ♦ గొని వాడవాడలఁ జరియించు 2సారె కఁచ్చెరువుతోడఁ
- తే. గీ. బోలికలనెంచు వలరాచఁబొగరు నిగుడఁ,గులుకుఁబ్రాయంపునెఱసిటు ♦ కోడెకాండ్ర
 గమికి దనజగ్గజిగి సంచఁకార మొనఁగ,వలపు రెట్టింప మెలఁగు నఁవ్వనజగంధి. 218
- కం. తనకంటికి బ్రయమయ్యెడు, కిఘనునొక్కనివెంట నంటి ♦ కాతుక మొప్ప
 మనసంటఁగొఁగిలింపక, చన దింటికి దానిబల్వ్యఁసన మే మందున్. 219
- సీ. ఆసువోసెడుదాని ♦ హస్తంబురీతిని గుంచె దీసెడుదాని ♦ కొమరుమిగుల
 జడచిక్కుదయ్యంబు ♦ చందంబునను జెట్టు విడిచినభూతంబు ♦ 4కడఁకతోడ
 మద్దెలలో నెల్ల ♦ మర్యాద నెఱగలెత్తినబిల్లునన్యాసి ♦ యనువుమీఱ
 వల్లంబుపోనాడు ♦ 5వై శృనిదెనను ముంగాలుగాలినప్పిలి ♦ కృమముదోఁప
- తే. గీ. కిగంతుమాయల నుమ్మెత్తఁకాయఁ దినిన, వెట్టితెఱఁగున వ్యసనంపు ♦ వెఱపువాడమి
 చికిలిసెఱవన్నెకాండ్రకు ♦ శివములెత్త, నెనసి చరియించు వీట నా ♦ హేమరేఖ. 220.
- కం. ఈలీలఁ బురములోపల, మేలొ ప్పాయంపురూపు ♦ మీ టగువారిం
 జాలి భయ లజ్జ లన్నియుఁ, దూలి చనన్ వెన్నుఁ జఱచి ♦ తొలఁగక కలయున్. 221
- వ. ఇత్తెఱంగున. 222
- చ. చవిగొని జార వీరరతిఁసౌఖ్యము దెప్పలఁ డేల నెప్పడున్
 దివురుచు మోహవార్ధిని మునింగి యొకానొకకాలమందునున్
 శివశివకాఁపురంబువయి ♦ జింత యొకింతయు లేక చిత్తనం
 భవు నిజమాయఁ గప్పి కలఁపం దలవాకిట నుండు నెప్పడున్. 223
- శా. ఈమర్యాదను గొన్నినాళ్లు సనఁగా ♦ హెచ్చైన కార్యానకై
 భూమిశుం 7డొకనాఁడు పొ మ్మనినచోఁ ♦ బూత్కారుడై యీగతిన్

పా. 1. కిలకిలనవ్వుమోవి పలుకెంపులుదీడు పా. 2. నూరసచ్చెరువుతోడ పా. 3. ఘనుడంటకవెంట
 పా. 4. నడకతోడ పా. 5. వైశ్యునిలేవను గాలుగాలిన పా. 6. గళముమోయఁగ నుమ్మెత్త
 పా. 7. డొకదిక్కుకంపిన మహాఘాత్కారుడై

స్వామీ కట్టడఁ జేసితే యనుచు చీ ♦ జన్మం బిదే లంచుఁ జిం
తామగ్నత్వముఁ జెంది మందిరములోఁ నం జేరి పెండ్లాముతోడ.

224

వ. అనహాయుం డిట్లనియె.

225

తే. గీ. భూవరుం డొక్కవయనంబు ♦ పొమ్మటన్న, మంచి దని వచ్చితిని సమ్మతించి నేను
నంబళము కంబళము కత్తి ♦ చల్లి చల్లడంబు కేడెంబు ధట్టి తెమ్మంబుజాక్షి.

226

కం. అని పల్కరించినప్పడె, ఘనకుంతల తొడును వాసె ♦ గదరా యని యిం
పొనర నవి యిచ్చి పనిచినఁ, జనె నాతఁడు పయనమై విచారముతోడె.

227

వ. అట్లనహాయుం డరిగినపిమ్మట.

228

కం. ఆహేమరేఖ మదిఁ గల, మోహవేశమునఁ దోడిఁముద్దియతోడె
బాహుబాహిఁ బెనంగెను, సాహూ యని కంతుపాదశహ రహిఁ గేరె.

229

వ. అట్లుగేరి.

230

✓చ. పొలుపగు మావిలేజగురుఁ పొందిక పోతపిరంగిలోన నె
క్కిలిపిన పుష్పగుచ్ఛ మనుఁగుండు వరాగ్రపుమందు నించి వె
గ్గలపుఁబరాక్రిమాగ్నిఁ గొనిఁకంతుఁ డవేటిపరంగి భామగు
బ్బలనెడుదుర్గము ల్పగిలిపార గుభలున నేసి యార్చినె.

231

కం. అభుకుచు మూర్ఛిలి తెలునుక, కళవళపడి లేచి మనసు ♦ గాసిల్లంగా
భళిరా యని వెలువడి తన, నెళవరులను జూచికొనుచు ♦ నిలుచున్నంతన్.

232

చ. మెలివడు తీగచుట్ల జగి ♦ మించినపాగ జనుంగువచ్చడం
బలవడు చల్వదోవతి యొయారపు గందపుఁబూత డొల్లుపో
గులు మణిముద్రిక ల్వలపుఁగులెడువీడ్వము చంకవట్ర మం
ఘులతుద ముచ్చెలువ వెలయు ♦ గుప్తగుణం డనువైద్యుఁ డొప్పగు

233

తే. గీ. వైద్యమాత్రంబునన కాదు ♦ వఱలునట్టి, నిరుపమాకార సౌషవఁస్ఫురణచేత
నాశ్వినేయులతోనైన ♦ నతఁడు వాడు, కేదిరి 1యోజంపకయె జబాబీయఁగలఁడు.

234

వ. మఱియు నశ్వగంధాదిఘృతంబును నైలేయకఘృతంబును షట్ఫలఘృతంబును
దూర్వాదిఘృతంబును బంచగవ్యఘృతంబును నార్ద్రాకఘృతంబును గదళీకందఘృతంబును గళ్యాణ
ఘృతంబును దంశులీయకఘృతంబును గూశ్మాండఘృతంబును మొదలయిన ఘృతంబులు
నేయునేర్పును, బంచాగ్ని చూర్ణంబును జిత్రీకాచిచూర్ణంబును బడబాసలచూర్ణంబును

మాణిమండ చూర్ణంబును మరీచ్యాదిచూర్ణంబును తాళినచూర్ణంబును నేలాదిచూర్ణంబును దుంబురుచూర్ణంబును గర్భూరాదిచూర్ణంబును బంచబాణచూర్ణంబును భృగ్వాదిచూర్ణంబును నాదియైనచూర్ణంబు లొనరించు నుపమయు, 1జించిల్యాదిలేహ్యంబును ట్టుద్రాభయారిలేహ్యంబును జఠుష్ణప్తిమరీచ్యాదిలేహ్యంబును 2గుసుమార్ద్రాదిలేహ్యంబును బిష్పల్యాదిలేహ్యంబును బిల్వాది లేహ్యంబును గుండల్యాదిలేహ్యంబును మొదలుగాఁగలలేహ్యంబు లొనరించునై పుణ్యంబును, నారికేళాదిరసాయనంబును గుడనాగరాదిరసాయనంబును శిశువుపుష్పరసాయనంబును జాతఫల రసాయనంబును సుకుమారరసాయనంబును భల్లతకీరసాయనంబును నుదర్శనరసాయనంబును వారాహీరసాయనంబును విశంగాదిరసాయనంబును నమృతరసాయనంబును నాదిగాఁగలరసాయ నంబుల పొందికలెఱుంగువిధంబును, శరపుంఖాదితైలంబును లక్ష్మీనారాయణతైలంబును లాక్షాది తైలంబును ధన్వంతరితైలంబును బంచార్కతైలంబును బాశ్చాత్యనిబత్తైలంబును విషముష్టి తైలంబును కేతకీతైలంబును స్నేహార్కతైలంబును వాతాంతకతైలంబును బూతికాతైలంబును భూనాగతైలంబును భృంగామలకతైలంబును మొదలగుతైలంబుల పరిజ్ఞానంబును, నారికేళాంజ నంబును సౌవీరాంజనంబును వీరభద్రాంజనంబును నీలాంజనంబును గరుడాంజనంబును గహ్లా తాంజనంబును గర్భూరాంజనంబును మొదలుగాఁగలయంజనభేదంబులఁగూర్చుచమత్కారంబును, నగ్నికుమారకము రాజమృగాంకము బూర్ణచంద్రోదయము వసంతకుసుమాకరము వాతరాక్ష సము చంద్రహాసము చంద్రప్రభావతిరసము కందర్పాంకుశరసము షణ్ముఖరసము కాలాగ్ని రుద్రరసము తాళకేశ్వరరసము ప్రతాపలంకేశ్వరము చాతుర్ధికరామబాణము విష్ణుచక్రరసము విశ్వంభరరసము బడబాసలరసము నారాయణరసము మదనపైరవరసము భార్గవీరసము జ్వరాం కుశము స్వచ్ఛంద భైరవముసంజీవరసము రసభూపతి చింతామణి మొదలైన దివ్యరసాక్షధంబులు, గంధకవననాభులలక్షణంబులెఱింగి విఱుచుపూర్వీకంబును, లోహభస్మ తామ్రభస్మ వంగభస్మ సీసభస్మ నాగభస్మ శంఖభస్మ సువర్ణభస్మంబులు సేయుమర్మాదయు, శీతభంజి అరళ్యాది మాణి భద్ర తాళీసమాత్రలుగట్టు నవధానంబును, ఘోరద్రావకగుగ్గులు పిష్ట కషాయంబులు మూలికలు కైకర్ణికలుసేయు నౌచిత్వంబును, సూత్రస్థాన శారీర నిదాన శాస్త్రంబుల పరిచితియును, డైబ్బది రెండు నాడీభేదంబులును వాతపైత్యశ్లేష్మంబుల నుబ్బణంబులైనతిగ్రశతషష్టి రోగంబులకుఁ దత్త చ్చికిత్సలు చేయుచాతుర్యంబును గలిగి రెండవధన్వంతరి యనంబరగు నతఁడు. 235

తే. గీ. వీధివెంటను రాఁ జూచి వెలఁదియనియె, నొర యిట్లుండవలదె యొక్కయ్యార మహాహా
వీనిఁ జిక్కించుకొని మారఁ విగ్రహమున, భంగపడఁజేయనిది యేటిఁ కప్రౌఢతనము.

కం. అని తనమనమున ననుకొను, చును నిలుచున్నంత దానిసాగను నొయారం
బును గని మనసిజనమొహనవిద్యను జూక్కి యాతఁడంచుకు రాగన్.

237

పా. 1. జించార్ద్రకలేహ్యంబును పా. 2. గానకుర్దాదిలేహ్యంబును పా. 3. పౌరృధవనిత.

ఉ. ఎక్కడనుండి యెక్కడికిఁ నేమిప్రయోజన ముండి వోయె దీ
వక్కట నామ మే మనినఁనన్నియుఁ జెప్పి పరోపకారిరా
యిక్కలకంతకంతి యనియెంతయు డగ్గరఁ జేర మారుఁడుం
బ్రక్కలు నెక్కినం బొడువఁ బైకొనుమోహముచేత లేమయున్. 238

తే. గీ. అమలశశికాంతకాంత శు ధాంతకేళి, కానిశాంతాంతరంబునఁ ఘుమ్మరనెడు
పచ్చబచ్చెన చిత్తర్వు ధ పనులమించు, ప్రతిమనంఘట్టనల మంటఁపంబులోన. 239

చ. నకినెలకీలుకంతమునఁ జాయ మెఱుంగులసాంపు కెంపు ము
క్కుకొనల పచ్చరాచిలుక ధ కోల్లఁ దనర్చిన మేలుపట్టెయ
లికపయి జాఫరాజనుఁగు ధ లేపునఁ జెందువలంబుతోడు త
క్కికగల జాళువాగొలును ధ గీల్కొనుమంచముపై మహాఁన్నతిన్. 240

తే. గీ. అపుడు గుప్తగుణాహ్వయఁ ధ డై నవైద్యు, నెలమిఁ గూర్చుండఁ బెట్టి యాఁహేమరేఖ
పండుటాకులు కప్పంపుఁ బాగములను, వేడ్కతోడుత నిద్దఱుఁవేసికొనుచు. 241

మ. సరసాలుం జిజునవులు న్మరెముఁ ల్సయ్యాటము ల్వింతలుం
గరగింత ల్వలపించుట ల్చతురతఁ ల్కాంక్ష ల్వినోదంబులుం
దరితీపు ల్వలపు ల్మితారితనముఁ ల్లాటంపులుం దచ్చన
త్నెఱచిన్నెల్లఱపించుట ల్సొగసులుఁ న్నీటు ల్పచారంపుచున్. 242

సీ. ఆన క్షిదీపినిఁ యాలింగనంబులు నురువాంఘ దరగనిఁ ధరితవిత్తు
లనుర క్షివాయనిఁ యట్టి చుంబనములు తమివెలిగానిదం ధ తక్షతంబు
లభిలాష లుడుగనిఁ యతిచవేటంబులు తాత్పర్య మెడలనిఁ తాడనమ్ము
లాసలు మాననిఁ చౌశీతిబంధము ల్భావ మూననికళాఁ స్పర్శనములు

తే. గీ. కలితకలకంతకలహంసఁ కలరవములు, వలుకు కివకివ కవకవఁ ప్రకట టకుట
కకుట కహకహ హసనముఁ ల్లభరవములు, చెలఁగ నిద్దఱు రతికేళిఁ నలుపునపుడు. 243

చ. తెమలను నిన్నుఁ బాసి సుదఁ తీ యని తీయనినీదుమోవి కా
యమృతరసార్మియేని సమఁ మాయని మాయనిమోహదాహసం
భ్రమ మెదలోన నెంతదలఁపా యని పాయనికూర్మితోడి నా
తమివరభామలందుఁ గలఁదా యని దా యనికొఁగిలింపుచున్. 244

వ. ఇట్లన్యోన్యసరససల్లాపంబుల గుప్తగుణుండు సురతకేళికాలోలుఁడై హేమరేఖతో
బెనంగునమయంబున. 245

సీ. కొప్పెరపెట్టుగాఁ గొమరొప్పనొనరించి పై రుమాలు బిగించు ధ పచ్చడంబు
నాగవల్లదళఁ పూగపూరితమైన వడిలోన నిడికొన్న యడప మొకటి

చాయలఁ దనరారుఁసకలాతియొరతోడి వృథుభుజస్థలినొప్పఁపెద్దకత్తి
చీర్ణంపుఁబనిచేతఁజిగిమించుకరమున సొంపైన నత్తునుఁన్నంపుఁగాయ

తే. గీ. పాదముల మెట్లు మొలఁ దాల్చుఁబడిన బాఁకు, చల్లి గట్టినవస్త్రంబుఁచంకదుడ్డు
నమర గమనజవోద్భవఁ శ్రమముఁ జెంది, యవ్వ డసహాయుఁ డింటికిఁనరుగుదెంచె.

కం. అరుదెంచి పురుషుఁ డుండెడి, యరువెంచి నిజప్రసిద్ధిఁకందఱు నళికే
బిరుదెంచి రోషవశుడై, సరిదంచితఘోషభాషఁజూనను బిలిచెన్. 247

కం. జడియక యపు డానతి యే, వడుపున బొంకంగవలయుఁవనరుహగంధీ
యడుగుం దప్పినయవ్వడె, పిడుగుం దప్పెననుమాటఁపేర్కొన వినవే. 248

వ. అని. 249

ఉ. ఈవిధి హంసలోకవిబుఁధేంద్రుడు ప్రశ్న మొనర్చి పల్కు హే
మావతి కొంతకొంత యనుఁమానముతో బాటవేల నేలరే
ఖావిధమొప్పు వ్రాయఁ గుతుఁకంబున నీ కిది తోచెనేని ను
ర్వీవరుఁ జేర నేగుమనిఁవేడిన నవ్వపుఁబోడి యిట్లనెన్. 250

కం. నినువంటికతలకారిని, గనివినియెడువారి నడుగఁగావలెఁ గానీ
ననువంటిదాని నడిగిన, వినుపింతునె యెట్లు బొంకెఁవివరింపఁగదే. 251

కం. అని యడిగిన హేమావతి, కనురాగం బొప్ప రాజఁహంసకలాపం
బనియె నసహాయుఁ డటువలె, ఘనరోషం బుట్టిపడఁగఁగర్జించుటయున్. 252

తే. గీ. వైద్యుఁ డవ్వడు గడగడఁవడఁ నాకు, బుద్ధియేమనిపల్కు నఁవ్వవ్వబోడి
వెఱవకు మటంచు దిట్టయెఁవెన్నఁజరచి, నంచివిడిపించి యపుడు స్వస్వామి కనియె.

చ. కడుపున శూలయెత్తి వడిఁ గాసిలి ప్రాణము లేగునట్లయై
తొడిబడ నీవులేమి ఘనఁ దుఃఖముచే వెతఁ బొంది యీమహా
త్ముడు సృతినేగఁ గావు మనిఁతోడ్కొనివచ్చితి నీతఁ జౌషధం
బిడుటను నేను జీవముఁ వఁపించితిఁ గ్రమ్మఱ నేమి చెప్పదున్. 254

కం. అని యున్న రన్ను రనుచున్, నన్నతోదర రోగమునఁ బ్రియాంగన పొరలన్
గని కుస్తరించి వైద్యుని, మనమును రంజిల్లఁ జేసేఁమమత దలిర్పన్. 255

తే. గీ. నీఋణము దీర్పఁ గలవాడనేయటంచుఁ, బచ్చడం బిచ్చి బహుమానఁమెచ్చ వైద్యుఁ
బంపి సందేహమందకఁభార్యతాను, నిండువేడుకనుండిరోఁ నీరజాక్షి. 256

వ. అని మరాళశేఖరంబు చెప్పిన నరాళకచ యగుహేమావతి తనమనంబున. 257

కం. సురుచిరమణితాటంక, స్ఫురితప్రభ యెక్కులందుఁ బొలయ శిరంబున్
మతి తిప్పి పొగడె నహహా, గరితలమిన్నదియె కాక య కలదే పుడమిన్.

258

వ. ఆనమయంబున.

259

తే. గీ. మైవియల్లక్ష్మి కస్తూరిమల్లచీర, రేయి గట్టుక నడలించి య రేపటికడ
నుదయరాగంబు దాల్చిన యెఱుఁపుదోవఁ, దమముజాఱంగ సాంధ్యరాగము జనించె.

చ. పలవల నయ్యెఁ దారకలు య పక్షులు గూయఁ దొడంగె దీపముల్
దెలతెలఁ బాతె దిక్కులను య దెల్విజనించె బిసప్పసూనముల్
దులదుల విచ్చెఁ దావులకు య దొండడి జేరిరి జారచోరు లా
మలయసమీరణంబు కడుఁ మందగతిన్ వివరించె నత్తతీన్.

261

తే. గీ. తతి యనుకళాదుఁ డుదయభూధరహసంతి, నరుణహేమంబునకు వన్నియలను నింపఁ
గ్గాంచి నీరార్చనెత్తివ య కరడు నాఁగ, సూర్యబింబంబు పొడిచె నపవార్యగతిని.

262

కం. మణిఘంటల మొలనూలున్, రుణరుణయని మ్రోయఁ గేళిశాలకుఁజని య
య్యణమధ్య నృపార్పితగుణ, గణమై వసియించె దివము య కల్పముగాఁగన్.

263

వ. అని ప్రత్యుత్పన్నమతి చెప్పినవిని సంతోషించి నలుండు తరువాతి వృత్తాంతం
బాసతిమ్మని పలికిన.

264

మ. హరకోదండ విఖండనప్రచరబాహుదండ దండాయుధా
ద్యురుదిక్పాలసురానివార్యతరబాహుదండ దండంకభి
ధ్ధరిణాక్షీమణిజీవనాకృతి నిజాభ్యాఖండఖండబృభృ
ద్భరసాభృద్రిపువాహనన్నిభయశోభాకాండకాండోదరా.

265

కం. ధారాధరఘ్నణివారా, వారణ రాజన్యవైరివారణ ధీరా
ధీరాజిత శుభకారా, కారణపురుషావతార య కరుణోదారా.

266

కలహంసోత్సాహవృత్తము.

కలుషదూర భవవిదార య కమలసారలోచనా, కలితహార వరవిచార య ఖరవిహార మోచనా
లలితనీరనిధిగభీర య లసదుదారకీర్తిని, ర్దలితహార శరపటీర య దరసుధారసోత్కరా.

267

గద్యము. ఇది శ్రీమత్కృష్ణాంబానందగోత్రీపవిత్రాయ్యలరాజాన్వయ సుధావార్ధిపూర్ణిమాచంద్ర
నిస్సహాయకవిత్వనిర్మాణచాతుర్యనిష్ఠద్రీ శ్రీరామనామపారాయణ
నారాయణమాత్యప్రణీతంబయిన హంసవింశతి యను
మహాప్రబంధంబునందుఁ బ్రథమాశ్వాసము.

శ్రీ రస్తు.

హంసవింశతి.

ద్వితీయాశ్వాసము.

శ్రీశాంకరీశచాపవి

నాశ ధరాధీశ వంశః సలిసనినేశా

క్షేత్రహరాకాశ భరా

కాశ ఝరాబ్జభిరామః కాంతియశోమా.

వ. అవధరింపుము నలరాజన్యనకుఁ బ్రత్యుత్పన్నమతి యిట్లనియె, నట్లు హేమావతి కేళినిశాంతంబుఁ జేరి రాజవిరహంబున నొంజొకరిఁ బ్రొద్దు గడుపుచున్నంత దినాంతంబు గావచ్చిన.

2

శా. ఆహేమావతి మానసాటవి 1సముద్యద్దీప్తిమైఁ బేర్చు మా
రాహంకారిపరాక్రమానలము బాహ్యస్థానకేశ్యరమై
యోహా వెల్పుడి పెక్కురూపములచే నొప్పారి కన్పట్టెనా
గేహంతంబుల నీవపంక్తులు చెలం గెల్ రంగు పొంగారంగన్.

3

వ. అప్పుడు.

4

సీ. నునుపెక్కు జిగిచెక్కులను మిక్కుటపుఁ డెక్కు గ్రమ్మెడు వంజులఁకమ్మ లలర
నిడువాలు గలకీలు ఁ జడమేలు వగఁగ్రాలు గొప్పైన నవరంపుఁగుప్పె దనరఁ
డెలిపువ్వు కళకొప్పువ్వ వెలిరువ్వు చిఱునవ్వు గలుగు నెమ్మోమునఁ ఁ దిలక మమర
రహి గుబ్బులు నిబ్బరము దొబ్బరగల గుబ్బకవమీఁద పైఁతిఁజివిక మెఱయ
తే. గీ. బ్రతుకుబ్రతుకున గతులయం ఁ దలికి బెరుకు, కులుకుఁగొనున జాళువాతభుకుబొలుకు
మేటియొడ్డాణ మలరార ఁ నీటుఁబూని, వచ్చి రాయంచకడనిల్చె ఁ వనరుహాక్షి.

5

వ. ఇతైఱంగున నిరుపమశృంగారతరంగితాంగయై రాజపుంగవనంగమార్గం బడుగుచుఁ దనచంగట నిల్చిన యారాజాననావతంసంబునకు రాజహంసం బిట్లనియె.

6

నాల్గవరాత్రికథ.

- కం. గమ్మత్తుఁజిమ్ము నొకకథఁ, గ్రమ్మఁ దెల్పెదను వేణిఁ ♦ గ్రమ్ము విరులపైఁ
దుమ్మెదలు జమ్ము జమ్మనఁ, గొమ్మా తలయాచి మెచ్చుకొమ్మా నన్నున్. 7
- వ. అని యిట్లు చెప్పఁదొడంగె. 8
- కం. కల దభింకవకేతన, చలదభిం బైన చైత్రశక మనుపురము
జ్వలదభింకచాదర్శన, వలదభింపురీసువర్వ ♦ వారోదయమై. 9
- సీ. వేదశాస్త్రపురాణ ♦ 1విద్యాగరిష్ఠులై విలసిల్లుచుండెడి ♦ విప్రవరులు
గరిడిలో నెఱవహంతకారులై సాముల మీఱిన రాజకుమారమణులుఁ
గోటికిఁ బడగెత్తుకొనియున్నట్లెక్కుము లెక్కులై వర్ధిల్లు ♦ బేరిజనులుఁ
గడుధాన్యరాసులు ♦ గగనంబుతో 2రాయు కలిమిచే మించిన ♦ కాపువ్రజలు
- తే. గీ. భూరిమదధార లూరెడు ♦ వారణములు, ధాటిపాటవమున నొప్పు ♦ ఘోటకములు
ఘోరరణరంగవటు లైన ♦ వీరభటులుఁ, బ్రబలియుండఁగ వెలయు నప్పట్టణంబు. 10
- కం. ఆపట్టణంబులోపలఁ, జూపట్టును దంతువాయఁచూడామణి రే
ఖాపట్టభద్రుడై సిరి, నేపట్టున నోరపార ♦ లింతయులేకన్. 11
- సీ. కుంచె మగ్గపుగుంత ♦ గూటంబు పగ్గంబు పరిటె ద్రొక్కుడుపట్టె ♦ పలక దోన
పరిపరియచ్చులు ♦ చరికుండ యూడిత చీడు దబ్బలు దండె ♦ నాడె కోవి
కోతిపుల్లులు నాల్క ♦ కుడుతరికొయ్యలుఁ జొప్ప యూచలుఁ గోతఁచూఱుకత్తి
కారంపుఁ బడుగులు ♦ గండెలకప్పెర గోలము లాకలు ♦ నీలికడవ
- తే. గీ. గంప డొల్ల కళాసంబు ♦ కదురు చెమికె, నూలు రాట్నంబు జాలంబు ♦ గ్రాలుగోడ
వఱల నాశుభభద్రుని వాసభూమి, యవ్వరంబున సంతతం ♦ బొప్పచుండు. 12
- తే. గీ. గొప్పకన్నులు చిఱువప్పుగులుకుమోము, బవరిగడ్డము చక్కనై ♦ పరగు ముక్కు
నెగుభుజంబులు విపులత్వమెసఁగుటొమ్ము, జిమిగులులీల 3గనుపట్టుఁ ♦ దొగట సెట్టి. 13
- ఉ. ఆటది నేర్పుతోవగల ♦ యందముఁ జందము జూపఁబూని కో
లాటము వేయుకై వడిని ♦ లాలితదృక్తరశప్రభావభుల్
పాటిగఁ బోగువెంబడిని ♦ బౌర్వములం జరియింప వస్త్రముల్
ధాటిగ నేయు నప్పలుకఁతట్టన బెట్టు ఖణి ల్ఖణి ల్లన్. 14
- తే. గీ. అరవిరుల తేనియలచాలు ♦ మరునివాలు, మిసమిసలపోలు వలరాజు ♦ మేడిదాలు
మరిపెముల మెచ్చుతేజాలు ♦ ముద్దరాలు, వానియిల్లులు దొమ్మరవానిడోలు. 15

- ఉ. దానిముఖప్రభాగరిమ ♦ దాకనిపోలకళావిశేషముల్
దానిబెడంగుచూపులును ♦ దానికుచంబుల నిగ్గుచందమున్
దానినవోవిలాసములు ♦ దానికచాళిరుచు ల్లఱింపఁగా
మానవతీలలామ విను ♦ మర్త్యులమర్త్యులు నైన నేర్తురే. 16
- కం. జిగిజిలుకు కులుకుగుబ్బలు, నిగనిగలు చెలంగు నెఱులు ♦ నిద్రపుఁగన్నుల్
నగవుదభుకొత్తుమోమును, మగువా యావిడకె కాక ♦ మఱికలదటవే. 17
- కం. తొడలందము నడుమందము, నడుగుందమ్ముల బెడంగు ♦ లాస్యము రంగుల్
జడతఱుకున్ మెడకులుకు, న్నడబెఱుకుం జూడ నాఘనస్తని కమరున్. 18
- తే. గీ. చిన్నిచీమల నునుబారు ♦ చెలువయారు, గదళికాకాండములమీఱు ♦ కాంతయూరు
లందముల మీఱు రఱిగేరు ♦ నతివసారు, దాని కెనయైననారు లిద్ధరణి లేరు. 19
- కం. కందరమాచెలి పొక్కిలి, కందర మావిలననములు ♦ కచములు రదముల్
కుందరమానమములు నా,కుం దరమా పొగడ నల కు,కుందరసుకటిన్. 20
- సీ. మిళదంబుజలదంబు ♦ బలుడంబుచెలువంబుఁ దులకించు నమ్ముద్దుఁకలికివేణి
సిరిపట్టు గలగట్టు ♦ జిగిగుట్టు వెలిఁబెట్టు చెన్నారు నక్కన్నె ♦ చన్నదోయి
నునుకందుపై జెందు ♦ నని యిందురుచి గ్గిందువఱవఁగాఁ జాలు నఁబృలమోము
తెలిదమ్ములను గ్రొమ్ము ♦ కళజమ్ము ననయమ్ము మిన్నయా నబ్బోటి ♦ కన్నుఁగవయుఁ
- తే. గీ. దాని తేనియబావి యంధములదీవి, మావిచిగురాకుచెంగావి ♦ మారుదీవి
కప్పురంబులకొవి యఁక్కాంతమోవి, యనుచు వినుతింప నానేతఁవనిత యలరు. 21
- తే. గీ. పరిమళ మెసంగు బంగారు ♦ ప్రతిమవంటి, తొగటవాలంటి జిగిసీటు ♦ తొలకరింప
సాగనుకాండ్రకు మోహరాఁసులుజనింప, నూరయొకయోరఁ జెలువార ♦ బారసాచి. 22
- సీ. పోగువెంబడిఁ బర్వి ♦ పొల్చు వాల్టూపుల ధళధళ ల్పాదండఁకళలసీనఁ
బుంజంపుకట్లు దెంపుటకుఁ బర్వెత్తువో మట్టెల ఖణఖణ ♦ తెట్టుమోయఁ
గేలెత్తువో బాహుఁములజాతప్రభాచకచకల్ పైఁడి వఁనంతమాడఁ
బరిటఁ ద్రిప్పఁగ జాఱుపైఁటలోఁ గన్నట్టు గుబ్బలమినమిన ♦ ల్పొబ్బులాడ
- తే. గీ. వింతవగకప్పు నెఱిగొప్పు ♦ వీడ నెఱయు, నిగనిగ ల్లాతిసీలాల ♦ నింగి నింపఁ
గుచభరంబున నడుము కొంఁకుచు వడంక, నూలుదోడును వేడ్క నఁవ్యాలుఁగంటి. 23
- చ. కరములఁ గంకణాలు ఘలు ♦ ఘల్లన రాత్నము ద్రిప్పవేళఁ బైఁ
టర దిగజాఱ వెల్కుఱుకు ♦ నబ్బురపున్ వెలిగబ్బిగుబ్బపై
నరు లినుమంత చిందుగొనఁ ♦ జక్కని చూడ్కులుఁ జూచువారి పే
రురమున. గాడ నవ్వెలఁది ♦ యోర్పునఁ గండెలు చుట్టు నేర్పునన్. 24

- అ. వె. పడుగుఁ జేయువేళఁ ♦ బటము లల్లెడువేళఁ, గూడు దినెడువేళఁ ♦ గూర్కువేళ
మగని కన్నొరంగి ♦ మార్మగలను గూడు, నింటిపొరుగుసఖుల ♦ యిండ్లలోన. 25
- కం. గడిదేటి జారవిద్యకు, వడిగట్టి దురంతకంతు ♦ వనజశరాళిక
బడఁజాలనికతమున నా, వడువున నత్తొగటబోటి ♦ వర్తిలఁ దొడఁగెన్. 26
- వ. ఇత్తెఱంగున నత్తెఱవ చిత్త జాయత్త చిత్తయై వర్తింపుచున్న సమయంబున. 27
- నీ. నొసలిపైఁ జుక్కల ♦ మిసిమి నామపురేఖ లనువొంద భుజముపై ♦ నసిమి సంచి
వాలువీనులగాజు ♦ నీలాలపోగులు పై నొప్పు పొప్పులి ♦ పచ్చడంబు
మెలిగొనఁ జుట్టిన ♦ తలపాగ చెఱఁ గుంచి పైలవేటాచుట్టు ♦ పట్టుశాలు
కడిమిమీఱఁగఁ జంక ♦ నిడినబొట్టియకోల డాకమోసెడు డుబుడక్కకేల
తే. గీ. వఱల దిక్కుల నెంచి దుఃస్వారమైన, కీడు మేలును దెల్పుచుఁ ♦ గేక లిడుచుఁ
గెరికొనుచును దనవేరు ♦ కేరికొనుచు, వచ్చె నచటికి డుబుడక్కిఁవాఁ డొకండు. 28
- ఉ. ఆడుబుడక్కివానికి రఁయంబున భిక్ష యొసంగ నేతఘాఁ
బోఁడి ప్రకోష్ఠకస్థలినిఁ ♦ బూని తనుం గొనియాడువాని యా
మ్రేడితనూకిపైఁ బెదవిఁమీఁదను లేనగ వంతురించి చిం
దాడఁగ ముప్పైఁ బెట్టి బహిఁరంగణభూమిని నిల్చియుండఁగన్. 29
- నీ. మెలిఁబెట్టి చుట్టిన ♦ తెలిపై ఖిణీపాగ చెవిసందిపాగలోఁ ♦ జెక్కుకలముఁ
దొడిగిన నెఱచల్వ ♦ నడరు నంగీజోడు జీరాడునడికట్టు ♦ చెఱఁగుకొనలుఁ
బదతలంబుల నెఱ్ఱపాటుపాపొనులు తెక్కుగాఁ జంకఁ జీటిఖిలీతి
నడికట్టు లో మొల ♦ నిడినకలందాను హస్తాగ్రమున వేల్చుదస్తరంబు
తే. గీ. మించుబాహువుమీఁదఁ గాఁశ్శీరశాలుఁ, జెవుల ముత్యాలపోగులు ♦ చెలువుదనర
నలఁతి నీర్కావిదోవతి ♦ యమర నటకుఁ, బారువత్సంబు నేయు వ్యాపారి వచ్చె. 30
- తే. గీ. వచ్చుచుండెడి వ్యాపారి ♦ పెచ్చువగలు, మెచ్చి యచ్చెలి తమి హెచ్చి ♦ రచ్చనేయఁ
బగటువగమీఱఁ గోర్కులు ♦ బారుదీరఁ, బొగరుఁజూపులతోఁ బడావగలఁ జూచె. 31
- ఉ. చూచినయంతలో మరుఁడు ♦ చొక్కపుఁ గప్రపురాలయుంటలన్
లేజిపురాకుఁ గ్రోవి నల ♦ లేమ పయోధరచక్రవాకముల్
వే చలియింప హృత్పుటము ♦ బీటలువారఁగఁ దెప్పఁతెప్పనన్
గోచునదాక నూఁది మది ♦ గోలుపడన్ వడి నార్చి 1వేసినన్. 32
- కం. ఊహలు కుత్తుకబంపై, మోహము తలమునుక లగుచు ♦ ముద్దియ మదిలో
బాహుబాహి కచాకచి, కూహకమతి పట్టి పెనఁగి ♦ కో యనుచు వడిన్. 33

తే. గీ. అంత నయ్యింతి యింతంత ♦ యనఁగరాని, వంత మదిఁ గొంత చింతించి ♦ కంతునిశిత
కుంతహతి కోర్వలేక ది ♦ నాంతవేళ, మంతనంబున పెడలి గే ♦ హంతరంబు. 34

చ. ఉరిసినపల్ల వెండుకలు ♦ నూడినదంతము లంబకంబులం
గురిసెడు బొప్పజాలములు ♦ గూను వడంకెడుమస్తకంబుఁ గం
ధరఁ దగు తోలి పాదములు ♦ దర్శనము ల్వడి చీరపోగునూ
లైరసెడు మంత్రసానిఁ గని ♦ మించెడువేడ్క నుతించి మొక్కినన్. 35

ఆ. వె. 1 ఆలకించి లేచి ♦ యది యెవ్వ రని చీరి, యమ్మ నీవఁటే యటంచుఁ బొదలి
యేమిపనికి వచ్చి ♦ తీసందెవేళల, ననుచు నడుగఁ దొగట ♦ వనిత పలికె. 36

ఉ. ఆరయ నిమ్మహాపురికి ♦ హాసము మీసముమీఁదఁ జిల్క వ్యా
పారి యొకండు నిండు రతిభర్తను బోలినవాఁడు వచ్చె నే
నారసికాగ్రీణింగదియు ♦ నాస వహించితి నమ్మ వానితోఁ
గోరినపొందు నాకు నొనఁగూర్చిన నీ కొనరింతు సంపదల్. 37

సీ. సవరై న రతనాల ♦ బవిరెకమ్మల నిత్తు నవి నీకు మనసురా ♦ వంటివేని
యాణిముత్యమ్ముల ♦ హారమ్ము లొసఁగుదు వానిపై నీ కిచ్చ ♦ పూనదేని
గరుడపచ్చల కీలుకడియంబు లర్పింతు నందుకు నీయాస ♦ చెందదేని
తళుకుఁగెంపులనందిదండలు చెల్లింతు కివానిపై నీబుద్ధి ♦ యానదేని

తే. గీ. సూనకము తీగ మెడనూలు ♦ సాబగునాను, గుండ్లపేరును గైకాన్క ♦ కోరిసేతు
నమ్మ నావిన్నవంబు నీ ♦ వాలకించి, వాని ననుఁగూర్చు నీనేర్పు ♦ పూని మెఱసి. 38

మ. అనుచు వేడిన మంత్రసాని విని నెయ్యం బారఁగాఁ బల్కె నో
ననబోడి నినుఁ జూడ మన్మథునకై ♦ నన్ మోహముల్ బుట్టుగా
మనుజుం డీతఁడు భీష్ముడో ననకుడో ♦ మానీంద్రుడో వ్యాసనం
దనుడో యెంతటివాఁడు 4వీ డయిన బంధాకోరుగాఁ జేసెదన్. 39

కం. సాసమందు పసరు రసమును, ఘనమణిమంత్రోషధములుఁ ♦ గైకర్ణికకా
పును క్రియ మొగసిరి బంతిబ,దనిక గుళిక మూల్క బూతిఁ ♦ దవిలిచి తెత్తున్. 40

వ. అని చెప్పి వీడ్కొల్పిన. 41

కం. తనయింటికి హేమంత్రిని, చనె నానిశిఁ గడపి మంత్రసాని రహస్యం
బునఁ బొరుపత్తెగాఁ డుండిన చక్కీకిఁ బోయి మొక్కి ♦ నిపుణత మెఱయన్. 42

పా. 1. ఆలకించి లేచి పా. 2. గలయ ♦ నాస వహించితి పా. 3. వాటిపై నీబుద్ధి ♦ నాటదేని
పా. 4. ఓడనగ బంధాకోరుగాఁ

సీ. దాక్షిణ్య మనురక్తి ♦ దయయు విశ్వాసంబు బాంధవ్యము హితంబు ♦ భయము భక్తి
యంతఃకరణము సఖ్యంబుఁ బోరామియు నేస్తంబుఁ జెలిమియు ♦ నెనరుఁ బ్రేమఁ
జల్లఁదనంబు వాత్సల్యంబుఁ గలుపుఁగోల్తనముఁ బీరియు మంచిఁతనము మైత్రి
ప్రాణపదంబుఁ దాత్పర్యంబు గారాబ మనుగుణ్య మనుబంధ ♦ మనుసరింపు

తే. గీ. మచ్చికయు జుట్టరిక మైక్య ♦ మిచ్చకంబు, స్నేహ మనురాగ మానక్తి ♦ మోహనియతి
నలిపి కడుఁ దక్కె ననిపించి ♦ సొలయఁ జేసి, వేగవడ కప్పు డాత్మప్రీతిమహిమ. 43

చ. స్తుతులు ప్రసంగము ల్కథలు ♦ సుద్దులు వార్తలు రాచకార్యముల్
చతురతరేతిహాసములు ♦ శాస్త్రములుం దగుజాతిగాథలున్
సతకడము ల్పూరాణములు ♦ సామెతలుం బరిహాసకంబు లిం
గితములు జారజారిణుల ♦ కేళిచరిత్రముల న్వదించుచున్. 44

ఉ. దేవపరాకు హాసుకళ ♦ దేతెడు నీదగురూపవై భవం
బేవిధినో కనుంగొని రఠిచ్చనుఁ బాల్పడి చిక్కి సొక్కి నీ
సేవయ చేయఁ గోరి నిను ♦ శీఘ్రమై రమ్మని పిల్వఁబంపె నో
భావజరూప యా తొగటఁభామిని కామవికారచిత్రయై. 45

తే. గీ. హత్తుకోవచ్చు నీవంటి ♦ యందగాని, కట్టిముద్దులగుమ్మను ♦ గుట్టుతోడ
ననిన మన సిచ్చి మదిలోన ♦ హర్ష మెచ్చి, మంత్రసానికి విడె మిచ్చి ♦ మమతతోడ. 46

కం. అపనులకె యేకారెడు, తాపము గలవాఁడు గనుకఁ ♦ దగ నాతఁడు ని
జ్జేపముఁ గనిన దరిద్రుని, యేపున ముద మంది తాపె ♦ కిట్లని పలికెన్. 47

ఉ. అచ్చటి కేను వచ్చి సమయం బగువేళ యెఱుంగఁ దెల్పినన్
ముచ్చట దీర్తు నంచు ముదిఁముద్దియతో వివరించి పంపఁగా
నచ్చెలి తంతువాయకులఁటాంగన చెంగట నీప్రసంగముల్
చెచ్చెరఁ విన్నవించుతఱి ♦ చెట్టి దుకూలము లమ్మువేడుకన్. 48

సీ. కలసమీపపుటూళ్ళ ♦ కాఁపుగుబ్బెతల నిమ్మకి నాకర్షింప ♦ మంత్రవిద్య
బచ్చుఁ బ్రాయపువృషఁభవ్యూహములనెల్ల వఱలఁగ గుమిగూర్చ ♦ వల్లెత్రాడు
చిల్లరసరకుల ♦ సెట్లబేరాల కింపుగ లాభ మొందింపఁ ♦ బూఁటకాఁపు
పెనుకోలుకాండ్రోకు ♦ జననమూహంబుల గణిలిచూపెడు నాయఁకప్రభుండు

తే. గీ. ముద్రగరిటియ భుజముపై ♦ మొనయఁ బెట్టి, ఘంట ఖం గని మ్రోయ నంఁగళ్ళఁ బడిని
మరిగి తిరుగు నభాదికి ♦ మణియకాండ్రో, కవనిబడికాఁపు నా వింత ♦ నలరు సంత. 49

కం. అంతట నాసంతకుఁ దన, కాంతుఁడు వస్త్రమ్ము లమ్మఁగా నేఁగిన హే
మంతిని వ్యాపారివిటో, పాంతమునకు మంత్రీసాని ♦ ననిపిన నదియున్. 50

తే. గీ. పోయి సమయంబుఁ దెల్పు నబ్బొజుఁగు వేడ్క, వింత నెఱపూఁత గందంబు ♦ విరులసరులు
కప్రఁపువిడెంబు జిగిచల్వ ♦ గలుగు సొగసు, దనర హేమంతి యిలు నేరె ♦ దత్త ణమున.

ఉ. చేరిన దంతువాయసతి ♦ సిస్తుగ నిస్తులరత్నవస్తువి
స్తారసువర్ణవర్ణముల ♦ సంపద లిం పొనరించు కేళికా
గారములోన దివ్య మగు ♦ కమ్మనితావుల హంసతూలికం
జేరిచి మేరమీఱుతమిఁ ♦ జీరగ మారునిపోరి కయ్యెడన్.

52

చ. త్వరపడి గబ్బిగుబ్బకవ ♦ వాఁడినఖంబులఁ జీటి చీటి పై
సిరితభుకొత్తు తేటనునుఁ జెక్కుల ముద్దులు పెట్టి పెట్టి వా
తెఱ మొనపంటికొద్ది కసిఁదీఱఁ జుఱుక్కున నొక్కి నొక్కి యీ
కరణిఁ బరస్పరంబు జయఁకాంక్షఁ జెనంగఁగ నింతి పైకొనెన్.

53

నీ. చిటిలెడుగందంబుఁ ♦ బెటిలెడుకస్తూరి చలియించురత్నకుంఁడలయుగంబుఁ
గదలెడునెఱివేణి ♦ విదలెడుపువ్వులుఁ జెమటఁ గరంగు కుంఁకుమపుఁబొట్టు
వికసించుకన్నలుఁ ♦ బ్రకటించుమణితముల్ గంకణార్పణార్పణఁ త్కారవముఁ
బొదలెడుచనుదోయి ♦ కదలెడుహారముల్ ఘననితంబొఘాతఁనినద మడర

తే. గీ. నిటలనంచలదలక ముత్కట నఖాంక, మమితనిశ్వాసమారుతం ♦ బలనుగేహ
దర్శనోత్సాహివతిచపేటప్రదాయి, యైనపుంభావసురత మయ్యతివ సలిపె.

54

వ. మతియు నయ్యుపరిసురతంబుతమి యెక్కువయై దృఢకుచ్ఛాశ్లేషంబు విడువఁ జేయం
జాలక శీతకాలంబును, బ్రకటికృతతారకంబును సంశ్లిష్టప్రీయతమంబుఁ గావున నిశాసమయం
బును, సంచలితవయోధరంబును నిర్గళితకృష్ణవేణ్యాదికమలంబుఁ గావున శరత్కాలంబును,
బల్లవరాగసంపాదకంబును గలకంతకూజితంబును గావున వసంతకాలంబును, ధ్వనిప్రధానంబును
గళితవిశ్రాంతంబుఁగావున సత్ప్రబంధంబును, గళితవసనంబును బహుబంధబంధురంబును గావునఁ
బ్రబుద్ధసిద్ధమార్గంబునుబోలి వెలయుచుండె.

55

ఉ. ఆసమయంబునం జెమట ♦ లాశ్యముఁ గప్పఁగ నిండుబల్లిక
ల్లాసిలఁ జేయఁగాఁ గబళఁకాంక్షకు జీవము వేగురింప ని
శ్వాసము బారుదీర నిజఁవల్లభుఁ డౌ శుభభద్రుఁ డట్ల సం
వాసముఁ జేరవచ్చి తలఁవాకిలిఁ దీయని పిల్చె వల్లభన్.

56

తే. గీ. అప్పు డేరితి నువనాథు ♦ నవలఁబనువ, సుందరీ యేయుపాయంబుఁ ♦ జూడవలయు
జాణవొదువు జారవాంఁఁఫలకు నై తె, తెలుపుమనిపల్కెఁ గలహంసఁదేవవిభుఁడు.

57

కం. అని యడిగిన హేమావతి, విని దీర్ఘోచ్ఛ్వాస మొనర ♦ విడిచి నిజాంఘ్రిం
గనుదృష్టి నిలిపి మెల్లన, మునివేలి న్నేల గీచి ♦ మునుకొని పలికెన్.

58

- కం. తెలియ దెటుపనువలెనో, పలుమఱు నే బ్రహ్మలోకఃపర్యంతంబుం
గలయ వివరించి చూచితి, నలవడ దది నీవె తెలుపు + హంసవిడొజా. 59
- కం. అని యడిగిన హేమావతి, కనురాగం బొప్ప రాజఃహంసం బనియెన్
వినుము నిజాధిపుఁ డటువలె, దనుఁ బిలిచిన యువతి తేచి + తరలఁగ బ్రీతిక. 60
- కం. మలచిన గుండె లొట్టుక్కుని, కలఁచిన వ్యాపారి వెడలఁగా నెటు లనుచున్
దలఁచినచో వెఱవకు మని, నిలిచినదార్శ్యమున మానినీమణి వేడ్కన్. 61
- ఉ. అత్తఱి బిత్తలై ఘనముఁదాత్తనుచిత్తపు మత్తుతోన న
బ్బిత్తరి తత్తరింపకయ + పేర్కొని వాకిలి దీసి వేగమే
చిత్తజవంటినాయకునిఁచెంతను నిల్చి తదీయనేత్రముల్
మెత్తనిచేత మూసి దయ + మించఁగఁ దోడ్కొనివచ్చెఁ జెచ్చెరన్. 62
- ఉ. ఆవగఁ జూచి యవ్విటమఁహామకరాంకుఁడు చిత్తప్రీతిలో
నౌ వగమాని మానిని నయం బొదవం గనుసై గచేసినం
దా వగు చోటి కేఁగెఁ దదఁనంతర మత్తులివేల మూసితే
పోవఁగరా దటంచుఁ 1బతి + ముద్దియ ని ట్లడిగెం బ్రియంబునన్. 63
- తే. గీ. అటుల నడిగినప్రియభర్త + యంబకముల, మూత చాలించి యా మించుఁముద్దుగుమ్మ
సిగ్గు కడ్డంబుగాఁ బతిఁచేల మలమి,కొనుచుఁ బలికెను జిన్నెలు + కొనరు చూప. 64
- చ. జలకము లాడఁ గోరి బురుసాపని చీర పడల్చి నందులో
పలికిఁ జనంగ నీదు నునుఁబల్కు వినంబడఁ దల్పుఁ దీయఁగా
వెలువడి వచ్చితిక వలపు + వెల్లువ దొట్టఁగ నంచు నాయకుం
గులుకుమిటారి గబ్బిచనుఁగుబ్బులఁగొఁగిటఁ జేర్చి పల్కినన్. 65
- తే. గీ. భామ తనమీఁద నెనరై న + బాగుఁ జూచి, చిత్తము గరంగి శుభభద్రఁశేఖరుండు
గుణవతి వటంచుఁ బ్రియురాలిఁ + గుస్తరించి, నిండుమోదంబున సుఖాన + నుండె నపుడు.
- కం. ఇంతయుపాయముఁ గలిగిన, నింతి చనవచ్చు జారు + నెనయఁగ, లేదా
కాంతుఁ డెఱింగిన నృపమణి,చెంతకు నేమొగముతోడఁ + జేరెదొ చెవుమా. 67
- తే. గీ. అనుచు రాయంచ నుడివిన + విని శిరంబుఁ, ద్రిప్పి హేమావతి ప్రమోద + మొప్పఁ బలికె
నౌనె మజ్నురై యదిగాక + యాడువారి,తల్లి యనుచును జిఱునవ్వు + దలకొనంగ. 68
- కం. తెలవారె నపుడు నీవపుఁగలికలతో నెల్లఁ బాటఁగాఁ దనమోముక
భళిర కథాలాపం బని, జలజేక్షణ చనియె కేళిఁనదనంబునకున్. 69

చ. చని జలజాప్తుఁ డస్తగిరి ♦ చాటున కేగినయంత మజ్జనం
బొనరిచి వాఁతవుంటనుల ♦ నొప్పు దుకూలము గట్టి రత్నకాం
చనమయభూషణంబులును ♦ సారపుమేల్లిలకం బమర్చి ఘ
మ్మనువిరు. లూని యచ్చెలి నృపాగ్రాణి చెంగటి కేగుచున్నెడన్.

70

మ. కని చక్రాంగబిడొజుఁ డిట్లనియె శృంగారంబు లెస్సయె మే
ల్దనరారె భళి హాంతకారివిగడే ♦ తన్వంగి రాజాంతికం
బునకుం బోయెద వేమొ యొక్కకథ యొప్పున దచ్చమత్కారము
ల్విని పోనిల్విన నంటిపండ్లనె ననున్ ♦ వేయించు మంత న్వెసన్.

71

కం. అన విని హేమావతి మోమున నవ్వు జనింపఁ గతలమునిపుట్ట సుమీ
కన నీదుకడుపు బ్రహ్మకు, వినఁ దరమా యనుచుఁ బలికి ♦ వినపింపు మనన్.

72

కం. కప్పురపుఁదునుక లలవడ, విప్పుగ విరితేనె వాన ♦ విడివడి కురియుం
జొప్పడర హంససురపతి, చెప్పెను హేమావతీకు శేషయముఖిన్.

73

అ యి వ వ రా త్రి క థ .

కం. ఆలింపు మహాభంగకష, కేళీప్రాసాదనీలఁ ఘృణిగాఢతమః
పాళీ సతతవిహారిను, రాళీ పురజారకులటఁమై సర మనఁగన్.

74

తే. గీ. పుర మొకటి యుల్లసిల్లు సంపూర్ణ పూర్ణి, మానిశాకరధిక్కారిమంజులాస్య
యందు నొకగొల్ల సంవల్లతాంగిసిల్ల, విజయుఁ డనువేర సిరులచే ♦ వెలయుచుండు.

75

నీ. కంబళి తలదుడ్డు ♦ కవ్వము మజ్జగ బాన గొడ్డలి నుచ్చు ♦ పాతలగుడి
కావడి యుట్లు చిక్కము సంది కడియంబు నూకలతోడ పొగాకుతిత్తి
బొప్పి మజ్జగముంత ♦ బొటమంచి పిల్లలగూడు దామెనత్రాడు ♦ కోతకల్లి
తొర్లగట్టెయు జల్లదుబ్బ చిల్కడమంజ బూజబిందెలు వెన్నపూసచట్టి

తే. గీ. పాలబుడిగలు వడిసెల ♦ ప్రాతమెట్టు, మలుపుమందులపొడిబుట్టు ♦ మన్నెముల్లు
తోలుకుల్లాయి కొడుపును ♦ దొడ్డికంప, చుట్టు చవిరెయుఁ కుదురొప్ప ♦ సాలయు సతఁడు.

చ. కుటుబవి దోరచార సరఁగొం డైఱగొండ్లివి మూలబొల్లివిన్
నఱిగివి నెట్టు జోడుపులి ♦ నల్లని వెట్టువి పుల్ల చిల్లవిన్
బఱిగివి మొట్టివిన్ గరకపల్లవి నాఁ దగువేల్ల నొప్పెడున్
గొటియలు వేనవేలుఁ గల ♦ గుంపు లసంఖ్యము లుండు వానికిన్.

77

తే. గీ. బోడ పొడ మట్టినా మంపు ♦ బొల్లి పోరి, జాలనల పుల్లవెరబట్ట ♦ చార బరగి
కఱుకుగడ్డము తెలి మొట్టి ♦ గౌర దోర, వనెడుపేరుల మేకగుం ♦ పఠనికుండు. 78

తే. గీ. మట్టె చేమట్టె కరవస్సె ♦ మైలబట్ట, కోరతల పూజ వెట్టని, చార బోడ
పొడ కపిలకన్నె బాలిచుక్క ♦ పుల్లవి యను, పేళ్ల నొప్పొరి మందలో ♦ బెక్కుగలవు. 79

కం. పల్లవి నల్లవి యెనుములు, బిల్లల నిడుగోడిగలును ♦ బెంపుడు పెదపా
టైళ్లును దుక్కెడ్లును విలసిల్లగ నావిజయుఁ డచట ♦ సిస్తుగ నుండున్. 80

కం. అతనికి మంజుల యనఁగా, సతియొక్కతే గలదు దాని ♦ సరి యెన్నుటకుం
గొతుకువడు రతికిఁ జతురత, యితరుల నిక నెన్న నేల ♦ యిందునిభాస్యా. 81

కం. ఆకుల్కు లాయెయారము, లాకనుదమ్మలమెఱుంగు ♦ లాకొనుబెడం
గాకుచయుగ్మముబింకం, బాకోయిలముద్దుబల్కు ♦ లలివకె చెల్లున్. 82

కం. ఆబిడ గర్భోత్పత్తికి, నై బగిసియుమాలి పతిర, తాదృతిమీఁదఁ
లో బొడమిన 1రుచిమించినఁ, బ్రాబల్యము గలుగు విటుల ♦ పాలిది యయ్యెన్. 83

సీ. వేశ్యాపతి చకోర, విసరంబులకు నురి విట మృగావళికి ల, విత్రకింబు
యువరాజికరులకు ♦ నొనరారు నోదంబు కాముక వ్యాఘ్రంపు, గమికి బోను
పాంథమానసమత్స్య, పటలికి గాలంబు పల్లవోక్షములకు ♦ నలైతాగ్రడు
షిద్ధకపోతరా, జికిఁ జేరు దీమంబు లలిభుజంగవిహంగ, ములకు జిగురు

తే. గీ. జారకిరిపంక్తులకు మోటు ♦ సరసశశక, ములకు గట్టువ యుపకాంత, ముఖ్య చటక
సంఘములకును గుబ్బిక ♦ శంబరారి, ఘోరరణహారి జయభేరి ♦ ఘోషనారి. 84

తే. గీ. ఇత్తైఱంగునఁ జిత్తజా, యత్తచిత్త, వృత్తిఁ గైకొని జారుల ♦ పొత్తు సలిపె
నలసటయు వేసటయు లేక ♦ యటుల నయ్యుఁ, జూలు గాంచగ లేక యా, నుదతి గుంది.

చ. తిరుమలకంచిపుష్పగిరి, తీర్థములుం జని కొంగుముళ్లఁ
వరములు దంపతు ల్వడియ ♦ వారిగఁ గాన్కలు వైచి యంతటన్
బరికలు దృష్టిదీపములుఁ ♦ బన్నినగడ్డెలు పెట్టి యేమిటన్
గర మగు పుత్రవాంఛ కడఁ, గానఁగలేక విచారఁబున్నులై. 86

వ. ఉన్న సమయంబున. 87

ఉ. కొమ్ములు వీరణాలు జిగి, గుల్కెడు వాఁతల కృష్ణలీలం
గొమ్ముగుడ్డార్లు వీరుఁ డగు ♦ కాటమరాజుక ధానులాపముల్

- బమ్మిన పుస్తకాలు ముఖపట్టిడి కట్టుదుమాలలు న్నెఱా
సొమ్ములు నామము ల్వలయు ♦ సుద్దుల గొల్లలు వచ్చి రెంతయున్. 88
- వ. ఇట్లు వచ్చి. 89
- సీ. ఘోఘోపీరణాల్ ♦ ఖలిఘళివాయించి పోటుబో కొమ్ములు ♦ నాట నూది
దొనకొండగంగను ♦ దొలుత సన్నుతిచేసి కృష్ణున కతిభక్తి ♦ గేలుమోడ్చి
యాదికాలపుగొండ్రీ ♦ నందఱు గొనియాడి తాతతండ్రిలవేళ్లు ♦ దలచి పొగడి
బిరుదుల నరుదుగాఁ ♦ బేర్కొని మొఱయించి దీవించి వీరుట ♦ తోవలెన్ని
తే. గీ. కులముపెద్దల కథ లామిఁకొనఁగఁ జెప్పి, సివము పుట్టించి పుత్రులఁ ♦ జెందఁగలరు
వీరులను గొల్వుఁ డని చెప్పి ♦ వీడుకొల్పఁ, జనిరి సుద్దులగొల్లలు ♦ సంతసిల్లి. 90
- వ. ఇట్లు వారలు సెప్పిపోయిన నత్యంతభక్తి ప్రియపూర్వకంబుగా నంతట. 91
- మ. కొలిచెం గాటమరాజులక నతులు చేఁకూర్చెన్ మాహావీర కుం
బాలముకరాజుల నెంతోభక్తివరతం ♦ బూజించె నాగంగకుక్
వెలయక వేటలు బోసముల్ సిదులు గాఁవించెన్ సుతోత్పత్తికై
చెలి యాలాగున సల్ప దైవముకృపక ♦ సిద్ధించెఁ దద్వాంఛయున్. 92
- వ. అంత. 93
- ఉ. మోము వహించె 1దెల్పు, మఱి ♦ మోవిరుచు ల్దగ నందడించె, మృ
తాన్నిమతి మించెఁ, జన్మోనలు ♦ శ్యామలకాంతి వహించె, యానముల్
వేమఱు మందగించెఁ, గడువృద్ధి భజించెను గౌను, చిట్టముల్
రామకు సంభవించె నభిరామతరంబుగఁ జీర చిక్కినన్. 94
- తే. గీ. అంత నొకనాఁడు శుభముహూర్తాంతరమున, మంజులాంగన రంగై న ♦ మంచిమఱుల
నొఱపుగాఁ దీర్చి కట్టిన ♦ యొక్కదివ్య, మందిరములోనఁ జిన్నికుఁమార్తెఁ గనియె. 95
- చ. వడఁకెడుకొను, రంగుతలవాసెనగట్టినకొంగు, పుక్కిటక
విడియపుఁజొంగు, మైలఁగొని ♦ వేలెడుచేలచెఱంగు, పాలచే
పుడు చనుదోయిపోంగు, వజ్రపూసలవంతబెడంగు, నూనెకొ
మ్ముడిరుచి, చుక్కబొట్టమర ♦ ముద్దియ బొల్చెను బిడ్డకాన్పునన్. 96
- వ. అంత. 97
- కం. అది ప్రతిపచ్చశిరేఖా, భ్యుదయమువలె 2దినముదినము ♦ పొడవున కళలం
బొదువంబడి లేఁబోయపు, మద మెక్కఁగ ముద్దుగులికె ♦ మనమలరారన్. 98

కం. చన్నులవన, యటుమీఁదటఁ, గన్నులవన, ముద్దుగులుకఁగలముఖమున మే
లొగ్గిన్నెలమిన, జిగిబిగివగ, చిన్నెలమన చూచి వలచుఁ జిత్తజుడయినన్. 99

తే. గీ. తమకమున కొగ్గ దనెనునేరము ఘటించి, తరుణతను వెళ్లఁ గొట్టింపఁ దలఁచి మదనుఁ
డీవ్యఁగుండలు వెళ్ల వేయించె ననఁగ, బాల్యము చనంగఁ గుచము లేర్పడియె సతికి.

తే. గీ. కొమరపొక్కిలి బంగారుఁకుందె యందు, రతియు శృంగార మచుఘాన్యరాశి నించి
దంచ నిడినట్టి రోఁకలిఁనంచుమీఱి, రోమరాజి దనరెచ్చ నాఁరూఢిగాఁగ. 101

కం. చెందిర మామెయిసిరి సిరి, మందిర మామోము గోము ఁ మదనారిలన
న్యందిర మాకుచయుగ మిం,దిందిర మావేణి యనఁగ నెలఁత రహించున్. 102

సీ. రాణించు నెఱికురు ఁ త్వేణి కందకమున్న కనుబామ ల్పక్రిమఁ గనకమున్న
జిగిగుబ్బలు మొగాన ఁ కెగయ నిక్కమున్న నునుఁబల్కు నేర్పుగైఁ కొనకమున్న
చూపులుచుఱచుఱఁ జూడ నేరకమున్న వీనులు మరుకథ ఁ ల్విసకమున్న
లలితయానము మదాఁలనతఁ బూనకమున్న 1 బెడగారు త్రివళులేర్పడకమున్న

తే. గీ. చిత్తజుడు తమ్మిపూఁదూఁపు ఁ చెఱకువింటఁ, గూర్చి గుఱిచేసి తనునేయ ఁ గొల్ల వనిత
మమతఁ గని చోరసురతసాఁప్రమాజ్యమునకు, దిట్టతనమునఁ బట్టంబుఁ గట్టుకొనియె. 103

వ. అవ్విధంబున ఘోషకన్యారత్నంబు కై శవయావనసంధిసమయంబున మన్మథప్రేరితయై
విజృంభించి వర్తించునవ్వడు. 104

సీ. చిన్నిచన్నులు గోఘఁ జీరిచెక్కులుగొట్టి కౌఁగిలించు మటంచుఁ గదియఁదివురు
గిలిగింత లొకకొన్ని ఁ కలయంగ నెనయించి మోవి నొక్కుమటంచు మొనసి నిలుచు
నిచ్చకం బిగునొత్తఁ బచ్చిదేరఁగఁ బల్కి ముద్దిడరా యని ఁ 2 మురియునచట
బకదారి కివకివ ఁ లొకదారిమైఁ జూపి తమిఁ గూడరా యంచు ఁ దాపుకేగు

తే. గీ. కినువరతికి సొచ్చుఁ బరిహాసఁకొత్తులాడుఁ, జేష్ట లెనయించుఁ బొలయల్కఁచేతఁ గుందు
వెతల నేకారు మది నిట్లు ఁ విటులఁ జూచి, చిత్తజోన్మత్తయై గొల్లఁచిన్నెలాడి. 105

చ. జిగినెరవన్నెకాఁ డెదుటఁ జేరినవేళల ముద్దుగుల్క మె
ల్లఁగ నడవం దొడంగు ఘనఁతౌల్యము చూపులఁ జూచు మోహపుం
బిగువునఁ బల్కరింపఁ జను ఁ బెక్కుచుఁ బయ్యెదకొంగు దీటుఁ డె
క్కుగఁ జిటునవ్వు నవ్వు 4 నొడఁగూడిన సిగ్గున నేగు నవ్వలన్. 106

తే. గీ. ఇట్లు చరియించు నయ్యంతియెమ్మె లెఱిగి, పొరుగుననె యుండెను నియోగిఁపుత్రుఁడొకఁడు
జారశేఖరుఁ డనుబ్రహ్మ ఁ చారి మీఱి, యెంటిపాటై నఁ దెరువుల ఁ నొడిసివట్టి. 107

మ. అనమాలాప మచుంబితాధర మశఃశ్చాయోన్యన్యవిక్రీడితం
 బసమాలింగన మస్థిరోత్సవ మధైఃశ్చస్తంబతాంబూలితం
 బసుదంతాంక మనిర్భయం బమణితం ధన్వన్తనీవ్యాదికం
 బసిధారావృత మైన చోరరతికార్యం బప్తు సంధించినన్.

108

సీ. చిటుచెమ్మటలతోడఁ బెరసినఘాలంబు కనవంటిపీడినఁ కవ్వఁగొప్ప
 కడురక్తి మము గల్లుఁ గండస్థలంబులు వెనుకకు దిగజాఱిఁవేసెలు నరులు
 పులకలు నిండారఁ బూడమినదేహంబు ధూళిధూసరితమైఁ దొరయువీఁపు
 1 మందస్మితంబైన యధురతతోఁపంబు మందవీక్షణనమిఁ మస్తకంబు

తే. గీ. తడఁబడ వడంకుచుండెడు తలిరుదొడలు, వదలిన బిగించి నవరించుఁ వలువ దనరఁ
 దిరిగి చూచుచుఁ దనయింటిఁ తెరువుఁబట్టి, గొల్లప్రాయంపుఁ జిల్లలఁకొల్కి చనియె.

కం. అదిమొదలు జారశేఖరుఁ, డొదవినయపుడెల్ల గొల్లఁయుగ్మలి నెంతే
 మదనాహవమునఁ దేల్పుచు, మది మీఱఁగ మరుని లంకెఁమానిసిఁ జేసెన్.

110

కం. చలి విడిచి జారశేఖరు, కలయిక చవిమరిగి తెరువుఁ కాపెట్టుక ని
 చ్చలు లేనిపనుల నెన్నే, నలవఱచుక యుండు విరహఁ మగ్గల మైనన్.

111

ఉ. కమ్మనిజున్ను మంచినెయిఁ గట్టిది మీఁగడతోఁబెరుంగు చొ
 క్కమ్మగు జున్నుపాలు చిలుక న్నిసిదీసినవెన్నముద్ద వె
 చ్చమ్ముల కైదునాల్గు దివఁసాలకు 2 మాడలముల్లె లిమ్మెయిం
 గిమ్మునఁ దెచ్చియిచ్చి రతికిం బ్రతిమాలుచుఁ బిల్చు నిచ్చలున్.

112

తే. గీ. ఇట్లు నజ్జారశేఖరుఁ డేలఁబట్టి, యింటిలో నున్నవస్తువుఁ తెదురువెట్టి
 వలపులకుఁ జిక్కి పిసాక్కికేఁ వలముదక్కి, సంతనంబునఁ గొన్నాళ్లుఁ జరిపెఁగన్నె.

113

ఉ. అంతటఁ బెండ్లిచేసెద మఁటంచును దత్సతితల్లితండ్రి ల
 త్యంతమహోత్సవంబునఁ గులావళిలోఁ దగురూపురేఖలం
 గంతునిఁ బోలునట్టి మృదుఁకాయము గల్గినవాని నొక్కశ్రీ
 మంతుని జూచి తెచ్చటఁ గుఁమార్తెవివాహముఁ జేసి రెంతయున్.

114

తే. గీ. వేగఁ దలబ్రాలు దోమడిఁ నాగవల్లి, యైనవిమ్మట నత్తింటిఁ కనుపఁ దలఁచి
 పయన మొనరించి నెమ్మదిఁ బ్రయముదనర, ననుఁగుఁగూఁతును నల్లునిఁ ననివరపుడు.

115

ఉ. 5 అవ్వధిసంపఁ దా బసపున న్నలరించినబొట్టు నున్నఁగా
 దువ్విన కొవ్వ వన్నెగల యప్పట మొప్ప విడెంబు పుక్కిటఁ

పా. 1. మందస్మితంబగు యధురాధరంబు పా. 2. రూకలముల్లె పా. 3. కేరడఁములకుఁ జొక్కి
 పా. 4. దలఁబ్రాలు గాఁ జేసి పా. 5. దువ్వెనతీరుగాఁ బసపుతో నలరించిన

1మవ్వపు కొంగునూల్ రవలఁమట్టెలు పట్టెలపూలగాజులుఁ
నివ్వటిలంగ గోపహరిఁగీతరత్నాణ పోవ ముందటన్.

116

సీ. సద్విజరాజనంశ్రీయమహాస్పదలీల శాఖలు కకుబంతఁచయముఁ బ్రాఁక
సాంద్రవర్ణకృమఁస్థాయిత్యమున మించు జట లనంతావాప్తి ఁ పటిమ మెఱయ
విష్ణుపదార్పితఁవిహితవృత్తిఁ దనర్చు నగ్రము ల్గుప్తాశ్వు ఁ ననుకరింప
నహిలోకరాడ్భాషఁజాధారమై యొప్పు మూలంబు కుండలిఁముఖ్య దొరయఁ

తే. గీ. దనమహాగమవిఖ్యాతి ఁ ధరణిలోన, నఖిలజనులకు నద్భుతం ఁ బావహిలఁ
దేటపడఁగాను జూపెడు ఁ తెఱఁగు దోఁప, మలసి చూపట్టెనృతి నొక్కఁ మఱిచెట్టు. 117

కం. ఆపటభూజము చెంగట, త్రోవను ముందట విభండుఁ ఁ దొయ్యలి వెనుకం
బోవంగ జారశేఖరుఁ, డావెలదికి నెదురుపడియె ఁ సంతక వేడ్కఁ.

118

చ. తమకముఁ బట్టఁజాలక, పఁథంబున ముందరఁ బోవు భర్తవి
కృమము దలంపఁబోక యధిఁకం బగుమోహము నిల్పలేక, వే
గమె యెదురించి వచ్చు నుపఁకాంతుని వల్ల వకాంత తెప్పనం
గమకముఁ జేసి గుబ్బకవఁకాఁగిట దార్చి సుఖించె వేడుకన్.

119

తే. గీ. బ్రామికలు దీర, నన్యోన్యభాష లూరఁ, గలయికలు జాఱ, దాపాగ్నిఁకణము లాఱ
సాఖ్యములు మీఱఁ జేప్తులు ఁ సరణి దేఱఁ, జెలఁగె నయ్యుద్దటకు దృఢాఁశ్లేషణములు. 120

కం. ఆయెడ నిజవతి సతి రా,దాయె నని తలంచి మరలి ఁ తనుఁ జూచినచో
నాయింతి పతికి హితముగ, నేయనువున బొంకవలయు ఁ నెఱిఁగింపఁగదే.

121

కం. ఆమాడ్కి హంస మడిగిన, హేమావతి యనియె నెవ్వ ఁ రిషు నిక్షేపం
బేమో వారే కనవలె, నేమనుచుం దప్పు దార్చె ఁ నెఱిఁగింపుమనన్.

122

ఉ. హంసహిమాంశుఁ డిట్లనియె ఁ నయ్యలివేణిని భర్తజూడ జా
రాంసమునందు వ్రేలు కులఁటాంగన దేహము కంప మొంద సా
యంసమయాదిఁ గోకివలె ఁ నారట మందుచు వీఁపుదట్టు మో
2పుంసవరా యటంచు విటఁపుంగవు కర్ణము నాటఁ జెప్పినకా.

123

తే. గీ. జారశేఖరుఁ డాగొల్లఁసకియ నపుడు, వీఁపుదట్టుచు వెఱవకుఁవే యటంచు
పలుకరించెడునంతలోఁ బలువుబాఱి, దానిప్రియనాయకుఁడు భీతి ఁ డాయ వచ్చె. 124

కం. వచ్చి యిది యేమెచెలి యని, విచ్చలవిడి వీఁపుజఱిచి ఁ వెఱవకు మని లోఁ
జొచ్చిన భయమున నదరిన, గచ్చున నిట్లనియె గోపఁకన్యక పతికిన్.

125

- ఉ. ముందర నీవుపోవ భయముక వెదచల్లెడు నీవటద్రుసం
కృందనుఁ జూచి గుండలు వకావకలై వెతఁ బొంది యీదయా
తుందిలు పొందునం బ్రతుకుఁజోవకు వచ్చితి లేకయున్న నా
కుం దరిలేక యొంటి నిటఁ గుందుడుఁ గాదె యనుంగువల్లభా. 126
- కం. అని చెప్పి నిశేష్యరుచే, తను దన మోహంపువిటునిఁ గద్యయఁ బొగడిం
చి నలినలోచన వేడుక, దనరారఁగఁ జనియెఁ బతియుఁ దానును సరణిన్. 127
- కం. అట్టియుపాయము నీకుం, దట్టి నన్ను పొందుమాటఁ గదలఁపుము లేదా
గట్టిగ నీమగఁ డెఱిగె, అట్టియిట్లే సిగ్గుపాటుఁతాగాదె చెల్లీ. 128
- ఉ. నావిని హంసపల్కు వదఁనంబున హంసము దోఁపఁ బల్కె హే
మావతి యద్దిరా మగలఁమార్పు నెలంతదిగాక యింక క
ద్దా వివరించి చూడ ననుఁ ధాస్థలిలో ననునంతలోపల్క
వేవినఁ గేళికాగృహము గదె గదిసెన్ నృపమోహమగ్నయై. 129
- వ. మఱియు నయ్యహర్ముఖం బప్రకాశమానకావ్యలక్షణంబయ్యును బ్రకాశమానకావ్య
లక్షణంబై, యనిద్రాభ్రువనాంతరాశ్రవుండరీక సముదయంబయ్యును నిద్రాభ్రువనాంతరాశ్రవుండరీక
సముదయంబై, యప్రస్ఫుటీకృతకువలయంబయ్యును బ్రస్ఫుటీకృతకువలయంబై, యభాసమాన
ద్విజరాజమానం బయ్యును భాసమానద్విజరాజమానంబై, యవిభాసితారాళిగణంబయ్యును
విభాసితారాళిగణంబై యొప్పె నప్పడు. 130
- కం. ఒకనిమిషం బొకమానం, బొకఘటికయ యొక్కయయన గ మొకజా మొకయే
డొకదిన మొకకల్పముగా, నకి గడపెం బవలు విరహఁసంతాపమునన్. 131
- కం. రవి యనెడు కాలచక్రము, దివసాంతప్రళయవేళ గ దీప్తాగ్నులచే
దివిఁ గాల్చి యడఁగ నమ్మసి, నివహం బన ఘోరతమము గ నిండెం బెలుచన్. 132
- వ. అప్పడు. 133
- చ. చందురుకావిపావడపఁస ల్వలిఁ జిమ్మఁగఁ జల్వఁగట్టి కా
లందెలు సందిదండలును గ హారములు న్మణికుండలమ్ములుం
బొందుగఁ దాల్చి వాసిలెడు గ పూలనరు ల్కంచనీమఁ జుట్టి పొ
ల్పొందఁ గళాన గండవొడిఁ బూసి మృగేక్షణ 1వెళ్ల వచ్చినన్. 134
- కం. చూచి కలహంస మిట్లను, వాచావై చిత్రి మెఱయ గ వనితా చోద్యం
బై చెలువొందిన దొకకథ, యాదించి నృపాలుకేళి గ కరుగు మటన్నన్. 135

కం. ఆమధురతరసుధారస, సీమాసామోక్తిధార ♦ చెవులకు నత్యం
తామోదము చేసిన విని, హేమావతి యడుగ హంస ♦ మిట్లని పలికెన్.

136

ఆ ఱ వ రా త్రి క థ .

శా. జంబూద్వీపధరారవిందముఖ కంఠచదూభృషణప్రాయమై
సాంబవృష్ట మనంగ నొక్కటి మహాస్థానీయ మొప్పారు ర
మృంబై యవ్వరిలోన నుండు హరిశఙ్కారాఖ్యుండు విప్రాస్వహ
యంబు శోభిల జేయుకర్మకుండు కల్యాణాంగి యాలింపుమా.

137

సీ. బలు కంచుగుబ్బబోలలుపులు తీనెలు వాకిలి నడవ చావడియు మగులు
1నఖిలవస్తువుల ధాన్యముల కణంజలు దేవతార్చన మిదైతావి పడక
యిలు వంటకొట్టంబు ♦ పలగడి పసిదొడ్డి పసపాకుపందిరి ♦ బావి తోట
మడినంచి దోవతిమడతవేల్చి ల్లండెంబు ధమనికుండంబు బృందావనంబు
తే. గీ. నక్షతలచిప్ప సాన చిత్రాననమును, గిండి చిటిచావ పల్లెంబు ♦ గిన్నె పెట్టె
కుశనమిత్పత్రములు పెట్టు ♦ గొప్పయటుక, యమరఁ గాపుర ముండు నయ్యగ్రజుండు.

చ. అతనికి హేమచిత్ర యనునంగన ద్రుంగినవెన్నఁ జారుభా
న్వతి యను ముద్దుగుమ్మను వివాహ మొనర్చిన నింతి యొప్పెన
య్యతనునిచేతికత్తి చివు ♦ కంతయుఁ బోయినఁ జేవఁజిక్కు న
మ్మతి నెలజవ్వనంబు పొడమఁ జిగిదేతెడు దేహసంపదన్.

139

కం. ఆపటుకుచములచందం, బాపెద్దపిఱుందుమంద ♦ మామో మందం
2బాపాంకం బాబింకం, బాపంకజముఖకె కాక ♦ యన్యకుఁ గలదే.

140

ఉ. ఆమధురోష్ఠి గుబ్బకవ ♦ నబ్బినసిబ్బెపుండఘ్న లందమా
యామృదులోరుకన్నఁగవ ♦ నన్నవ వెన్నెలలోల్కుచందమా
యామితమధ్య సోముకళ ♦ లామినమోము మెఱుంగులందమా
యేమని చెప్పవచ్చు నలిశేఖణ లక్షణరూపసంపదల్.

141

తే. గీ. వక్రయానంబుతో నాగచక్రకుచలు, నిలువుఁగన్నులతో దేవనీలకచలు
నాతిమృదుగతి చపలేక్షణముల కలికి, క్రిందుమీఁదైరి కాదె పూర్ణేందువదన.

142

సీ. నెత్తిగొప్ప మేల్మనఁదేశంబు కనుదోయి యందమా కువలయానంద ముఱయఁ
బొంకపుమోము ప్రబోధచంద్రోదయం బధరంబు మణిసార ♦ మార చూడఁ

జెలువంపుఁ జిటునప్పు ♦ శృంగారకౌముది స్తనయుగంబు రసమంజరి నుతింపఁ
గరరుహంబులకాంతి ♦ కావ్యప్రకాశిక ఘననితంబమురసాఁయనము దలఁపఁ

తే. గీ. దను వలంకార మతనుశాఁత్రములు చూపు, లహహ మధ్యంబు నాటకం ♦ బవనిలోన
విద్యలకునెల్ల మూల మీఁవెలఁది గనిన, విద్యలు పతింపఁగా నేల ♦ వేతె బుధులు. 143
వ. అది మఱియును. 144

చ. బుగడలు నానుతీఁగె మెఱుఁపుల్గొనుకమ్మలు గుండ్రపేరు బ
ల్పగడపుఁ జేకటుల్ రవలఁపల్లెరుపువులు కుప్పెసౌరముఁ
జిగికడియంబు లాణిమణిఁచెక్కినముక్కర గిల్కుమెట్టెలున్
సాగసు దలిర్ప నచ్చెలియ ♦ సొమ్ముల నెమ్మెల నొప్ప నెంతయున్. 145

నీ. కప్పఁగొప్పఁ బడబఁగలఁ జూడనిఘనుండు వదనంబునకు వింతపడనిజనుఁడుఁ
గన్నుల కాశ్చర్యఁగరిమఁజెందనివాఁడు సరసభాషలకు మెచ్చనినరుండు
గబ్బిగుబ్బలను గ్రేఁగంటఁ జూడనివాఁడు గౌను నుతింపనికాముకుండుఁ
గటికి శిరఃకంపపటిమఁబూనని మర్త్యుఁ డంఘ్రులు బాపురే ♦ యననివిటుండు

తే. గీ. నాస్తి యనృతంబు దబ్బర ♦ నహి హుళిక్కి, కల్ల మఱియిల్ల లేదు భూగతులలోనఁ
గ్రమ్మిజిగి జిమ్ము నమ్ముద్దుఁగుమ్మ హాయలు, చెలువ మెటువంటిదోకాని ♦ చిగురుబోణి.

నీ. పాపట యిడి నూనె ♦ పంకెనతో నున్నఁగా దువ్వి నెఱులు కీల్లంటు వైచు
నెఱ యెయూరముతోడ ♦ నీటికాఁగులనీడఁ జూచి కుంకుమబొట్టు ♦ సున్నదీర్పు
గంధంబు పూసినఁగతి గబ్బిజిగిగుబ్బకవమిఁద గుత్తంపురవికె దొడుఁగు
నుమ్మెత్తపూకీతిఁ ♦ గ్రమ్ముకుచ్చెలు నేలఁ జీరాడఁగాఁ జల్వఁచీరగట్టు

తే. గీ. నీటుబెఱుకున దిగజాఱ ♦ పైఁటచెఱుఁగు, జగ్గు తోద్రోపుఁ గాటుకఁసిగ్గు కనుల
మిక్కుటపుఁ జూపు మెఱుఁగు తఁకుక్కు రనఁగ, వెడలు నొకవేళ గృహము నఁవ్విప్రవనిత.

కం. పతిరతిని దృష్టి బొందక, మతిఁ జవలత పుట్టి యన్యఃమానపురతికే
హితవుపడి మోహదశలక, బతిమాలి కృశించుఁ జారుభాస్వతి యెపుడున్. 148

తే. గీ. పురములోఁ గల్లు మోహంపుఁ ♦ బొగరు చిగురు, కోడె నెఱజాణవిటులకుఁ ♦ గొంతకొంత
వంతరతితంత్రములు నేర్పి ♦ విడిఁబడున్న, కంతుమదదంతి పంతంబు ♦ గదియఁ దిరుగు. 149

కం. ఈలీల గొంతకాలము, బాలామణి సంచరించు ♦ ప్రాయమునాఁడే
కాలాఁదియున్న యిందిర, తాలిమిచెడి నిలువ కచటు ♦ తలఁగినయంతన్. 150

నీ. కులమహీరుహమహాఁకూరకుతారంబు కోపాగ్నివృద్ధి కృష్ణోరనాడి
సంసారసుఖశైలశతకోటిపతనంబు దేహవ్యథాలతాదోహదంబు

శశిముఖద్వక్పాతఃసంరోధిజంబీరఫలరసం బతిధైర్యభర్మకషము
ప్రతిభాంబుహృద్గ్రీష్మఃపవనంబు నిజవధూరచితనిందాపారఃనిచయఘనము

తే. గీ. సంతతాహార సంపాదిఃసంభ్రమప్రయత్నవిఘ్నద మతనుశుఃధార్తిదాయి
యమితలఘుతాశ్రయస్థానఃకడంగు, భూరిదారిద్యదోషంబు పొదివె నపుడు. 151

కం. అట్టిమహాదారిద్యము, దొట్టిన హరిశర్మ ధృతియుఁ డ దూలక తృష్ణం
దొట్టువడకుండఁగాఁ దన, పట్టపుటిల్లాలిఁ గట్టపడి పోషించెన్. 152

సీ. పంచాంగములు సెప్పి డ బాజులులోపల రంజిల్ల యాయవాఃరంబు లెత్తి
తలమీఁద మంత్రాక్షతము లుంచి కలకాఁపుటిండ్ల నుపాదానఁమెత్తి యెత్తి
గృహణసంక్రమణాదికాలంబులను రాతనగ రాశ్రయించి దానములుపట్టి
తిలలు దర్శలు పూని డ తీర్థసన్నిధి మంత్రములు సెప్పి నీరుకానులు గడించి

తే. గీ. జన్మదము లమ్మి గృహశాంతిఃజపముఁజేసి, శవములనుమోసి నుర్దానఃసమితి కొగ్గి
వచ్చునాదాయములు గ్రాసఃకానములకుఁ, గాఁగ దినములు గడపె నక్కాలమునను. 153

శా. అంభోజప్రియతిగ్మదీధితిచయఃవ్యాఘాతనిర్భగ్నభూ
గంభీరోరుబిలోద్ధతాధరజగఃతక్రద్రూపరాఢ్భోగన
చ్చంభద్రత్నఘృణీభ్రమప్రదకనఃతూన్యోపలజ్వాలికా
జ్ఞంభత్పావక మొక్కవేసవి జనించెం గాలకూటాభమై. 154

చ. శరచరసాధ్వసప్రదము డ సర్వబక్సోఘమదప్రదాయకం
బురుజలహైన్యకారము సముజ్జ్వలసాంద్రమరీచికా సము
త్కరవనరూపకారకము డ గాఢపయోధివియోగకార్యభీ
కరతటిసీతనువ్రాదము డ కాసరభీష్మము ద్రీష్టు మెచ్చినన్. 155

చ. పవలను వర్తకాగ్రణి నభశృల సాగరమధ్యమంబులో
రవి యనెఁడోడమీఁద నపఃరక్షితిభృత్పరిఁ జేర రా మరు
జ్జవగతి మల్లఁ బెట్ట నదిఃసాగక చిక్కినమాడ్కి సూర్యుఁ డ
య్యవసరమందు మందగతుఁలానిన దీర్ఘము లయ్యె ఘనముల్ 156

తే. గీ. మల్లికాకుంభపుంజాభిఃమధ్యమున మ,రీచికా స్వాతివృష్టి గుఃరియ జనించి
పత్రపుటశుక్తు లెండలఁ డ బగుల బయలు, పడిన ముతైము లన మొగ్గ డ లడరఁదొడఁగె.

సీ. దేహంబు బలువెట్టఁదీసి సిన్తుగ నుండఁ జలువగాఁ బన్నీట డ జలక మాడి
ఘనసారయుక్తమై డ తనరారు పాటీరపంకంబు తనువున డ నింకఁ బూసి
విమలనాగరచూర్ణఃవిహితమా మాహిషదధ్యోదనము ప్రొద్దుఁతటి భుజించి
బహుశలామజ్జకఃప్రసభసారభమిత్ర శీతలజలముల డ నేవఁ గలిగి

తే. గీ. కప్పురపుఁదిన్నె లమర బూఁజప్పరములఁ, జిగురుఁ బొన్నుల వసియించి ♦ శీతవాత
జాతకరతాశవృంతము ♦ ల్గుతులు వీవఁ, బ్రొద్దు పుచ్చిరి కొందఱు ♦ భోగు లపుడు.

తే. గీ. అట్టివేనవివేళ ధనాధ్యుఁడైన, యచ్చటినియోగి చలిపండి ♦ లాది యందుఁ
బెట్టఁ గట్టడిఁ జేసినఁ ♦ బేద లగుటఁ, జారుభాస్వతి హరిశర్మ ♦ చేరి రటకు. 159

నీ. లవణశుంఠీజంఘలరసానుయుక్తముల్ నీరుమజ్జిగకుండ ♦ బాదు లలర
లఘులయైలానూనఁలలితసారభమిశ్ర శీతలజలకుంభఁజాత మమర
జీరకకై డర్మఁచారుగంధములొల్కు పలుచనియంబల్లఁపంట్లు దనర
రవయువ్వు నీరుల్లిరనము నించినకొల్లుగంజకాఁగులగుంపుఁకడురహింప

తే. గీ. గంధర్వరి ప్తలామజ్జఁకప్రశస్త, కాయమానముహుర్ముహుఁర్దాయమాన
మందవమానఘనసారఁబృందవేది, కాలయ వితాన పానీయఁశాలయొప్పె. 160

వ. మఱియు నచ్చలిపందిరి గవాక్షాదిసమాకలితవాయుజాతసంచారంబు గావున రఘు
రామమనోరంజనంబును, బాంధజనసంతాపహరణంబు గావున సత్కృతానంగమంబును, గబంధ
ప్రచురంబు గావున దండకావనంబును, సితాభ్రసంచయకలితంబు గావున శరత్కాలంబును, నమృత
సంపూర్ణకుంభంబు గావున సురేంద్రనివాసంబును, ఛాయానమేతంబు గావునఁ దపననిల
యంబును, వివిధకుసుమసుగంధబంధురంబు గావున నారామంబును బురడించు నవ్వుడు. 161

కం. అచ్చలిపందిరిలోపల, వచ్చుచుఁ బొయ్యెటి పరసఁవారికి జల మం
దిచ్చుచును జారుభాస్వతి, యచ్చట హరిశర్మయుండు ♦ నానమయమునన్. 162

చ. ఉపమరి బుద్ధిశాలి వినఁయోత్తముఁ డప్రతిమప్రభావళీ
తపనుఁ డవార్యధైర్యుఁడు సుహృదరచరిత్రుఁడు సర్వసత్కృతా
నిపుణుఁడు రూపనిర్జితవఁనేరుహసాయకుఁ డొక్కవిప్రుఁ డా
తపపరితప్తుఁడై జలముఁ ♦ ద్రావఁ బ్రపాస్థలిఁ జేరి వేడినన్. 163

తే. గీ. చారుభాస్వతి శీతలఁజలము లపుడు, గిండితోఁ దెచ్చి యిచ్చి వీక్షించి వాని
చక్కఁదనమున కలరారి ♦ సరస కేసి, యలఘుసాఘాసమునఁ దమి ♦ నిలువలేక. 164

కం. ప్రక్క లెగఁబాడువ మన్మథుఁ, డక్కోమలి పతికి వెఱవ ♦ కానందముతో
నక్కునఁ జేర్చుక పాంథునిఁ, జొక్కుచు నుండంగ మగఁడు ♦ చూచె లతాంగిన్. 165

తే. గీ. ఎట్లు బొంకంగవలె నవ్వు ♦ డిందువదన, నేర్పు గలిగినదానవు ♦ నృపతిమాళి
కేళికై తేను నీకిది ♦ కేవలంబు, దొడ్డగాదు విచారించి ♦ తోనె చెపుమ. 166

కం. అనిన కలహంసపలుకులు, విని హేమావతి విచారఁవిపులాబ్ధి మునిం
గినమది నా కిది తెలియదు, వినిపింపుము నీవె యనిన ♦ విధిహరి యనియెన్. 167

చ. అటువలె జారుభాస్వతి ధరామరుఁ గౌగిటఁ జేర్చఁ జూచి తాఁ
జటులతరోగ్రభాష హరిశర్మ యదల్చినఁ దొట్రుపాటునం
బెటలక యీతనిన్ వినుము ధిన్నతనంబున దేశచారియై
పటుగతిఁ బోయె మాతులునిపట్టి సుమీ యని తేనిదీనతన్.

168

తే. గీ. కాంతునకుఁ దెల్పి మఱిమఱి ధిక్కరించి, చెమటకణములఁ దనపైఁట ధి చెఱఁగుచేతఁ
దుడిచి యీతని కే ల్పట్టి ధి తోడితెచ్చె, మేల మాడుచుఁ బానీయశాల కపుడు. 169

సీ. గొనబు నెన్నాళ్లకు ధి క్రొత్తలుగా నేటి కైన ని న్నైనయ నా ధి కబ్బెననుచు
నీకు నామీఁ దాన ధి నిజముగాఁ జెప్పమా నాయందుఁ బ్రేమ కద్దా యటంచుఁ
బదిదినా లుండక ధి పారిపోయెన నన్నఁ బోనిచ్చునా వెట్టిదైన ననుచు
సీప్రాద్దు సుదిననం ధి బేనోము ౨౪లమొ నా మనసులో నెంజిలి ధి మానె ననుచుఁ

తే. గీ. జేరిక లొనర్చి తేనియల్ జిలుకఁ బలికి, మోహ మూరించి తరితీపు ధి మోపుకొల్పి
యీతనిమీఁదను బఠికిని ధి హితము వొడచు, మున్నె యొనరించి వానితోఁమురియఁ దొడఁగె

కం. ఈకరణి జారుభాస్వతి, యాకాంక్షలు దీట నాఁ డహర్నిశ మతనిన్
దీకొల్పి రతులఁ జివురుం, జేకత్తివజీరు నడ్డఁ సేయక యుండెన్.

171

కం. అటువలె గాలోచితనం, ఘటితో క్రిస్సూర్తి నీకుఁ ధి గలిగిన భూభృ
న్నిటలాక్షుఁ గదియఁ జిటిపాటి, నటనలఁ బోవమ్మ కుందఁ నపుజిగిబొమ్మా.

172

చ. అన విని మందహాసము ముఖాబ్జమునం జిగుర్నొత్తఁ గర్ణవే
ప్రసవమణికాంతి చెక్కుల హుటాహుటినాట్యము నల్ప నౌరయం
చును దలయూచి వేళు వగుఁచో జెలి కేళిగృహంతరంబునం
దెనసి నృపార్పితేచ్ఛఁ బవలెల్లను ద్రొబ్బుచు నుండె నంతటన్.

173

చ. సమయమహేంద్రజాలకుండు ధి సారసమిత్రుఁ డనేటి పద్మరా
గము వెన మాయఁ జేసి కుతుఁకంబున హా యని నీలపంక్తులన్
భ్రమపడఁ జూపి ఝూ యనుచుఁ ధి బల్కి సుపాణులఁ జేసి చూపెఁ జి
త్ర మనఁగఁ బ్రొద్దుగ్రుంకెఁ దిమిరం బెనసెన్ దివి నొప్పెఁ దారకల్.

174

కం. ఆవేశను గృహకృత్యము, తావేగమె తీర్చి పేర్చుతమకంబున రా
డైవేంద్రునిఁ జేరఁగ హేమావతి నెమ్మదిఁ దలంచి ధి మహితోత్సృకతన్.

175

ఉ. దిద్దిన నాభినామము, కదించిన మేల్మడిచాఱచీర, మై
నిద్దపుఁబూఁత, పుష్పములు ధి నించి ముడించినకొప్ప, రత్నము

బద్దయుఁ గల్లుసొమ్ములు, గళమ్మునఁ జొక్కఁపుఁజుక్క యొప్పఁగా
ముద్దయ వచ్చి హంసమణిఁముందర నిల్చె నృపాభిలాషయై.

176

కం. నిలచిన యాహేమావతి, పొలిచిన కరుణామృతంపుఁ భూరితరోక్తుల్
మొలచిన దృష్టిఁ గనుంగొని, దలచినపని కపుడు హంసఁధరణిపుఁ డనియెన్.

177

ఏ డ వ రా త్రి క థ .

కం. మున్నొక్కపట్టణంబున, సొన్నారి మిటారి నేర్పు ఁ శూరత్వము గై
కొన్నదియై నడచినకథ, చెన్నుగ విని పొమ్ము కడువిఁచిత్రము కొమ్మా.

178

తే. గీ. అనినఁ జిజునప్పు నవ్వి యయ్యంబుజాక్షి, యేమి చిత్రంబు గల్పించి ఁ తింతలోన
శీఘ్రముగఁ జెప్పి దయచేసి ఁ సెల వొనంగు, మరిగెదను రాజుపొందున ఁ కనిన నపుడు.

కం. కాదంబవంశవల్లభుఁ, డాదృతిని బరాకు మాని ఁ యక్కా వినవే
మోదమున ననుచుఁ జెప్పెను, మేదురమాధుర్యసాధుఁమేధాభణితిన్.

180

కం. విను మనఁగా ననఁగా నిల, ఘన మణివర మనెడుపురము ఁ గలదొకటి వినూ
తనకేతన పటజాత ప,వన హతసురసురతఘర్మఁవనవారం బై.

181

చ. కమటము కల్లనంచి యొరఁగల్లును గత్తెర సుత్తె చీర్ణమున్
ధమనియు శ్రావణంబు మొలఁత్రాసును బట్టెడ నీరుకారు శా
ణము పటకారు మాస బలుఁనాణెపరీక్షలమచ్చు లాదిగా
నమరఁగ భద్రకారకసఁమాహ్వయుఁ డోజొకఁ డుండు నప్పరిన్.

182

చ. కరఁగను బోతఁ బోయఁగను ఁ గ్రాఁచి కుదించను గమ్మిదీయఁగా
నొరయఁగ వన్నియ ల్మిగుల ఁ నుండఁగఁ జూపఁగఁ బూదెగట్ట రే
కరయఁగ దీరఁ జెక్కఁబడి ఁ యచ్చునవ్రేయఁగ సుద్దగించఁగా
సారిని విచిత్ర చిత్రముల ఁ సొమ్ములు సేయ నతండు నేర్చిలన్.

183

కం. కంఠువసంతజయంతుల, సంతసమున గెలువఁజాలు ఁ సౌందర్యమునన్
సంతతసంపద్ధరిమఁ గృతాంతజిదాపుని జయించు ఁ నతఁడు శుభాంగీ.

184

ప. మఱియు నాభద్రకారకునిదుకాణంబు నాడీప్రచయంబు గావున శరీరంబును, శుక్రాంగా
రకప్రశస్తంబు గావున నక్షత్రమండలంబును, గుంభతులాదినహితంబు గావున రాశికూటంబును,
గాంగేయశిక్షకంబు గావున శిఖిండిభండనంబును, మధూచ్చిష్టసంయోగంబు గావున యవననివా
సంబును, వప్రోన్నతంబు గావున మహేంద్రపురంబును, మూషికావృతంబు గావున శూన్యాల
యంబును, దీక్షసాధనయుక్తంబు గావున యుద్ధరంగంబును, శ్రావణయోగంబు గావున వర్షకాలం
బును ననుకరించు.

185

తే. గీ. ఆతనివధూటి శుకఘోటి ♦ నలరు మేటి, యొడయఁ డేలేటి సీమాటి ♦ యొటపు గోటి
కొన నెగయమీటి యిదియేటి ♦ కులుకనేటి, పోటి కెదిరేటి శుభవాటి ♦ నీటుమెఱయు. 186

తే. గీ. దానికచకుచగళలక్ష్మి ♦ బూనఁ దలఁచి, నీలశైలాబ్జములు 1నీడు ♦ జాలమి గన
కనపు కట్టెలు నీళ్లును ♦ గడఁగి మోయఁ, జేసె నే మనవచ్చు న ♦ చెచ్చెలువ చెలువు. 187

కం. కుందంపురవలు గుప్పెడు, తుందిలపుం జన్నుఁగవయుఁ ♦ దొలతేనెలకున్
విందు లొనరించువలుకులుఁ, జందురునింబోలు మోము ♦ నకియకె యమరున్. 188

కం. కువలయ మాకనుఁగవజిగి, కువలయ మావలుదపిఱుఁడు ♦ కుచకారిన్యం
బవలయ మామోహన తా, రవలయ మానఖము లనఁగ ♦ రమణి రహించున్. 189

మ. కచశోభాగరిమంబు నెన్నడుము సై ♦ కంబుక మధుప్రాయమా
వచనవ్యూహము లోచనాబ్జములధా ♦ వశ్యంబు శృంగారవ
త్కుచకుంభమ్ములపొంకముక ముఖకళాంకూర ప్రభావంబు న
2య్యచలశ్రోణికిఁగాక నేనకియలం ♦ దైనం బ్రవర్తిల్లునే. 190

సీ. కుప్పె రాగడిబిళ్ల ♦ కుంకుమరేఖ పాపటబొట్టు కమ్మలు ♦ బావిలీలు
లలిసూర్యచంద్రవంశ కలు సూనకము కెంపురవలవల్లరుఁబూవు ♦ రావిరేక
బుగడలు నాకాదీగె ♦ సొగసైన మెడనూలు కుతికంట్లు సరవణ ♦ గుండ్రపేరు
సరిగె ముక్కర బన్ను ♦ సరము లుత్తండాలు కంకణంబులు తట్లు ♦ కడియములును

తే. గీ. నందిదండలు నొడ్డాణ ♦ మందమైన, ముద్రికలు హంసకంబులు ♦ మ్రోయుగజ్జె
లలరు బొబ్బిలికాయలు ♦ గిలుకు మట్టె, లాది యగుసామ్ము దాల్చి య ♦ య్యబల మెఱయ.

కం. దానినెగాదిగఁ జూడని, మానవులుం దానిపొందు ♦ మదిలో నెపుడుం
బూని తలంపని పురుషులఁ, గానము త్రిభువనములందుఁ ♦ గలవారలలోన్. 192

కం ఆశుభవాటి మనోహర, పేశలతర మృదులవాక్య ♦ వృథుమాధురీచే
నాశపడి మారభూతా, వేశమునఁ జరించు వీట ♦ విటయూధంబుల్. 193

శా. నీవీబంధము చక్కదిద్దు నెతివేళికి 5లెన్నఁ గై సేయుఁ గె
మోవిం జిల్కుదరస్మితంబు రిజిగిచూ ♦ పుల్కాయఁగాఁ జూచుఁ జ
న్నేవ ల్లన్నడఁ జేయు నెచ్చెలియతోఁ ♦ గే శ్కేల దట్టించి వా
చావై చిత్రిని ముచ్చటాడు సకి తక ♦ జారు ల్విలోకింపఁగన్. 194

తే. గీ. ఇటుల తమిమారి యానారి ♦ యేపురేగి, తిరుగు నవ్వీటఁ గల్గిన ♦ ధీరవిటుల
పొందునకు నానపడి పోవ ♦ నందులేక, కుందుచుండును విరహార్ధిఁ ♦ జెంది యెపుడు.

పా. 1. మోల ♦ నిలిచినపుడె పా. 2. య్యచలాభృత్కుచఁ గాక పా. 3. బుడగలు నానుఁగ్రోవులు తీగ
మెడనూలు పా. 4. గజ్జియలును కడియంబు లంజెలు పా. 5. లెన్నఁగాదువ్వు పా. 6. జిగిచూపుల్ బాదుగాఁ

వ. అంత.

196

మ. చిగురుంగత్తి వజీరుమాటుపటుపం ♦ జెన్నొందు నొయ్యారపుణ్
 1 సాగనుం గుల్కెడుసీటు కాఁడొకఁడు మేల్సొన్నారి ధూర్తాఖ్యచే
 దగఁ బెం పొందినవాఁడు శిల్పిఘనశాస్త్రప్రక్రియ లేర్పఁగాఁ
 దెగువ న్నిల్చెను భద్రకారునకు సంజీవాసియై వేడుకన్.

197

కం. వానికుశలత్వనంపద, వానిమనోహరిరూపవైభవముదగ్గ
 వానిఘనబుద్ధి జూచి యహీనకరుణ నింట నిల్చి ♦ హిత మలరారన్.

198

తే. గీ. కీర్తికై భద్రకారుఁ డాధూర్తనకుఁ ద, నింటనే యన్నవస్త్రాదు ♦ లిడుచుఁ గల్గు
 పనులు నేర్చుచు నుండంగ ♦ భక్తిమీఱ, 2 నందు వేడుకఁ గొన్నట్లు ♦ నాతఁడుండ.

199

కం. కందువమాటల బెఱుకుల, మందస్మితరుచిరవచనమాధురిచేతఁ

దుందుడుకుఁ జెంద ధూర్తుని, డెందము గరఁగించి చెలి ఘటించెను రతికిఁ.

200

తే. గీ. ఎడతెగనిమోహ కిమూరించి ♦ యేపురేగి, 4 వేశ్యమున నొంటిపాటైన ♦ వేశలందు
 మదనకదనంబునకుఁ జాల ♦ మరులుకొనఁగఁ, జేసె శుభవాటి ధూర్తుని ♦ చిత్త మలర. 201

చ. అలయక భద్రకారుఁడు గృహంబున నుండినయప్పజెల్ల వే
 డ్కలఁ బను లభ్యసించును దడంబడ కాతఁడు లేనివేశలం
 జెలఁగుచు వానిభార్యకడఁ ♦ జేరి మనోభవకేళికాక్రియల్
 తొలఁగక యభ్యసించు శశితుల్యుఁడు ధూర్తసమాఖ్యుఁ డున్నతీన్.

202

తే. గీ. స్నానపానాన్నవస్త్రాదిసంగ్రహంబు, భద్రకారుఁడు సెల విచ్చెఁ ♦ బనికి మెచ్చి
 వానిచెలువంబునకు మెచ్చి ♦ వలసినపుడు, చాల శుభవాటి సెలవిచ్చె ♦ సంగమంబు. 203

కం. ఈతీరు సకలభోగము, లాతతగతి నడచుచుండ ♦ నాధూర్తాఖ్యుం
 డాతలిరుంగత్తిగలదొర, 5 చేతికటారికిని నడ్డ ♦ సేయక యుండెన్.

204

వ. అయ్యవసరంబున.

205

ఉ. ఆదర మొప్ప నొక్కదినసంతమునందు దుకాణముం బహి
 ర్వేదిని భద్రకారుఁ డమరించుక ధూర్తునిఁ జూచి మిద్దెల్
 బోదియమీఁదనున్న తుల ♦ పొందుగ దీనుక రమ్మటంచు స
 మ్రోదముతోడ నంపఁగ సముద్రగభీరుఁడు పోయి చూడఁగన్.

206

తే. గీ. వానియొయ్యార మొకవింత ♦ యైన నపుడు, చూచి వలరాచ రాజ్యంబు ♦ జూరఁగొలువఁ
 దలచి శుభవాటి ధూర్తుతోఁ ♦ దాల్మిలేక, తలుపుఁ గదియించి రతికేళి ♦ నలుపుచుండె.

పా. 1. సాగనుం బ్రాయము గల్గువాఁ డొకఁడు

పా. 2. నలఘుశుశ్రూష సేయుచు ♦ నాతఁ డుండె.

పా. 3. మూహించి

పా. 4. విమలగతి

పా. 5. చేతినరాజికిని

కం. చెన్నారు చుంబనంబులు, జిన్నారివగ ల్విసోదఁచేప్టులు జిన్నెల్
గన్నారఁ జూపి యపు డా, సొన్నారి మిటారి ధూర్తు ♦ సురతుల గలఁచెన్. 208

కం. ఈలీల మదనకదనా, లోలత్వముఁ బూని యింటిలోపల ధూర్తు
డాలస్యం బొనరించినఁ, దాలిమి చెడి భద్రకారఁధన్యుఁడు చింతన్. 209

చ. తడసె నిదేము ధూర్తుఁ డల ♦ దర్పకు బోలినవాఁడు భార్యయుం
గడు రతిఁబోలు రూపుసిరి ♦ గల్గిన జవ్వని యేమివోహముల్
గడిమి నొనర్చిరో యనుచుఁ ♦ గా లటునిల్వక వచ్చి గట్టిగా
గడలిడుతల్పుఁ జూచి ఘనఁగర్జితభాషలఁ బిల్చె శిష్యునిన్. 210

తే. గీ. అప్పు డాజాయ యేచాయ ♦ నధిపుమదికి, హితముగా బొంకవలయు నో ♦ యింతి యనుచు
హంస మడిగిన దరహాన ♦ మలర మోము, వంచి హేమావతీసాధ్యి ♦ యంచకనియె. 211

కం. ఒకరొకరి బుద్ధి యెట్లొ, యకటా తెలియంగ బ్రహ్మఁకై నను వశమా
1 ఇకదాఁచక యిది నీవే, యకుటిలమతిఁ దెలుపు మనిన ♦ హంసం బనియెన్. 212

మ. విను హేమావతి భద్రకారుఁ డటుల ♦ స్వేగంబుగా వచ్చి శి
ష్యునిఁ బిల్వక భయ మంది వాఁడు జనితాస్త్రకవ్యధం గుండ నా
తని భీతిల్లకు మంచుఁ జెప్పి తులసూత్రంబు ల్వ్రసం ద్రొందివే
సి నిరాఘాటత నేగి వాకిలి సడఁల్చె నాయకుఁ దూఱుచున్. 213

వ. అట్లు వాకిలి దీసి భర్తతో మఱియు నిల్లనియె. 214

చ. తులఁ గొనితేను మంచిగుణఁధుర్యునిఁ బంపితి రౌను మీరలుం
బిలిచినఁ జూడవత్తుఁ గద ♦ భీతిని దారము లన్నిదెంచి తాఁ
దలుపు గదిచి సూత్రములు ♦ త్రాసునఁ గూర్చుచునున్నవాఁ డిసీ
పలువ మఱెంతనేర్పరని ♦ భర్తకుఁ జూపి దురుక్తు లాడినన్. 215

తే. గీ. ఎంతలే దింతెకద దీని ♦ కిట్లు లనకు, తానె పోయెను గాంత చేఁ ♦ దప్పిపోవ
నేమి నేయుదు మని ధూర్తు ♦ నితర మనక, డెందమున సందియ మొకింత ♦ చెంద కపుడు.

కం. ఎప్పటివలె నుండె విభుం, డప్పగిదిని సూక్ష్మబుద్ధి ♦ నారయవలె నో
యొప్పులకుప్పా నీ కని, చెప్పఁగ హాసంబు ముదముఁ ♦ జెలువము దోఁపెన్. 217

కం. ఆవేళ శిరఃకంఠము, గావించి యయారె యని చొకాటం బగుకే
భీవాసముఁ జేరెను హేమావతి వృసమోహ మగ్నఁమానస యగుచున్. 218

మ. కనదృక్ఖాలయమా మహాబలమునం ♦ గన్పట్టు భాస్వచ్ఛమం
తనవానర్ఘ్యమణిం దటిన్యధివనః త్రాజిత్తునిం జేర్చెనో
మును దాఁగైకొని కాలకృష్ణుఁ డన నంభోజాపుఁ డప్పశ్చిమాం
బునిధిం జేరెఁ దదబ్జనాభరుచి నాఁ ♦ బాల్వంఁడె గొంజేఁకటుల్.

219

వ. అయ్యవనరంబున.

220

సీ. విటమనోధృతిశిలాః విచ్చిన్నతాటంక తాటంకమణికాంతిః తతులు వెలుంగఁ
బల్లవమాననః పటుధైర్యహారకళాహారకస్తోమ ♦ మహాఘృణింప
గమనహృద్ధార్ధాబ్జగణశీతకంకణ కంకణాంగద ర్ఘణః త్కారమడర
జారాత్మదృఢతానః మీరాహిసంతాన సంతానకుసుమవాః ననలు మోలయ

తే. గీ. యువజనస్వాంతకాఠిన్యఁ దవసమీర, బంధు ఘనసారఘనసార ♦ గంధసార
సారభోదారకుంకుమః స్థానకంబు, దనర రాయంచకడకు నత్తరుణివచ్చె.

221

ఉ. వచ్చినఁ గాంచి హంసకులః పల్లభుఁ డాతలిరాకుబోడి మై
లచ్చికి నిచ్చగించి యనులాపకలాపకళారసజ్ఞ తే
మెచ్చి నృపాలుపాలికిని ♦ మేకొనిపోయెద వేమొ పొమ్ము నా
ముచ్చట లాలకించి కడుముద్దులుగుల్కెడు ముద్దియా యనన్.

222

కం. అనిపల్కు నంచవాచా, తనుమాధుర్యమున సొక్కి ♦ తత్కథయేమీ
వినియెద నన హేమావతి, కనురాగం బొప్ప రాజహంసం బనియెన్.

223

ఎ ని మి ద వ రా త్రి క థ .

మ. కలదుద్యుద్ధృజకోటికాపటలజాః గ్రద్వాతసంఘాతనం
చలదభ్రస్థలినిల్వ నగ్ని తదవస్థం బాపఁ దదృశామిరా
ట్కులమాళిఁ శరణంబు వేడుటకుఁ దోడ్తోవచ్చెనో యంబుదం
బులనన్ మత్తకరు లైలంగ నొకపో ♦ ల్పన్నాగపుంజం బనన్.

224

సీ. గోళ్లరిక్కలజోళ్లు ♦ వేళ్లమావిచిగుళ్లు జెల్లుఁ బుక్కిళ్లుఁ సిల్లు సుళ్లు
దూండ్లు బాహులు గిండ్లు ♦ చెండ్లుబో ల్పాలిండ్లు కండ్లు మీ ల్సింగాఁగిఁ విండ్లు బామలు
జూపు మారునితూపుఁ ♦ జూపు మోములయేపు బాపురే శశిరూపు ♦ మాపనోపుఁ
గప్ప పెన్నెఱిగొప్ప ♦ లొప్ప చీఁకటిచొప్పఁ గప్ప నవ్వులు విప్ప ♦ కప్పరములు

తే. గీ. బొంగు బంగారురంగు లునం గడంగు, నంగలతల నెనంగు మెఱుంగు గుంపు
లనుచు నిజరూపవై భవం ♦ బలజనము, లభినుతింపఁగ వెలయుదు ♦ రచనతలు. 225

వ. పెండియు నవ్వరంబు సర్వమంగళాభ్యుదయనివాసంబై హిమమహిధరంబు పోలికిని,
సుధర్మాస్పదరూపరమ్యంబై మేరుశిఖరిభాతిని, బురుషోత్తమశోభితంబై శ్వేతద్వీపంబుకరణి,

బుణ్యజనానందసమృద్ధిదంబై యలకాపురంబులీలను, విబుధమనోరంజనకరంబై యమరావతీ పట్టణంబుచాడ్చున, రాజహంసాభిశోభితంబై వద్మాకరంబువై ఖరిఁ, 1జతురాస్యవాణీప్రచురంబై సత్యలోకంబు విధంబున నొప్పు నెప్పుడు.

226

సీ. గొడియ బీగము లావుగొలుసు లోపలియడ్డమ్రాని బోల్తలుపులు ♦ మగులుగోడ గాయధాన్యంబుల ♦ కణఁజము ల్బియ్యంపుగరిసెలు టిక్కిలు ♦ సరకులుండు మిదై చిల్లరులు నఁమ్రొడుదుకాణము బచ్చుమళిగె బొక్కసపిల్లు ♦ మచ్చులుఁ దల కషణంబు నాణెముల్లలకట్లనంచి గోతము లెక్కకడితెంబు ♦ దడము భరణి

తే. గీ. తక్కటి సమస్తవస్తువు ♦ ల్లినరునటుక, బావి నుగ్గులకుచ్చెల ♦ పాడివసుల గాడి జాలారి దివెగూఁడు ♦ గాబుతోట్టి, యొప్ప ధనచిత్తుడనుబేరి ♦ యుండునచట. 227

సీ. జాజికాయలు రాన్న ♦ జావత్రీయు హరిద్రా నాగర గంధక ♦ నాభిరసము కిలతిమధురంబు దుఁథ్తాభ్ర కైలా శిలాజిత్తులు మురుదారుఁసింగు హింగు సన్నభేనియు వన ♦ యక్కలకర పంచలవణచవ్యములు బోఁళము మణిశిల పిప్పల్లు కోష్ఠువు ♦ పిప్పలీ మూలంబు హరిదళ నాగకేసరము 4లింగి

తే. గీ. లీకము సదాపవేళ్లు ధాన్యాకములును, గటుకరోహిణి పటిక జంఁగాలవచ్చు కర్పరియుఁ గారవియు రేణుక మతివనయుఁ, దాళకము మాంసి నఖము నేఁపాళములును.

తే. గీ. ట్రోరపాషాణములు నభ్రాకంబు 5లైదు, గ్రంథితగరంబును యవానికద్యయంబు కచ్చురములు మరాటిమొగ్గలు కుళుప్త, కునుమములు కుందురుష్కము ♦ లెనగఁగలవు.

సీ. గంటభారంగియుఁ ♦ గంకుష్టమును మెంతి మంజిష్టి జిలకట్ట ♦ రిమానివనపు 7విషకంట కాలాష్ట ♦ వేతనంబును నీరుచించలంబును బులిచించలంబు జీవకంబును నల్లజిలకట్ట పుష్కరమూలంబు కాంపిల్యమును సముద్ర ఘనంబు ధాతకీసూనంబు 8సాసువుల్ గజపిప్పలై జేయకంబు చిత్ర

తే. గీ. మూలగోరోచనములు కాపోతత్వార్ష్య, యప్తిమధుకంబు జీవంతి ♦ ముష్టిగాడ కైల సావీర రసముఖాంజనములు వెలి, గారమును గల్గి యుండు నఁబ్బేరియింట. 230

వ. మఱియును.

131

సీ. వింతగాఁ బుంజీభవించి నానాధాన్యములరాసు లుండెడి ♦ నిలయములును సకలరత్నాకరస్థలములై యేకీభవించి విస్మయ మిచ్చు ♦ వేశ్మతతులు

పా. 1. జతురాస్యవాణితంబై పా. 2. ల్లినరు చున్న, వాడపిడుకల కుచ్చెల పా. 3. అమరకర్పూర కృ ♦ స్థాభ్ర కైలా పా. 4. శొంతి, యలమిశర్కరలెల్ల పా. 5. జీలకరయు బోళంబును పా. 6. మెలతులు పా. 7. వెలులి పా. 8. సాసువు, లుప్పకులును గజపిప్పలియును, గాకమాచియు సాణేయకంబు చిత్ర, మూల గోరోచనములుఁ గాపోతత్వార్ష్య

నఖలదేశంబుల ♦ నమరు నాణెములపుంభభవించిన చిత్ర ♦ గేహములును
జీనిచీనాంబరా ♦ నూనబృందంబుల మందీభవించిన ♦ మందిరములు

తే. గీ. సర్వరసవర్ణములు టంక ♦ సాల వేము, చావడి హమాదినుసుమేలు ♦ సరకుగలిగి
నాల్గుదిక్కులపేటల ♦ నగరజనుల, కలర నమ్ముచు ధనచిత్తు ♦ డచట వెలయు. 232

కం. వానికి వసుమతి యనఁగా, మానిని విలసిల్లు నొకతె ♦ మదనునిచే నా
నానవనుమపూజిత మగు, చీనీజము దాళి యనఁగఁ ♦ జెలుపు దలిర్పక. 233

ఉ. అబిడమోము గోముజిగి ♦ యాబిడముద్దులకావిమోవి ని
గ్గాబిడ కప్పగొప్ప సాగ ♦ సాబిడ 1 సూరెలకోపు చూపు జ
గ్గాబిడ గబ్బిగుబ్బసిరు ♦ లాబిడ లేయనదైనకాను సాం
సాబిడ యారుతీరు చెలి ♦ యా వచియింపఁ దరంబె యేరికిన్. 234

కం. అలరుంబ్రాయపుఁ జిన్నెల, కలిమి రంజిల్లి మెఱుంగు ♦ కరుగునఁ బోయక
విలసిల్లు 2 నటనపుత్రిక, పాలుపున నప్పటిలోనఁ ♦ బాలఁతుక మెఱయున్. 235

✓ చ. పాలఁతుకకొప్ప కృష్ణతను ♦ బూనినయంతనె, మోము సూడుచే
దలకి విధుస్థితిం దనరె, ♦ దాళక చన్నులు నచ్యుతాకృతిం
బాలిచె, సహింపలేక నడు, ముక్ హరిరూపు వహించె, నిట్టివా
ర్తలకు మేధుద్విషత్వమును ♦ దాల్చెను జక్కెరలోల్కు మోవియున్. 236

సీ. కులగోత్రములవారి ♦ నిలిపి కట్టెలు నీళ్లు మోయించుచుండెడు ♦ ములుచందనము
తనుగన్నవారలఁ ♦ కిదన్నిబంధనమున చెలఁగి పంకావాప్తిఁ ♦ జేర్చు సూడు
వినుతకళాధ్యుఁడౌ ♦ ద్విజరాజు ననిశంబు దోషాకరునిఁజేయు ♦ దూషణంబు
ఘనరసస్థితిఁ జెంది ♦ తనరు మానసనీమ బహుభంగములఁ గూర్చి ♦ ప్రబలు నగడు
తే. గీ. బ్రహ్మ వాయంగఁజేసె నప్పద్మ నేత్ర, కలరు కుచశైలములును హాస్తాంబుజములు
నవ్యముఖచంద్రబింబంబు ♦ నాభిసరసి, మెఱసి కౌశల్యశక్తి నిర్మించిమించి. 237

కం. అంబుజముల కంబుల బింకంబుల నగు నయనయుగము ♦ గళముఁ గుచంబు
త్పంబులఁ గొంబగడంబుల, డంబుల నిరసించు నప్ప, డంతిబెడంగున్. 238

కం. డాలా మెఱుంగులు గొంబగ, డాలా నెత్తావిమోవి, డంబులు కోదం
డాలా కనుబొమ లతనుని, డాలా వాల్చుపు 5 లప్ప, డంతికె యమరున్. 239

ఉ. గుబ్బలనీటు మోముపన ♦ కుంతలబృందమునిగ్గుఁ గౌనులో
జబ్బుదనంబు గన్నుఁగవఁచందముఁ జెక్కులతేట మోవి నుక్

పా. 1. మేల్ తెలిబెక్కు జూపు పా. 2. నటనువర్ణము పా. 3. దన్నిత్రొక్కుక నిల్చి
పా. 4. ఘనతర స్థితిఁ జెందఁదనరు సరస్వీమ పా. 5. లన మిటారి రహించుక.

గబ్బిచకచ్చకల్ రదనఁకాంతి కటిస్థలియుబ్బు గంధరం

బబ్బర మారుతీరు దరఁహాసము లెన్నఁగశక్యమేతగఁ.

240

తే. గీ. దానిసాగ సాత్మలో మెచ్చి ధ తలఁగివచ్చి, కేరి మీనంబుపై ముద్దుఁకేలు వైచి

యడరి నిట్టూర్పువుచ్చి యయ్యారె యనని, మానవుఁడు లేడు ధారుణిఁహోనఁజాన. 241

కం. అటువంటిహాపరేఖా, పటిమం దనరారియుండు ధ భామిని రతులఁ

ఘటియింపక పరతరుణీ, విటుఁడై ధనచిత్తుఁ డెపుడు ధ వెలయుం జెలియా.

242

తే. గీ. అటువలె నిజాధినాయకఁ ధ డన్యమృగదృ,గానుకూల్యాగ్రిచిత్తుఁడై ధ యహరహంబు

1దిరుగఁ దనమీఁద వసలేని ధ తెఱఁగుఁ జూచి, వసుమతియుఁ గాంచె జతరాంకఁవాహనంబు.

✓కం. పతి నడచునట్లు నడచెడు, సతియ పతివ్రత యటండు ధ సజ్జను లనుచుం

బతి పరదారలఁ గూడిన, సతి జారులఁ గూడఁ దొడఁగె ధ సమ్మదలీలఁ.

244

తే. గీ. ఇటుల నావై శృదంపతు ధ లేపురేఁ, మనసులెచ్చోటఁ గల్గిన ధ మరులు కొల్చి

నెరిమరునితూపు తమచూపు ధ నిర్లమంబు, వెట్టి మరుచివ్వకేగుదు ధ రెట్టులై న. 245

కం. ఈతీరు కొంతకాలము, 2నాతియుఁ నాక్షిణ్యము నిచ్చు ధ నడచుచు నొకనాఁ

డాతలమదనశరాహత, చేతఃకంజాతుఁడై నిశీధిని వేడ్కన్.

246

కం. అత్తింటికొడలికిఁ గా, హత్తుక నతఁ డుండె నొకయుఁపాగ్రిణికొఱకై

యత్తన్ని యటకె పోయినఁ, జిత్తజుఁ డెనకొల్ప రతుల ధ చిన్వకుఁజేరఁ.

247

తే. గీ. తాను గోరినకన్య యీతరుణి యనుచుఁ, జేరె నాసక్తిచే ధనఁచిత్తుఁ డప్పు

డా యువాగ్రేనరుం డీతఁ ధ డౌ నటంచుఁ, గదిసె వసుమతి యత్యంత ధ కాంక్షతోడ.

వ. అయ్యవసరంబున.

249

మ. 3సహసాసంఘటితస్తనగ్రిహణసంజాతాంగరోమోద్గమం

బు హతాచ్చుంబిత పాటలాధరముఖాంభోజాక్షిగండంబు దు

స్సహనీవీచ్యుతికంచుళిహృతినఖాంఛద్దంతగాఢక్షతా

వహనం బిర్వూర కయ్యే సంగమము 4దిఁగ్వారాప్తితంబయ్యెడఁ.

250

కం. కలయికల నాజంబులఁ, గులనసెఁగా నతఁ డెఱింగె ధ గోమలి మగఁ డీ

యలఘుఁ డని తెలిసినపు డెటు,వలె నచ్చెలి బొంకవలయు ధ వనితా చెపుమా.

251

తే. గీ. అనిన హేమావతీభామ ధ హంసదిక్కు, చూచి యది యెట్లుబొంకెనో ధ చోద్యమహాహ

తెలియఁగాఁ జాల నిది నీవె ధ తేటవడఁగ, దెలుపు మనివల్క రాయంచ ధ తెఱవ కనియె. 252

కం. ఆవేశ నాయకుఁడు 1కో, పావలహృదయాంబుజాతుఁడై యీనిశిలో

నీవిటకు 2నేమివనికి, గా వచ్చితి వనుచుఁ గినియఁ డ గామిని యనియెన్.

253

తే. గీ. మగఁడ నామీఁద నీకింత 4 మమతలేని, తెఱఁగుఁ గన్గొని కాళికాఁడేవి కేను

బడుచుఁదవమున మ్రొక్కి నాఁపతిని రతికిఁ, గూర్ప నీనేవ నేయింతుఁ డ గోర్కిమీఱ.

254

కం. అని వేఁడుకొనిన యప్పుడే, ఘనకరుణామృతకటాక్షఁగరిమను గాళి

జనని ననుఁ జూచి పో వతి, నెనసెద వనునంతలోన 5 నిట నెఱిగితి నిన్.

255

ఉ. వింతలు కాళికాజనని 6 విశ్రుతసత్యములంచుఁ బల్కుఁగా

3నంతటిలోన నచ్చెలియఁకై చనుదెంచిన జారుఁ డొక్క కుం

జాంతరసీమ నుండి యిది 7 యశా నిజ మంచు వచింప వర్తకుం

డెంతయు విస్మయాకలితఁహృత్పుటుఁడై నిజభార్య నున్నతిన్.

256

తే. గీ. స్తుతులఁ గరఁగించి సామంబుఁతోడవేడి, గ్రుచ్చి కౌఁగిటఁ జేర్చి నీఁకోర్కు లలరఁ

జేసెద నటంచు బాసలు 8 చేసి నతిని, దొడరి ధవచిత్తుఁ డింటికిఁ 9 దోడితెచ్చు.

257

కం. అది మొదలుగఁ బరభామలఁ, గదియక ధవచిత్తుఁ డెపుడు 10 కాంతామణికిన్

4మది రంజిల్లఁగఁజేయుచుఁ, బాదలెను నీ కట్టినేర్పు 11 పొసఁగినఁ బామ్మా.

258

కం. అనవిని నాసికఁ దర్జని, యునిచి కడుశిరంబు దిగిప్పి 12 యోహా చిత్రం

బని తెల్లవారిరాఁగాఁ, గని హేమావతి వియోగఁకలనం జనియెన్.

259

వ. అని ప్రత్యుత్పన్నమతి చెప్పిన విని సంతోషించి నలుం డాతరువాతివృత్తాంతంబు జెప్ప మని ప్రార్థించిన.

260

మ. స్మరవాత్సల్యవిశేషరక్షితవనీమాతంగమాతంగసం

హారయోషిన్నుతపాదపంకరుహశోభాభంగభూభంగభాభా

స్వరసర్వామరమానిచిత్తజలరుట్సారంగసారంగరా

ణ్ణీరవద్యస్తుతిజాతముత్పులకవన్నీలాంగనీలాంగదా.

261

కం. సవనాశన జగదవనా, దవనామ విహగ్నిహరణ 13 దారుణ భువనా

భువనాధిపనుత సవనా, సవనాభ్రద్వ్యుతిజితార్కజాసరసవనా.

262

పృథ్వీవృత్తము.

కులాచలకులాచలావలయఁకుటఘోణీఘణీఘ్, తలాతలతలాతలాది జగఁదభ్రదిగ్ధార్ధహృ

త్కళాధరకళాధర ప్రబలఁకార్దుకారోపకృత్కళాధరయిలాధర ప్రతిమఁడై ర్యచర్యాకరా.

గద్యము. ఇది శ్రీమత్కౌండిన్యసగోత్రీపతి త్రాయ్యులరాజాస్వయ సుధావార్ధిపూర్ణిమాచంద్ర

నిస్సహాయకవిత్వనిర్మాణచాతుర్య నిస్తంద్రీ శ్రీరామనామసారాయణనారాయణామాత్య

ప్రణీతంబయిన హంసవింశతి యను మహాప్రబంధంబునందుఁ ద్వితీయాశ్వాసము.

పా. 1. కో, పావేశహృదంబుజాతుఁడై పా. 2. నొంటి నేటికిఁ, పా. 3. నంతకుమున్నె యచ్చెలియఁకై పా. 4. మద మలర వశ్యుఁడై తగఁ,

శ్రీ రస్తు.

హంసవింశతి.

తృతీయాశ్వాసము.

శ్రీ జానకీక్షణోత్పల

రాజా రాజాధిరాజ ధ రాజన్నిజనే

వాజాతహర మునిజన

తాజలయహచండధామ ధ దశరథరామా.

వ. అవధరింపుము, ప్రత్యుత్పన్నమతి నలరాజన్యన కిట్లనియె; నట్లు ప్రభాతసమయంబు గావచ్చినం గనుంగొని.

2

మ. చని పూజప్పర మొప్పుచుండెడు మణిసాధంబులోఁ గెంపుతూ మొనముక్కుల్లల పచ్చతాచిలుకతో ధ శ్విల్పొందు బంగారపుం బని రంగారెడుతూగుటుయ్యలవయిఁ ధ బాగొప్ప మే నేర్చి యా వనజాతాక్షి దినాంతవేళ మనుజస్వామిస్పృహధీన యై.

3

చ. మిడిగలవజ్రపుఁ రవల ధ మిన్కులకమ్మలు జాతెకెంపుతూ కడియములుఁ సుపాణలచొకాటపుహారములుఁ మృగీమదం బడరెడుపట్టుచీరసాగ ధ సా ననఁ దాల్చి నృపాలుకేళికిఁ నడచె వధూలలామ తమినాటినచిత్తము తత్తరింపఁగన్.

4

కం. ఆయెడ హంసకులాగ్రణి, యాయోమామణిని గాంచి ధ యనుషమవచన శ్రీ యలరఁగ నొకచిహ్నోపాయపుఁగథ విను మటంచుఁ ధ బలికి వచించెన్.

5

తొమ్మిదవరాత్రికథ.

ఉ. సాలము మిన్నునంటి ఘనసంపదఁ గాంచె నగడ్త యీర్వచేఁ దాళ కనంతభోగములు ధ తద్దయుఁ బద్దనఁ దాను జెందె నా

- మేలనఁ గోట యన్నతియు ♦ మిక్కిలి ఘోరము లోతు గల్గి శో
భాలితం బనంగ నొక చట్టణ మొప్పు నితంబిసమణి. 6
- కం. ఆవీటిలోన రంగా, జీవకులాంభోధి పూర్ణ శీతమయూఖం
డై వెలసి చిత్రీకునుఁ డనఁ, గా వార్తకు నెక్కి యెపుడు ♦ కాపుర ముండున్. 7
- తే. గీ. హరితహరిద్రకృష్ణరక్తావదాత, శబలపాటలధూమల ♦ శ్యామకపిల
వర్ణములఁ గూర్చి చిప్పల ♦ వాగెలునిచి, చిత్తరువు వ్రాయు గుళ్ల లోఁ ♦ జిత్రఘనుఁడు. 8
- కం. సురవిద్యాధరకిన్నర, గరుడోరగసిద్ధసాధ్య ♦ గంధర్వహరి
ద్వరయతాసురనలినజ, హరిహరమర్త్యుర్నివరుల ♦ నతఁడు లిఖించుకా. 9
- సీ. హరికరిమృగఖండఃకిరితరక్షుద్వీపి సైరిభగోకర్ణ ♦ శరభచమర
గంధర్వరోహిషఃగవయభల్లుకరామ శశజంబుకోష్ఠాశ్వశల్యకోక
చామీకరోరణఃశ్వానౌతుకపిబభృ సరశేర్మ్యలూతాఖుఃసర్పమకరి
శతపదిబస్త్రమఃత్వస్యధులీకుశీరాళి శౌధేయరక్తపాఃకమరనకృ
- తే. గీ. గోమహిషజలశుక్తి చిఃకోదములును, సింగిలీకాలురయుమింద ♦ 1 చెలిదిపురువు
కొక్కువెంబురవనలికిరి ♦ కోణలాది, గాఁగలుగు జంతువులఁ జిత్రీఘనుఁడు దీర్చు. 10
- తే. గీ. గరిమి డిబ్బంది చొఱపందిఁగాఁడు రుంద, గరుడ బెగ్గోలు రేచు గఃగర్గము రాళ్ల
రాచి పెంకులజెట్టి పుఁన్నాచిపక్కి, పేచి చెక్కెలచే రను ♦ పేళ్లఁ గలుగు. 11
- సీసమాలిక. గరుడండు నంపాతి ♦ గండభేరుండంబు చీకురా యాడేలు ♦ చెవులవంత
వార్ణము భైరవావళము సాశ్వము డేగ గూడ బాతులంగి ♦ కుందటిల
పాలనారాయణఃపక్షి పాములమింగు డంచవేష్టము గగ్గిద్ద ♦ క్రొంచ మాబ
లగు డోదె గొరకు తెల్లనివంత జలకట్టె గూబ శంబరకాకి ♦ గుబిలిగాఁడు
నామాలకేతఁడు ♦ నల్లాన కప్పెర కాకి యంబటిదారిఁగాఁడు మూఁగ
చిందర లకుముకి ♦ చిటుత తీతువకోడి కారుకో డేకులఁనారిగాఁడు
ముడుగుకోడియు డాబఁముట్టెకోడియు బోద పొన్నంగి కళ్లేటి ♦ బొల్లికోడి
గొంగడి కక్కెర ♦ గొక్కెర గొరమంక పూరేడు కనువెంటి ♦ నీరుకాకి
వెలిచె లావుకపిట్ట ♦ చిలుక జీనువకాఁజు పెడినకేర్జము డబ్బుబెలవ నెమిలి
జిట్టువ మునుగపూజిట్టువ గిజిగాఁడు వల్లడ పొడిపిట్ట ♦ వంగపండు
భరతము కోకిల ♦ పసిరికెతంగేడు గొరవంక జక్కవ ♦ చెఱువుకోడి
పట్టుజీనువు కొంగ ♦ పాటేరు పిచ్చుక పోలుక పిక్కిలి ♦ మీలముచ్చు
చిలుక చకోరంబు ♦ జిబ్బిటాయు జటాయు కొండపిచ్చుక వానఁకోకిలయును
మృగపాకటాటిగాఁడు ♦ మాలకాకి బెనాసి పాపెరగొరవంక ♦ పంది కైర

గబ్బిలంబును జాతకము కంక చిటిచెల్వ పొనుపెంటి యేటిగింత ♦ భూతపోతు
గున్నంగి కనకాక్షి ♦ గుడిసె బయ్యకపుల్ల సీతువ బెగ్గురు ♦ జిక్కుతురుక

ఆ. వె. పికిలి నేలనెమిలి ♦ పెనుగువ్వ బకదారి, పావురాయి సివడు ♦ పలువరింత
చెడలుకోడి గువ్వ ♦ వదరు తోకలవేడి, యాది యైన వత్తు ♦ లతడు దీర్చు. 12

వ. అదియునుంగాక. 13

ఉ. వానిమనోహరాంగవిభవంబును వానిముఖేందుకాంతియున్
వానివటూక్తి విస్ఫురణ ♦ వానివిలోచనదైర్ఘ్యనంపదల్
వానియరస్థులోన్నతియు ♦ వానిభుజప్రతిభావిశేషముల్
మానిని యేమి చెప్ప నసమాన నవీన తదీయవై ఖరుల్. 14

కం. ఆతనిగృహమున విద్యా, చాతురి కలరారి నృపు లొనంగ రహించున్
జాతిహయవస్త్రభూషణ, మాతంగద్రవ్యమణినమాజము లెపుడున్. 15

కం. పౌరుషముఁ దారతమ్యముఁ, గారుణ్యము దానధర్మగరిమయుఁ గులవి
ద్యారసికత్వము వినయము, గౌరవముం గలిగి చిత్రీఘనుఁ డట్లరున్. 16

కం. ఆచిత్రీఘనున కల వల,రాచవజీరునిజిరాగుఁతానకు నెనయై
నూచింపఁదగినసాగనుది, వాచాలి యనంగ నొక్కఁవనిత చెలంగున్. 17

ఉ. ఆకమలాక్షి చంచలదృగంచలసీమల బెక్కుతళ్ళులా
యాకలకంఠవల్కులలఁరార సుధారస మొల్కుకుల్కులా
యాకనకాంగియంగరుచి ♦ హాటకకోటులఁ జిల్కుకళ్ళులా
యా కుటిలాలకన్ సరసిజాననుడై నను నేరఁ డెంచగన్. 18

కం. హరు లావల్కులు తుమ్మెద, గరు లాకచరుచులు నడలు ♦ కరులా కదళీ
తరు లాతొడ లిందునిబిత్తరులా గోల్లెంచ పొధఁతరు లానరనుల్. 19

సీ. మాటలా యమృతంపుఁదేటలా కపురాల మాటలా యని జారఁకోటులెన్నఁ
గన్నులా వెలిదమ్మిఁచెన్నులా మగతేటియన్నులా యని పల్లఁవాళులెన్నఁ
జేతులా సుమలతా ♦ జాతులా కిసలయభ్యాతులా యని యుపకాంతులెన్న
గుబ్బలా యవరంజిలిబ్బులా రుచిమించు దిబ్బలా యని పాంథఁగీరులెన్న

తే. గీ. గోరులా రిక్కసారులా ♦ కులుకుఁదళుకు, నవ్వులా జాజివువ్వులా ♦ నాటునీటు
చూపులా వాడితూపులా ♦ సాలపుఁదెలుపు, ననుచు విటు లెన్నఁదగునితి ♦ యతనుదంతి,

చ. వగ లిగురొత్తఁ జిత్తరువు ♦ వ్రాయుము సారెకు దీనిఁ జూచుచుం
దగ నని పద్మనాభపుఁ డుదారదయామతిమీఱ మెలుబం

తిగ నొనరించి తత్పతికిఁ దేకువ నిచ్చిన మేటిజాతువా

జిగిరిగిఁగ్రమ్మ బొమ్మ యనఁ సింధురగామిని యొప్పు నున్నతిన్.

21

తే. గీ. కురులు ఘనసంపదను జెందిఁ కొమరుమిగుల, ముఖము రాజవిభూతిచేఁ మురియఁ దొడఁగెఁ
గతి మహాచక్రవిభవముఁ ల్లాంచె ననఁగె, జెలఁగు వాచాలి గమననిర్జితమరాళి.

22

ఉ. ముద్దులుఁగారు నెమ్మొగముఁ మోహరనంబులు చిందు గుబ్బలున్

దిద్దినయట్టులుండు జిగిఁదేతెడుచెక్కులు కావిమోవియున్

నిద్దపుజాతువాపసిడిఁ నిగ్గులు జిల్గు నయారె దేహమున్

దద్దయు నెన్నఁగా వశమెఁ దానినవీనవిలాసనంపదల్.

23

తే. గీ. దానివగలకు లోఁజిక్కిఁ దర్పముడిగి, దర్పకాస్త్రాన్నికీల దంఁదహ్యమాన

మానసుఁడు గానినరుఁడు భూమండలమున, వెదకినను లేడు నుమ్ము సాధ్యలలామ.

24

చ. అది తమయూరిదేవళమునందు దయ న్నెలకొన్న భక్తకా

మదుఁ డగురామచంద్రపెరుమాళ్లలరం దిరునాళ్లలోన ని

పొదవఁగఁ దార్త్రనాహనమఁహోన్నతితోఁ దిరువీధు లేఁగఁగా

ముదమున నమ్మహోత్సవపుఁముచ్చటఁ జూడఁ దలంచి రా నటన్.

25

తే. గీ. పరఁగఁ బనియాటగుజ్జలఁప్రభ లమర్చి, గంటవేదియు బంగారుకలశ మెత్తి

కంచుగుబ్బలు రావిరేకలును 2లోన, పక్షములు దీర్చ నొప్పు చప్పరమురాఁగ.

26

మ. జగతీజ్యోతులు కాగడాలు బలుబంజాయాలు మోంబత్తులుం

బగలాత్తు ల్లివిటీలుఁ దిర్వలిఘలుంఁ బంజు ల్మహాజ్యోతులుం

దగ సూర్యప్రభ లాయిలాయిలుకను జంఁద్రజ్యోతులున్ మైనపున్

జిగటాల్నిచ్చెనపంజు లారతులు నగ్నిజ్యోతులున్ వెల్లఁగన్.

27

వ. అప్పు డప్పద్మపత్రాయతాక్షునితాదృశమహోత్సవం బేకశరీరంబున నిరీక్షించిన
సంతుష్టి గా దని కాయవ్యూహయోగసామర్థ్యంబున ననేకదేహంబులుఁ దాల్చి భక్తి సంయుక్తి
నిరుచక్కిం జేరి వీక్షించు సూర్యచంద్రబింబంబులడంబునంబాలుచు పట్టుగొడుగులు ధవళాత
పత్రంబులు రాణింపఁగరుడధ్వజాది కేతనజాతవాతంబుల సంతరిక్షంబున నుండ నళికికకదలుచుండెడు
నుడుగణంబుల వడువున నక్షత్రబాణవరంపరావతితతారకల చెలువుమీఱఁ బౌతాళభూతలంబుల
సంచరించు సంచన వియత్తలంబునఁ దారు విహరించుచందమున వహ్నిజ్వాలికలు గురియుచు
గగనంబున కెగయు కాకోదరానీకంబులవీక రివ్వరివ్వన నెగిరి చను నాకసపుఁజువ్వలు మింట
నెలయ ననంతకోటిబ్రహ్మాండనాయకుండైన పుండరీకనాభుం డేతేరం గనుంగొని. మహీవేదండ

పా. 1. మంటపప్రభ లమర్చి, పా. 2. దనరి, సిరులఁజేకూర్చుకొప్పుచప్పరమురాఁగ.

పా. 3. సెకాదగ్గంబుబోదోలునా

యానలు సేనలు సల్లిన నుల్లసిల్లు వెండివసిండి కొన్నిరితండుంబుల పాండిత్యంబున బలుదేశంగుల
 బిరుదులు వింజామరలు ఘోషభారభటి నెఱయ రాలు సువర్ణవర్ణంబు లగుపూవుమొత్తంబులు
 భూనభోంతరాశంబులం గప్పి యొవ్వచుండఁ దదుత్పవవీక్షణకుతూహలనమాగత శుక్ర బృహస్పతి
 బుధాదులవగిదిం బగులొత్తులు వెలుఁగ వెండియుఁ జక్కబాణంబులు నాకాశచక్రంబులు జంట
 బాణంబులు శతముఖబాణంబులుఁ దాటబాణంబులు దేలుబాణంబులు గురుజులు కుండబిరుదులు
 సంపంగిపూలబిరుదులు నల్లకలువబిరుదులుఁ దురాయిబిరుదులు పెద్దబిరుదులు చెయిబిరుదులుఁ
 జక్కబిరుదులుఁ బంచవన్నెబిరుదులు గజబిరుదులుమొదలయిన బాణవిద్యలవైఖరులు చిత్ర
 విచిత్రముగాఁ జూపుచు బాణకారులు ముందరనడువ రుతహృద్ధమరు పురభిడ్డమరు సహచర
 చయధక్కాహుడుక్కారవణానకలటహపటహ తమ్మటావజనిస్సాణ ఝల్లరీమర్దశమురజఫణ
 తుత్తుంభికజర్జరీ పాశక్రొశక్రోలు 1మోఁభేరులును డోలునారు గుమ్మెతతమ్మెట వీరణయుదును
 యొంటికంటియుదును పంబ జమిడికతప్పెట గిడిబిడితుడుము చక్కిచుయ్యంకియునుఁ దాళమహా
 త్రాశంబులును జేగంట చిటిత్రాశంబులును జిటికెలు ముఖవీణ శంఖకాంస్వశృంగకాహంబులును
 సన్నేగాఢేనఘోరు కర్ణ కొమ్ము నాగసరమును సుతిచెంగు సింగినాదము పిల్లగ్రోవి 2తొరువీకలును వీణ
 రుద్రవీణ స్వయాభువీణ మనోహరవీణ నారదవీణ బాణవీణ సరస్వతీవీణ స్వరమండలంబు తంబుర
 రావణహస్తంబు రవాలుఁ గిన్నర తిపిరికిన్నర సిద్ధకిన్నర కామాక్షి చారుతర దండె మొదలయిన
 హృద్యానవద్య వాద్యవిశేషంబులు దిక్కులు బిక్కటిల్ల నిర్ఘోషంబులు బోరుకొల్ప నడుగడుగునకు
 నీరాజనాబులు నేకారతి పంచారతి యశఘారతి కుంభారతి శేషారతి గరుడారతి పురుషమృగారతిమంగ
 ఛారతి యేకదళారతులు 8కుమారస్వస్తిక సభామంలవ రంగవల్లిక లింగస్వస్తిక సర్వతోభద్ర గిరి
 బంధ మయూరనాట్య నాగబంధవింజామరవ్యజనచ్చత్రసింహతలాట బృందావన కల్పవృక్ష
 పాలసముద్ర గంగాతరంగ శంఖచక్రవద్దంబు లనుపేరులు గల్గిన మ్రుగ్ధులు మాణిక్యహాక్తిక
 ప్రవాళ మరకత పువ్యరాగ వజ్ర సీల గోమేధిక వైడూర్యంబు లను నవరత్నంబులం దీర్చి
 పుణ్యభామినులెత్తుచుండ దశాంగగుగ్ధులు సామ్రాణిసర్జరసశ్రీవాససరళ యావనవృక్షధూపం
 బులు ఘుమ్మరను వాననలుఁ గ్రమ్ముకొనఁ బశ్చిమభాగంబునఁ బరమభాగవతోత్త
 ములు శ్రీవైష్ణవులుఁ గులశేఖరులుఁ ద్రైచర్ణికులు యతిరాజవింశతి పూర్వదినచర్య యుత్తరదిన
 చర్య క్షమాపోడశము శతగోవస్తవము శ్రీగుణరత్నకోశము ముకుందమాల యష్టశ్లోక చరమ
 శ్లోక యాశపందారుస్తోత్రముఁ దిరువాయిమొప్పి తిరుమంత్రద్వయంబు మొదలయిన ద్రావిడప్ర
 బంధములు ప్రవత్తి పూర్వకంబుగాఁ బ్రసంగింప స్థల పరస్థలంబులనుండి చూడవచ్చిన బ్రాహ్మణ
 క్షత్రజ వైశ్య శూద్రులునుఁ గోమటి కమ్మ వెలమ మోకరి పట్ర గొల్ల బలిజ కుమ్మరవారును
 పలగండలుబెస్తలుచిప్పెవారును కమ్మరి వడ్రంగి కాసె కంచర యగసాలవారును ఆణికారి వడ
 సాలె సాలె సాతు సాతీన సాతాని కటికవారును ఘటియకారచిత్రకానిమిత్రకారులను భట్టు జెట్టు
 జాండ్ర తొగట గాండ్రవారును వంది మాగధ వైతాళిక జైన ఘూర్జర కర్ణేజి ఖాయతీలవాడి

గౌడమిత్రులును బేహరి భణియ ఛటికి నృగాలక ఖత్రిజాతులును బోయలు ఎఱుకులు చెంచులు ఏనాదులు జీలగరి వానె వన్నె గట్టు తంబళి యాడిగె మేదరవారును వీరముష్టులు మాష్టీలు ఒడ్డె యువ్వరులును నసిధారకరబ్బాటు మైలారిమన్నెరి తలారులును తురుక పింజారి విప్రవినోదులునుజాతి కర్త దొమ్మరి డొమిణి బొమ్మలాటవారును నింద్రజాలిక మహేంద్రజాలిక హస్తలాఘవ సూత్ర నాటకక్షైరకరజకకుందనాటకులును బోగమువారును డెరనాటకపుజంగాలును జంగాలు బిద్దెము వాండ్రు తెల్లకోకబత్తులు శివనత్తులు బత్తులు పలనాటివీరులు పరిహాసకులు సుద్దులకుమాళ్లు కొమ్మూరిదాసళ్లు తవిరుదాసళ్లు తన్నీరువాళ్లు కోణంగులు సేవపరులు పనసలు పడిగెవారు కంచి కావళ్లవారు పరంగు లింగులీనులు పరాసులు 1పరంతీలు 2నానకపంథు లేకదండ త్రిదండ లేకాంగులు వానప్రస్థులు యోగు లవధూతలు పరమహంసలు బైరాగులు జటాధారులు దిగం బరులు గోముఖులు నియమస్థు లూర్ధ్వబాహులును రాడేశ్వరులు గౌరడజోగులు కాటిపాపలు మందపిచ్చులు పిచ్చుగుంట్లు చర్మకర్ములు చండాలమాతంగులు తలక్రిందుజోగులు రామ గోవిందు లానియగువారును బురోభాగంబున నేల యీసచంద్రంబున వెల్లివిరిసినచాక్షున నిసుల్లవిధంబున మిడుతగమిలాగున బేడి సెకదుపుభంగిని ఆకుజిలుకలమొత్తంబువంతునఁ బెరయ్యాగలపగిదిని స్వాతిబకంబుల వీరకను గంగాతరంగంబులకై వడి జలబుద్ధుడంబులవై ఖరి వర్షధారలపోల్కిని రామరావణబాణపరంపరలరీతినిఁ బుంఖానుపుంఖంబులు లక్షోపలక్షులు శాఖోపశాఖులుఁ గోటానకోటులు సంఖ్యాతినంఖ్యలుగా నమచు నమయంబున.

28

కం. నెఱికూకట మార్లిడు దిద్దలు మంచి కుమాళ్లుగలుగఁ దయచేసిన నో
పెరుమాళ్లని యావాచా, లిరుమాళ్ల నొసంగి మొక్కిక్కిఁ యేగుచు నుండన్.

29

కం. ఆయెడ వరదత్తుం డను, కాయపరేఖాసమానఁ కలితాకారుం
డా యింతియున్న చ క్కెడఁబాయక నిలుచుండి దానిపై మోహమునన్.

30

ఉ. కందువమాటలాడి వగఁకాడితనంబులుసూపి నన్న లిం
పొండఁగనల్పి చేరికలఁ నులము రంజిలఁజేసి తమ్ములం
బందఁగనిచ్చి మెచ్చి భజఁమందుఁ గరంబిడి నవ్వి చేష్టఁ గే
ళిం దమిరేచి గుబ్బలు భఁళీయని నల్పి రత్నైకచిత్తుడై.

31

కం. ఆవాచాలిని సంకేతావాసమ్మనకు ర మ్మటని పార్థింపం
గా వలచి మనసుమెత్తని, దై వానిమనోభిలాషఁ మలరం దీర్చెన్.

32

కం. అదిమొదలు సుదతి మదములు, బొదలఁగఁ దుదలేనిమోహముల కాన్పదమా
మదిని ముదంబులు గుడ్డిగొన, మదన ప్రదర ప్రభగ్నుఁ మర్మస్థలయై.

33

చ. చవిగొని జారవీరవరఃసంగమ సంగ్రహణక్రియా మహాః

త్సవ పరిశుద్ధబద్ధఘనః తద్ధితబుద్ధిని సంచరింప న
య్యువిదకు నొక్కపుత్తుఁడు సముద్భవమొందె మఱింతనై నఁ బ
ల్లవసురతం బసహ్యతఁ దలంపక యెప్పటియట్ల నల్పఁగన్.

34

ఉ. సొంపుల నింపు చిత్త రువుఁ జూడఁగ వచ్చితిమంచు వేడ్క మో
హంపువయస్యుఁ డిచ్చటికినై పఱతేడెయటంచు మీదె యీ
సంపదలుల్లసిల్లు ఘనఃసదృమటంచును దానికోసమై
గుంపులు గూడి 1వీటివిటఁకోటులు వత్తురు బోఁటియింటికిన్.

35

కం. ఈలాగు జారకోటికి, మేతా నభిమతముఁ దీర్చిఁ మెలఁగుచు నుంఁజే

కాలమున నొక్కనాఁ డొక, జాలుండను విటునిఁబిల్చిఁ సంధ్యావేళన్.

36

తే. గీ. పురమువెల్వడి కాళికాపుణ్యభవన, సీమ సంకేత మటకీపుఁ చేరు మనుచుఁ

జెప్పి వాచాలి పతిలేనిచొప్పుఁ జూచి, పుత్తు నిద్దురఁబుచ్చి తాఁ బోయె నటకు.

37

తే. గీ. పోయి యాకాళికోవెలఁపొంత నిలిచి, కటికమబ్బున నలుదెసఁ లలయఁ జూచి

జాలుఁ డాచాయ లేకున్నఁ సంశయించి, మనసు దెలియంగ డాఁగెనో యని తలంచి.

38

ఉ. చీమచిటుక్కుమన్న వినుఁ జిమ్మట బిట్టున నేగునంతలో

నే ముదమంది చూచు సరఃణిం బశుపక్షిమ్మగాదిజంతువుల్
వేచుఱుఁ బోవుచప్పుడులు విస్మయమందఁగ నాలకించు నా
హా మఱిరాకతక్కెనె యటంచుఁ దలంచు వియోగవేదనన్.

39

కం. ఏరా తాళఁగలేరా, రారా నన్నేచనేలఁ రారా రాపుల్

మేరా మోహసరూపశ, రీరా యెబ్బాడఁగి పల్కఁరింప వడేరా.

40

మ. అని వాచాలి ప్రియంపుఁబల్లవుని డాయం బిల్వఁగా మోయు వా

గ్ధ్వను లాలించి నిజాంగనాగళరవఁవ్రాతం బిదౌ నిశ్చయం
బనుచుం దద్విభుఁ డవ్వు డొక్కపనికై యాదారిగాఁ బోవుచుం
గని యిట్లేటికిఁ జీరే దిందనుచుఁ దక్ యుంపఁ గాంతంతటన్.

41

కం. ఎటువలె బొంకఁగవలెనో, కుటిలాలక నీవు తెలిసికొమ్మని యనఁగా

నిటునటుఁ 2జూ చిది తెలియదు, పటుసూక్తిని నీవె తెలుపు పత్తిప యనినన్.

42

కం. ఆ మానసాక మప్పుడు, హేమావతి కనియెఁ దను నిజేశుఁడు గదుమన్

భామయు ధైర్యమువదలక, తా మగనికి ననియె వేడ్కఁ దళుకొత్తంగన్.

43

- ఉ. అయ్యలు సందేవేళఁ జని ధ యాడఁగ నింటికిరాక తక్కితే
నియ్యెడ నీదువెంటఁ జరియించుచు వచ్చునో యంచు నాశచే
నుయ్యలలూఁగుప్రాణముల ధ నోర్వక చీరెద వీటఁజూచితే
నయ్యెడలేడు చెల్లనిక ధ నేమియొనర్తు మనోహరాధిపా. 44
- కం. అనివాచాలీ సతి పల్కినవిని యాచిత్రీఘనుఁడు ధ కినియకయంతఁ
తన మనసు వకావకలై, చనఁ జెడితి నేఁఁగెనంచు ధ సతితో ననుచున్. 45
- తే. గీ. నగరమునకేఁగి యిద్దఱు ధ నాల్గువీధు, లరయుచుండఁగ వాచాలి ధ యంతఁబోన
భవనమున కేఁగి చనుదెంచి ధ భర్తతోడ, వేడ్క లిగురొత్తఁ జెప్పెను ధ వింతగాఁగ. 46
- కం. నే నింటికేఁగి చూతుఁ గ,దా నిద్రాసక్తిఁ బూని ధ తనయుం డున్నాఁ
డో ననమదనా రమ్మని, మానిని దోడ్చెచ్చె మగని ధ మందిరమునకున్. 47
- తే. గీ. అట్లుతోడ్చెచ్చి నిద్రించు ధ ననుఁగునుతుని, లేపి ముద్దాడుకొనుచుఁ దొల్లింటియట
చిత్రఘనుఁడును వాచాలి ధ చిత్రమలర, నిండుమోదంబున సుఖాన ధ నుండి రపుడు. 48
- కం. ఆరీతి నేర్చుగలిగిన, భూరమణునిఁ జేరుమనుచుఁ ధ బులుఁగులదొర తఁ
జీరఁగ హేమావతి విని, యారా చెలియాఘుళం బటంచు గణించెన్. 49
- కం. ఈరీతి కథకుఁ జొక్కి ప,యోరుహముఖ మెచ్చు నప్ప ధ డుత్పుల్లత్పం
కేరుహ గంధానిల మరు, జేరఁగఁ దెలవారవచ్చె ధ దృఢమని యంతన్. 50
- నీ. పట్టెనుంచము 1లేపు ధ పయిఁదలగడబిల్ల లగరుధూపముదివ్వె ధ లడపము చిటి
చాప జాబిల్లికెఁసాన పువ్వులచెండ్లు తఱకు దంతపుగదై ధ తావి కుడుక
గొడుగు పావలు గంధఁవడిపెట్టె గంధపుగిన్నె సున్నపుకాయ ధ గిండి సురటి
తంబుర నిల్వుటఁద్దము తమ్మపడిగెయు వీణె కస్తూరి రుద్రఁవీణె పునుఁగు
- తే. గీ. కరవటం బాకునంబెల ధ కప్పరంపుఁ,గోవి బాగాలు బకదారిఁగూండుఁదనరు
లోవతీనెలు చిత్తర్వుఁదీవిఁ గలుగు, కేళినిలయంబుఁజేరె నఁకీరవాణి. 51
- కం. చేరి దినాంతంబైన వ,నేరుహముఖ కుసుమచాపఁనిర్మక శరా
సార మొకయింతసైవక, భూరమణీరమణుఁజేరఁబోయెడు బుద్ధిన్. 52
- నీ. జలదపాళిరహించు ధ చంచలాలతలన వేణిఁ గై తకదళఁశ్రేణి మెఱయ
నినవిభాంకురముమైఁత్రిని దమ్మిఁజేరె నాఁ గాశ్మీరరేఖ వక్త్రమునఁ దనర
జయశంఖమునకు ముత్తియపుఁజల్లులువ్రేసె మరుఁడు నా గళమున ధ సరులుదూఁగఁ
బువ్వుగుత్తులఁ గప్ప ధ పుప్పొడి యన గందవడిపూత గుబ్బులఁ ధ బరిమళింప

తే. గీ. రమ్యమేఖలఘుశఘుశఘ్ ♦ రత్నహేమ, కలితనూపురఘుశఘుశఘ్ ♦ చలువవలువ
పశపశఘ్ గిల్కుమట్టెల ♦ గిలగిలల్ ర,హించ రాయంచకడనిల్వె ♦ జంచలాక్షి. 53

తే. గీ. నిలిచి హేమావతీనామజలరుహాక్షి, హంసకులపట్టభద్ర నే ♦ జై న మాన
వేంద్రకడ కేఁగుమని సెల ♦ విమ్మటన్న, శిరము గడలించి రాయంచ ♦ చెలియ కనియె. 54

శా. అక్క రత్నపుబాళ్ల సామ్ము లివి లె♦సాన్మయెన్ దుకూలంబహా
చొక్కంబై తగె బుక్కపూత సునుముల్ ♦ సాంపారె సేబాసు నా
దిక్కుం జూడు శిరోవిధూననము సంధిల్లన్ వచోమాధురిం
భొక్కంబెప్పెద నొక్కగాధ విను మెచ్చుల్ మెచ్చి పొమ్మంతటన్. 55

కం. అనుచున్న హంసపలుకులు, వినుచున్ నలినాక్షి పలుకు ♦ వినియెద నని తన్
గనుచున్నఁ దేనె ధారలు, పెనుచన్ నవభాగితి నపుడు ♦ బినభోక్త యనున్. 56

పదియవరాత్రికథ.

కం. వినుచు సుధానిధి యనుపే, రువఁ గృష్ణాతీరమందు ♦ దుదిరోన్నతకాం
చనగోపురాధరీకృత, ఘనగోపురమైనపురము ♦ గలదొకటి నతీ. 57

సీ. టైమఘేల ద్వధూజనదత్త ఖనదీబిసాహార తుందిలహంసచయము
హితవయస్యానమర్పితకల్పతరుసుమనోగ్వృతసాధయోమాకచంబు
సాలశృంగగళారి,కాళీపునఃపునః పఠిత నిర్జరనతీభాషణంబు
జనకార్పిణోగ్రాస్తవనభూజఫలవృద్ధభర్మగోపురశుకీపైకగణము
తే. గీ. మందిరవిటంకకలరవామండకలక,లారవప్రతిరావకార్యమరనాథ
కేళికాగారమణికుడ్యపాళికంబు, దనరువస్తునమృద్ధంబు ♦ తత్పురంబు. 58

వ. వెండియు నప్పురంబు విబుధరాజమనోరంజకంబై సుధర్మాస్థానంబువై ఖరి, బురు
షోత్తమాధిష్ఠానంబై మేరువుపోలికిని, రాజశేఖరకుమారాధీనంబై యమరసై న్యంబురేవన్,
పుణ్యజననమృద్ధంబై యలకాపురంబుచాడ్చున నొప్పుచుండు. 59

కం. కరితురగరథభటోర్వీ,సురభూవరవై శ్యమూద్రీ ♦ సురుచిరసౌధా
వరణజయభేయతరుణీ, పురుషోపవనాదిగరిమఁ ♦ బుర మది వెలయున్. 60

ఉ. భూతియుఁ గావుబొట్టు మెయిఁబూనినమూలెలు కన్నకల్కముల్.
చేతిక డెంబుఁదాయెత్తులఁ ♦ జేర్చినమందులు మంత్ర తంత్రో
వేతపునాగబెత్త మరపెట్టెలు నొప్పగ రాద్రీకర్మకడన్
భూతచికిత్సకుంఁజొకఁడు ♦ పొల్చుగ నచ్చటనుండు మానినీ. 61

సీ. పై గాలిబారింఁ బూఁ బిశాచకతండంబు లెలను ♦ దలడిలి
పొలఁకువఁ గనుఁగొన్నఁ బోవు దయ్యంబుల విసరము వ్రీలిచే ♦ విస్తరిల్లి

- పేరు విన్నప్పడే ♦ దూరమై చను భూతచయములు దిగులున ♦ సరభసిల్లి
తొడరి నిల్చినయంతః ♦ దొలఁగు దుష్టగ్రహవృచయముల్ భయమునఁ ♦ బరిభవిల్లి
తే. గీ. యుజుకు నారాద్యకర్మునికరము సోఁకఁ, బ్రేతభేతాశమోహినీ ♦ పశితభోక్త్ర
కామిని శాకినీ ఛాకినీ మదాంధ, భయకరబ్రహ్మరాక్షసు ♦ ల్పల్లటిల్లి. 62
- కం. కూరిగ్రహ చోరగ్రహ, చారగ్రహ కూశ్మశాక ♦ చండగ్రహ కా
తేరి గ్రహంతరగ్రహ, వారిగ్రహములును బోవు ♦ వానిఁ దలంపన్. 63
- కం. వెలగల రావుల మఱ్ఱుల, వెలుగులఁ బాడిండ్ల శూన్యవిపినముల నుయిన్
గలుఁగుల నిలువక తొలఁగును, మలయక భూతములు వానిమంత్రోద్ధతికిన్. 64
- కం. ఈలాగు మంత్రమారుత, తూలకణీకృత నమస్తదుష్టగ్రహుండై
యాలోకాలోకాంచిత, భూలోకఖ్యాతి నతఁడు ♦ పొలుపొందు నభి. 65
- తే. గీ. వానిప్రియురాలు విరివాలుఁ ♦ బూనఁజాలు,జేఁడు తమినేలు జవరాలు ♦ రేఖఁబోలు
మేలుగల జాఘవాడాలుఁ ♦ గ్రాలు ముద్ద,రాలు ఘనురాలుపేరున ♦ వాలుఁగంటి. 66
- కం. కుందనపుబొమ్మ తేనియ, చిందెఁడుక్రొవ్విరులకొమ్మ ♦ శృంగారము చె
ల్వందెఁడుకొమ్మ శుభాకృతిఁ, గందర్పునికొమ్మ దానికథ వినవమ్మా. 67
- ఆ. వె. వాలుమిలఁబోలు ♦ వామాక్షిచూపులు, సోము గోము నోము ♦ భామమోము
మించు మించు సంచు ♦ నొంచు మై తఱుకంచు, మిన్ను చెన్నుఁ దన్ను ♦ నన్ననడుము. 68
- మ. భళిరా ముద్దుమొగంబు తేటలపురా ♦ పాలిండ్లసాం పద్దిరా
బెళుకుంగన్నులసోయగంబు కటిబిల్బింకంబు నేబాసురా
కులుకుంజెక్కులనిక్కు మిక్కుటపుండెక్కు ల్చొక్కటంబాయె రా
తలరా దీనికి సాటిలేరని విలుల్ ♦ తన్ మెచ్చ 1బోఁటింపగున్. 69
- చ. ఘనకనకంపుసాంపుగల ♦ కాయము కాయజుతూవు తూవులన్
జెనకినచూపు కోపులు విశేషము లోషముఁ జిల్కుపల్కులుం
దనరునవీనసూనముల ♦ నవ్వెడునవ్వులు తేనెసోనజా
ల్కొను పెనుతావిమోవి యల ♦ కోమలికే తగు నొప్పు చొప్పడన్. 70
- కం. నెలరామొగమును నునువె, న్నెల రాజీవాక్షి నవ్వు ♦ నీలపురావ
న్నెల రాజులు చెలికీల్బడ, నెలరాలజయించు మిగుల ♦ నెలఁతనఖంబుల్. 71
- కం. నెతికురులగుఁ గంధరములు, ధరములకన్నను గుచాలు ♦ తగ నుందరముల్
దరముల సిరి బిత్తరముల, దరము లతాతన్నిగళము ♦ ధర వర్ణింపన్. 72

కం. ఇటులఁ దులలేనిరేఖా, వటిమయు జవ్వనముఁ దనరఁ బలిపై నరుచు

ల్పొటమరిలి యన్యపురుషుల, ఘటియింపం దొడఁగె రతికిఁ గామిని వేడ్కన్.

73

సీ. ఏనాటి కేపావఁ మెఱుంగనికన్నుల కిడియెఁ గాటుకరేఖఁ లేపుమెఱయఁ

బుట్టి పున్నె మెఱుంగఁనట్టి నెమ్మేనికిఁ బసపువల్లు ఘటించెఁ మిసిమి బెరుకఁ

గలనైనఁ బంకించిఁ కలయదువ్వని వెండుకలు దువ్వి కొప్పిడెఁ జెలువమెలుక

వెన్నఁడు సాగననేఁదెఱుంగనిగుజ్జుల కలరించెఁ గంచులిఁ వలపుఁజెలుకఁ

తే. గీ. బూర్వ మెక్కాలమందైనఁ ముడువఁగొనని, విరివరులఁ జుట్టెఁ గ్రొమ్ముడిఁ సిడులుదొలుక
నెదుట విటకోటి నెనసేటిఁ మదమునాటి, యాఁజముమించి యాచంచఁలాక్షి యపుడు. 74

ఉ. పాటలు మోముత్తివృటలుఁ బైఁటమరించుట లోరచూపులుక

మాటలు ముద్దుజంకెనలుఁ మవ్వపునవ్వులు గోటిచిమ్ములుక

నీటుదొలంకుచిన్నెలునుఁ నెవ్వగనన్నలు లేనియూరుపుల్

మేటిగ నల్పు వింత వగఁ మిండలఁ గాంచి వఘాటి మాటికిన్.

75

సీ. పూబపూట మెఱుంగుఁ నీటుగాఁ బెట్టించుఁ గమ్మలుక్రొమ్మించుఁ కాంతులీన

మాటిమాటికి నూనెఁ పాటిగాఁ బదసిచ్చి తలదువ్వి కొప్పిడుఁ వలపుఁదెలుప

గడగడకును బెట్టెఁ నిడిననుగ్గడితంపుఁ జలువలుగట్టునుఁ జెలుపు దనర

దినదినంబును వింతఁ డెరలఁ జెక్కటపుసామ్మలు చాల్చు నెమ్మేనఁ దళుకులొలుక

తే. గీ. గళమునను బూయు గండంబుఁ గందవడియుఁ గ్రొమ్ముడిని జెక్కునవరంబుఁ గ్రొమ్మరులును
సాగను దనరార విటకోటిఁ సాక్కి తిరుగఁ జిత్రజాయ త్రివిత్తయైఁ చిగురు బోడి. 76

తే. గీ. మననపీఠితయై యశ్యఁమానవాభి,లాష మెదఁబూని యిటుల నఁలంకరించి

తిరుగుచుండెడుపిననాఁడఁ వెరవుపఱుచు, కొనియెఁ దమదీక్ష నమ్ముద్దుఁ గుమ్మ విటుల. 77

కం. కరణమును నూరిరెడ్డిని, గరిమం దగుపారువత్తెఁగానిఁ దలారిక

దక్షియెనవేళ నీ నలు,గురితోఁ బొరివోనిరతులఁ గూడినుఖించున్.

78

సీ. పురిబాహ్యసంకేతఁపరగృహంబున కేగి యామికాభిప్రాయఁ మలరఁ దీర్పుఁ

దక్షియెనయెడఁ జేనిఁదగ్గఁకేపోయి ప్రియముగొల్పఁగ రెడ్డిఁ పేమఁదీర్పు

సంచారికాలయఁస్థలికిఁ బిల్పించుక యధికారికోరికఁ లమరఁ దీర్పు

నెనయువేళై యున్నఁ దనయింటికిపిల్చి గరిమతోఁ గరణంబుఁ కాంక్షదీర్పుఁ

తే. గీ. బగలు రాత్రులు నెడఁబాయఁ బడకయున్న, మోహపరితాపవేదనఁ ల్ముదిరి బెదరి
చెదరఁ జేయంగ వేటాకఁచింతలేక, చండమదమత్తభద్రవేదండగమన. 79

తే. గీ. సాగసి సాగయించి నెఱయారఁచూడ్కిఁ జూచి, పలికి పలికించి చిన్నెలుఁ బయలు నెరపి
భ్రమసి భ్రమయించి తనకు లోఁబడఁగఁజేసి, వలచి వలపించు నది యెంతఁవానినై. 80

- కం. ఈస్థితిని గొంతకాలం, బాస్థలివిటకోటిఁ గూడి ♦ యలరుచు మోహఁ
వస్థల జరుపఁగఁ బతి కొక, ప్రస్థానము సంభవించె ♦ బ్రమదం బెనఁగన్. 81
- చ. పరపురభూమిభర్త కులభామిని కుగ్రములై నభూతము
ల్లిరముగఁ బట్టి బాధలిడు ♦ తెంపుననుండఁగ నానిమిత్త ము
న్నరపతి పిల్వనంపఁగ ఘనం బగువేడుక రాద్రకర్ముడ
త్తటి నెఱమాంత్రికుం డగుటఁ ♦ దద్దయు నేగఁ జికిత్సనేయఁగన్. 82
- తే. గీ. అటుల నిజనాయకుం డేగి ♦ యన్యరాజ, పురవరముఁ జేరె నంతటఁ ♦ బొలఁతి యలరి
తొడుసు మాలఁ గదా యంచు ♦ దుడుకుచేసి, విటుల నలరించె నిచ్చానువృత్తిమీఱ.
- కం. ఆజ యొకింతయులేమి మ, నోజ్జవయోవిటులకున్ మ, నోభవనమర
ప్రజ్ఞలఁ జూపుచు రతిపై, సుజ్ఞానము వొడమి పడఁతి ♦ సొంపున నుండెన్. 84
- కం. ఈతీరు కొన్నిదిశములు, చేతోజాతాహవములఁచేఁ దనరారన్
శీతాగ్రశువదన మెలఁగఁగ, నాతలవరి యొక్కనాటి ♦ యామిని వేళన్. 85
- ఉ. 1పువ్వులదండఁజుట్టి సిగఁ ♦ బొందగుఁ జందురుకావిజాళువా
మవ్వపుటంచు పద్మపురుమాలు సుగంధపుఁబూత నేతచే
రవ్వగుచల్వదుప్పటికఁరంబున నాకులుఁ జంక వట్రముఁ
నివ్వటిలంగ దానికడ ♦ నిద్దురఁజెంద బిరానవచ్చినన్. 86
- కం. చూచి ముదఘండి యంతట, లేచినదై యెదురుగా నిలిచి కేళకేలం
డాచికొని పట్టి మెల్లనె, యాచెలి తనకేళిగృహము ♦ నతనిం జేర్చెన్. 87
- ఉ. చేర్చి ఖురాళము ల్లుగు ♦ చిల్కలకోళ్ళఁ దనర్చి వట్టెచే
దీర్చిన తూఁగుపాన్పునఁ గదించినకమ్మనిపువ్వుసెజ్జపై
దార్చి వినోదము ల్సలిపి ♦ దర్పకదర్పరణప్రవీణయై
పేర్చుచు నుండఁగా రతికిఁ ♦ బేర్కొన రెడ్డి ప్రియంబు సంధిలన్. 88
- సీ. కమ్మివచ్చడమును ♦ గంటిలపోగులు మొలఁజీటి కమ్ములఁముదుగువలె
నిండుచల్వరుమాలు ♦ వెండొంకు లుంగరంబునుఁ జుక్కబొట్టు సొంపొనయు మెడను
గందంపునునుబూత ♦ కర్ణయుగంబున నేర్పుగాఁ జెక్కు గఁన్నేరుపూలు
కత్తెరగడ్డంబు ♦ గజ్జెలు నందెలు నాదించు జిగినకలాదితిత్తి
- తే. గీ. పాదములఁ గిట్టుకొని ♦ పలుకుమెట్లు, గుచ్చుటుద్దాలుఁ జేపట్టుకోలయమర
రెడ్డి ప్రియరాలివాకిటఁ ♦ బ్రేమనిలిచి, వాకిలి నడల్పు మనుచుఁ బిల్వంగ నపుడు. 89

- కం. తలవరి గజగజవణఁకినఁ, గలఁగకుమని వీఁపుఁజఱచి ♦ ఘనురా లతనిఁ
నిలిపియొకమూల నట్టువ, నెలమిన్ వాకిలి నడల్పి ♦ హితమలరారన్. 90
- తే. గీ. రెడ్డి నింట్లోకిఁ బిలిచి నీఁరేరుహఁక్షి, వాకిలిగదించి యప్పుడు ♦ వానికేలు
పట్టుకొనివచ్చి శయ్యపై ♦ బవ్వళించి, ననవిలుతుకేళి నిద్దఱు ♦ పెనఁగుచుండ. 91
- చ. తెలితలపాగ చొక్కమొలఁతిత్తి భుజంబునఁ జల్వపచ్చడం
బల చిటివేల ముద్దిక యొఁయారముమీఱఁ బొగాకుచుట్ట సొం
పలరెడు కానిదోవతి పఁదాబ్జయుగంబున ముచ్చెల్లోప్పగా
నలనిభుఁ డంత గాఁమకరఁణం బటకై చనుదెంచె నంతటన్. 92
- కం. పెనుతలుపుగడియఁ దీయ్యని, ఘనురాలి నతండు పిల్వఁ ♦ గాఁపుకొడుకు తా
విని దిగులొందిన వెఱవకు, మని రెండవమూల నటుక ♦ నాతని నుంచెన్. 93
- తే. గీ. ఉంచి కదలకు మిచ్చోట ♦ నురగ మొకటి, కలదటంచును దెల్పి యా ♦ కాంత వేగ
కరణమును డాయఁగాఁబోయి ♦ గడియఁదీసి, లోపలికిఁ బిల్చి మఱలఁదఁల్పునుగదించి. 94
- మ. దయ కద్దా యని పల్కరించి తమిఁ జెంఁదంజేసి లేనవ్వలం
బ్రియ మొందించి కదించి ముద్దు లిడుచుం ♦ 1బృహ్మీధరోరుస్తన
ద్వయి బల్ తొమ్మున 2గమ్మిక్రిమ్మియొని మోఁదం బొప్పఁ గావించి యా
వియవాకారసుమధ్య సంగమసుఖోఁద్వేలస్పృహధీనయై. 95
- కం. తనివారక సరికట్టక, యనివారకమోహదోహఁభామోదము హే
చ్చినమీఱక నన్యోన్యము, చనవారఁ గళాదు లరసి ♦ సమరతిఁ జెనఁగెన్. 96
- చ. ఆనమయంబున. 97
- కం. నిలువంగి యొరమెలికల, తలపాగ ఖలీతి శాలు ♦ తావిమెయింబూఁ
తలు పోగు లంఘిరక్షలు, వెలయఁగ వేపారి వచ్చె ♦ వెలఁదుకకడకున్. 98
- మ. వగకాడై చనుదెంచి తీవిని బహిఁర్వారంబునన్ నిల్చి త
ల్పు గడెం దీయు మటంచు నాప్రవిమలాంఁభోజేక్షణం బిల్వఁగా
దిగులుంబొంది నియోగి యెట్టులనుచున్ ♦ దేహంబు కంపించ నా
చిగురుంబోడి యమాత్యువీఁడఁచి తాఁ ♦ జెన్నొంది శీఘ్రంబునన్. 99
- కం. మూఁడవమూలను నట్టువ, పై డించి నియోగి నయ్యఁబల యధికారిం
గూడఁ జని తలుపు నడలిచి, వేడుకఁ గీడాలయమున ♦ వేగమె చేర్చెన్. 100

- తే. గీ. చెక్కుచెక్కిలిగదియించి ♦ చెలిమి మించి, కాంక్ష లూరించి చిన్నలకలిమి గాంచి
మొలకనవ్వలఁ జేరించి ♦ మోహముంచి, కళలఁ గరఁగించి నంధించి ♦ కాఁగిలించి. 101
- చ. మునుకొనిమూడుమూలలను ♦ మువ్వరు గుక్కలుమింగఁ జెంగలిం
చిన తమిచాల హెచ్చి మరుజెట్లతెఱంగున డొంకిడొంకి పొ
ర్లినగతిఁ బొర్లుకాడిచనులీలను నిద్దఱు నేకకాంక్షతో
ననవిలుకానిపోరునఁ బెనంగెడువేళ నిజేశ్వరుం డొగిన్. 102
- తే. గీ. పరధరాధిపుభార్యను ♦ బట్టినట్టి భూతముల వెళ్లఁగొట్ట భూభుజుడు మెచ్చి
ధనపరిష్కారవస్త్రము ♦ ల్లన కొనంగి, యంపకమునేయఁ దనయింటి ♦ కరుగుదెంచి. 103
- కం. తలుపు నడలింపు మనుచుం, గులభామను కానకర్మకుడు బిల్చినవోఁ
దలఁకెడివేపారి మనశ్చలనముపో వీఁపుఁజఱచి ♦ సంభ్రమ మొనవన్. 104
- ఉ. నాలవమూలయందు నుపనాథునినుంచి కృతాంగనల్లయై
యీలుపు భక్తియుక్తిఁ దమి ♦ సొచ్చు భయంబునఁ దల్పుఁగిసి యా
శీలనరోజకన్నుగవఁనీళ్ల నె కాఘలుఁ గడ్డి కాఁగిటం
జేలిచి యింటిలోపలికిఁ ♦ దిన్నఁగఁ దోడ్కొనివచ్చె మెచ్చుచున్. 105
- తే. గీ. పరధరాధిపుభార్యకుఁ ♦ బట్టినట్టి భూతముల వెళ్లఁగొట్ట భూభుజుడుమెచ్చి
తనరఁగా నీకొనంగి ♦ ద్రవ్యమేది, కనుఁగొనదఁ జూపు మన కాద్రఁకర్ముఁ జపుడు. 106
- చ. తెమలని చిమ్మచీకటిని ♦ దీపములేకను జూపుటెట్లు దీ
వము గొనితెమ్ము చూపెదను ♦ భద్రముగా నివి నీవె దాచిపె
ట్టుము మును దాచుమూలనె కఠోరకుచా యని పల్కరింపఁగా
నమితభయార్తచిత్తులయి ♦ యయ్యధికారిముఖుల్ చలింపుచున్. 107
- కం. మునువటిమూలనెదాచు మటని భార్యను బొడిచియాడె ♦ నది దీపము చూ
పినఁ జూచి వీడు మ మ్మెనునో యనుశంకచేత ♦ మదిఁ దహపడుచున్. 108
- చ. నలువురు గువ్వదెప్పమన ♦ నాలుగుమూలలనుండి దుంకి వి
చ్చలవిడిఁ బాటసాగినను ♦ సాహస మొప్పఁగఁ దద్విభుండు గొం
దలవడి చూచి వీరెవరు ♦ దాపక చెప్పము చెప్పకున్న న
గ్గలమున నిస్వధింతు నని ♦ కత్తి యహో యొరదూసి పల్కినన్. 109
- కం. ఆవేళ నెట్లు బొంకం, గావలయునొ కొమ్మ తేటఁగాఁ జెప్పి ధరి
త్రీవిభుని నెనయఁ జను మనఁగా విని యోచించి వనిత ♦ కళవళపడుచున్. 110

- ఉ. వింతకథారహస్యములు ♦ వీనులవిందుగవింటి బాఝవీ
కాంతునకై న శక్య మిదిగాదు వచింపను బ్రహ్మలోకవ
ర్యంతము చూడఁ దోఁప దిది ♦ హంసవతంసను నీవెచెప్పి భూ
కాంతునిఁ జేర నన్ననువు ♦ గాథలచేతనె పొద్దుఁద్రోయకన్. 111
- కం. అనవిని మే ల్నైఱజాణవు, గనిచెప్పఁగరాదె యెంత ♦ కథయిది నే నీ
కును దెలియకున్నఁ జెప్పెద, వినవే ఘనురాలి బొంతు ♦ విధమవలీలన్. 112
- చ. వినుము నికేళ నీవు చని ♦ వేటాకయూరికిఁబోవ నాటిరా
త్రిని నొకతెం బరుండఁ గనుఁదృష్టికిఁ గన్నడఁ గొన్నిరూపముల్
కనుపడి మమ్ము నీమగఁడు ♦ కాలిడనీయఁడు మాస్థలంబులం
దునిమెద మేము నిన్ననుచుఁ ♦ దూరిన నం దొక భూత మయ్యెడన్. 113
- తే. గీ. నాతి యీవేళకును గాచినాము నిన్ను, నీదుమగఁ డింటి కరుదెంచి ♦ నిలిచినపుడు
మాతెరువు చాను రాకుండ ♦ మనివిచెప్ప, చెప్పకుండిన నీచావు ♦ సిద్ధమనుచు. 114
- కం. బెరరించి నాటిరాత్రికిఁ, గదలెన్ భూతమ్ము లంతఁ ♦ గనుకూర్కెడువే
ళ దినము దినమును వడి నా, యెదుటం బొడకట్టి పయిపయింబడి యల్కన్. 115
- కం. పని యైదు నాల్గు భూతము, లదయత ననుఁజూచి నీనిఁజాధిపుఁడు మమున్
మెదలంగనీయఁ డియ్యెడ, విదళింతుము నిన్నుఁబట్టి ♦ వెలఁదీ యనుచున్. 116
- కం. ఇంతకుమునుదనుకను న, స్నేహితులు బాధించె నింటి ♦ కీవిప్పడు రాఁ
బంతముచెడి నీభయమునఁ, గాంతుండ యవి పాటిపోయెఁ ♦ గడువడిఁ గంటే. 117
- కం. ఈరీతి నీభయంబునఁ, బాతెడుభూతములఁ జూచి ♦ భామా వారె
వ్వాని సంశయమున నను, మారింపఁదలంచి తహహ ♦ మది దయలేకన్. 118
- కం. నీ వింటలేనితతి భూతావళిచే 1నొప్పియగుట ♦ కంటెను నీచేఁ
జావఁగనుట లెన్నగు నటుఁగావున నిదె చంపుమనుచుఁ ♦ గంతము పంచెన్. 119
- ఉ. వంచిన భామినీమణి నఁవార్యకృపం గని తద్విభుండు హ
స్తాంచిత మండలాగ్రము రఁయంబున నవ్వలఁ బాటవైచి రా
ణించినవేడ్కఁ గొంగిటను ♦ నిల్చి నెఱు ల్కొనగోళ్లఁదీడి లో
నుంచవెప్పేమి యంచు వినఁయొన్నతి నూటటఁబుచ్చి యంతటన్. 120
- తే. గీ. భూతకావునుబెట్టి విభూతిఁబట్టి, యంత్రములుగట్టి వెఱవకు ♦ మనుచుఁ దట్టి
పోయె లెమ్మన్న స్నానాన్నభుక్తిరతుల, మగనిఁ గరఁగించె ఘనురాలు ♦ మమత తోడ.

కం. అని యంచ పలుకు నత్తటి, నినుఁ డుదయాద్రిని వసింప ♦ నింటికిఁ జని యా
దిన మెల్లఁ గడిపి యామిని, చనుడెంచిన నృపతినెనయు ♦ సంతోషమునన్. 122

ఉ. కొప్పున జాజిపూలు మణిఁకుండలము లెచ్చులందుఁ గంధర్వ
గొప్పునుపాణిపేర్లుఁ జనుఁగుబ్బలఁ గుంకుమపూత పుక్కిటం
గప్పురపుకవిడెంబుఁ గనఁకంపుకడెంబులు చేతులం గటిం
జొప్పుడు చల్వదువ్వలువ ♦ సొంపు ఘటంప లతాంగి వచ్చినన్. 123

కం. కనుఁగొని హంసము తరుణీ, విను మొండొక పిన్నకథ వివేకముతో నే
వినియెద నని నీవనినన్, వినుపించెద ననిన విరహా ♦ విహ్వలబుద్ధిన్. 124

కం. దినములు నీ గాథలచేఁ, జనెఁగాని నృపాలుఁడేర ♦ సాగకపోయెం
జనియెద నేడైనను నా, మనవిది విని వేగఁ జెప్పఁమా పతగమణీ. 125

పదునొకండవరాత్రి కథ.

కం. అని పలికిన హేమావతిఁ, గని పల్కెఁ బతంగవిభుఁడు ♦ కనకంబను పే
రునఁ దగు పురి నొకవిపురి, డనవద్యుఁడు చండశర్ముఁడన దవరారున్. 126

వ. అతఁ డక్షర లక్షణంబును, ఋగ్యజుస్సామాధర్వణంబులును, వేదాంతవైశేషిక భాట
ప్రభాకర పూర్వోత్తరమిమాంసాది శాస్త్రంబులును, బ్రహ్మాండ విష్ణు నారద మార్కండేయ
నామ నాగ్నేయ గారుడ భవిష్య ద్భాగవత స్కాంద మాత్యులైంగ కూర్మ వాయు వరాహ
పద్మ బ్రహ్మవైవర్త బ్రహ్మాత్తరఖండంబులను పదునెనిమిది పురాణంబులును, ఆది సభారణ్యో
ద్యోగ విరాట భీష్మ ద్రోణ కర్ణ శల్య సాప్తిక శ్రీ శాంత్యనుశాసని కాళిమహా సాశ్వమేధ
మాసల మహాప్రస్థానిక స్వర్గారోహణంబులను పదునెనిమిది పర్వంబులును, వాసిష్ఠ శౌనక
గౌతమ గాలవ వారుణ మహేశ్వర బౌద్ధ్య జౌద్ధ భృగు గురు ఆత్రేయ నారద పారాశర భర
ద్వాజ విశ్వమిత్ర రుద్ర మృకండు రై భ్యసంహితలనున్నతులు పదునెనిమిదియును, శీతా కల్ప
జ్యోతి ర్వాక్యకరణ నిరుక్తులును, ఉక్తాత్మక మధ్యపృతిష్ఠ సుప్రతిష్ఠ గాయత్రీ ఉష్ణిక్ అనుష్టుప్
బృహతీ పక్షి త్రిష్టుప్ జగతీ అతిజగతి శక్వరి అతిశక్వరి అష్టి అత్యష్టి ధృతి అతిధృతి కృతి ప్రకృతి
అకృతి వికృతి సంకృతి అభికృతి ఉత్కృతి యను నిరుపదాఱు ఛందస్సులును, బైలజ రోమజ
వాసిష్ఠ సోమసూర్యాది సిద్ధాంతంబులును, ఉపమా రూపక దీప కావ్య త్రాజ్యేపా ధాంతరన్యాస
వ్యతిరేక సమాసా క్త్యతిశయోక్త్యుత్పేక్షా హేతు సూక్ష్మ లేశ క్రమ రసవత్ ప్రయోజ్యస్వి పర్యా
యోక్తి సమాహి తోదా త్తాపహ్నవ శ్లేష విశేషోక్తి తుల్యయోగి తావ్రస్తుతప్రశంసా వ్యాజస్తుతి
నిదర్శనా సహాక్తి పరివృత్తి సంకీర్ణ విభావనాద్యలంకారంబులును, అమ రామరశేష విశ్వ
శాశ్వత శబ్దార్ణవ యాదన వైజయంతీ నానార్థరత్నమాలి కాకార హలాయుధ వాగురి కేశవ
తారపాల ధన్వంతరీ ధరణీ ధనంజయ రభస విశ్వప్రకాశ మాధవ చింతామణి జయప్రతాప

శుభాంగ జయపాల క్షీరస్వా మ్యేకాక్షర ద్వ్యక్షరాది నిఘంటులును, సంస్కృత ప్రాకృత శౌర సేని మాగధి వైశాచి చూళికో క్త్యపధ్రం శాంధ్రములను నష్టభాషలును, స్వరనిత్యసమాస ప్లుత కాక్వాదేశ ప్రాచిప్రాస యోగవృద్ధ్యభేద దేశీ యాభయ శకంధ్వ ఖండవిభాగ వికల్ప ప్రభునామ భిన్నవర్గ సంయుక్త వికల్ప జక్కటియెక్కటిపోలిక సరస యనుస్వరఋజువులనం బరగుముప్పదియతుల విధంబులును, సమనామసంయుత సంధిగతోభయ ప్రాచి వికల్ప బింద్వర్ధ బిందు ఋజుప్రాస త్రికారసమలఘుప్రాస మైత్రీయోగ్య దుష్కరద్వంద్వ త్రిప్రాస చతుఃప్రాసా ద్యష్టాదశ ప్రాసంబులును, మగణ యగణ రగణ సగణ తగణ జగణ భగణ నగణంబులును, జంద్రేంద్ర సూర్యగణంబులును నుపగణంబులును బ్రయోగించి తత్తద్దేవతాలక్షణంబు లెఱింగి శయ్యా ద్రాక్షా నారికేళపాకంబుల కవిత్వరచన లెఱింగి సకలవిద్యాపారంగతుండై యుండె నప్పడు.

127

తే. గీ. అతఁడు తననతు లిద్దఱు ♦ నహరహంబు, వా దొనర్చుట సైచక ♦ వలపుఁగులుకు పిన్న పెండ్లాముపక్షమై ♦ పెద్దభార్య, భాషిణీనామఁ గడనుంచె ♦ దోష మనక.

128

వ. అంత.

129

*సీ. నెఱిగొప్ప నెఱరంగు ♦ నీలంపునదుచ్చుల్ నారదభావంబు ♦ జూఱఁగొనఁగఁ గలికి కాటుకకంటిఁచెలుపు భారద్వాజ గరిమంబునైనఁ జీకాకుపఱువ మించు సిబ్బెపుగుబ్బు ♦ మినుకులు కుంభజ నద్విత్రమంతయు ♦ జడియఁజేయ మందయానపుఁ జౌఢిఁమము మతంగజఢైర్య పర్యాయ మెంతయుఁ ♦ బగులఁజేయ

తే. గీ. నవనుధామయ మధురోక్తి ♦ నై పుణములు, శుకమనోవృత్తి నెంతయుఁ ♦ జూలుకఁజేయ మెఱుఁగు జిగినిచ్చువగజక్కు ♦ నెఱతనంబు, వెలయఁ జరియించునదియు నఁవ్వీటిలోన.

తే. గీ. మగఁడు పెఱవాడవై చిన ♦ మట్టుమీఱి, బిడ్డపాపలఁ గని యెత్తిఁపెంచుజోలి లేదు గావునఁ దిండిచేఁ ♦ నూఁది పోతఁబొమ్మగతి నుండు నక్కొమ్మ ♦ యెమ్మెచిమ్మ.

చ. కుడువ సమస్త భాగ్యములు ♦ కోరికమీఱఁగఁ గట్ట వస్త్రముల్ దొడుగ విశేషభూషణములుం దనరార నలంద గంధముల్ ముడునను మంచిపువ్వులును ♦ మొత్తముగల్గిన భోగహీనలై పడఁతుక లుండనేర్తు రటె ♦ ప్రియమునం బెఱతోవ డాయకన్.

132

తే. గీ. పిఱుఁదుఁ బిక్కులుఁ జెక్కులుఁ బెడఁగుదొడలు, వెడఁదయెడలును జన్నులుఁ వెండ్రుకిడను సందులేకుండ బలియుట ♦ సకియమనను, జారసంభోగకేళికి ♦ స్వారివెడలె.

133

వ. అది మఱియును.

134

*ఈ పద్యము తాళపత్ర పృథులందులేదు.

కం. బారుల మదిజేరగ నా, నారీమణి మోవి లేతశవ్యసంగించగ

హారంబుల తారంబుల, హీరంబుల నగు రదాలి * యించుక మెలయుక.

135

తే. గీ. మనసు నిలువక తమి హెచ్చి * మాటుమగల, వెదకుచుండంగ నవ్వు డావీధివెంట

వింతపరదేతి 1చెంతకు * వేగమొకడు, వచ్చె భాషిణి కనువిచ్చి * మెచ్చిచూడ.

136

*అ. వె. విప్రుఁ డివ్విధమున * వీధి నేతెంచుచు, సాలసి కెలకు లరసి * చూచికొనుచుఁ

దన్నుఁ జూచుచున్న * ధరణీసురాగ్రీణి, తరుణిఁగాంచి దాని * దతియవచ్చె.

137

తే. గీ. వచ్చి ధర్మాభివృద్ధి గావలె నటంచుఁ, బరమభాగీరథివి మహాభాగ్యవతివి

యనుచు దీవించి నా కింత * యన్న మనుచు, వేడ భాషిణి యావిప్రవిధున కనియె.

138

కం. పేరెయ్యది యూ రెయ్యది, మీ రెయ్యడ కేగఁదలంచి * మెట్టితి రిలకం

చారసి యడిగిన బాదబ, సారసలోచనకు వేడక * జతురుం డనియెన్.

139

చ. మునుపు ప్రసిద్ధిగొలుఁ దమ మూఁడవతాతతరాన నుండియుం

డిన యని కాణయాచిగను * డెంకణధారుణియందుఁ దండ్రీ నక

గని చదివించు బుద్ధి నయఁగారికి నప్పనసేసి యక్షరా

న్యునిక నొనర్తునందు బడి * కొయ్యనఁదోడ్కొనిపోయె నచ్చటన్.

140

సీ. న న్నయ్యవార లోనామాలు దిడ్డుకొమ్మనినచో గడుపునొప్పనుచు నేడ్చి

దండమ్మనను గుఁగింతముపెట్ట రమ్మన్న నంగుళివ్రాణమాయె * ననుచు జాణిగి

శిష్యులచే గాలుఁ నీతులు బట్టించి తెచ్చి వద్యముఁ జెప్ప * దెమలకుండి

పలక వ్రాయనటంచు * బడి కెత్తుకొనిపోవ బలవంబు లేదని * పలుకకుండి

తే. గీ. యలుకచే నుండ బుగ్గలు * నులిచి తిట్టి, తొడలు వడిపెట్టి కోదండ * మడరగట్టి

రెట్ట తెగఁబెట్ట బట్టించి * తేపు మాపుఁ, గొట్టు బెట్టుగ వజ్రనకొలదెగను.

141

సీ. గద్దించి తిట్టిట * దిడ్డుమంచును వే్రలు బట్టించినచట నే * బట్టకుందుఁ

బలుమాలు లో యని * పల్కుమంచును గొట్టి చెప్పిన శిలవృత్తి * దప్పకుందు

నొకటికి సెలవియ్య * నుటికి చీకటిదాఁక బమలగాపరులవెంబడిన పోదు

జననియదుకొని * చదువుకోఁ బొమ్మన్న వివక వేములు వెక్కి * వెక్కియెడు

తే. గీ. సారె పద్మపుంబలుకపైఁ * జమురుపూతు, నెవ్వడును బెద్దపలక పొ * క్కెత్తఁ జేతు

బాలరామాయణము పుస్తకాలు దాతు, వేయునజ్జనకొలలు * విజిచివైతు.

142

కం. చరికుండ పగులగొట్టుదుఁ, బరువడి సూత్రంబుద్రొంచి * పాఠగవైతుక

మతిమతి బలవము లిచ్చినఁ, బారినమలుదుఁ బగులగొట్టి * పోయె నటంచుక.

143

పా. 1. చతురాఖ్యవిప్రుఁ డొకడు,

*కాగితంపుట్రతుల యం దంకట నీగీతమున్నది, తాళకత్రతలలోలేదు.

తే. గీ. నన్ను బింగీలు పెట్టించు, నాడె యయ్య, వారు నిద్రింపఁగాఁ జూచి ♦ చేరి యచటి
చింతవేల్కొమ్మవంచుక ♦ సిగకుఁగట్టి, విడిచి యుటికిలి నయగారు ♦ మిడికికూయ. 144

తే. గీ. అంతఁ దలిదండ్రు లయగార ♦ లదిమొదలుగ, వేడివెనలట్లు వేసరి ♦ విడువ నేను
గొంటెవగ నాతతాములఁ ♦ గూడుక పలు, గాకిచేప్పల నాటలఁ ♦ గ్రందుకొంటి. 145

వ. అంత మతియును.

146

సీసమాలిక. దూచియు జూచిల్లి ♦ బూచి కన్నులకచ్చి, గుడిగుడిగుంచుబు ♦ కుండెనగిరి
చీకటిమొటికాయ ♦ చింతాకుచుఁబుదులు పులియాటలును జిట్లపొట్లకాయ
తూరనడుంకాలు ♦ తూనిగతానిగ చిడుగుడు మొకమాట ♦ చిల్లకట్టె
దాఁగిలిమూఁతలు ♦ తనుబిల్ల యాలంకి గుప్పటగురిగింజ ♦ కొండకోఁతి
చిక్కణబిల్లయు ♦ జెల్లెము గొడుగును బిల్లదీవులు లక్కిబిక్కిదండ
గడ్డనబోడి యొక్క సికొక్కు బరి గాయ పోటు గీరసగింజ ♦ బొంగరములు
పెంచులబేరి దోపిల్లు గాలిపటంబు సరిబేసి పుటచెండు ♦ చాకిమాట
గోట దొర్లుడుకాయ ♦ గొబ్బిళ్లు మోపిళ్లు నీగపోసబంతి ♦ దూగిలాట
వెన్నెలకుప్పలు ♦ వేలుబొట్టనగిరి సింగన్నవత్తియుఁ ♦ జిందువజ్రపు
గచ్చకాయలు కిట్టుగానుగత్తివ్వళ్లు గుట్టపెక్కుడు మంటిగుట్లమట్ల
కాలికంచంబును ♦ గట్టెగుట్టము వినాయకుతిరితూనెకొట్లాట చమర
కా యొత్తిగొడుగు బొంగరము రామన్నాట పొడుగుట్ల నుయ్యాల ♦ బోర్లపక్క
బండ్లికలును జొప్పబెడ్లమంచంబులు గంకెద్దులాటలు ♦ గనికెకొండ
లీనెగాజులు పోతుటి నెగుట్టంబులు నాల్గుకంబాలాట ♦ నట్లకోఁతి
దంటకిన్నర మంటిగంటిపోట్లాటలు సింగన్నదాటలు ♦ జిరుకురాతి
జూరుళ్లు తాటాకుచక్కాలు చక్కాలిత్తివ్వడు తోచిడు ♦ లొప్పగాయ
పాడుపాతర మట్లపాతరల్ బంతులు చిమ్మనగోవులు ♦ చిట్టుబుట్ట
లాకుపీకలు జిండ్రిలాటలు చుండ్రొళ్లు గిలకలు చిటికెలు ♦ కీచుబురలు
కోలాటములు పిల్లఁగోవులు గుమ్మడి కోవికూఁతలు నూఁదుకోవు లొడ్డు
విడుపు నెట్టుడుకాయ ♦ విండ్రమ్మలాటలు పులిహాదములు కట్టెపుట్టచెండు
దాయాలు సొగలాలు ♦ దాటురా చదరంగమును పోతురాళ్లును ♦ మూతపొడుపు
వామనగుంటలు ♦ వడి గుప్పిగంతులు చెఱకులపండెముల్ ♦ చిమ్మతాయి
తుమ్మెదరేఁపుళ్లు ♦ కుమ్మరసారెలు బండారుబనవన్న ♦ వత్తికాయ
తిరుగుడుబిళ్ల లత్తివ్వళ్లు జరుగుళ్లు చిటితాళమీలలు ♦ నెటికెట్లు

- తే. గీ. 1తిక్కుబిల్లులు మైనపుఁతేళ్లు చిక్కుముళ్లు జమిడాకుచిల్లులు ♦ తాళ్లపాము
లకట యగచాట్లప్రాతనై ♦ యాడుకొంటి, జదువుపై సంధ్యపై నాథ ♦ చాల లేక. 147
- కం. విను మాట్లాడఁగఁ జెద్దలు, ననుఁగని పనిసేయుమనుచు ♦ నాటిన కోపం
బున నేవలాడ వినలేకను దేశభృమణవృత్తి ♦ గైకొని మఱియున్. 148
- కం. సత్రాశన పాత్రిఁడనై, విత్రాసము మాని వింతఁనిషయముల వడిన్
యాత్రావస్థలఁ దిరిగితి, రాత్రి పవళ్లనక వినుము ♦ రాకేందుముఖ. 149
- వ. ఇంత యేమిటికంటేని. 150
- సీ. తల్లికిఁ గలనై న ♦ దయలేదు నామీఁదఁ దండ్రీ యెప్పుడు చూచి ♦ వేండ్రపడును
బినతండి బెదరించుఁ ♦ బెదతండి కారింఁచుఁ బెదతల్లి యూరక ♦ బెట్టుఁగిట్టుఁ
బినతల్లి మెటికెలు ♦ బెట్లనవిఱుచును నన్నదమ్ములు చూడ ♦ రతులకరుణ
వదిసెలు మఱదంఁచు ♦ వదరుచు శాపింతు రక్కలుఁ జెల్లెండు ♦ లెక్కఁ గొనరు
- తే. గీ. మేనమామలు బావలు ♦ గానివానిఁగఁగఁ జూతురు మావాడఁకట్టువారు
కంటగింతురు నన్నంటఁ ♦ గమలజాతు, వ్రాతఫలమేమియో కాని ♦ వనజగంధి. 151
- తే. గీ. ఇంక నెన్నెనఁగలవు నా ♦ హీనదశలు, నాపదలుఁ జెప్ప నేటిమీఁ ♦ దాటు నెలలు
పట్టు నది యేటిజోలి నాపాపఫలము, నేటితోఁ దీత నోకొమ్మ ♦ నిన్నుఁ జూడ. 152
- కం. అని చతురాఖ్యుఁడు వేగమె, తనవృత్తాంతంబుఁ జెప్పి ♦ తరళాక్షి యుధా
ర్ని డస్సెతి భోజన మిచ్చుమని భాషిణి నడుగఁగానె ♦ యది యిట్లనియెన్. 153
- కం. ఈవేశమాత్ర మిచ్చుము, గావించెదఁగాని మాపుఁకడల దినామున్
నీవు పరుండెదవా నుఖ, జీవితముగ నిచట నొకటి ♦ సెప్పెద నీకున్. 154
- తే. గీ. అనినఁ జతురాఖ్యుఁ డామాట ♦ కాశఁ బొంది, నీవు చెప్పినమర్యాద ♦ నిజము నేను
జేయఁగలవాఁడ నని బాసఁ ♦ జేసి యపుడు, భోజనమొనర్చి వెలువడే ♦ పోయి యతఁడు.
- సీ. అప్పుడే యేమని ♦ యడుగనైతి నటంచుఁ బలుమాటలుఁ దలఁచి యూర్పులునిగుడ్చు
నీసారి చని వేడ ♦ నేమనునోయని సంకోచమునఁగొంకి ♦ చక్కఁబోవు
నస్తమయము గా దటంచుఁ బాదచ్ఛాయ లొనరించి వ్రేల్చెంచికొనుచునుండు
నీయూర గడియార ♦ మిడలేదోయని పిశిపిధవెంబడిఁబోయి ♦ వెదకి చూచు
- తే. గీ. లీలఁ బవళించు దిగ్గన ♦ లేచిపోవు, నిలుచుచోటను నిలువక ♦ నివ్వదొక్క
కోఁతించదానఁ జతురాఖ్యఁకుండు దిరుగు, వెలదిపై మోహ మెద హత్తి ♦ వెట్టియెత్తి.

పా. 1. తే. గీ. తాటియాకులచిలుకలు ♦ తాళ్లపాము, లకట యగచాట్ల ప్రాతనై ♦ యాడుకొనుచుఁ
జదువుపై సంధ్యపై నాథ ♦ చాలలేక, పొలతి యాతీ నేఁబ్రొద్దుఁపుచ్చుచుండు.

- కం. ఇటులఁ దమి హెచ్చి మారుడు, సటలం బెట్టంగ నొచ్చి ♦ సడి నటునిటుఁ జెం
దుటకు వెఱసొచ్చి రతినం,ఘటనార్థము మిగుల వేగు ♦ కాలమునందున్. 157
- ఉ. భానుడు గుంకఁగాఁ గని యపారముదంబునఁ బొంగి భాషిణీ
మానినియిల్లు చేరి వగఁమాటల తేటలఁ బొద్దుపుచ్చి యూ
హానిపుణోక్తులం జెనక ♦ నాబిడ జూ చిటరమ్మటన్నచోఁ
బూనిక నిల్లు చేకొనెడు ♦ బుద్ధికి జొచ్చితి వేమి చెప్పరా. 158
- తే. గీ. మంచి తగ్గగుర స్తవా ♦ దెంచఁ బరక, కెత్తుకొమ్మన్నఁ బాతికె ♦ కెత్తుకొంటి
వనినఁ జతురుండు వణకంగ ♦ నప్పళించి, జడియకు మటంచుఁ గొంగిటఁ ♦ జక్కఁజేర్చి.
- కం. తరితీపువగలుఁ జిన్నెలు, మురిపెములు వినోదకథలు ♦ మోహపుభావ
ల్పరిపరివింతలతలపులు, నెఱయంగాఁ జూపి సురతఁనీరధి ముంచెన్. 160
- వ. ఇట్లు చెలంగి. 161
- చ. “కురు సురతకియాం, ప్రణయఁకోపమతిం త్యజ, పూర్వసంగమం
పరిచిను, దేహి గాఢభుజఁబంధన,మంగజశాస్త్రవాసనాం
స్మర, రదఖండనం ఘటయ, ♦ మా మవ మారశరా, స్తుభక్షతం
విరచయ” యంచుఁ బల్మటను ♦ వేడ్క వచింతురు జారదంపతుల్. 162
- వ. ఇట్లనోన్యస్యసరససల్లాపంబుల నెడతెగని మోహతిరేకంబున సంఘల్లహల్లకభల్ల
మల్లయుద్ధ మహోద్ధతనన్నద్ధబుద్ధిని సరికట్లం బెనంగి యులసిల్లి కరంబులు కరంబుల నురంబు
నురంబున ముఖంబు ముఖంబున నూరువు లూరువులం గీలుకొల్పికొని నిద్రించు సమయంబున. 163
- చ. వనితయు నిద్ర లేచి తెలఁవాఱెను లెమ్మని జారు లేపి నీ
వనుదిన మిట్లు రాత్రిసమయంబున వచ్చి యనంగనంగరం
బున నను డాయ మంచు నెరఁమోహముతో వినుపించ మంచి దం
చును వచియించి వేడ్కపడుచుం జతురాహ్వయుఁడేగె నెఱయున్. 164
- తే. గీ. ఏగి సంధ్యాద్యనుష్ఠాన ♦ మెలమిఁదీర్చి. పురములో రచ్చతావులఁ ♦ బొద్దుపుచ్చి
యస్తమయము సమీపస్థ ♦ మయిన నేటి, కేగి మజ్జనమాడి యఁభేచ్చతోడ. 165
- కం. అక్షసరం బార్ద్రాంశుక, మక్షయ కరపాత్ర మమర ♦ నతఁ డవ్వరిలో
భిక్షాందేహి యటంచు న,పేక్షం బ్రతిగృహముఁ దిరిగి ♦ భిక్షంబెత్తున్. 166
- తే. గీ. ఎత్తితెచ్చిన భిక్షాన్న ♦ మెల్లఁ జల్ల, శాకమిడునింట భజియించి ♦ సకలవైశ్య
జాలయాచనలబ్ధతాంబూలచర్మ,ణోష్ఠశోణిమ మోమున ♦ నొఱపునెఱవ. 167
- కం. మనుజులు నిద్రాశయులై , యెనరినతటి నాల్గుదిక్కు ♦ లొగిఁ జూచుచు వే
చని భాషిణియింటికి ముద,మునఁ జతురుండు నిచ్చ దాని ♦ ముచ్చటఁ దీర్చున్. 168

- వ. ఇట్లు ప్రతిదినంబున నతండు భాషిణీయోషాభిప్రాయంబు దీర్చుచున్నంత. 169
- మ. ఉహుహుక్కారితనూవిధూనన జనః పూహోపభూజ్యంభమా
 ణ హసంతీజ్వలనంబు శీతవవమాః నస్పర్శరోమోద్ధమా
 వహనాంగాఖలజంతుసంఘము హిమః వ్రాతావృతాజాండ మి
 మ్మహిమిఃదం బాడనూపె నెయ్యెడల హేమంతంబు దుర్దాంతమై. 170
- సీ. నకలదిశావ్యాప్తః బకశీతీకృతములు బహుశనిద్రాముద్రః పంకజములు
 నిబిడవర్షితమహాః సీహారకణములు శీతలోత్ర రజాతః వాతతతులు
 వర్ధితనిర్దూమః పహ్నిహసంతులు గై రవవికననః కారణములుఁ
 దాలవృంతవిహారః కేళిదారణములు యామినీ నముదయాః యామదములు
- తే. గీ. సరసమృగమద మేచకాః గురుసుగంధ, బంధురస్త్రీకుచద్వంద్వః బాఢయుక్తి
 చకితపురుషావళీ శీతః సాధ్వనములు, భాసురము లయ్యె హేమంతః వానరములు. 171
- ఉ. శాంతములయ్యె నెండలు నిః శాంతములయ్యె వధూకుచంబు ల
 త్యంతము వాడి వేడిమికిఁ దాంతములయ్యెఁ బయోజము ల్వ్రీణా
 క్రాంతములయ్యె వాతెఱలు ః శాంతములయ్యె మహోష్ణవస్తు లా
 శాంతములయ్యెఁ దావులు నిః శాంతములఁ హిమవారిబారికిన్. 172
- తే. గీ. అట్టి హేమంతకాలంబునందు నొక్కనాఁడు చతురుండు భాషిణిః తోడఁగూడి
 రాత్రిఁ బరివరీతుల ః రసికవృత్తి, సురతకేళుల నై పుణిః జూపునపుడు. 173
- చ. నెలవునఁ జండశర్ముని గః నివృత్తుటుంబిని లేనిపోనివా
 దుల జగడించి యిత్వెడలఁ దోలిన వ్రాలిన చింతనొంది యూ
 ర్వు లెనయ దై వమా యనుచుఁ బొక్కుచు నెవ్వరుఁబల్కరంచుఁ బే
 రెలుఁగున భాషిణీయువతిఁ యింటికి వచ్చె నతండు ఖిన్నుడై. 174
- తే. గీ. వచ్చి యచ్చండశర్మ తాః వాకిటికడ, నిలిచి తనయగ్రమహిషినిఁ బిలువఁగానె
 గుండె ర్పుల్లని చతురుండుఁ గొంకుచుండ, నతని నెట్లంతి యిలువెల్లఁ ననువవలయు. 175
- కం. ఇది దెలిసిన నృపునెనయం, బద మని రాయంచ వలుకఁ భామామణి నా
 కది తెలియ దెటుల ననువునొ, విదితముగాఁ దెలుపు మనినఁ విహగం బనియెన్. 176
- తే. గీ. అటుల నిజపతి తనుఁబిల్వః పిటుని కేలు, వట్టి తోడైచ్చి భాషిణీవద్యగంధి
 తలుపుఁ దెఱచుచు నామూలఁ నిలిపి వాని, నాత్మనాథుని కెదురుగాఁ నరిగి యపుడు.
- ఉ. నెయ్యము మీఱఁ దచ్చరణః సీరజము ల్లలసోఁక మొక్కి వే
 డ్కయ్యెడఁ బల్లవింప హృదయంబున భాషిణి యాత్మనాయకుఁ

శయ్యకుఁ దార్చి దివ్య లిరుఁచక్కి వెలుంగ ముసుంగువెట్టి నేఁ
డెయ్యడకై న నేగవె చలి యని పల్కి పరుండెఁ దిన్నగన్.

178

చ. అనువచనంబు దన్ను నొకఁయన్యగృహంబున కేగు మంచుఁ బ
ల్కినదని యాత్మ నెంచి వడి ధ గేహము వెల్వడి యావిటుండు పో
యినతరువాత భాషిణి నిజేళునిదగ్గఱఁ బండపైఁవకం
గొనకొన లేనివాడు లొవఁగూర్చి చరించెను వేఁగునంతకున్.

179

కం. జారులపై నానక్తులు, నారుల కున్నటుల నాత్మఁనాయకులవయిం
గోరిక లున్నవె యని భగ, మారయ వచియించుతటి నిశాంతంబై నన్.

180

మ. కని హేమావతి దానిమెచ్చుచు సమఁగ్రస్వర్ణ సాధాంతరం
బున నక్షిపనిజాళువాగొలుసులన్ ధ బొల్పొందు నుయ్యాలపై
ఘనతంజేరి వసుంధరాధిప వియోగప్రాప్తి ఘనాంతమా
దనుకం గుంది తమిస్త్రహూట కెద మోదం బంది యాపిమ్మటన్.

181

సీ. సకటాక్షదీప్తి కాంఁచనరత్న తాటంక ధగధగల్పిఁకట్లు ధ దలఁగఁదోయ
సకపోలకాంతి మాక్తిక హరివల్లికా చకచక ల్పాంద్రచంద్రికలుగాయ
నవలయధ్వనిహేమఁనప్తకీంకిణీ ఘణఘణల్ శ్రుతి కాతుఁకముగమోయి
నస్థానకనుగంధిసారసదళదామ ఘుమఘుమ ల్హాణోత్సవములఁజేయఁ

తే. గీ. గళుకుపనిచిల్క వగనేత ధ తళుకు లొలుకు, జాళువాకమ్మి నరిగంచు ధ చలువవలువ
ధశధశ లజ్జభవుమ్మెత్తములు గురియ, నంచకడఁ జేరె సాతానిఁమించుఁబోడి.

182

కం. చేరిన హేమావతి ముఖ, మారసి నెఱజాణ వాడు ధ వనుదినము మెయి
న్వేటొక వగ గుల్మగ శృం, గారింపఁగ ననుచు ముదము ధ గల్పించి యనెన్.

183

పండ్రిండవరాత్రికథ.

చ. మనవి పరాకుమాని వినుమా యనఁగాననఁగా కళింగభూ
మిని సిరి కాస్పదంబు జనఁమేజయుఁ డేలు సుగంధబంధురం
బనుపుర ముల్లసిల్లు మణిహర్యవినూతనకేతనచ్చలా
జనితనువాతధూతసురసాలపతత్పుమధౌతవీధియై.

184

శా. అం దుండున్ భసితత్రిపుండ్రమును గామాక్షు ల్బడ ల్కక్షపా
లందంబందెడు కావిపస్త్రములు రుద్రాక్షుల్ దువాళించు కా
లందె 1ల్పదుకలు న్మృగాజినము బెత్తం బొప్ప సంసారయో
గీందుం డొక్కఁడు శూద్రుఁ డీశవదభక్త్యైకాగ్రచిత్తాబ్జుఁడై.

185

వ. అతండు పృథివ్యస్త్రేజోవాయ్వాకాశంబు లను పంచభూతంబులును, ద్వక్చక్షుశ్రోత్ర
జిహ్వఘ్రాణంబు లను జ్ఞానేంద్రియంబులును, వా క్పాణి పాద పా యూపస్థలను కర్మేంద్రి
యంబులును, శబ్దస్పర్శరూప రస గంధంబులను విషయేంద్రియంబులును, మనో బుద్ధిచిత్తహం
కారంబులను సంతోకరణచతుష్టయంబును, జీవునిశోః గూఢిన పంచవింశతిత్వంబులగు నని
యెఱింగి యమ నియ మాసన ప్రాణాయామ ప్రత్యాహార ధ్యాన ధారణ సమాధు లనంబరంగు
నష్టాంగయోగంబులఁ జతురుండై కమల యోగ బ్రహ్మ గారుడ సుఖ వీర కూర్మ సిద్ధానంత
కుక్కుటాసనంబుల నిశ్చలతనిలిచి రేచక పూరక కుంభకంబులను, బ్రాణాపాన వ్యానోదాన
సమానంబు లను ప్రధానవాయువులను, నాగ కూర్మ కృకర దేవదత్త ధనంజయంబు లను నుప
వాయువులను స్వాధీనత నొందించి, యిడాపింగళసుషుమ్న మార్గంబులను, నున్మనిమనోన్మనులను,
నాదబిందుకళలను, సాంఖ్యతారకామనస్కంబులను, మంత్ర హత లయ రాజయోగంబులను,
మూలాధార స్వాధిష్ఠాన మణిపూర కానాహత విశుద్ధాజ్ఞేయ సహస్రారంబు లను చక్రంబులను
దెలియనేర్చి యాత్మానాత్మ పరమాత్మ జ్ఞానాత్మ స్వరూపంబు లెఱింగిన సత్పురుషుల
నాశ్రయించియుఁ దత్త్వలబ్ధిఁ గానక కేవలంబు శైవమతధురంధరుండై యుండె నంతట. 186

కం. ఆరాధ్యుఁడు తమచుశాచారమునకు గురుచుహతుఁ ♦ సత్తముఁడు ప్రియం

భారంగ నతనికిఁ బెట్టిఁ, పేరున శివవత్తుఁడండు ♦ బినరుహగంధీ.

187

తే. గీ. సంతతమ్మును జంగమాఁర్చనలు నల్పి, భామవారంబునను వీరభద్రునివల్లె

రంబులిడి వారి పాదతీర్థమున భుక్త, శేషమునఁ దృప్తిఁబొందుచుఁ ♦ జెలఁగు నతఁడు. 188

నీ. అయ్యవళి ముఖ్యమై తనరారెడు మిండజంగంబులు ♦ మెఱసి నడువ

గౌరఁఘేమల్లప్పఁగంగకు నను కంచికావల్ల వారును ♦ గలసి చనఁగ

గుమ్మెత ల్కిన్నర ♦ ల్లాడి వాయించుచు భైరవజోగు లా ♦ బడినె కదల

బసవగంటలు బృహత్పటుశంఖములు మోయి శివరాత్రిజంగాలు ♦ చేరికొలువ

తే. గీ. లళునతిలపిష్టచూర్ణ భాగశనమసిమి, యల్లివచ్చుళ్లు పులిదోసె ♦ లూరుబిండ్లు

మూలజోలలు చిటిగాళ్లు ♦ మోసితేగ, నాతఁ డేఁటెట శ్రీశైల ♦ మరిగి వచ్చు. 189

తే. గీ. వెట్టికై వంబు ముదిరి యేవేళనైన, హరహర శివా మహాదేవ ♦ యనుచుఁ బల్కు

పలుకులేకాని యితరసంభాషణంబు, లాడఁ డెన్నఁడుఁ బెండ్లాముతోడనైన. 190

కం. ఆతనికి విశాలయనం, గాఢ దరుణి యొకర్తు దనరుఁ ♦ గమ్మవిరిలకో

రీతురకరాతులాయము, లో తేజీరతన మనుచు ♦ లోకులు పొగడన్.

191

కం. దాని వికాసపువదనము, దాని చొకాటంపు గబ్బిఁతఘకులగుబ్బుల్

దాని పసఘించుదేహము, మానవతీ పొగడ శక్యమా విధి కై నన్.

192

- సీ. నీలాల రుచి నవ్వు ♦ నెఱినిగ్గు మొత్తమ్ము తమ్ముల నిరసించు ♦ దగుమొగంబు
గంబురాభగభగ ♦ లల్పించు నునుబల్కు పల్కుదు రాణులపసను మించు
మించులనిర్జించు ♦ మెయిలీవపొంకంబు కంబుసోయగముల ♦ గళము మారు
మారుగుడారము ♦ ల్యానినిగుబ్బలు బలుదీవి నగు నితంబంబుమహిమ
- తే. గీ. హినుమయూఖాస్యయూరుల యేపు దెగడు, గడుసురంభలసాగసు జంఘలు జయించు
నించువిలుకానిశరధుల నేణనయన, యనఘపదములు కెంజవుల్ల పహసించు. 193
- కం. చివురా వాతెఱ నల్లని, కవురా నునుసోగవెండుగ్రీకలు పుత్రడిమేల్
సవురా దేహము ముద్దుల, దవురా యని జనులుసాగడ ♦ నాచిడ యడరున్. 194.
- తే. గీ. దానినెమ్మేనుమెఱుగు దా ♦ బూనంగడఁగి, పుత్రడివెలంది చిద్రువలై ♦ ముద్రవోసి
యెఱసి పట్టంబు వడికాఁగి ♦ నెఱయఁజిమిడి, కరఁగి నీరయిపోవుచు ♦ గలువకంటి. 195
- ఉ. సారసమానవీనఘృణి ♦ సంపదఁ గాంచును నెమ్మొగంబు కా
సారసమానవిభ్రీమము ♦ సారె జయించును నాభియున్ సుధా
సారసమానమాధురిని ♦ జాల రహించును మోవి చంద్రికా
సారసమానవద్యరుచి సంతతి మించును గాంతహాసముల్. 196
- శా. పున్నాగంబును గెల్వఁజాలు రుచిరాంభోజాస్యవేణీరుచు
ల్పున్నాగంబును నవ్వనోపు నెఱయన్ ♦ లోలాక్షియానంబులుం
బున్నాగంబును గేరిరూతి మెఱయుం ♦ బూఁబోడినూగారుజాల్
బున్నాగంబును మించు నాభిచెలువంబున్ సారెవర్ణింపఁగన్. 197
- కం. అతనుజ ముఢర్మలీలా, హితవృత్తిఁ గన్నోచులు రహించె ననుచుఁ దా
మతనుజ యధర్మలీలా, హితవృత్తి రహించి మించు ♦ నింతికుచంబుల్. 198
- చ. అది పతిభక్తి మిత్రక ది నాంతముదాఁకను సేవఁజేసి యిం
పొదవఁగ నారగించి వనఁనోత్తమభూషణపుష్పగంధసం
పదలనుదేలి రేలు ప్రియభర్తను సిబ్బెపుగబ్బిగుబ్బులన్
గదియఁగఁ గొనిలింపఁ జనఁగాఁగని కోసవిఘ్నార్థి తాత్కుడై. 199
- కం. శివదత్తుడు హరహరయని, యవలికిఁబో రంకులాడి ♦ యని తను ద్రోబ్బుం
గ వయసుదిగనుక నాశలఁ, దివురు నగ్రి కతుల మోహఁదీక్ష చెలంగన్. 200
- సీ. పదము లొత్తెదనంచు ♦ బలిజంఘికలు దన తొడలపై వ్రేసికో ♦ మిడిసిపడును
నడుము పట్టెద నంచు ♦ నాథుని చిఱుతోడ ల్పుణికినఁ జీయని ♦ పొరలు నవల
నుపబర్హ మెగఁదోయ ♦ నుంకించి మోముపై మోముఁజేర్చినఁజూచి ♦ ముదుగులాడు
వేల్పుటికెలుదీయ ♦ వెననెత్తి హస్తంబు కుచములపై వ్రేసి ♦ కొనినఁ డిట్టుఁ

తే. గీ. బక్కలోజేరి కొంగిటం ♦ జక్కబట్టి, తులుకుగుబ్బల నెద తొమ్ము ♦ గ్రుమ్మికుమ్మి
రతిబలాత్కారమున జేయ ♦ ధృతివహించు, ప్రేయసిని జూచి రోయుచు, ద్రోయు నతడు.

కం. ఈలాగు నిచ్చనిచ్చలు, వాలుగు పెక్కెంబుఁబూనువాని దురంబుల్
లీల నొనరింపఁ జూచు వి, శాలను చీ రంకులాడి ♦ చను మని తిట్టున్. 202

తే. గీ. అతఁడువరసౌఖ్యమునకెగా ♦ కానఁబొందఁ, డిహమహాన్నత సౌఖ్యాప్తి ♦ కింతయైన
తాతి కిడునట్టి గిలిగింత ♦ తైతనర్పుఁ, గాని ప్రియురాలిచేష్టలు ♦ గలఁచ వతని. 203
వ. అదిమఱియును. 204

నీ. ఎడలేక కవగూడి ♦ యేప్రాదు రతిసల్పువారి వైఖరుల కేకారం దొడఁగు
సయ్యాటములు గల్గు ♦ జంపతీక్రీడకుఁ గెలి వేమాటు గ్రుక్కిళ్లు మ్రింగు
గందర్వు కేసుల ♦ బొందు నతీవతు లానక్తికిని భావమందుఁ గుందు
సురతఘోనవహూవరుల మైత్రికి మానసమున సిట్టూర్పులు ♦ సల్పి పొక్కు

తే. గీ. విరిలకోరీదునేవారి, దురముఁ గోరి, మిరి పోరాడు నుకుమారమిథునతతుల
వై భవముఁ గాంచి హామంచు ♦ వడిఁ దపించు, సంగమవిహీనయైన యాజలజనయన.

తే. గీ. కుడువఁ గట్టను దొమగను ♦ విమవ ముడువ, నెంతగలిగినఁ బ్రాయంపుటింతులకును
గ్రామ్యధర్మంబు లేకున్నఁ ♦ గలుగు దుఃఖ, మెంతని వచింపవచ్చు నో ♦ దంతిగమన. 206

తే. గీ. వినుము నానావిధంబుల ♦ దినము దినము, రాత్రి రమణుని గదియఁ బో ♦ రంకులాడి
పోవెయని తోయి గుబ్బులఁ ♦ బొందు పైఁట, చెరఁగు బలుచుకఁ బండు నుసురసురనుచు.

ఉ. మిన్నక యిట్లు భర్తతనఁమీఁద విరాళి వహింపకున్న నా
కన్నియ చూచి యీముదివకారునితోఁ బని యేమి నా కటం
చున్నిరసించి పంచశరఁ నుందరహాపుల జాకవీరులం
గొన్న నవింటివాని మొనఁకుం గదియించెద నంచు నెంచుచున్. 208

కం. రేవిన శివదత్తునకును, నేవలు నేముటలు మాని ♦ చిత్తం బలరక్
భావజనిభు లగు జారుల, తోవలు గనుచుండె విరహాదోహళకాంక్షన్. 209

చ. చికిలి విభూతిరేఖ జిగిఁజిల్కెడు కన్నులకాంతిజోక హా
టకమణిభూషణంబులమి, బారపుడెక్కులమూఁక వాసనా
ధికుమగంధనంపదల ♦ తేటగుసిస్తులవీక యొప్పుగా
నకట విశాలనామసఖి ♦ హర్షముతోఁ జరియింపుచుండఁగన్. 210

కం. అంతట నితాంతహర్ష, స్వాంతయుతహ్యతజనరవక్షుభిలిహరి
ద్వంతిశ్చులియై నగర, ప్రింతంబునఁ గోడి పడవ ♦ పందెము నాఁగెన్. 211

తే. గీ. కాచిప్రాతలు దారాలు ♦ కట్టుముళ్లు, ముప్పులును నీళ్లు ముంతలు ♦ మూలికలును
గత్తులపొదుళ్లు మంత్రము ♦ లక్ష్మీప్రసరు, లెనయ వచ్చిరి పండెగా ♦ శ్లేషురేగి 212

తే. గీ. వేగ నెమిలి పింగళికోడి, డేగకాకి, వన్నె లై దింటి కిరులందు ♦ వెన్నెలందు
రాజ్యభోజనగమనని ♦ ద్రామరణము, లను విచారించి యుపజాతులను వచించి. 213

నీ. పట్టెజుట్టుది మైలఃపుట్టజుట్టుది గూబ చిలుకజుట్టుది మూఁగ ♦ చిట్లుకోడి
పెట్టమార్పుది యరఃజుట్టుది బోరది బూడిదెవన్నెది ♦ పొడది సెల్ల
కాలుది గుజ్జది ♦ గాజులగాడుసోగలది పంజెట్టుది ♦ గద్దెకాళ్ల
దెట్టుని మరగలి ♦ దీఁకలదారెము నల్లది కొవ్వది ♦ తెల్లయరగ

తే. గీ. పిల్లవేళ్లది మొద్దుది ♦ నల్లయరగ, లనఁగఁ దగు కత్తి కాల్పుంజ ♦ లందులోనఁ
బసపుపావళ్లు కాలందె ♦ లెనఁగునట్టి, రావిరేకలు బిరుదులు ♦ తీవి గలుగు. 214

నీ. గరుడండు శరభంబు ♦ కంచుడమారము రణభేరి కార్చిచ్చు ♦ తాతిబొమ్మ
రామబాణము మిత్తి ♦ రాహుత్తు పిడుగు హంవీరుండు పుంజులఃవేరువిత్తు
గండగత్తెరగుండఃగాలంబు మాష్టిడు పట్టభద్రుఁడు జెట్టి ♦ భైరవుండు
కత్తులపొది సింహఃగాలి బేతాళుండు పసులపాతర పాదఃరసము చిలుకు

తే. గీ. టమ్ము సుడిగాలి చక్రంబు ♦ నెమ్మిజడిద, శూలము పిరంగి వెలిసక్క ♦ సాళువంబు
కాళరా త్ర్యంతుకుండు పండెగాండ్రమెచ్చు, ననెడుపేరులపుంజులఁ ♦ గొని మొగించి. 215

చ. చొరఁబడి కాచి ప్రాతలును ♦ చుట్టియుఁ గత్తులు వేసి పందిటం
జెరయఁగఁ బట్టి చెక్కు గఱపించి గె రేర్పడ గీచి నిల్చి కొం
1 కెరయఁగఁబూని పంగి లపుఁడించుక దీడుచుఁ జిక్కెనేసి న
ల్లరిమఱిఁ యటంచును ఖఃభీఁభేలి పుంజులు దన్నులాడఁగన్. 216

కం. కృకవాకువునొగిబట్టిన, కకపికవా దడచుచుండఁ ♦ గాలజ్ఞ రఁగో
ర్వికడను నిలిచిన శకనా, మకు నొకనాయకునిఁ జూచి ♦ మానిని మెచ్చెన్. 217

ఉ. మెచ్చినయంతలో జిగురుఁమే లడిదంబు ఝరాన దుస్సి బల్
పచ్చనివింటిబోయ చెలిఃపైఁ బడి నిబ్బరపుబ్బుసిబ్బెపు
నృచ్చలగబ్బి గుబ్బకవ ♦ నాటఁ గచిక్కనఁ గుమ్మిక్కుమ్మి తా
నచ్చుగఁ బేర్చి యార్చె హరిఃశాక్షిమనంబు గలంగ నెంతయున్. 218

తే. గీ. అపుడు తనుదానె తెల్లుసుక ♦ యబ్జనయన, కులుకు గుబ్బలఁ జిన్నారి ♦ గోట్ల రవికె
పిగలఁ బోకము డూడిపోఁ ♦ బేర్చితోడ, శకునిఁజూచుచుఁ దనయింటిఁ చక్కినిలిచె. 219

- చ. అతఁ డొకనీటికాల్వకడ ♦ కంతట వేచని తామ్రచూడ శో
ణితయుతహస్తముల్ గడుగునేర్చున నుండఁగ వానిచెంతకుం
గుతుక మెలర్పఁగాఁ జని శకుం గని కోమలి కొంకుపాటుతోఁ
గొతుకుచుఁ బల్కె నొంటి నిటు ♦ గూడునె రా ననువంటిదానికిన్. 220
- కం. అని నీళ్లఁ గాల్లుగడుగుచుఁ, జనఁగావలె నమ్మచెల్ల ♦ సరె తడవాయెం
గన నెవ్వారును లేరని, ఘనకుంతల పల్కుచుండఁగా శకుం డంతన్. 221
- కం. ఇంతి యెవ్వరు లేరని, గొం తేటికిఁ జేసె దెవరు ♦ గొనిపోయెదరే
యెంతవనివచ్చె నేనిదె, చెంతనె యున్నాడ భీతిఁ ♦ జెందకు మనినన్. 222
- చ. విని చిఱునవ్వు నవ్వి భువి ♦ వింతలు పో మగనాండ్రొ నీగతిం
బనుపడ నొంటినుండఁ గని ♦ పల్కుట నాయమె యంచుఁ బల్కి నీ
వనుదిన మెందు నుండు వెవఁరై నను వచ్చెద రేల చెప్పమా
ననవిలుకానివంటి నెఱనాయక యంచు విశాల వేడినన్. 223
- కం. నేనుండునెపుడు మాహురి, లోన న్నాపేరు శకుండు ♦ లోలాయతనే
తా) నారుల మానసములు, పూని కనుంగొనెడు బుద్ధి ♦ భూమిఁ జరింతున్. 224
- వ. అని చెప్పి నవ్వుచు వెండియు నిట్లనియె. 225
- కం. ఈవీట నొండుచిత్రము, గావించెపాటిదానిఁ ♦ గన మీవఱకున్
నీవై తె జాణ వాదువు, గావోలు న్మాట లటులఁగా వినఁబడియెన్. 226
- కం. అదిగాక నిన్నుఁజూచిన, మొదలున్ మదనాస్త్రజాలములబడితి ననుం
గదియించి గబ్బిగుబ్బల, పాదువుక నీడేర్చు రతులఁ ♦ బొనఁగించి సఖి. 227
- తే. గీ. అనిన విని యావిశాల యాఁకారయనుచు, మెచ్చి తనమదిలోఁ గల ♦ మేలిమెఱిగి
తెలిసితివి జాణ వాదని ♦ పలికి యతని, రమ్మ నాయుంటికిపు డని ♦ నెమ్మి మీఱ. 228
- కం. త్వరితగతిం దనయింటికిఁ, దిరిగి తిరిగి చూచుకొనుచుఁ ♦ దెరవయుఁజనె నా
సరణిని వడి శకుం డాబిడ, శరణమునకుఁ జనియె వేడ్క ♦ ననులాత్తంగన్. 229
- తే. గీ. ఇద్దఱిరీతి నింటిలో ♦ కేఁగినప్పు, డొంటిపాటయ్యె శివదత్తుఁ ♦ డింటలేని
కతన నని పొంగి యన్యోన్యకాంక్షలూర, సురతకేళికి జెలరేగి ♦ చొచ్చిరపుడు. 230
- చ. అలనతలేక సహ్యగుణ ♦ మందక తగ్గక తొట్టుపాటునం
గలఁగక ప్రియమాలక వికారము బొందక యాలసించకం
దొలఁగక నిద్రమబ్బుగొని ♦ తూలక నిద్రఱు నేకకాంక్షతోఁ
దలిరుకటారికానిబెడిదంపుదురం బొనరించి రెంతయున్. 231

- ✓చ. లకుముకులట్ల సర్పములఁలాగునఁ గుక్కుటజాతిచాడ్పునం
బికములలీలఁ బారువఁపుఁబిట్టలతీతున జెట్లవీణ భే
1నుకముల పోల్కి మేషములఁనూఁకుడుభంగిని భైరవాశ్వయు
గ్నకమువిధాన సింహములఁకై వడిఁ బోరి రనూనచాతురిన్. 232
- తే. గీ. అటులఁ దమిదీరకుండెడి యాస్థతోడ, ముచ్చటలు దీట నిరువురు యెనసి పెనఁగు
వేళ శివదత్తుఁ డింటికి యేగ వచ్చి, చూచియు మహోగ్రోహవిస్ఫురితుఁ డగుచు. 233
- వ. ఇత్రైతంగున. 234
- కం. ఘురించి కనుల నిప్పుల,వర్షంబులు గుఱియఁ జూచె యల్లభునకు నా
ధర్మిణి యపు డేవిధమున, హర్షము గావింపవలయు యని యడుగుటయున్. 235
- తే. గీ. హంసకులసారస్వభామ నీ యనుదినంబు, కథకుఁ గథ కీట్లు నన్నడుఁగంగనేల
చెప్ప మేలాగు హరింపఁజేసె మగని, ననిన హేమావతిని జూచి యహంసయనియె. 236
- కం. విను మటుల మగఁడు కోపము, పెనఁగొన వగగులుక వలుక యభీతిల్లక యా
వనజదళాకారవిలోచన భైరవము చెదరనీకఁ జతురత ననియెన్. 237
- కం. మరుకేళిఁ గలయ నవ్వలి,కరుగవెచీరంకులాడి యని నను నిచ్చల్
నిరసించువు యోగివి గన, నర కా నీవాకె తాకె నాకున్నేడున్. 238
- చ. పలుమటు రంకులాడి యని యల్లెడు నీవచనం బమోఘమై
నెలకొనఁదాకె సిద్ధుడవు నీమహిమం బది యేల వృక్షమై
తొలఁగు నటంచుఁ బల్కి చెలిఁదూరిన నాత్మతపోవిభూతిచే
దలకొను వాక్యసిద్ధికి ముందంబు గొనె శివదత్తుఁ డెంతయున్. 239
- చ. అటుల నిజాధినాథుఁ డవు యాత్మచుహర్తృగుణోపలబ్ధి కు
త్కట మగు మోదమందఁగను గామిని జూచి ననుం బతివ్రతా
పటిమ వహించు మంచు బహుభావలఁ బల్కుము పల్కుకున్న నీ
కిట ఘటియింతు హత్య తను వేటికి నేటికి నింద వచ్చినన్. 240
- తే. గీ. అనెడు సతివాక్యమునకు స్త్రీహత్య కలికి, తనదు వాక్సిద్ధికిని నద్భుతంబుఁ జెంది
నీవీణ మహాపతివ్రతాభావమహిమ, వెలయవే యని యోగి దీవించెఁబ్రీతి. 241
- కం. అటువలె దీవించుచు నెప్పటియట్లనే వేఱులేనిపక్షంబున న
జ్జటిలుం డుండెను జెలియును, బటుముదమున మెలఁగుచుండె బడఁతుక వింటే. 242
- కం. ఆరితి మహోపాయము, నేరిచినరాజుఁ గదియ నెలకొను మన నా
రార జగజంత యని తెల,వాఱుటఁ గని భామ కేళివనతికిఁ జనియెన్. 243

వ. అని ప్రత్యుత్పన్నమతిచెప్పిన విని హర్షంబునొంది నలుండు దరువాతివృత్తాంత
బాసతిమ్మని ప్రార్థించిన.

మ. నిరవద్యస్వయశోవినిర్జిత మహాఃసీహతసీహారభూ
ధరపుత్రీశ్వర రావ్యగోత్రవిధికాంతా గౌరతా గౌరవా
కరమందార పటీర శంకర పతాకాతారకా తారరా
డరవిందోద్భవవాహా పవ్యదితి పాకాహార కాహరపా.

అనులోమవిలోమకందము. రామాకుజరాజసుత ర
సామరసుమరాగకర సుమాకర సమరా
రామ నరకమాసుర కగ
రామ సురమసారతనుజ ధ రాజకుమారా.

తోటకవృత్తము. వారణ వారణ ధ వారణరక్షా
సారస సారస ధ సారసవక్షా
శారద శారద ధ శారదకీర్తి
హరిమ హరిమ ధ హరిమమూర్తి.

గద్యము. ఇది శ్రీమత్కృష్ణాంజనేయగోత్ర పవిత్రాయ్యలరాజాన్వయ సుధావార్ధిపూర్ణిమా
చంద్ర నిస్సహాయకవిత్వనిర్మాణచాతుర్యనిస్తంద్ర శ్రీరామానామ
పారాయణనారాయణమాత్యప్రణీతం బైనహంసవింశతి యను
మహాప్రబంధమునందుఁ దృతీయాశ్వాసము.

శ్రీ రస్తు.

హంసవింశతి.

చతుర్థాశ్వాసము.

పదుమూడవరాత్రికథ.

త్రైరాజితజితవారిధి
వారిధికన్యాంశజాతః పసుధాపుత్రీ
భూరిస్తన కుంకుమఘన
సారమృగీమదసుగంధః చర్చితవత్సౌ.

వ. అవధరింపుము ప్రత్యుత్పన్నమతి నలునకిట్లనియె నట్లు ప్రభాతకాలంబుఁగావచ్చినఁ గనుంగొని. 2

కం. చిగురాకుబోడి యప్పుడు, మగరాజిగిరాయిడించు ధ మందిరభూమిన్
వగరాజిల్లెడు తొగరా, జగరాతిన్నియ వసింది ధ సాయంబై నన్. 3

కం. కని జలకమాడి సొమ్ములు, దనరంగ నలంకరించి ధ తరలేక్షణ రా
డ్తనయునిపై మోహంబున, జనంగా రాయంచ చూచి ధ సఖతో ననియెన్. 4

తే. గీ. అక్క రుచిగల్గు చక్కెర ధ లానవాలు, పెట్టెదవె యొక్కగాఢం జెప్పెదను వేడ్క
నది నవీనప్రవాళరాధాధర్మోష్ఠి, వినిన నొక్కింతనేర్పు నీకెనయు నుమ్మి. 5

కం. అనవిని చిటున వ్యోలయం, బనిచెటుపుల కథలు చెప్పి ధ పార్థివఁ జేరం
జననీయ వై నఁ జెప్పము, వినియెన నను సతికి హంసధిభుఁడిట్లనియెన్. 6

తే. గీ. పూర్వమున బ్రహ్మసభకేను ధ బోయి కొంత, కాల మందుండి యజుఁ డంపఁకంబు సేయ
మానససరంబునకు వచ్చి ధ మామకీన, కులజులను గాంచి భువి జూచుకొర్కి పొడమి. 7

సీ. హిమవన్ని షడమరుఁ హేమకూటాస్తోదయదోణమలయవింధ్యతికూట
మూల్యవస్మంధర ధ మైనాక గంధమాదనసహ్యపారియాత్రకసువేల

ఋక్షవచ్చతశృంగ • ఋశ్యమూక మహేంద్ర సౌమను గోశృంగ • చంద్ర వృషభ
శాలేయ సుశిర బీజ మతంగ కైలాస శతకేతు భృగునీల • చక్కవాళ

తే. గీ. కనకమేఘాంశుమత్సుష్ప • గరుడభద్ర, చిత్రకూట సుదర్శన • శేషసింహ
రోహణ శ్రీగిరికౌంచ • రుద్ర మత్స్య, సూర్యమోహనముఖగిరు • లూచి యంత. 8

సీ. కోరింద నలతుమ్మ • గొటిక కోడారెయు వెలుతు రూసుగ దంతి • వెట్టినిమ్మ
చిటిగార సుందరి • చీ కెట్టదుమ్మయుఁ దెల్లదుమ్మ యులింద • కల్లొట్టి
జమ్మి బలును గారఁచండ్ర పటికి తెల్ల పూలిలొద్దుగ జిడ్డు • బుడ్డతుమ్మ
కలివె రేగుండ్రయు • గచ్చ పెన్నంగయు దుడ్డుమంగయు భూతఁతొట్టు కోలె

తే. గీ. మాడ్చు చిటికొక్కి సీకాయ • మండ్ర తొట్ట, వెలగ వాకుడు పల్లెరు • ములక వేప
నగరె నీర్నొబ్బి మొదలుగాఁ • జగతిఁగల్గు, కంఠలన్నియు వేవేక • గడచి కడచి. 9

సీసమాలిక. జల్లేడు వెంపలి • జడ్డువెంపలి పైఁడితంకేడు తంకేడుఁతగిరి నుస్తె
ములువెంపలి ములుస్తె • గలిజేరు గుంటగల్లేరును దంతిబంధారి నేల
తంకేడు మెట్టబంధారి దుండుగ బ్రహ్మాదండి భూతుల సెట్టదండి చల్ల
పిల్లిమూడుపు చెంగ • పిల్లడు చిత్రమూలము నల్లతీగె కోలాకుపొన్న
ముయ్యాకుపొన్నయు • మొగబీర తుతైర బంకతుతైర హంసపాది గంట
కామ జీలుగు మెట్టదామర వెట్టిసెనగ జంబిరము కాచి • నలకాచి
శ్రీతులసియు సంబరేణు నేలుసిరి కేశ్వరి నేలవే మూటి • చల్లగడ్డ
నహదేవి జుట్టున • చలిపిండి చిటిముటి పెన్నేరు ఏవబొద్ది • పిండి కొండ
నెమలాయి గొలిమిడి • నీరుప్రబ్బలి ప్రబ్బివేరు గన్నే రాఁడుఁబీర చేతి
బీర వేరాముటి • వీచరములు గొలిమిడి చేతిపాట్ల యుఁమైత్త తిప్ప
తీగె విష్ణుకౌంత • తీం డ్రెట్టచిత్రమూలము దొండతీగె ముల్లంగి గొల్ల
జీడెద్దు మట్టేళు • చేగొడ్డ చంద్రకాం తెఱ్ఱనియబ్బెండ • యెఱ్ఱతుమ్మి
కుప్పి సూర్యకౌంత • మువ్వడు నరవంజ గాడిదెగడవర • కన్నెకొమర
నల్లగెంతునపూలి • తెల్లగెంతున యుత్తరేణు గుబ్బిరి సంబరేణు బండి
గురిగింజ గురువింద • తురకపత్తియుఁ బత్తి తిలపిడ చబ్బెండ • చెలివిచీకి
వెలగ వివమదారి • వెట్టికుండెన మంచికుండెన కలబంద • గువ్వగుత్తి
మామెనయును నేలమామెన యటకమామిడి దూలగోవెల • మేకమేయు

తే. గీ. నాకు నల్లెరు నులిజెము • డాకుఁజెముడు, నేలతీట కనిందెయు • గోలచెముడు
బొంతచెము డల్లియును సదాముస్తె మొదలు, గాఁగలుగునట్టి చిట్టుచెట్లు గాంచి యంత.

సీసమాలిక. రావి మామిడి కొండఁరావి మేడియు బ్రహ్మమేడియు జీడిమామిడియుఁ జింత
పులిచింత మోదుగు • ములుమోదుగును వెల్ల పుల్లవెలగ వెట్టిచిల్ల చిల్ల

బూరుగ కలుగొట్టు ♦ భూతపాదరి కుక్కబూరుగ చిటిగొట్టి ♦ భూతనెండె
నేరేడు మఱి యల్లనేరేడు పాదిరి తడగూబ తడలేకు ♦ కడపబట్ట
కడపకొడిత పాలకొడి శెట్టలొద్దుగు చిరిలేకు లొద్దుగు ♦ జిడ్డుపాల
కలుజువ్వి జువ్వి వావిలి కొండవావిలి మ ద్దనుమద్ది నీరుద్ది యుద్ది
తెల్లకాంచనము తుండిల మెట్టకాంచన ముప్పి తెల్లుప్పి నీరిప్ప యిప్ప
తాండ్ర చందన మేపి ♦ దాసాన మెట్టదాసానము చిందుగ ♦ జారజేన
మట్టి విరికి తొండి ♦ మట్టితూ కిబ్బెడ పెద్దవిరిగి వక్కె ♦ గద్దనెల్లి
కాకితూ కందుగుకానుగ వరగోగు గోడు బాట్టుకబిక్కి ♦ గోగు కొండ
గోగు పొగడ ములుగోరంట గోరంట వెలమ సుంకేసరి ♦ వెట్టిబిక్కి
నారువ సురపొన్న ♦ వారిజమును బొన్న నెల్లి మూలుగబిళ్ళు ♦ నెమలియడుగు
కొండగుమ్ముడు రేగు ♦ గొరవినంపంగి కొండనంపెంగ మారేడు ♦ సరళదేవ
దారు గుమ్ముడుమోవి ♦ తప్పిసి కుమ్మరపోల్కి గుగ్గిల మెట్టపోల్కి వేగి
దేవదా రుసిరికె ♦ తిలకము తెల్లనగిరి వేచ కరివేచ ♦ తురకవేచ
వేరుపననగుత్తి ♦ వెట్టినారువ రేల పనన కరకకొమ్మి ♦ పలుకరేణి
బండచింతయు నల్లబలుసు సురభి చీకి రేనికూకుడు నెమ్మి ♦ పేర్ఖిణము
భూతాంకుశ మశోక ♦ భూర్జవత్రిమ్ములు బోళము మంకెన ♦ పులుసు గంగ
రేగు తక్కిలి ములువేగి భూచక్రిము మొక్కపు కొక్కెన ♦ మొల్లమూని
హనుమంతబీర మంకెన గిరికర్ణిక పెడమల్లె కొండముక్కిడియుఁ గోల
ముక్కుదాడిమ బీర ♦ మొగలింగ గోదాడు నేదాడు ఖర్జూర ♦ మీత నేల
తాడి బగ్గిన పోకతాడు కొబ్బెరచెట్టు పెద్దమాను పతంగి ♦ బెండ గలుగు

తే. గీ. కణుదు రిరుగుడు కాలుగ ♦ కాన్ద నన్న, విరిగి సోమింద గున్నంగి ♦ నిరిసెనంబు
మొదలుగాఁగల్గు బహువిధ భూరుహములు, నిండియుండెడు కానలపిండు లరసి. 11

కం. వెన జంబూష్లక్షకౌం, చనుపుష్కరశాల్మలికుశ ♦ శాకద్వీపా
తనఁగఁ గని కంటి లవణే, తునురాఘృతదధివయోవిశుద్ధజలాబ్ధి. 12

సీ. స్వాయంభవోత్తమ ♦ స్వారోచిష బ్రహ్మ దక్ష వై వస్వత ♦ తామసేంద్ర
రాచ్య రై వత రుద్ర ♦ భౌచ్య చాక్షుష సూర్య లనెడు చతుర్దశమనువులు మఱి
బ్రాహ్మర్ష దివ్య బాహ్మస్పత్య సౌర చాంద్ర గురు సావన పితృనామ కనప
మానములును గేతుమాల కింపురుష హిరణ్మయైలావృత ♦ రమ్యక కురు

తే. గీ. భరత భద్రాశ్వ హరిసంజ్ఞ ♦ వర్షములును, భారతీంద్ర కశేరుగభస్తి నాగ
తామ్ర రాహిణి సౌమ్య గాంధర్వకాఖ్య, లమరు నవఖండముల నొప్పున నవఖయందు.

- సీ. ద్రవిళ విదేహ మాళవ మత్స్య మళయాళ కొంకణాంగ విదర్భ కురు పుళింద
చేది తెంకణ వత్స సింహళ కర్ణాట మగధ ఘోట కళింగ మద్ర యనన
కుకురు బాహ్లిక పౌండ్ర ఘూర్జర నేపాల శక వంగ కాంభోజ సాల్వ లాట
సారాప్ర చోళాంధ్ర శబర పాండ్య వరాట కుంతల కేక యావంతి కాశ
తే. గీ. నాట కరహట సింధు గాంధార నిషధ, కేరళ కరూళ పాంచాల శూరసేన
కోన లోతకళ కాశ్మీర కుత్స బర్హణ మరు హాణాఖ్యసర్వదేశములు చూచి. 14
- కం. యమునాతమసామధ్య, తమః గమలోత్పలమరందనంగ్రహణాద
భ్రమదభ్రమద్భ్రమరవి, భ్రమగీతతతాభ్రనరతరంగిణి చెంతన్. 15
- సీ. పాడయెండగాయని పొన్నగున్నలనీడ గ్రొమ్ముత్తియపుటరంగులఁజెలంగు
గొజ్జంగిపొదరిండ్లపజ్జలఁ బచ్చకప్రములు నిండినద్రాక్షపందిలి గల
శశికాంతకుట్టిమఃస్థలుల బన్నీటి తుంపరజల్లు జలయంత్రపాలి దనరు
కేలి కేళాకూలి కేవ చక్ర చకోర హంసభ్రమరసారసాదికలిత
తే. గీ. కలకలారావ విస్తార కమల కుముద, సార భాగార నీహారనీరపూర
వీచికావార దుర్వార విహృతి ధీర, శీతలసమీర కాసారసీమఁ గంటి. 16
- వ. మఱియుఁ దత్కాసారంబు ననిమిషసంచారయోగ్యం బై యమరావతీపురంబును,
శంఖమకరకచ్చసాధిస్తానంబై యలకావట్టణంబును, ధార్తరాష్ట్రవిహారస్థలంబై హస్తినగరంబును,
బకనివానంబై యేకచక్రంబును, శంబరాధారంబై కాంతారంబును, శింశుమారచక్రప్రకా
శితంబై మేరుపును బద్మాననంబుగావున పుండరీకాక్షువక్షస్థలంబును, కూర్మలీలావిలాస
భాసమానంబుగావున యోగీశ్వరువడుపును బురుడించుఁ దత్తీరంబున. 17
- కం. పల్లవిత లలిత పుష్పిత, సల్లలిత మరంద వళిత నత్ఫలిత మహీ
జ్వలసితాభ్రంకవమై, యల్లము రంజిల్లజేయు నొకవన మొప్పన్. 18
- ఉ. ఆవనసీమ నొక్కతరు వంబరచుంబితశాఖయై ముదం
బావహిలంగఁ జేయఁ గని యాగమనశ్రమమున్ తుధార్తియుం
బోవ ఘటింపఁ బూని యల భూజముపై వసియించి నాకగం
గావనజాతజాతబినఖండము లానుచు నుంటి నయ్యెడన్. 19
- ఉ. కొండలు క్రిందుమీఁదుగను గూల దిశావళి వీల, నష్టవే
దండము లుర్వి వ్రాల, ద్వరితంబున వారిధి లింకి క్రాల బి
హ్మండము తూల, నాదిమమహాహిపసూకరకూర్మమూర్తు లొం
డొండఁ గలంగి సోలఁ జటులోద్ధతి నుల్లెను నేలయు మొగ్గిన్. 20
- వ. అవ్వెడు. 21

- చ. హరిశిఖదండిదైత్యవరుఁజానిలయక్షవభర్గు లాది యా
మరకరిమేషవాహరిపుఁమానవనక్రమ్యగాశ్వనందులన్
గురుపవిశక్తిదండవరఁ కుంతగుణధ్వజఖడ్గసూలభృ
త్కరులయి కుంభయంత్రగతిఁ దాల్చిరి దిక్కురసై న్యసంగతిన్. 22
- కం. ఆతటి నే. నాకనమున, కాతతనండీనగతులఁ నతిజవ మొప్పం
గాఁ దెలివి నెగసి చూడఁగ, భూతలచలనం బడంగిఁ పోయినపిదపన్. 23
- కం. ధరణీసుర భూభృద్వి, ట్పురణజభటరథగజాశ్వఁ నద్వస్తులచే
నిర వొంది పాండ్యభూమిని, బరిపూర్ణం బనఁగ నొక్కపట్టణ మున్నన్. 24
- తే. గీ. కని మహామోద మొనరింపఁగాఁ బురంబు, కాపురంబుగ నుండెడుఁ ఁ ఘనజనముల
కలిమి బలిమియు వీక్షించుఁ కాంక్ష వొడపి, యొక్కసాధంబుపై డిగ్గి యుంటి నందు. 25
- తే. గీ. పరకతలగుడ్డ యొకపాటిపచ్చడంబు, ముదుక నీర్కావిదోవతిఁ మొలనునంచి
తిత్తి వెండుంగరము వేల్చఁహత్తి మెఱయ, నుండు శఘఁ డను పేదనియోగి యొకఁడు. 26
- *సీ. క్షేత్రభూతంబులస్థితులు వక్కాణించి సౌవర్ణ గణితోక్తఁ నంఖ్య దెలిసి
మిశ్రితగణితార్థఁ మిళితమనస్కుడై గాఢప్రకీర్ణకఁ గణిత మెఱిగి
త్రైరాశికాద్యంతఃసారాంశము గ్రహించి సూత్రగణితములుఁ జొచ్చికలఁచి
మఱి భిన్నగణితంబుఁ మార్గమెల్లను గాంచి పరగణితంబులుఁ పారఁజూచి
- తే. గీ. నిఖిలసిద్ధాంతసూత్రముఁ తేల్చి జగతి, గణకకులసార్వభౌమత్వఁ గణనకుఁ దగి
గణితమర్మజ్ఞుఁ డితఁ డనిఁ ఁ ఘనులు మెచ్చుఁ, దెలిసి యతఁ డెంతలెక్కెనఁ దేటపఱుచు.
- సీ. త్రైరాశికప్రకీర్ణ సువర్ణపంచరాశికమేరుపౌర్ణరాశికనమాధి
కారవీరాచార్యఁ ఘాతకుంటాహ్వయచ్చాయార్యభటబృహఁజ్ఞాతకోత్క
లితసప్తరాశికఁ లీలావతీవర్ణ వర్ణమూలక్షేత్రఁవాస్తుభాగ
గణితసారచతురం, గప్రశంసాభశనాధీమబీజభిన్నవరాశి
- తే. గీ. క ఘనఘనమూలశిల్పిసంకలితసూర్య, సోమసిద్ధాంతయుగలబ్ధఁ శోధరత్న
ఘట్టితై కోనరాశ్యాదిగణితతతులు, దెలిసి యతఁ డెట్టిలెక్కెనఁ దేటపఱుచు. 28
- తే. గీ. సరవి గుడికట్టుగా చెంగవరుస వ్రాసి, యంతకము వేసి కుళవర్ణుఁ వాయకట్టు
దీర్చి దినవహినఫరగతి త్రిపేర, నౌరవణ నిర్ణయింప శేఁమాహి యతఁడు. 29
- చ. చదువులుచెప్పి చూచి మఱిఁ సారెకుఁ గూలికి లెక్కవ్రాసి చూ
చడయతఁ గోలుకాఁ డగుచుఁ నన్నిట మండువల న్నటించి చూ

చదియునుగాక రాయసపుటార్జుల ఘంటము లాకు దుద్దులున్
వదలక మోసి చూచె నొకపట్టునఁ బొట్టకు లేక తక్కినన్.

30

కం. పొరుగుగువారికలిమికి, గుటిగాఁ దా నెంతోగోడు * గుడుచుచు వీటం
దిరుగాడి ప్రొద్దుగ్రుంకెడు, వఱ కొకపాతికకుఁ గొలుచువడిఁ గొనితెచ్చున్.

31

తే. గీ. తెచ్చి సుఖమతి యనునామఁ ధేయమునను, బరఁగు ప్రియురాలిచేతి కేర్పడఁగ నీయ
నావిడన్నంబు నంకటి * యంబలియును, జేయ నవరేయివేళ బోసేసి పోవు.

32

కం. అతఁ డీలాగున గ్రాన, స్థితికై యూరెల్లఁ గలయఁ * దిరుగాడంగా
నతనాలు మరునికేలికి, వెతఁగొని తిరుగున్ భుజంగవీరులఁ గనుచున్.

33

కం. ఒనవరి వగలది ముద్దుల, దసియాడెడుగౌను గలది * యందములది పైఁ
డి నరై నమేలుచాయల, వన గలదని విటులు దాని * పసికలవడుచున్.

34

తే. గీ. ఎనయ నేవేళలందైన * నేపురేఁగి. పురిని గల జారు లత్యంతమోహము లగుచుఁ
గ్రుక్కిభులు మ్రింగికొనుచు నొక్కొక్క రొనర, తిరుగుచుందురు దానింటితెరువుబట్టి.

డి. ఇందుఁడు కందు నందపురఁహిం దగు నుందరి మోముగోము తా
నందమి నిందిరేందుముఖఁనందనుఁడుం దనడందమందు నిం
దిందిరకందబృందకచ * దృక్తతచందముఁ జెంద జాభువా
లొందమిఁ గుందు జారులిక * యుగ్మలిఁ బొందమిఁ గంది కుందరే.

36

శా. నెత్తావు లెదచల్లుపుష్పలతల * న్నెమ్మేను సింగంపురా
మొత్తంబున్ నునుగౌను శ్రీలగరిమంబున్ వీను లందమ్ము ద
ల్కిత్తుం గ్రొవ్విరిగుత్తులన్ మినుకులొల్కున్ గల్పిచన్దబ్బులున్
నెత్తమ్మిన్ గళదేరుమోము దెగడు * స్సీమాటి రంభన్ వగున్.

37

కం. ఆసుఖమతి తరుణవయ, స్థీనంగలి నలరు విటులఁ * జేరి రతులకున్
వేసరకనూసుకొల్పక, తా సుఖవడి వచ్చునట్టి * ధన్యులలోనన్.

38

చ. ఒకనికి మోవిచుంబనము * లొక్కనికి జనుగుబ్బిపోటు వే
ఱొకనికిఁ జెంపెట్టు మఱి * యొక్కనికి బిగిశాఁగిలింపు లొం
డొకనికి గాఢసంగమము * లొక్కనికి రతిబంధనై పుణున్
కకవిక చూపు మన్మథుఁడు * గట్టిన ధట్టి వదల్పు నియ్యకన్.

39

చ. దుసికల బారుచీకటుల * దూకొనుచుండెడుకీలుగంటుపైఁ
బస పొనరించు నిగ్గు గల * ఫాలతలంబునఁ జాదుబొట్టు దృ
గ్ద్రవతిని గజ్జలంబు నరకాలున నంచులుఁ జీటుచీర దా
రసమునుపుష్పకంచుకము * రంజిలఁగాఁ జరియించు వీధులన్.

40

తే. గీ. ఇటులఁ జరియింపఁగా దాని ♦ యెమ్మె లెఱిగి, వట్టియనుమానములచేత ♦ బెట్టుగుంది
కని విరూపిణిఁగాఁ జేసి ♦ కాంతవీడి, చనియెద నటంచు నెమ్మది ♦ శతుఁడు దలఁచి. 41

కం. ఒకనాఁటిరాత్రి యింటను, సకియకడం బవ్వళించి ♦ సంభ్రమమునఁ జౌం,
ద్రుకదేశమునకుఁ జనియెద, నొకవని కని వేగు యామ ♦ మొందెనువేశన్. 42

తే. గీ. పయస్మై లేచి పోవుచో ♦ భార్యతోడఁ, జెప్పి యొక్కింతదూర ముచ్చిగురుఁబోఁడి
సాగ నంపి బహిశ్యంక ♦ కేఁగ నతఁడు, దిరిగి కిరురించి వేగ మందెరము సొచ్చి. 43

ఉ. దూలముమీఁదియట్టువను ♦ దొంగవిధంబున నిశ్చలాంగుడై
తాలిమిఁ జిక్కఁబట్టి కులఁతామరసేక్షణచర్యలెల్ల నా
మూలముగాఁ గనుంగొనెడు ♦ బుద్ధిని నాశతుఁ డుండునంతఁ బ్రా
క్షైలశిఖాగ్రభాగమున ♦ సారపమిత్రుఁడు దోఁచె నంతటన్. 44

కం. పనిపాటఁ దీర్చి సుఖమతి, పనివడ నేఁ డింటితొడును ♦ బాసఁ గదా యం
చును వెల్వడి చని వీధిని, మనసిజవేదనల జాలిమాలి తిరుగఁగాన్. 45

సీ. గౌరిపంచాంగము ♦ గౌళిపంతును పంచపక్షులశకునము ♦ లైప్రడికంటి
పలుకులరీతులు ♦ ప్రశ్నభాగంబులు గబ్బులుగూ యంగఁ ♦ గలుగు మేలు
కీడును బోచిల్ల ♦ జా డెఱింగెడు నేర్పు దిక్కు విదిక్కులు ♦ దెలిసి మడుపుఁ
దుమ్ములక్షణములు ♦ తొడరు కాకరవంబు సాముద్రికస్థితిఁ ♦ జతురమహిమఁ

తే. గీ. దెలియ నేర్చినయొకమహాధీరవరుఁడు, శకునవిద్యాదికవిచక్షుఁఁడు సాకు
మార్యరేఖల మారట ♦ మారుఁ డైన, యవనిదివిజండు మతిమంతుఁ ♦ డనెడువాఁడు.

కం. ఎదురై నఁ జూచి సుఖమతి, కదియం జని వాని సాబగుఁకలిమికి మోదం
బెదనొంది యతని నో నవ,మధనా యని పిలుచునంతఁమాత్రనె యతఁడున్. 47

తే. గీ. దీనిఁ దగిలించుకొనవలెఁ ♦ దియ్యవిలుతు, దురముపనిలోకి నేఁడు ముద్దుగ నటంచుఁ
దలఁచునంతటిలో జాణతనములాడి, లోఁబఱచి వానిఁ దోడ్తెచ్చె ♦ లోలనయన. 48

మ. అటులం దోడ్కొనివచ్చుచోఁ గులుకు టొయ్యారంబుగాఁ జూచుఁ జా
క్కటపుణ్ సిబ్బెవుగబ్బిగుబ్బనెలవంక ల్సాము గాన్పింపఁ బై
పట మొక్కింత సడల్పుఁ బచ్చిదొరలన్ ♦ భాషించు లేనవృత్తో
నటలుం జేప్తు లొనర్చుఁ బై పయిఁ బడున్ ♦ జారుండు హర్షింపఁగన్. 49

చ. నిలయములోని కిట్లు పిలు ♦ నింపుగఁ దోడ్కొని వచ్చి పొచ్చి కం
బళము ముదంబునం బఱిచి ♦ పల్లవుఁ డందు వసించినంతన
య్యళికచ యేక్రియం గనెనొ ♦ యట్టువపై నిజభర్త యుండుటం
దెలిసిన భీతిలేక సుదఁతీ యపు డేమని బొంకుఁ జెప్పమా. 50

చ. అని యల వానజాలిపులుఁ ♦ గా వనజాక్షినిఁ జీరి వేడినకా
విని తలపోసి చూచి యిది ♦ వింతనుమీ తెలియంగలేను నే
ర్చున నది భర్త కింపు మదిఁ ♦ బుట్టఁగ నెట్టులబొంకఁ జెప్పవే
యనఁ గలహంసనంశకలఁశాంబుధిచంద్రుఁడు కాంత కిట్లునున్.

కం. విను హేమావతి సుఖమతి, తనవల్లభుఁ డటువమీఁద ♦ దాచుకయున్నాఁ
డని తెలిసి ధృతి చలింపక, యనుపమచాతుర్యధుర్యయై విటుమోలన్.

కం. వక్కా కిడి నడ్చుక్కిని, మొక్కి కనుంగీటి శకునములు చూడు వరుం
డెక్కార్యంబున కేగెనో, యక్కార్యము లెనఁగ నఫల ♦ మానో కావో.

తే. గీ. లెస్సగాఁ జూచి చెప్పుము ♦ లేమిచేతఁ, జనిన నావతి శ్రీఘ్రుంబె ♦ నఫలుడై ను
రక్షితంబుగ వచ్చునో ♦ రాఁడో యనుచుఁ, దెఱవ వేడిన న్నాసెఁగఁ ♦ దెలిసి యతఁడు.

సీ. అంగులికృమమున ♦ నశ్వని భరణియుఁ గృత్తిక రోహిణి ♦ మృగశి రార్ద్ర
పానఁగఁ బునర్వసు ♦ పుష్య మాశ్లేషయు మఘ పుబ్బ యుత్తర ♦ మఱియు హస్త
నరవిఁ జిత్రయు స్వాతి ♦ పరఁగ విశాఖానురాధలు జ్యేష్ఠయు ♦ రమణ మూల
పూ ర్వోత్తరాషాఢ ♦ లుర్విని శ్రవణ ధనిష్ఠలు శతభిష ♦ పోష్ఠవదలు

తే. గీ. నుత్తరాభాద్రా కేవతు ♦ లానర నెంచి, మేష వృషభ మిఘన కర్కీ ♦ మృగప కన్య
కా ధటాళి ధనుర్నకృ ♦ కలశ మిస, రాశి సంఖ్యలు వరుస నేర్పడ గణించి.

తే. గీ. సూర్యశశి భామ బుధ జీవ ♦ శుక్ర మంద, రాహు కేతుగ్రహస్థాన ♦ రాశిమాట
చారహోరోపచయకేంద్ర ♦ సారసీచ, పరమసోచ్ఛాంశలగ్నము ♦ ల్పదిలపఱిచి.

తే. గీ. జన్మకర్మసాంఘాతిక ♦ సాముదాయ, కాంగజామిత్రినై నాశీకానివామ
పార్శ్వవేధలులత్తలుభావ దుస్వభావదుష్టాస్తమయములఁ ♦ బరిహరించి.

సీసమాలిక. ద్వాదశాబ్దాబ్దమాత్రగ్రహమాతృనక్షత్రాంశరాశిమానదిన మరసి
పద్మసింహాసనఃఫణికూర్మనరచాప కుంతలఖలజీవ ♦ కుంభవర్ష
శనిఖడ్గరథగజాశ్వప్రహనాడికాదిద్విధచ్ఛత్రద్విత్రియపంచ
విధశశవిధరాహుఃపృశ్చికలాంగూల పంచనప్తశలాక ♦ పక్షిడింభ
కామాఖ్యత్రోరణ ♦ గొలిఱుతశ్వేనయాత్రా త్రికాలసూర్యఫణిజయక
ఘోరకాలానల ♦ గూఢకాలానల భూచరభేచర ♦ పూర్ణభూమి
చంద్రకాలానల ♦ సంకట సూర్యకాలానలరాహుకాలానల కపి
వర్షులభాస్వర ♦ వామగౌళీద్వితీయతృతీయమాతృకా ♦ చతురదీర్ఘ
వర్ణేశ్వరాహ్వానేవాయోగతుంబురు ప్రస్తారనర్వతోభద్రకులకు
లాల్కటోటామహాలక్ష్మీనఖక్షితివ జయలక్ష్మీక్షేత్రపాలభూమి

- తే. గీ. ఘనపులిందకొల్లాపురి ♦ వెనకకటక, కాలరేఖమహామాలి ♦ కానిరామ
యాఖ్య లలరారుచక్రము ♦ లందు బీజ,వంక్తి లిఖించి తత్ఫలాఫలము లరసి. 58
- కం. ఈలాగుచక్రముల గ్రహ,జాలము లిఖించి చూచి ♦ చంద్రాన్యవరుం
డాలయమున దాఁ గుండుట, కాలజ్ఞుడు దెలిసి పలికె ♦ గౌతుక మెనఁగన్. 59
- తే. గీ. కడుపులోఁ జల్లగదలక ♦ కలికి వినుము, నేడు రేపటఁ దలపువ్వు ♦ వాడ కతఁడు
రాఁగలఁ డటంచు శపథ మేర్పడఁగఁ జెప్పి, యతఁడు దానిలు వెలువడి ♦ యపుడ చనియె.
- ఉ. ఆసమయంబునందు శతుఁ ♦ డట్టువచ్చె వసియించియుండి యెం
తో సుముఖత్వ మొప్పు గని ♦ తొయ్యలిభక్తికి సచ్చరిత్రలీ
లానుగుణ ప్రసిద్ధికి భాళా యని మెచ్చుచు డిగ్గి వచ్చి రా
వే సరసీరుహాక్షి యని ♦ వేగమె కాఁగిటఁ జేర్చి వేడుకన్. 61
- కం. ప్రమదా నీపాతివ్రత్యము భక్తియుఁ గంటి నందియము లే దిఁక నం
చు మనోరాగంబున శతుఁ, డమితస్తుతు లొనరఁ జేయ ♦ నది యిట్లనియెన్. 62
- తే. గీ. కాంత నే నెన్నుకొరాదు ♦ గాక నన్నుఁ, బోలఁగల సాధ్వ్యులున్నారె ♦ పుడమిలోన
ననుచుఁ బతితోడఁ జెలరేగి ♦ యాడుకొనుచు, నిండుమోదంబున సుఖాన ♦ నుండెనపుడు.
- చ. అని కలహంస చెప్పిన నయారె కథాస్థితి యంచు మెచ్చికొం
చును దపకోదయప్రభలు ♦ నుందరి గన్గొని యింటిలోనికిం
జని పవలెల్లఁ బోఁగడపి ♦ సారసమిత్రుఁడు పశ్చిమాదికిం
జనినయనంతరంబ మనుజుఁజప్రభుపై విరహంబు మీఱినన్. 64
- సీ. కళదేరు కస్తూరితిలకంబువాసన ల్లవనగంధములకు ♦ లంచ మొసఁగ
నవరత్నతాటంకవివిధకాంతిచ్చటల్ నునుఁజెక్కుజిగికి గాఁనుక నొసంగ
నలరుమానికపుసోయగఁపుదండలఁకుక్కు కలితాంగదీప్తికిఁ ♦ గట్లు మిడఁగఁ
జంగావివలిపెంపుఁచీరంచుసరిగడా ల్పదశోణఘృణులకుఁ1బన్నులొసఁగ
- తే. గీ. మదనమదహసి విడివడ్డఁమూడ్కిఁబడఁతి, పుడమియొడయనికడ కేఁగ ♦ బెడఁగునడల
నడుచువడిఁ గడుఁగ్రొమ్ముడి ♦ నడలి విరుల, జడి పొడమ నిల్లువెలువడి ♦ చనఁగనపుడు. 65
- కం. కని రాజహంసవరుఁ డి, ట్లను భళి మేల్జాణ వాడు ♦ వా సాగ సమరె
జననాథు నెనయఁ బోయెదొ, విని పొ మ్మొకకథ యటన్న ♦ వెలఁ దిట్లనియెన్. 66
- మ. కలహంసాధిప 2నీవునాకొఱకునై ♦ కల్పించెదో కాక పె
ద్దలచేఁ బూర్వము విన్నవాడవొ మహాదైవప్రసాదంబొ విం
తలుసు మ్మిట్లు వచింప నన్యులకు మేధాశక్తి నికబోలువా
రలు లే రింక భళారె చెప్ప మనుచుక ♦ రాజాన్య కిప్రార్థించినన్. 67

పదునాల్గవరాత్రి కథ.

- కం. ఆమానసాక మభిసవ, తామరసమరందబిందుః తతబృందంబుల్
నేమించుగుఱియు వాక్కుల, హేమావతి కనియె 1మోద ♦ మిగు రొత్తంగన్. 68
- చ. వినుము విదర్భదేశమున ♦ విశ్రాంతమై సిరులందు విహ్వలం
బన నొకపట్టణం బమరు ♦ నచ్చట నొండొకవైశ్యుఁ డెంతయుం
దనరు హిరణ్యగుప్తుఁ డను ♦ నామముతోడఁ దదీయభార్య హ
స్తిని యనుపేరునం బరఁగుఁ ♦ జెప్ప నశక్యము దానివైఖరుల్. 69
- కం. మిలమిలమిలఁ దగుకులబలు, పొలియలరుల వలపుగులుకు ♦ పొలఁతుక నవ్వున్
దొలు కళికులచలదలకలు, చెలిసాలపులపలుకు లలరు ♦ చిలుకలకొలికి. 70
- కం. విరులా 2నగపులు నీలపు, సరులా కురు లుబ్బుగబ్బిఁచన్నులు జాళావ్
గిరులా యూరు లనంటుల, సిరులా యని జనులు మెచ్చుఁ ♦ జెలువ చెలంగున్. 71
- కం. కికెందమ్ములనరి కరములు, గుండమ్ములతీరు రదనఁకొరకపంక్తుల్
మందమ్ములు గమనమ్ముల, చందమ్ములు పొగడఁ దరమె ♦ సఖియందమ్ముల్. 72
- ఆ. వె, కలువచలువ చెలువుఁ ♦ గైకొనుకన్నులు, జగ మెఱుంగు రంగుఁజగ మెఱుంగుఁ
గులుకుఁ దొలుకుమొలకఁగుబ్బల పనగల, వనిత మేలు కొక్క ♦ వనిత మేలు. 73
- సీ. బలితంపుఁ బులిసంపు ♦ కళఁదెంపు జఘనంపుఁ బోడి మెన్నఁగ నొక్కఁనాఁడు పట్టు
విరితమ్ములను గ్రమ్ము ♦ సిరిఁజిమ్ము వదనమ్ముచెలువ మెంచుట కొక్కఁనెలయుఁ బట్టు
నిరులెప్పుడును గుప్ప ♦ నెఱికివ్వు గలకొప్పుఁ బ్రణుతింపఁగా మహాఁబ్దంబు పట్టు
జితజంభ కరికుంభ ♦ తతదంభ కుచకుంభయుగ మెన్నుటకు నొక్కఁయుగము పట్టుఁ
- తే. గీ. బొక్కటపుటిక్కగమినిక్కు ♦ తెక్కుఁజెక్కు, నఖములనుతింపవేధదినమ్ము పట్టుఁ
గెంజిగురు నంజకెంజాఁపుంజిఁదెగడు, పదము లెన్నంగ బ్రహ్మకల్పంబు పట్టు. 74
- కం. ఘనజఘన స్తనయుగములు, వెనుకను దనుమోల నుద్దఁవిడి నొత్తంగఁ
జనలేక యూరుమరుఁగుల, 4వినమితగతినిల్చెఁ గౌను ♦ వియదాకృతితో. 75
- ✓ సీ. విష్ణుపాదంబులె ♦ వేమలు మేఘంబు చందుండు ముట్టె నీశ్వరశిరంబు
తీర్థంబులోఁగొని ♦ ధృతి నిల్చె శంఖంబు కోరి ప్రసాదంబుఁ ♦ గొనె ఘటములు
5దండనుండిన సాధుఁతరులఁ జెందెనులతల్ దండైన పొదదండ ♦ నుండె విరులు
పుణ్యనదీనదంబుల నిల్చె బులినమ్ము లలపితామహునాజ్ఞ ♦ నలరె నంచ

పా. 1. మోహ ♦ మిగు రొత్తంగన్. పా. 2. నఖములు పా. 3. చిందం బనఁదగు గళమును,

పా. 4. బనుపడ దాఁగె ననఁ జూను ♦ భామనుఁ దనరున్.

పా. 5. దండఘండిన సాధుఁతరుల దాఁతెను లత లతనుధర్మముల తోడనియె విరులు

తే. గీ. కుంతలానన కంధరా * కుచనుబాహు, నఖకటీయానవటుశోభ * నత వహించి
1 దీటురాలేక పంచలఁదిరిగె నహహ, చెలియ తనయంగముల బాస * చేసినటులు. 76

ఆ. వె. మొగము నిండియుండు * మోహంపుంగునన, యురము నిండియుండు * నుబ్బుచనులు
వీపు నిండియుండు * వేనలిజొంపంబు, దానిఁ బొగడ బ్రహ్మకై న వశమె. 77

కం. ఆహస్తిని యావన ము, తాహమునక బిడ్డపావ * నందడి లేమిక
మోహనతరవిటవృషభ, వ్యూహములకు వల్లెత్తాఁటియొఱపున మెఱయున్. 78

చ. మిడిగలనూనిచేకటులు * మేలిమిసూలలపూనదండలుక
కడములు నందిబొందెలును * కమ్మలమించుమించుమించులుక
నిడి బుగడల్ జిరాసరిపెఁజీలఁ దనర్చినకట్లదండ బే
గడ కుతికంట్లు సూనకము * ఘల్లను మెట్టెలు పూని వీగుచున్. 79

కం. అది గరగర నగుపురుషుం, డెదుటం బడ వీడు జీవి * తేళ్ళకుఁ డయినక
మదిఁగలదుఁఖం బెల్లను, దుదముట్టు వటంచు మోహ * దుర్దశ నొందున్. 80

వ. అది మఱియును. 81

చ. ముదమునఁ బల్లెపట్రిలకు * మూఁటకు ముల్లె కటంచు నాథుఁ డిం
పొదవఁగ నేఁగ జిజారజన * పొందికలకమదిఁగోరి వీధులం
గదిసి చరించుఁ జిన్నెలను * గాసిలఁజేయుచు మోహకాంక్షతో
మదనుఁడు సూనచిమ్ములు ను * మాళముతోడుతఁ జిమ్ముచుండఁగన్. 82

వ. ఇట్లు సంచరించు నయ్యవనరంబువ. 83

4 నీ. హేరాది యొడ్డాది * భారాదులను నచ్చు గోనెలు తణగాలు * గోతములును
నూలానునగలు కంఠాల్లు కంబడికట్లు మూఁటలు చిక్కాలు * బాటమండు
వలలారణము బట్టు * వార లడుక్కోలు సుంకము చీటికా * నులు మగాలు
కావలి దేవళ్ల * కానులు కుప్పబత్తెము విశేషము దోవ * తీర్థ యర్థ
తే. గీ. మాన్యములు తరుగువిడుపు * మడుపుమణియ, గానికోల్కానిబంట్రోతు * కరణములకు
నారిసెట్టి బసివిగణా * చారుల చల, వాదిలెక్కలు రాఁబట్టు * వాఁ డొకండు. 84

పా. 1. దీటురాలే మటంచును * దృఢమనీషఁ, తెలియ యంగములకఁ బాస * చేసినటులు.

పా. 2. చెల్వన, నెదిరిన తిలకించ నేమ * నీళ్ళకుఁడయినక పా. 3. జారజన * యూధహితప్రదభాగధేయమె

పా. 4. నీ. బహుఘంటురొదలతో * బలువిడి నేతెంచు గోనెలు తణగాలు * గోతములును

నూలానునగలు కంఠాల్లు కంబడికట్లు మూఁటలు చిక్కాలు * బాటమండు

వలలారణము బట్టు * వారలడుక్కోలు సుంకము చీటికా * నులు మగాలు

దినునులకుప్పలు * తెముపక్కెయ్యునుకాపు, తిరువర్థమాన్యమృ * తరుగువిడుపు

గీ. తే. నిడుపు లెక్కలకై వచ్చి * మడుతు మణిహ, గానికోల్కాని బంట్రోతు * కరణములుకు

జారి సెట్టి బసివిగణా * చారులచటఁ, గమ్ముకొని నిండువేడుక * గలసిమెలఁగు.

ఉ. సుంకరకోలుకాఁడు సరఃసుం డనువేరిటవాఁడు చూడ నే
ణాంకవసంతకంతుల జయంతుని నెంతయుఁ బోలువాఁడు ని
శ్శంక నలంకరించుక హుశారున వీధికి వచ్చుచుండి యా
పంకజలోచనం గని సెఁబా సని మెచ్చినయంతలోపలన్.

85

చ. పొగడహిజారుచెంగలువఁబొందల మేలకిపువ్వుధట్టి సం
వఁగి విరితేటిమలైననఁపాగ శిరీషపుగోషుఁఫేషు మేల్
జిగి తొగడాలు జాజిబరిసిం గొని చిల్కహుమాయితేజి బల్
1 తెగువతోనెక్కి ధైర్యమున ఁ దే యని యా ర్చెద తొమ్ము గుమ్మినన్.

86

సీ. వీధావహితప్రవేగోన్మదోగ్రోషప్రదోషవితర్క ఁ చపలదైన్య
పరుషసంతానక ఁ చరమవిలాపనిర్వేదనాసూయావిపాదగర్వ
మోహంధకారసన్మృగభావవిహీనచిరసుప్తిభృత్యపస్కారహైన్య
హర్షవిజ్ఞానశంకాలస్యసుఖనామధేయముల్ గల్గివఁ ర్తిలునట్టి

తే. గీ. ముప్పదియు మూఁడు సంచారములను మ్రగ్గి, స్వేదవై వర్ణ్యరోమాంచ ఁ విస్వరాశ్రు
కంపముల్ పశ్యయస్తంభఁకము లనఁ జను, సాత్వికపుభావములచేత ఁ జడిసి తెలిసి.

87

సీ. సాక్షాత్కరించిన ఁ చంచలాలతికయో మాటాడనేర్చిన ఁ మణిశలాకొ
జీవంబువచ్చిన ఁ చిత్తరుబామ్మయో కడురూపుదాల్చు శృంగారరసమొ
చేష్టలు వెలసిన ఁ చివరుపూరెమ్మయో చెజలామజుబిల్లిఁచిన్ని కళయొ
కలితరేఖ నటించు ఁ కమ్మనెత్తావియో మోహింపఁ జేయు సఁమోహనంబొ

తే. గీ. కాకయుండిన నీతఁకుఁకాంతిముఱుపు, సాగ నలంకృతికళయును ఁ సురభిశుభద
విభ్రమంబులు గలవె త్రివిష్టపముల, నిండియున్నట్టి చక్కనిఁ నెలఁతలందు.

88

కం. కరములు సుమలతికాశ్రీ, కరములు చిఱునవ్వు లిందుఁకరములు పద్మా
కరములు నాభీరుచు లా, కరములు సాగసులకుఁ జెలికిఁ ఁ గల యవయవముల్.

89

కం. నారి కెన నఖులు వేరే, లేరే దొరఁదెగడునిటలఁలీల లయారే
యారేపునమరునారే, నారేఖకుఁ దనుఘనాళి ఁ నాఁగను మెఱయున్.

90

కం. బాలాదృక్తతి వాలా, వాలాఱుంగన్ను లతులఁవనజశ్రీలా
శ్రీలా చెవులు సులీలా, లీలావతికంఠరవముఁలెఱపా బాలా.

91

సీ. శశిరేఖశశిరేఖ ఁ సత్కథాసౌందర్యములు మాయఁ జేయు నిఁచెల్లువతీరు
పద్మినీపద్మినీఁపరిమళజాతుల నలరించుచుండు నిఁకల్కలికిసాదు

రేవతిరేవతిః రేఖావిలాసముల్ తలఁకింపఁ జేయు నిఃత్రరుణిముటువు
వర హేమవర హేమః సురుచిరలీలలు గరఁగంగఁ జేయు నీఃకాంతహరువు

తే. గీ. తారఁదార నుదారను ధారసింపు, భద్ర భద్రీసుభద్రీను ధరిహరింపు
నార యిట్లుండ వలదె శృంగార మనుచు, మెచ్చి పల్కాటు బలుమోహ మెచ్చి కెరలి.

కం. మిను కై నయాకృతాంగీ, మణి నివృణు మోహినిను మతమంత్రాక
ర్షణకళ నాకర్షించుక, కణకం బలుగతుల రతులఁ గవిసెద ననుచున్. 93

కం. మది నూహచేసికొని తన, సదనంబున కపుడె వచ్చి చలమునఁ దన్నున్
మదనుం డేచఁగఁ దమిచే, నొదవిన యొకయమృతసిద్ధి యోగమునందున్. 94.

నీ. వైష్ణవి కామారి వారాహి చాముండి బ్రాహ్మి మాహేశ్వరి బగళ లలిత
కాత్యాయ నీంద్రాణి కాళరాత్రి భవనేశ్వరి మహామాయి పంచదశ దుర్గి
భగవతి మాతంగి బాల మహాకాలి కామేశ్వరియు భద్రీకాళి శక్తి
మలహరి కృష్ణాక్షి మాధవి శాంభవి శాకంభరియు లఘుశ్యామ హంత్రీ

తే. గీ. మోహిని కామరాజాఖ్యముఖ్యదేవి, రాజరాజేశ్వరియు మంత్రీరాజరాజ
ముఖిరూపిణి భైరవి ముఖ్య మూలమంత్రీములలోన మోహిని మంత్రీ మరసి. 95

నీ. కడుభక్తి శుక్లపక్షమునఁ బుష్కరమినాడు హస్తిని వీధి నడుచువేళ
గుడియడు గిడుమన్ను గొని తెచ్చి శయనమందిరము గోమయమున నెఱయ నలికి
మధ్యమంబున నెఱుంగుమంటిపట్టిడి పసపున ముగ్ధాంగి మధ్యమునను మన్ను
నెఱిపి యాపై ని నన్నెలఁతరూపము వ్రాసి చుట్టుయంత్రము గురుస్తుతి యొనర్చి

తే. గీ. మొదల నోం శ్రీ వినిర్మించి మోహమోహిని పటుస్వాహ యనిమంత్రీనియతీంద్రి
యందు దిగ్బంధన మొనర్చి యరుణగంధ, పుష్పధూపదీపాదులఁ బూజఁ జేసి. 96

ఆ. వె. లక్షజపముచేసి లక్షణయుతముగఁ, దద్దశాంశను మధుఃతర్పణంబు
తద్దశాంశ మగుచుఁ దగు పలాశలతాంత, హోమవిధియుఁ దీర్చుచున్నయపుడు .97

నీ. మినుకొప్పు నునుకొప్పు మినమిన ల్లాలాడఁ గన్నులతళతళ మిన్నులాడ
బునుగీతనెఱపూతభగభగ ల్పెఱలాడ గుబ్బలచకచక ల్లొబ్బలాడ
జిగిపూని తగు మేనిధగధగ లిరుగాడ నగుమోము నిగనిగల్ నాట్యమాడ
కటినుండువిరిదండఁగనుగమల్సలాడ నందెలర్పులర్పుల ల్పించులాడ

తే. గీ. నెమట సాక్షాత్కరించు మోహినికి నతఁడు, గరిమెతో లేచి మ్రొక్కినఁ గరుణఁ జూచి
తనరు బూర్ణాహుతి యొనర్చి తప్పకుండఁ, దంత్రము ముగింపుమా నీవు దలఁచినట్టి. 98

కం. వర మొనఁగెద నన నటువలె, జరిపి మనోజాత పంచశర యని యంత్రా
వరణము దుడిచి మదీప్సితము రయంబునఁ దీర్చు మనిన మోహిని యంతన్. 99

తే. గీ. మంచి దని యచ్చెలిని నావఃహించి శక్తి, తెచ్చి ముందట నిల్చి యదృశ్య యైన
సంభ్రమంబున సరసుండు ♦ సరసగతులఁ, బరవశత్వంబు నొందించి ♦ భ్రమము గొల్పు.

చ. కనుగవ విచ్చి చూచి యల ♦ కామిని యొక్కడి దీనిశాంత మీ
ఘనుఁ డితఁ డెవ్వఁ డిట్టిరతిగల్గుట యేమని విస్మయంబుచే
మనమున నెన్ని యే మయిన ♦ మంచిదె నామదిఁ గోర్కెఁ దీర్చెఁ బ్ర
బ్బినమకరాంకు నింకఁ దనభృత్యునిగాఁ బని పూని యేలెదన్.

101

వ. అదియునుంగాక.

102

తే. గీ. భద్రుఁ డన దత్తుఁ డనంగఁబరఁగు కూచి, మార పాంచాల విట పీతఃపర్వ నాగ
రిక విదూషకు లనఁ బ్రాథఃరీతి మెలఁగు, నాయకులవంటిరనికుఁ డీనాయకుఁ డని.

103

చ. మనమున మెచ్చి నాయకుఁడ ♦ మానెఱజాణపు ప్రాథ వేక్రియక
గొని రతి నేలినాఁడ వనుకూలము నా కిది నిచ్చనిచ్చలుక
ననవిలుకానికేళికలనక వెలయించు మటంచుఁ బల్కినక
విని సరసుండు మంచి దది ♦ వేడుక నాకనిపంచె నింటికిన్.

104

కం. అది మొదలుచేసి హస్తీని, మది రంజిల సరసునూఁది ♦ మమతను నిచ్చ
ల్మదనునికేళికఁ బిల్చును, దుదఁ దనగృహమునకు నందు ♦ చొరికినయెడలన్.

105

వ. ఇట్లు విహరింపుచుండి యొక్కనాఁడు.

106

కం. మధ్యాహ్న వేళ జనతా, రాధ్యుం డగుసరసుఁ డలరి ♦ రతిపతికేళీ
సాధ్యత 'బుద్ధిమతాం కిమ, సాధ్య'మృని యావధూటి ♦ నదనమె చేరెన్.

107

తే. గీ. చేరినప్పటి సరసునితీరుఁ జూచి, భుజము లుప్పొంగి హస్తీనీపుష్పగంధి
కలయఁబడి మఱి వన్నీటఁ ♦ గాఢుగడిగి, 1 మేలమునబట్టి తోడైచ్చె ♦ మెచ్చిసెచ్చి.

నీ. జీవదంతపుజగాఃజీనీనఖాసుమేల్ల భుకుటద్దపుబిళ్ల ♦ బెభుకురవలు
వంతసంతనఁ జేసి ♦ నిష్పగాఁ దాపిన హురుమంజిపూసల ♦ మెఱుఁగుకుచ్చు
లునిచి తీర్చినసాంపు ♦ మిను కై నకెంపురా మొనముక్కు లూడెడు ♦ ముద్దుగులుకు
కళుకుఁగొంబని పచ్చ ♦ చిలుకలు రహిమించు తొగరాచలువరాల ♦ నెగడు లోవ

తే. గీ. గలవగలనిండుపచ్చనిజలుగుసృతిను, కతల నిరవొందు చిత్తర్పు ♦ కప్పరంపు
మెప్పు మేల్కల్లు చవికెలో ♦ మెఱయు హంస, తూలికాతల్పమునఁజేర్చి ♦ తోయజాక్షి.

కం. తొడరి నునుగబ్బిగుబ్బల, పొడ వడఁగఁగఁ గొంగిలించి ♦ పొడమినదార్ధ్యం
బెడలంగనీక మన్నధు, బెడిదపుదురమం దతనికీ ♦ బ్రీయ మొందించెన్.

110

పా. 1. మేల మాడుచుఁ దోడైచ్చె ♦ మెచ్చు సెచ్చి.

తే. గీ. ఇతైఱంగున వారిద్దఁ జేవురేఁగి, మిఘనకార్యప్రవిష్టులై ఁ మెలఁగుచుండ
దానివతి యింటి కరుదెంచి ఁ తలుపుఁదెఱుపు, మనిన నది యెట్లు బొంకఁగఁ ఁ జనునొ చెపుము.

తే. గీ. తెలిసెనా నీకు హేమావతీలతాంగి, తెలియకుండినఁ జెప్పదఁ ఁ దెలిసికొనుము
విభుఁ డటులఁ దన్ను బిల్చిన ఁ విటుఁడు వడఁక, వెఱువకు మటంచు ధైర్యంబుఁగఱపి యపుడు.

చ. మునుఁగిడి పండియుండుమని ఁ మోహముతోడ వితర్కిఁ జూపి తా
నును రను రంచు ఖిన్నయయి ఁ యొయ్యన నేఁగి కవాట మవ్వలఁ
బెనబెనఁ దోచి మూఁటఁ దలఁ బెట్టుక వచ్చినభర్త కింత సా
ధ్యన మొదవంగఁ జెప్ప విని ఁ వాఁడు వితావిత యేమి యం చనెన్. 113

వ. అనిన హీనస్వరంబున. 114

కం. అడిగినవతితో నిల్లను, దడవాయెను సుంకరీఁడు ఁ తనలెక్కలకై
పడియున్నాఁ డదె కనుమని, పడఁతి యతనిఁ నావఁ జూచి ఁ భయ నుహ్సంగన్. 115

కం. వెను కడుగు లిడుచు నవ్వలఁ, దనపొరుగింటను విభుండు ఁ దాఁగినచో జా
రుని రతితృప్తాఁగ వే, తనిపి వెడల ననిపి తరుణి ఁ ధన్యని బిల్చెన్. 116

తే. గీ. పిలువ నతఁ డెప్పటల్ల నభేదమైన, కూర్మిఁగో నుండె నతి దాను ఁ గుండరదన
వింటివా యట్టిచాతుర్యవిశదశక్తి, నీకుఁ గలిగినఁ బోవమ్మ ఁ నృపతి నెనయ. 117

చ. అని కలహంస చెప్పఁగ మహాహరణంబున నాలకించునం
తనె తపనోదయప్రభలు ఁ తద్దయుఁ గాన్పడఁ గేలికానికే
తనమున కేఁగి యచ్చట నుధాకరబింబనిభాస్య పొద్దుగుం
కిన దనుకా వియోగమునఁ ఁ గేవలముక వెతఁ జెంది యంతటన్. 118

కం. కుముదమ్ములు కుముదమ్ములు, నముదమ్ములు గాఁగ మెఱయు ఁ సాయం బైనఁ
రమణీమణి ఘనరుచిభా, రమణీఘ్నణి సిరుల నిరులు ఁ రంజిలువేళన్. 119

నీ. తారకావృతపయోదముమాడ్కి సుమదామపరివృతం బగుకొప్పు ఁ పరిఘవిల్ల
దీఁగను ననలు హతి నచందమున మేన సొగసుగా రతనంపుఁసామ్ము లలర
వదనచంద్రుని గూడఁవచ్చిన రోహిణి ముఱువున ముతైంపుఁముక్క రమర
మంచుగప్పిన గల్లఁనంచున వలిపెంపుఁ బైఁటలో గబ్బిగుఁబ్బలు చెలంగఁ

తే. గీ. బరఁగు జగడాలవగడాలభరణిలోనఁ, గ్రాిలు మగరాలనిగరాల ఁ లీల విడెపు
టరుణరుచిఁ జిల్కు నోరఁ బల్వరునమెఱయ, వచ్చినిల్చినయాహేమఁవతినిగాంచి. 120

కం. జలజభవాశ్వం బిట్లనుఁ, జెలియా యింకొక్కగాథ ఁ చిత్రితరంబై
చెలు వొందది చెప్పెద వినఁ, గలవే యని యడుగ వినెదఁ ఁ గాకని నిల్వన్. 121

వ. హంసం బిట్లనియె. 122

పదునేనవరాత్రికథ.

మ. ఇతరధ్యానము మాని నీవు వినుమా ♦ హేమావతీ ద్రావిడ
క్షీతిలోఁ జిత్రవిచిత్రవస్తువితతుల్ ♦ జెన్నారు కాంచీపుర
స్థితుడై కాపుర ముండు శూద్రుఁ డొకఁ డా ♦ శ్రీదృష్టికిం బాత్రమై
శీతనానాజనభాగధేయ మగుచున్ ♦ సీరాంకనామంబునన్.

123

సీ. ముంగిటఁ బులిజాడములు గీచియుండిన రచ్చబండలు గొప్పప్రహరిగోడ
పంచతీనలు చాదుఁపట్టెలు ముమ్మూల గూండ్లు దీర్చినయట్టిగోడ లలరు
జేవరచవికె పంఁదిరి కోళ్ల గూడులు గొట్టు గుంటుక కాడి ♦ కొత్తవల్పు
లట్టువగల గాడికొట్టంబు పలగడ కంపపాతినలేగకదుపుదొడ్డి

తే. గీ. పత్తి గూటంబు తొట్టియుఁ ♦ బలకపీట, బావి విడకలకుచ్చెల ♦ పసులమేపు
మంగలము దాలి తో లిర్క్కుఁమ్రానినందు, గలిగి విలసిల్లు నాతనినిలయ మెపుడు.

వ. అదియునుంగాక మఱియును.

125

తే. గీ. ముద్దగిడగరపులమార్పు ♦ ముసుగుపచ్చ,మార్పు జింకపురిపరంగి ♦ మల్లెమార్పు
చా ల్పనరకొమ్ము సూగారి ♦ పైరజల్లి, 1 మనర తెల్లజొన్న లఁమ్మంగఁగలవు.

126

సీ. జడకొట్ట కొట్టలు ♦ చామలు వెలిచామ కుట్టారి కారిక ♦ కొండబరిగె
బరిగెనజ్జయు గిడఁగిరసజ్జ మొబ్బుపా లిడ్డచే న్నెద్దరాఁగెయును యవయు
గోదుమ పెదనువ్వు ♦ కుటునువ్వు తెలినువ్వు కుసుమ వెల్లగిసెయు ♦ గోఁగు జనుము
చిటితోట వెలిపెద్ద ♦ చెవరంగి పేరామిదము చక్కెర చితాముఁదమును మఱియు

తే. గీ. మినుము లెఱతెల్లకంది చిఁరైనగ సెనగ, పిచ్చ నలపచ్చ కుటుపిల్ల ♦ పెసరగాయ
మళ్ళు నలపందు లుబ్బడల్ ♦ నల్లతెల్ల, యులవలు పటాణములు పుట్లకొలఁదిగలవు.

సీసమాలిక. బంగారుతీగెలు ♦ గంగాజలమ్ములు కస్తూరినిగరాలు ♦ కటకసరులు
నిప్పపూరాజనా ♦ లేనుంగుకొమ్ములు మల్లెశ్రీగంధులు ♦ మదనగంధు
లేలకిరాజనా ♦ లీశ్వరప్రియములు రావిపూరాజనాల్ ♦ రత్నసరులు
కుసుమపూరాజనా ♦ లుత్తి బల్లుత్తులు కస్తూరిపట్టెలు ♦ గంధసరులు
మండిగండ్రిలు నాగఁమల్లెలు తీగెమల్లెలు కృష్ణనీలాలు ♦ వెలువడాలు
మశ్మథబాణాలు ♦ మరువంపుమొలకలు సన్నమణింగెలు ♦ జన్నుబాళిలు
పొన్నశ్రీరాజనా ♦ ల్పునుఁగురాజనములు ముద్దుపాళి లారళ్ళు ♦ ముత్యసరులు
సన్నసూదులు పచ్చఁగన్నేర్లు గోదండరామము శ్రేసర్లు ♦ రాయసర్లు
చంద్రవంకలు జీనిసరులు కాంభోజులు వంగాకు బుడమలు ♦ పొంగు బాళిలు

జిలకర రాజనా ♦ చ్చింతపువ్వులు గోరురాజనా ల్బాదపోల్ రాజనాలు
గొబ్బికాయలు బలుగుత్తులు పాలమీగడలు శ్రీరంగాలు ♦ కామదార్లు
రామబాణాలు రెక్కాములు వెన్నముద్దలు జిల్ల బుడమలు ♦ దాళువాలు
తెక్కపాలలు కాకితెక్కలు పుష్పమంజరులు సీతాభోగనరులు గౌరి
కుంకుమల్ రణబెండ్లి కొడుకులు పిచ్చుకగోళ్ళు ప్రియాగలు ♦ గుజ్జుబాళిలు
గరుడనరు లోతుగంటరాజనములు మోదుగతోడిమలు ♦ ముదుకనరులు
పచ్చనరుల్ రెడ్డిపాలవంకెలు మఖభోగులు వచ్చకర్పూరనరులు
నివ్వరు లైబ్బన ♦ ల్నిరుకాపులు గాజుకప్పెర ల్కురువడా ♦ ల్కుంతనరులు
సాలంక లలుగురాజనములు సంభావు లవనరదార్లు మోహనపునరులు
మణినరులైనరులు ♦ మంకెన ల్పగడంపుతీగెలు మడిప్పాలు ♦ దేవనరులు
లత్తుకజాత్తులు ♦ లక్ష్మీమనోహరా ల్బారతీనేసలు ♦ బాహుపురులు
వజ్రపుడభకులు ♦ వాననరాజనాల్వజివంకెలు ♦ గవ్వనరులు
నంపంగిపూవడ్లు ♦ జాజిరాజనములు గంబూరరాజనా ♦ ల్కన్నెనరులు
తుమ్మిపూరాజనా ♦ లమ్ముడుకొణిగెలు జీనువముక్కులు ♦ చిలుకముక్కు
లేదుకట్టలవంకె ♦ లిసుకరాజనములు పులిగోళ్ల వంకెలు ♦ బొగడనరులు

తే. గీ. జల్లితోకరాజనములు ♦ నల్లనరులు, దెల్లనల్ల చెన్నంగులు ♦ దీననరులు
నాది యగుపేర్లు గలుగువడ్లతెనియింట, నుండుశతకోటిబారుపు ♦ లొక్కదినును. 128

తే. గీ. దొండకాయ ములుకకాయ ♦ తొట్లకాయ, జంబికాయయు వెట్టలనందకాయ
వెలయు నుస్తెకాయయు రామములుకకాయ, మేడికాయ కాచరకాయ ♦ గూడ నింక. 129

సీ. రామగుమ్మడి యోబరాజగుమ్మడి చారగుమ్మడి బూడిదెగుమ్మడులును
గిండిసాఱయుఁ దీఁ గెఁకిన్నరసాఱయును బీట నముద్రపుబీట నేతి
బీట పిచ్చుకపొల్ల ♦ పెద్దపొల్లనుఁగుదంతపు పొల్లు ♦ తంబలు వెలి
కాకర పొట్టికాకరలు మేఁకచెవి చిక్కుడు పాలగణపుల ♦ గోరుచిక్కు

తే. గీ. డులు నుగంధాలు బొంతనంటులు సురభులు, గంజిపందిటికపురపొంకాయలు తరు
బూజపుచ్చ కురాసానిపుచ్చ పెద్దదోన నక్కదోసలు వాని ♦ తోటంగలవు. 130

ఆ. వె. చేమ కంద గెనును ♦ చిటిగోరు పెండ్లము, పొనగు తెల్ల గెనును ♦ భూతగెనును
లల్ల ముల్లి పనపు ♦ ముల్లంగి వెల్లుల్లి, గాజరయును మొదలుగాఁగలవు. 131

చ. గురు గెజబొద్ది చెంచలియుఁ ♦ గుచ్చలి చిట్టి తగిర్చి తుమ్మి దు
స్పరి బలుగూటిబొద్దిసలి ♦ చల్మిలి వలెదు రూకపాత్మె వె
ల్పరగిసె మున్న వెల్ల చెవిపావిలి దొగ్గలి పొన్నగంటి చే
దరి సరవంజి చేతర సదాపయు గొండలి కొండపిండియున్.

తే. గీ. పాల వాయింట తక్కలి ♦ బచ్చలి కొయి, గూర చక్రవర్తము చిల్క ♦ కూర గోళి
కూర దుంపబచ్చలి తోట ♦ కూర కొతిమ, రాకు సోపు మెంతాకు చు ♦ క్కాకుగలదు.

సీ. పనస సీతాఫలా ♦ ల్చిననిమ్మ గజనిమ్మ దూదినిమ్మ యనాస ♦ మాదిఫలము
నారదఖగూర ♦ నారికేళాదులు రామఫలాంజూర ♦ జామఫలము
లలరారు బొంతకి ♦ తల్లి కిత్తలియుఁ బోక పిప్పలి నేరేడు ♦ పెద్దవెలఁగ
రామావళియు గమ ♦ రక జీడిమామిడి బాదం, పెనురేగు ♦ పాలఫలము

తే. గీ. చెట్లు పండెడితోటలు ♦ చిట్టి గొట్టు, చెఱకు రనదాళిచెఱ కెఱ్ఱ, చెఱకు నల్ల
చెఱకుతోటలు కలుజోడు ♦ నీర్పి దినుసు, కారపా కాకుతోటలు ♦ గల వతనికి. 134

సీ. మామిడికాయయు ♦ మారేడుగాయయుఁ గొండముక్కిడికాయ ♦ కొమ్మికాయ
గరుగుకాయయు మొల్లు, కాయ యందుగుకాయ లుసిరికెకాయలు ♦ నుస్తెకాయ
లేకరక్కాయయు ♦ వాకల్వికాయయుఁ జిఱినెల్లికాయయుఁ ♦ జిల్లకాయ
కలబంద గజనిమ్మ, కాయ నార్దపుకాయ చిననిమ్మకాయయు ♦ జీడికాయ

తే. గీ. కుందెనపుకొమ్ము మామెనకొమ్ము బుడమ, కాయ యల్లము మిరియంపు, కాయ కలివి
కాయ కంబాలు కరివేపకాయ లాది, మైన యూరు, గాయలు గల ♦ వతనియింట. 135

తే. గీ. పంట మోటాటి పెడగంటి ♦ పాకనాటి, యరవెలమలాదికొండాఁరె ♦ మొలుసుగోన
కొణిదెకాపులు మొనలైన ♦ ఖోణి దనదు, కాపులకు నెల్ల మిన్న య ♦ క్కాపుకొడుకు.

తే. గీ. అతనికొక్కకులాంగన ♦ యగ్రిమహిషి, చనినపిమ్మట నత్యకేశిని యనేటి
పేరుగల్గినచిన్నాలు ♦ బసరుహస్త్రుఁ, డేలుప్రియురాలు నాఁగ సొం ♦ పెక్కి క్రాలు. 137

సీ. మొలుగంచుకమ్మలు ♦ మెఱ్ఱాలు గెరలముక్కర యుడ్డబుగడలు ♦ కల్లనరులు
తీరైన చింతాకు, తీగెయల్లిక నాను వల్లేరుబూవులు ♦ బన్నసరము
కుప్పెసారము మెచ్చికొన్న నూలదండ యందగించినజోడు ♦ సందిబొందె
నిగరమైన సిరాజి, పగడాలచేకట్లు కాంతికడెంబు లుం, గరపుజోళ్లు

తే. గీ. గిలుకుమట్టెలు జంటిలఁ ♦ గులుకు అవికె, సన్నమా వేయుఁగన్నుల ♦ చలువచీర
పసిమిఁ జల్కెడుముంజేతి, పచ్చలమర, దుడ్డెతనమువఁ దిరుగునా, రెడ్డిసాని. 138

కం. అచొక్కపుజిసి చన్దవ, యాచక్కనిమొలుఁగులూరు ♦ లామోమందం
బాచక్కనిరూపమహా, చూచిన మరుఁడైన భ్రాంతి ♦ సొలయక యున్నే. 139

సీ. మేఘేందుకార్మక, మిసదర్పణవజ్రక చముఖభ్రానేత్ర, గండనాన
దరసుధాబింబకుంద శ్రీమణికరీర గళవాగధరదంత, కర్ణజిహ్వ
పద్మలతాధర, భంగభోగమృగేంద్రకరభుజాకుచవళి, కక్షమధ్య
బిలతుండచక్రకా, హళతారపల్లవనాభ్యురుకటిజంఘ, సఖరపాద

తే. గీ. ప్రసవవిద్యుమచలదళఃపత్రకనక, కదళికాపర్ణ కాముదీఃగంధసార
మార్దవాంగుళ్యనంగనఃదృరుచిచరమ, చరమభాగస్మితసుగంధ ః చానమోఽయు. 140

కం. మినమినలీనెడు మేనున, నొసరిన యావనజనయనఃనూతననలినా
ననమున ననువుగఁ గనుఁగొనఁ, దనరిన కనదనఘనఖనిఃదానసునాభిన్. 141

సీ. పలుకులు కప్రింపుఁబలుకుల వర్షించు చూపు 1 మారునితూపు ః రూపుఁజూపు
గరములు బినభీతిఃకరములై సిరుతొందు జడజగ్గు విడలకు ః జడతేనేయు
మందయానము హంసఃమందము నిరసించు మైనిగ్గు క్రొమ్మించుఃమదమణించుః
గుచములవన లా లిఃకుచముల నిర్జించుః జెక్కిళ్లు ముకురాలః ః జెక్కివైచుః

తే. గీ. దావికెమ్మోవి యమృతంపుఃబావిశీవి, యారు చెన్నారు చీమలఃబారు దూరు
నూరు లలరారు ననటుల ః సారు గేరుఁ, గాంత యగుఁ గాంతలతికాంతఃకుంతకాంత.

కం. కమలంబులఁ గమలంబులఁ, గమలాననలోచనముల ః కాంతి జయించుం
బ్రమదాళులఁ బ్రమదాళుల, రమణీమణివాలుఁజూపు ః రహి నిరసించున్. 143

తే. గీ. దానిబిగిగబ్బిసిబ్బెంపుఁ ః దళుకుటుబ్బు, గుబ్బుచన్నులకొఁగిలిఁ ః గోరనట్టి
మానవాగ్రణి వనుమతీఃస్థానములను, వెదకి చూచిన లేడుపో ః విద్రుమోష్ఠి. 144

తే. గీ. అది మనోజ్ఞము లై నయాఃహారములను, గండమెం డై నమదముచేఁ ః గన్నుఁగాన
కమితవల్లవరతికేళి ః కాన నొడమి, మీఱుచిత్తముతోడ నేకారఁదొడఁగె. 145

సీ. పనివంటవార్పులఃబాధ లించుక లేక తీరెడు మంచినంసార మొదవె
నత్తమామలపోరు ః నారుదూ రెఱుఁగక పొంద తనిచ్చుఁగాఁపురము దసరె
గుడువఁ గట్టను బూయఁ ః దొడుగ వస్తువులు యథేచ్ఛముగా నుండు ః నిల్లుదొరకె
బట్టిపల్లార్చ కేఃపట్టన దయఁ జిల్కు మనసు గల్గినయట్టిఃమగఁడు గలిగె

తే. గీ. నింతగల్గిన నేమి నాఃహృదయ మెఱిఁగి, మమత దీఱును బనివేలఃమంది మగలఁ
గలుగఁజేయక చెడుదోసఃకారిబ్రహ్మ, యొకనిగాఁ జేసె ననుచు నూఁరక తపించు. 146

కం. ఆపాప మేమి చెప్పుదుఁ, గాఁపుది మదమెత్తి కన్నుఁ ః గానక పురిలోఁ
జూపరుల నెవరినై నను, నేవున సంభోగకేళి ః కెనయంజూచున్. 147

చ. అటువలెఁ జూచువేళ నొకఁ ః డంగదనామకఁ డాయుధోపజీ
వటకుఁ బ్రయోజనార్థము రఃయంబున వచ్చిన వానిపెక్కుచో
క్కటపుటాయార మారఁ గని ః కాఁపుది మోహము నిల్వలేక మి
క్కుటపురతిప్రయత్నమునఃకుం గరఁగించెద నంచు నిట్లనున్. 148

తే. గీ. ఎన్నడును రానివాడ వీ ధ వేమి పనికి, వచ్చినాడవు కూర్చుండు ధ వన్నెకాడ
మంచ మజె తెచ్చి యింటిలో ధ నుంచినా నటన్న విని వాడు పోవలెననుచుబలుక. 149

ఉ. పోవలెనంటి వాలి నగుమో మటుచూడక నీడ నుండ లే
వో విలపించుబిడ్డలకు ధ నొయ్యనఁ జన్నిడి నిద్రఁ బుచ్చఁ బోఁ
గావలెనో భ్రమించు విటధకతైలయల్కలు దీర్చబోయెదో
శ్రీవిభవోత్తమా యెఱుంగఁజెప్పధమటంచును జెట్టవట్టుచున్. 150

తే. గీ. కోళ్లు నిండారఁగా దుద్దుఁగొంగ డవును, పఱచి యాతని మంచంబుపైకి జేర్చి
వలచి వలపించి చిన్నలధవగలు చూసి, యెనసి రతికేళి నేలె నధయ్యగురుబోడి. 151

వ. ఇత్తైఱంగున. 152

కం. అసిరుద్ధచేష్టభేలన, మనివారితదంతఘాత ధ మతిచిత్రతరం
బనిదంపూర్వానందం, బనుపమగురుసురతసౌఖ్య ధ మబ్బినయంతన్. 153

కం. ఈలాగు నిచ్చ నిచ్చలు, మేలుగఁ గోరికెలు దీఱ ధ మిఘనత నన్నున్
దేలింపు మనుచు ననిసినఁ, జాలం బాదుగ నతండు ధ నలుపుచు నుండెన్. 154

కం. అలకాపువగల చిలుకల, కొలికికిఁ దమి యింతయైనఁ ధ గోల్పడక ముదం
బలరారి యుండ నొకనాఁ, డెలమిని నయ్యారిబేరి ధ హిత మలరారన్. 155

చ. ముదుకరుమాలుగుడ్డ భుజధమూలమునం గడితెంబు మీఁదఁ బ్రాఁ
తది యగుదుప్పటంబు మొలఁ ధ ద్రాడును గీనరయుండు తిత్తి న
న్నది నెలవంకనామము విధనాయకు నుంగర మంగుళంబునన్
బాదలఁగ రత్నగుప్తుఁడు సధమున్నతి నింటికి రాఁ బ్రియంబునన్. 156

కం. ఆనత్యకేసినీసతి, నానత్యసమాన వై శ్యధనాయకురూపం
బాసఁ గొని చూచి మోహముతో నరనము లాడుకొనుచుఁదోషణమొదవన్. 157

కం. వక్కాకుఁ బొగా కిడు మని, చక్కటికిని బోయి పైఁటధజాఱఁగ నెదుటన్
మొక్కనగ వొప్ప నిలఁబడి, దక్కితి విఁక నెందుఁ బోయెధదపురా బావా. 158

తే. గీ. అనుచుఁ దమి నిల్పలేక సధయ్యంబుజాఱి, వలుదగుబ్బలఁ గొగిట ధ బలియఁబట్టి
సురతకేళులఁ దేలించి ధ చొక్కుచుండ, నపుడటకు వచ్చి యయ్యంగధదాహ్వాయండు.

ఉ. వచ్చితి రెడ్డిసాని తలధవాఁకిలి దీయు మటంచుఁ బిల్వ లో
పొచ్చినసాధ్వసా ప్తి నపు ధ డెంతయు వై శ్యఁడు సంచలింపఁగా
నచ్చపలాక్షి వాని భయధమందకు మం చొకగాదెలోపలం
జెచ్చెర నుంచి నాయకుని ధ చెంతకుఁ జేరి మహానరాగయై. 160

ఉ. వాఁకిలిగీసి చొక్కటపు ♦ వాలుగకన్నులఁ దేలఁజూచి నా
 భీకదళాక్షి కుందనపులిబ్బుల నేలెడు గుబ్బచన్నొనల్
 సోఁకఁగఁ శౌఁగిలింది నెఱసొంపునఁ కేళిగృహంబులోనికిం
 దోకొనిపోయి వాని రతి ♦ నూతనసంభవపారవశ్యయై.

161

కం. అలకాఁపునంపదలఁ దన, రలకాఁపువధూటి యానఁనాలంకృతికా
 ర్యలకాఁపుంజితయై వేడ్కలఁ గాఁపుర మొప్పు జేయు ♦ కాలమునంధున్.

162

ఉ. నల్లనికమ్మివచ్చడము ♦ నామఁపు బొట్టును గుచ్చుటద్దముల్
 తెల్లరుమాలు వల్లె మొలఁ ♦ దిత్తి కరంబునఁ గోల వ్రేళ్ల నం
 ధిలిన వంకుటుంగరము ♦ తీరగుపూజలజంటిగుండ్లు రం
 జిల్లఁగ రెడ్డి వచ్చి తనఁచెల్వను వాఁకిలి దీయఁ బిల్చినన్.

163

కం. ఆమెడ నిద్దఱు మిండలఁ, బాయక రతిసల్పు కాఁపుపడఁతుక యెటులన్
 మేయించి బొంకవలె జెపుమా యని చక్రాంగవంశఁమండన మనియెన్.

164

ఉ. ఆవచసంబు వేడ్క విని ♦ యౌదల యూచి నిడూర్పు పుచ్చి హే
 మాపతి పల్కె హంసవర ♦ మాటికి మాటికి బృచ్చ యేల నీ
 వే వినుసింపుమా వినెద ♦ వింత శుమీ తెలియంగరా దదె
 ట్లో విశదంబుగా ననిన ♦ నుత్పలగంధికి హంస మిట్లనున్.

165

చ. తననిజనాయకుం డటులఁ ♦ దల్పు సడల్పు మటంచుఁ బిల్చినన్
 విని యల వన్నెకాఁడు భయఁవిహ్వలుఁ డైన వడంకవద్దురా
 యని నగి వీఁపుఁ దట్టి చనుమా వగఁ జూటుచు మల్లి చూడ కే
 మనకయు రెడ్డితోడ నని ♦ యాసఁ పంచిన నాతఁ డంతటన్.

166

వ. మంచి దసి యప్పడు.

167

కం. త్వరితమ్మునఁ దలవాఁకిలి, దెఱచుక బంట్రిపుతు నోటిఁతీటయుఁ దీఱన్
 బారిపోరి వదరుచుఁ జనియెడి, తెఱఁగు నిరీక్షించి రెడ్డి ♦ తెగువ న్మగువన్.

168

తే. గీ. పిలిచి కోపారుణాక్షుండై ♦ పేర్చి పలికె, నేమె బంఠ్రాతుగాఁ డీటు ♦ లెమ్మెమ్మెసి
 వచ్చినాఁ డదిగాక తా ♦ వదరుకొనుచు, బోవుచున్నాడు సెప్పమా ♦ పువ్వుబోఁడి.

కం. అని పతి యడిగిన జడియక, వినుచూ యని రెడ్డిసాని ♦ వింతలు గులుకన్
 నునునగ వొప్పఁగఁ జెప్పెను, గనుమా యీసెట్టిగాని ♦ ఘర్షణ మొదవన్.

170

తే. గీ. నగరివారలు పిల్చుచున్నా రటంచుఁ, డఱుముకొని రాఁగ నిలుఁజొచ్చి ♦ తలుపువేయ
 గోడతఁడు దూకివచ్చి తోడ్కొనుచుఁ బోవ, రెడ్డి లేడుగదా యని ♦ యడ్డపడితి.

ఉ. అంతట నీవు వచ్చితివి ధీయాతడు నాగ్రహవృత్తిచేత న
 న్నైతయు దూఱుకొంచుఁ జనియెన్ మగఁడా యని చెప్పి వైశ్యుని
 జెంతకుఁ జేరఁ బిల్చిన వఃసించుకుసూలము వెల్లి సాధ్వసా
 క్రాంతశరీరుడై యెదురుకట్లకు వచ్చిన రెడ్డి నవ్వుచున్. 172

తే. గీ. వాని దయఁ జూచి నే నున్నవాడ నీవు, భయపడకు సెట్టిగా యని ధీపల్కరించి
 పొమ్మనిన మస్తకవిధానము చేసి, యేగె నాతఁడు తనయింటి ధీకేమి యనక. 173

ఉ. ఆవిధి బొంకనేర్చిన నృపాగ్రాణిడగ్గఱ కేగు మన్న హే
 మావతి నాసికాగ్రమున ధీమాటికి వేలిడి కర్ణపత్రాశో
 భావళి చెక్కుల న్నటనమాడ శిరం బటు లూచి మెచ్చుచున్
 వేవినఁ జూచి యంత నిజవేళ్ళముఁ జేరఁగ నేగె గొబ్బునన్. 174

కం. ఈగరిమను నిజగృహమున, కేగి ధరాధీశమోహహృదయాంబుజయై
 యాగజగామిని యొండొక,లాగున దినమెల్లఁ గడపి ధీలలి నిశి యైనన్. 175

చ. ఘనశీతికంఠకంఠకలఃకంఠఘనాఘననీలకంఠకం
 జనయనఖంజరీటబలఃశాసననీలతమాలమాలికా
 ప్రణతమృగేక్షణాచికురఃభారమృగీమదచంచరీకకా
 ననకిటికోటికజ్జలవఃనద్విపసన్నిభ మైనచీకటిక. 176

ఉ. కొప్పన జాజికొవ్విరులు ధీగుంతుమగంధపుఁబూత గుబ్బలం
 గొప్పనుపాణిరాసరులు ధీగోమలదేహలతాంతవల్లికం
 గప్పెడుసొమ్ము పెక్కిసిరులు ధీగన్నులపండుపు లాచరింపఁగా
 నెప్పటియట్ల వచ్చి హరిఃకేతుణ నిల్చెను హంసనన్నిధిన్. 177

ఆ. వె. నిలువఁ గలువకంటిఁచెలువంబు వీక్షించి, దినముదినము కొక్కఁతెఱఁగు దోచ
 సాగనుఁ బూననేర్చు ధీసుందరాంగివి నీవె, యనుచు మెచ్చి హంస ధీమనియె సతికి.

పదునాఱవరాత్రి కథ.

మ. పొగడం జొప్పడు శౌరసేనజగతిం ధీబుణ్యోపలబ్ధం బనే
 నగరం బొక్కటి యందుఁ గాపురముదీర్ఘప్రాధితో నుండు భ
 ద్రగుణోపేతుడు సూత్రవంశజుడు కుద్దాలాభిధానంబున
 దగఁ బెంపొందినవాడు రూపజితకంఠదర్పంబు భామామణి. 179

తే. గీ. రాజ నలరాజ రతిరాజరాజరాజ, రాజ రాజాత్మజామర్త్యరాజ జనన
 రాజ రాజితరేఖావిరాజమాన, సౌష్ఠవాకారసంపత్తిజరుపు నతఁడు. 180

కం. తరణిజనుతరణిధరణీ, తరుణీరమణీయవేణిః ♦ దతనిర్వరీణీ
వరరమణీమణిశితజనుదురితాటవ్యరణినుగుణాఢ్యారణి యమునన్. 181

తే. గీ. ఈదుకొయ్యలు తెప్పలు ♦ సీదుకాయ, లరడ లరిగూళ్లు పడవలు ♦ తరులుపుట్టు
చేవడవ లోడ లాదిగాఁ ♦ జెలగునట్టి, యంబుతరణంబులకు నెల్ల ♦ నధిపుఁ డతఁడు.

కం. ఆకర్ణదఘ్నపుణ్యక, థాకర్ణనలితహృదయుఁ ♦ డసమానయశుం
డాకర్ణధారుఁ 1డతులను, ధీకర్ణుఁడు ధీవరకులఁజేవుం డరయన్. 183

తే. గీ. కొడమ తిట్టడకొడమ దొడ్డిబుడ్డుపటంబు, చాప యెత్తిలిగూడయుఁ ♦ జల్లు మాఁదు
లుంటగాలంబు తెర దెమ్ము ♦ లుసురుగాల, మొసుకుగోరకపుణుసాక్కు ♦ లెనఁగుచుండు.

కం. మెడవల సన్నపువల త్రో, పుడువల డొంకవల మిట్టముక్కిణివల దాఁ
టుడువల సింగిత మనుకువ, లెడవల కండెవల మొదలఁయినబలువలలన్

సీ. నీరుకుమ్మరపుర్వ ♦ సీరీగె తలకప్ప తెలిదెమ్మ కరివెల ♦ పొలికె నత్త
గుల్ల చుట్టుడుగుల్ల ♦ కురిమింద నాచుడుగవ్వ మురుండము ♦ కాకిచిప్ప
నులిబిల్ల యెరబిల్ల ♦ పురుగు గోదురుగప్ప కప్ప యెత్తలి యెండ్రొగాయ జెలగ
గులుగురింతయు నీరుఁగుట్టు శంఖనఖంబు పులుకాసి నసిమిరి ♦ బుంగపురుపు

తే. గీ. పిలుక నిరూత కాచు తాఁబేలు పిడక, మొసలి శింశుమారము పెద్దఁమొసలి నీరు
పాప నీరేన్ల నీర్వల్లి ♦ పాచిపురుపు, లాదికొరగానిజంతువు ♦ లన్నివిడిచి. 186

సీ. కొరద దాసరికొయ్య ♦ కొట్టమీ నులసముచ్చంగి బేడిన జెల్ల ♦ చారమీను
వాలుగు ముకుదొమ్మ ♦ వల్లికతట్ట పుత్తడికాను పూమీను ♦ కడిసెలంబు
పక్కె చిత్తెర నీచుఁపాపెర మలుగు మీ నరిజె యిల్లెపుచేప ♦ యాకుజెల్ల
మిసికల్ల రుజు తేలుఁమీను దొల్లిక జాతికొరుకు మాపురమును ♦ గుంటముక్కు

తే. గీ. మార పక్కిన దొండును ♦ గూరముక్కు, పుల్లరుజు గెచ్చె గెండెయు ♦ బొమ్మడాయ
యల్లెద మ్ముప్పచేపయు ♦ గొల్లదొండు, పరిగె కొయ్యదియగుమీలఁ ♦ బట్టు నతఁడు.

కం. కులకాయకపుంజాలరి, కులనాయకమంబుతరణఁకోటిశత్రుం
బులు తూర్గక్రియశానన, మలవడ కుద్దాలుఁ డందఁరౌనన మెలఁగున్. 188

తే. గీ. మేలుబలువాలుగల నేలు ♦ మిసిమిగొలు, కన్నుగవడాలు మరువాలుఁకరణిఁబోలు
మురిపెములపోలు కల దొక్క ♦ ముద్దరాలు, వానియిల్లాలు దొమ్మరఁవానిఁబోలు.

తే. గీ. దానినామంబు తగు భద్రఁసేన యనఁగ, రూపయావనగరిమ నాఁరూఢి కెక్కి
యీడుజోడును సరి సాటి ♦ యెందులేక, విట్టవీఁగుచు నుండు నోఁవిదుఁమోఘి. 190

సీ. జడ చిల్వ యాస్యంబు ధశి నొనల్ నెల బొమ్మ ల్లనువు లక్షులు తొవ ధి ల్లాన గంధ
ఫలి చెవుల్ శ్రీ దంతములు మొల్ల లధరంబు తలరు చెక్కిళ్ల ద్దములు గళంబు
జిశంఖ మంగుళు ధి ల్పగడాలు కరము లబ్జములు కక్షములు భోగములు భజము
లు లతలు గుబ్బలదుగ్రిలు వళు లూర్మలారసి నాభి గుహ కౌఠ బయలు కటి యిల

తే. గీ. దొడ లనంట్లు మోకాళ్లు బిరడలు పిక్కలు శరధులు గుల్ఫములరడలు ప్రపదములు
కూర్మములు గోరులుడు లడుగులు మహాత్మ్యములు వెల్లెల్లె యొప్పలలనకెపుడు.

కం. కెంపా వాతెజ జిగిబిగి, శంపా నునుమేను మోముసా రిందుసిమేల్
సాంపా బలభిన్నానిప్పుణి, గుంపా కుంతలవిభూతి ధి కోమలి కెన్నన్.

192

సీ. సారంగసారంగసారంగములఁ గేరు గమనంబు కనుదోయి ధి కచభరంబు
సారాబ్జసారాబ్జసారాబ్జముల నేలు వదనంబు కంఠంబు ధి వదయుగంబు
పున్నాగపున్నాగపున్నాగములఁ బోలుఁ దీరై న నాభి నూగారు నడుము
తారకతారకతారకమ్ముల మీటు దంతము ల్నఖములు ధి దరహాసనము

తే. గీ. వడిఁబ్రవాళప్రవాళప్రవాళలీలఁ, దనరు భజములు వేళ్లు నెత్తావిమోవి
రమ్యతరచక్రిచక్రిచక్రిములఁ దెగడు, ముదితజఘనంబు చనుగన ధి ముణగులరయ.

కం. మబ్బులు గొమ్మెడు కొమ్మడి, జొబ్బిల్లెడు తేనెమోవి ధి సాబ గొ మొగముఁ
సిబ్బెంపుగబ్బిగుబ్బలు, నిబ్బరమా పిటుఁడు తొడలు ధి నిగ్గుచెలంగున్.

194

సీ. మృగధరబింబంబు ధి మెలత నెమ్మోము మృగంబు కన్దోయి ధి రంబు లుడుటు
గబ్బిసిబ్బెపుచనుగుబ్బలు బింబంబు తావిచక్కెరలోల్కు ధి మోవి శీవి
సుమచాపబాణంబు ధి లమరు పాదమ్ములు సుమములు నవ్వు చాపములు బొమ్మలు
బాణము లొగ్గివ్వాడిఁరాణించు వాల్చాపు లళులు నిద్దపుగుటిలాలకంబు

తే. గీ. లమృతదరమావిహారంబు ధి లలరుకురులు, నమృతములుపల్కులు దరంబు ధి రమణిగళము
మావి కెంపుచివుళ్ళు నమృత్కరములు, హారములు దంతపంక్తిసోయగము లరయ.

ఆ. వె. భ్రమరకములఁబోలుఁభ్రమరకములడాలు, పృథులకుచములొఱయుఁ ధి బృథులకుచము
లతనుభావఁగేరు ధి నతనుభామాకృతి, యలరుఁ గొమ్మఁదెగడు ధి నలరుఁగొమ్మ.

196

శా. ఆరాజన్ముఖమూర్తిసీలచికురం ధి బాచెక్కుటద్దంబు లా
శ్రీరమ్యాధర మాభుజాలతిక లాసిబ్బెంపుచన్లుబ్బజో
డారోమావళిపొంక మానడలయొయ్యారంబు వీక్షింప న
మ్మారుండై నను దానిసంగతికిఁ బ్రేమఁ బంటు గాకుండునే.

197

తే. గీ. అదియొద్దలికి జనియించి, నది మొదలుగ, సంగమావేడు తలకెక్కిచాలఁదిపురు
సంత సువకాంతసంగతి ధి యబ్బెనేని, యాకనము తూటవొడుచుకయైనఁ జనును.

198

సీ. కలికివొకాటంపు ధైరుకుచూపుల ముద్దు కనుబొమ్మలకించుకొనెడు హాయిలు
కలయక మాటలఁ ధరఁగిందు చెలువంబు లాన పుట్టఁగ నవ్వునట్టినేర్పు
తేలింది చేతులు ధిప్పిడు పొంకంబు హరించి తా నుచుఁక్కనెడు సొబగు
చిన్నెలవనఁ జూపి నన్నఁ జేసిడితీరు ముక్కుపై నేలిడి చొక్కువగలు

తే. గీ. వలుదగుబ్బలఁబయ్యెదఁవై చు తీవి, నలుకుమెట్టెలరొద లీన నడుచు సాగను
విను త్రిలోకములందుండు వెలఁదులందుఁ, గానఁబడ దెన్నటికి నైనఁ గమలగంధి.

తే. గీ. అదియుఁ గొల్పివైన వీరు వాఁరనక చొచ్చి, టెక్కు గలవాని చూపుసొంపెక్కువాని
బలము గలవాని రతులఁ బేర్పడినవాని, గనిన విడువదు వానితోఁగలసి కాని. 200

వ. ఇట్లునుదివప్రవర్ధమానానూనమోహాతిరేకంబున నన్యమానవవితానమీనకేతనాదౌధ
నాధీనమానసాంభోజయై యయ్యంభోజనయన విజృంభించి మెలంగుచున్న యవసరంబున. 201

చ. ఒకఁడు కిరాతదేశమున నుండెడు కోమటిపోలిసెట్టిపు
త్రకుఁడు హిరణ్యనామకుఁడు తండ్రి యదల్పిన నల్కతో సఖ
ప్రకరము గొల్వఁగా నుక్మతిపాటవ మొప్ప మహానదు ల్నిధుల్
నకలముఁ జూడఁ గోరి చనె నత్వరయానమునకొ ముదంబునన్. 202

వ. ఇట్లు చని చని. 203

ఆ. వె. బదరికాగుహేక్షుకదలికాచంపక, నహుషదేవదారునై మిశములు
దండకావనంబు దనరు వింధ్యాటవి, యాదియగు మహావనాళు లరసి. 204

సీసమాలిక. గంగ సరస్వతి కాళింది గౌతమి చిత్రోత్పల విశాల శీత చంద్ర
భాగ కావేరి విహశ సితాలక శీతలవాహిని సింధు సరయు
గిరి యిరావతి గండకి దశార్ణ కృష్ణవేణిక శంబమాల దేవిక తృణఘ్ని
బహుళ విశాఖిని బ్రహ్మభాగ సురాన వాలుకావాహిని వర్ధమాన
శోకావధూతపిఠాకిని ఋతు తామ్రపర్ణి వలని తామ్రవతి వితదు
నర్మద బాహుద నంద చిత్రిత యుత్పలావతి కపిల మాఁల్యవతి త్రిదివ
లక్షణ హరిణిక లాంగలిని త్రిసామ ద్యుమతి కుముద్వతి తుంగభద్ర
ఋషిత జితావగ ఋజ్వభద్ర సునంద భృగువర గండకి భీమరథి మ
హాజల గోమతి హంసావ భీష్మరగండక హరిగండక శతభద్ర
బ్రహ్మగండక నీల పద్మావ తీశావతి హిరణ్యశాఖావతి హిమకౌంచ
హరితల మానసి హంసకంజ సుమేధు సౌభద్ర కాళికి చక్రధార
శ్యామ మహాత్కట సోమ మహానక్త్ర శౌక్తిపాశావతి చంద్రమృత
పంచగం ధ్యరుణప్రభంజని వల్లవ వజ్రవాలుక శూక వరుణవక్త్ర

పంచమహామాయి ♦ ఫల్గుణి సురకర్తృష ధనుష్కృతి విత్తస్త ♦ చంద్రవర్త
 స్కందావతి సమూల ♦ వక్షుకదంబక పుండరీక పయోష్ణి ♦ భూతపాద
 కూట వై ఘయుః జిత్రీకూట వేదవతి నక్రవతి వేగవతి వేత్రవతి గర్భ
 వతి యింద్రనందియుః ♦ గృతమాలకృష్ణపాద జయంత వందశాత్రాఖ్య శక్తి
 మతి హరిద్యుతి సువర్ణలతీ మణివర్ణా స్త్రీ కజల బప్పుల శుచి సింఘ
 వర్ణ కాశ్యపి మణికర్ణిక మందాకిని మలప్రహారి సానుమతి 1 క్షీర
 2 కౌమోదకీ సఖిమోమిత కరతాల వేదత్రయి మయూఖ ♦ విలయ వినిత
 భవనాశనియు సర్వపాపహ కిటికక్ష పౌదవేదన్మ జంబూక కుంభ
 గావ్రణియు త్రిసంధ్యగాయత్రి ఋషికుల్య ప్రభవిష్ణు వలికూట ♦ రత్నకృష్ణ
 తోయపాపఘ్ని విదుష్టద సర్వద వైర్లదృష్టిద్యుతి ♦ వందవార
 శీఘ్రోదయుః బ్రహ్మత ♦ చెయ్యేరు గుండలకమ్మయుః గుందుమొదలుగా ♦ మహిందనర్పు

తే. గీ. పుణ్యకూలంకపాబృందముల నమంద, వికస దరవింద గంధిల ♦ విమల కమల
 ర్ఘురవరంబుల నురుభక్తి ♦ జలక మాడి, సకలదానాదినత్కిరియల్ ♦ సలిపె నంత. 205

తే. గీ. ఛారకోటి గదాకోటి ♦ శంఖకోటి, చక్రకోటి త్పరుకోటి ♦ చంద్రకోటి
 సింధుకోటి మహాకోటి ♦ చిత్రకోటి, పుణ్యకోటి ధనుకోటి ♦ ముక్తికోటి. 206

తే. గీ. పద్మసర సీంద్ర సరసి ♦ బ్రహ్మసరసి, శుభ్రసరసి మహాసర ♦ సభ్రసరసి
 గృధ్రసర సీందుసరసి ♦ క్షీరసరసి, మానససరసి నన్నిట ♦ స్నానమాడె. 207

సీ. స్వామిపుష్కరణిలో ♦ స్నానంబు గావించి శశిపుష్కరణి నీళ్లు ♦ చల్లులాడి
 చంద్రపుష్కరణిలో ♦ జలకంబు ఘటియించి సోమపుష్కరణిలోఁ జూచ్చి పొరలి
 గుహపుష్కరణి నీత ♦ కొమరొప్పు నొనరించి యమృతపుష్కరణిలో ♦ నాడి వెడలి
 నిత్యపుష్కరణిలో ♦ నీల్లాడి చిత్రపుష్కరణిలో జోతలకృమము జూసి

తే. గీ. శంభుపుష్కరణిని గుంకి ♦ చక్రపుష్కరణి మునిగి దేవతాపుష్కరణి దొలంచి
 క్షీరపుష్కరణిని దూకి ♦ సేతుపుష్కరణిని మజ్జనమాడి సద్గుణత మెరియ. 208

సీసమాలిక. మత్స్య కూర్మ వరాహ ♦ మాండవ్య నరసింహ రామ పరశురామ ♦ రామ వామ
 న మహేంద్ర చక్ర గో ♦ నారద శంఖ పాండవ శార్ఙ్గ పక్ష్యగస్త్య విజయ జయ
 కపిల వసిష్ఠ మాఝర్కండేయ భృగు జహ్ను వాయు ముని బ్రహ్మ ♦ వరుణ విష్ణు
 ధర్మ వరాశర ♦ దామోదర కపింజల శుక కౌండిన్య గాలవ హిరణ్య
 వను కృష్ణ శాండిల్య ♦ వజ్ర కాళిక ధనంజయ ముక్తిదేవర్షి ♦ సర్వసిప్ప
 ల సరస్వతీ ముద్గల భరత పర్వత పరమ కాశ్యప శేష ♦ పంచగోప

రైభ్య భరద్వాజః * శ్రైభ్య తుంబురు గౌతమ జటిల భార్గవః * మాధవ గురు
బాభ్రవ్య పుణ్యగోపాల ముకుంద త్రివిక్రమ సౌర గోవింద మోక్ష
కు ల్యాచ్యుతామృతః * గోమంత సురకృప నారాయణ మను జన్మార్దన హరి
వైకుంఠ కేశవః * వాసుదేవ పతంజలి విరజ ధన్వంతరి కురు భోగ
సావన శ్రీధరః * పావన ప్రద్యుమ్న పురుషోత్తమ పరమపురుష సిద్ధ
పాతకనాశనః * పాపహ రాశ్వాదు విమల భాస్కర హరికమల సోమ

ఆ. వె. నామధేయములను * భూమిలో స్థాపింపి, కోటితీర్థములను * మేటి వనఁగఁ
దనదునట్టినుఁట, యెనిమిది తీర్థాల, స్నానదానవిధులు * సలిపె నంత. 209.

వ. మఱియును.

210

కం. తిరుకొలము నూతిమోటయు, చెఱువు మడువు లొండు కుంట * చెలమ పడియఁగో
నెరు బుగ్గవాఁగు దొనతల, పరిగుండము లోన డిగ్గి, బావి దొరువులన్. 211

సీ. సంకల్పములు సెప్పఁసాగి బ్రాహ్మణు లుండ భైరవార్ఘ్యం బిచ్చి * భక్తితోడ
స్నానంబు గావించి * సంచిమాత్రము దక్కఁ గల ధన మెల్ల బాపల కొనంగి
కపిలగోఘృతములు * గ్రీముకపర్ణంబులు గుడములు ఫలములు * గుగ్గిలంబు
గానుక ల్వత్తులకట్టలు పూలసరాలు గైకొని మోదఁరసము జిల్క

తే. గీ. నార్ద్రవస్త్రంబు లంగంబులంట వడికి, కొనుచు నమృత నడుగడుగునకుఁ బెద్ద
మాట గోవింద లనుచును * నూటయెనిమిదితిరువతులలో స్వాములఁ * దెలియఁజూడ.

వ. మఱియుఁ దలంచి చనిచని.

218

మంజులగతిరగడ. శ్రీవైకుంఠక్షేత్రీబునఁ దగు వాసుదేవునకు * వందన మొనరిచి
యామోదస్థలియందలి సంకర్షణునకుఁ గర్ణాచ్చాదనముల నిడి
సరవి బ్రహ్మోదస్థలమునఁ జెలఁగిన ప్రద్యుమ్నునకును * బ్రణతి యొనర్చుచు
సమ్మోదాఖ్యస్థలమున నుండెడు ననిరుద్ధునకు సమారాధన మని
సత్యలోకమున * సతముగ వెలసిన విష్ణువునకు గోవిందలు సల్పుచు
సూర్యమండలము * సొంపుగఁ బ్రబలిస వద్మాత్మునకుఁ బ్రవత్తి వహింపుచు
క్షీరాబ్ధిసలి * కేవలశయమనకు హస్తస్వస్తిక * మనువందింపుచు
శ్వేతద్వీప * క్షీతిఁ బ్రభవించిన తారకహరికిని * దండము లొసఁగుచు
రమణ బదరికారణ్యంబందలి నారాయణునకు * నమృత లొసఁగుచు
నైమిశపుణ్యవనంబునఁ బొందిన హరికిని మంగళహారతు లెత్తుచుఁ
దనరు హరిక్షేత్రంబున నెలకొను సాలగ్రామస్వామి గణింపుచు

బావఁగ నయోధ్యాపురిలోఁ జెలఁగెడు రఘునాయకులకుఁ ♦ బ్రాణిపాతము లని
 మధురాపురిలో ♦ మహిమలఁ జెందిన బాలకృష్ణునకుఁ ♦ బ్రాణాచారము
 మాయాస్థలిలో ♦ మధుసూదనునకు నిరతం బహ్లానేరే శ్లనుచును
 కాశీస్థలిభోగశయానునకును నమరఁగ నూర్ధ్వశయంబులు జొనుపుచు
 దలఁప నవంతీస్థలిలో నవసీపతిదేవునకును ♦ బ్రాంజలు లిడుచును
 ద్వారవతీ యాదవకులభర్తకుఁ దాళహస్తములు ♦ దప్పక కొట్టుచు
 వ్రజపురిలోఁ దావలమై చిక్కిన గోపీప్రియునకు ♦ గొబ్బిళ్ల నుచును
 వనతిగ బృందావనమున నిలిచిన నందాత్మజునకు ♦ నతు లొప్పించుచు
 నలరఁగఁ గాళియహృదతలమునఁ గల గోవిందునకును ♦ గొండిమె తెన్నుచు
 గోవర్ధనమునఁ ♦ గొలువై కన్నకు గోపవేషునకుఁ ♦ గొణిగె లొనర్చుచుఁ
 దనరు భక్తలోచనపాపఘ్నస్వామికి 1పుష్పాంజలు లర్పించుచు
 మహిమ వెలయ గోమతవర్చితమునఁ జేరినశౌరికి ♦ సేవ లటంచును
 రమ్యహరిద్వారమునఁ బ్రసన్నుండైన జగత్పతి ♦ కభివాదన మని
 చాల బ్రయాగస్థానమ్మునఁ గల మాధవునకు సన్మానకరంబులు
 గయలో సాక్షాత్కారము నొందు గదాధరునకు జోతలు చెల్లింపుచు
 2గంగోదధిసంగస్థలిఁ జెలఁగిన శ్రీవిష్ణువునకు ♦ జేజేలాగుచుఁ
 జిత్రకూటమున ♦ సేమం బందిన రాఘవునకు నేత్రనిమిలన మని
 నందిగ్రామమునను జెలువొందిన రాక్షసఘ్నుడగు ♦ రామున కెఱుగుచు
 సరవిఁ బ్రభాసస్థలి సంచరు డగు విశ్వరూపునకు ♦ వినుతులు సేయుచు
 శ్రీకూర్మస్థలిఁ ♦ జేకొను కూర్మస్వామికిఁ బుష్పాంజలు లర్పించుచు
 నీలాచలమున ♦ నెలకొను పురుషోత్తమునకు హాణిగలు ♦ దండిగఁ జేర్చుచు
 సింహాచలమునఁ ♦ జెందు మహాసింహాకారునకు జూహారులు నెఱపుచుఁ
 దులసీవనమునఁ ♦ దులకించు గదాధరునకుఁ జర్యలు ♦ తఱుచుగ జఱపుచుఁ
 గృతశౌచస్థలిఁ ♦ కేళిక లొండెడి పాపఘ్నునకు సవర్యలు బెనుపుచు
 శ్వేతాద్రిస్థలి ♦ సింహలోచనున కెలమిని గేకినలిచ్చుచు భక్తిని
 ధర్మపురిజ్ఞేత్రపు యోగానందస్వరూపునకు ♦ దాస్యము సలుపుచు
 శ్రీకాకుళమున ♦ సింహగనిలిచిన యాంధ్రనాయకున ♦ కర్చన మనుచును
 ఘనత నహాబలగరుడాద్రిహిరణ్యాసురవధునకు ♦ నతిజోబిల్లని
 పాండురంగమునఁ ♦ బాటిలు విట్టలదేవునకు సదా ♦ దిగ్విజయము లని
 వేంకటగిరిపై ♦ వెలసిన తిరువేంగడముడియారులఁ ♦ గని వందనమని

యాదవపర్వతః మందలి నారాయణునకు జయజయ ధీ లావర్తింపుచు
 ఘటికాచలమునఁ ధి గల్లు నృసింహుని గృహత్యంబునఁ ధి గీర్తన నడుపుచు
 వారణగిరిపై ధి వరదస్వామికిఁ బిడికిలింత లని ధి పెంపుగ నొడుపుచుఁ
 గాంచీపురిలోఁ ధి గమలాక్షునకును మోదముతోడత ధి ముకుళితకర మని
 యొప్పన నుండు యధోక్తస్థలమయధోక్త కారునకు ధి దోయిలి దీర్చుచుఁ
 బరమస్థలిలోఁ ధి బరమేశ్వరునకుఁ గర మర్థింపుచుఁ ధి గన్నలమొక్కుచుఁ
 బాండవభూస్థలిఁ ధి బాండవదూతకు వలయబాహువులు ధి వైపుగఁదీర్చుచు
 విక్రమస్థలిఁ ద్రివిక్రమహరికిని సారెకు సారెకు ధి సాగు భళా యని
 కామాసికిలో ధి గణతికి నెక్కివ శ్రీనృసింహునకుఁ ధి జేతులు మొగుపని
 యష్టభుజస్థలి ధి సప్తభుజునకును జిత్తము రంజిలఁ ధి జిన్నిపువ్వు లని
 పాతాళస్థలిఁ పాతాళవర్ణునకు నమర నమోహమ ధి యని వర్ణింపుచు
 గీపాభస్థలి ధి దీపాభునకును మోదముతోడ నమోవాకం బని
 రాజిలు గృధ్రసఃరస్థలిఁ గలుగు విజయరాఘవునకు శరణి
 రసికతిపీఠాః రణ్యాశయానపు వీరరాఘవులఁ ధి జేరినతింపుచు
 తోతాద్రిస్థలి ధి దుంగశయానస్వామికి నిత్యోత్సవములఁ బనిగొని
 యలరు గజస్థలఁ మందు గజార్తిఘ్ననకు శయద్వయిఁ ధి గోలాటం బని
 బలిపురమందుల ధి బలియు మహాబలదేవున కిదిగో ధి తిరువారాధన
 భక్తసారమునఁ ధి బ్రబలు జగత్పతికిని సంధించిన ధి గిడిగిల్లో యని
 యైంద్రస్థలమున ధి నవతారముగొను దేవదేవునకు ధి ధృతహృత్పుటములు
 గోపపురస్థలి ధి గోపదేవునకు నెలమిఁ బ్రదక్షిణ ధి 1 మేగెద గొబ్బున
 శ్రీముష్ణస్థలి ధి జెలఁగు వరాహస్వామికిఁ బేర్చెనఁ ధి జంకలఁ జేతులు
 మహితస్థలమున ధి మనలక పొదలెడు పద్మాక్షునకును ధి బడుబాటలు వడి
 శ్రీరంగస్థలి ధి కేషశయనుఁ డగు రంగస్వామికిఁ రహి మొక్కెడ నని
 శ్రీరామస్థలి ధి సీతాప్రియునకు మానక యెపుడు సమస్కారము లని
 శ్రీనివాస మను ధి క్షేత్రంబునఁ గల పూర్ణమూర్తి కిదె ధి పారిఁ బూజిం పని
 స్వర్ణ మందిరనుఁ వర్ణ స్వామికిఁ గేరుచు సలిపెద ధి కెడిగో శ్లనుచును
 వ్యాఘ్రపురస్థలి ధి యందు మహాబాహుస్వామికిఁ గే ధి లోనఁగెద హితముగ
 నాకాశనగరఁ మం దనువొందెడు హరిమూర్తికి నిదె ధి యప్పాల్ దిరిగెదఁ
 బరఁగ నుత్పలాః పతికస్థానం బందలి శౌరికి ధి నారాధన మని
 మణికూటస్థలి ధి మలయు మణిప్రభు పెరుమాళ్లయ్యకుఁ ధి బింపిల్లాడుచు
 విష్ణుపురంబున ధి విలసిల్లు మహావిష్ణుస్వామికి ధి వెన్నెలకో లని

భక్తసానము • భక్తిప్రమనకుఁ బాసఁగఁగ జేసెదఁ • బొద్దుదండములు
 శ్వేతహృదను • తేత్రంబందలి శాంతమూర్తికిని • సంసర్గంబులు
 నగ్నిపురస్థలియందు మురద్విషునకు నొనరింతుఁ బ్రాణము లూకొని
 భార్గవతలమున • భర్గస్వామికిఁ గీలించెద లంకెగఁ గేల్పుడతలు
 వైకుంఠపురివాసుండై తగు మాధవునకును నమస్కృతిఁ బేర్కొని
 పురుషోత్తమమునఁ • బొల్పుగుపార్థసఖస్వామికి నిజకైంకర్యంబని
 చక్రశ్రీరసంఘారి సుదర్శనదేవుని మదిఁ బ్రార్థించుచు నంతలఁ
 గుంభకోణమునఁ • గొనకొని కదలని శార్ఙ్గధరు నుపాసనఁ జేసెద నని
 భూతసానముపురమున నెళ వగు శార్ఙ్గస్వామికిఁ • జాగుబడికె లని
 యరయఁ గపిస్థలమందలి దంతావళవరదునకు నివాళికరము లని
 చైత్రకూటమున • సరసతఁ గొల్వగు గోవిందునకును • గొల్పుడు చేతులు
 సుత్తమతలమున • సుత్తమహరికిని ఘనతరభక్తిని • గైలాటము లని
 శ్వేతగ్రావః తేత్రంబునఁ గల పద్మగోచనునిఁ • బ్రస్తుతి సేయుచుఁ
 భార్గస్థలమున • బాగ వసించు పరబ్రహ్మమునకు • రామురాము లని
 కృష్ణకోటి యనుఁ తేత్రము లోని మధుద్విషునకు నిదె • తొంగలిపాట్లని
 నందపురిభవనంబందు మహానందునకును శరణార్థి ఘటించుచు
 1వృషపురస్థలిని • విడియు వృషాశ్రయదేవుని కిదిగో • దీవెనకో లని
 కడక సంగమఁ గ్రామంబందలి సంగమస్వామికి • సాగిలింత లని
 తనరు శరణ్యస్థలము శరణ్యస్వామికి నిదె కై వారపుచె య్యని
 చెన్నగు సింహఁ తేత్రమహాసింహస్వరూపునకు • హస్తార్పణ మని
 మణిమంటపమున • మల్లరిసామికిఁ బొందించెద గోవింద లటంచును
 నిబిడస్థలిలో • నిబిడాకారస్వామికి మతిఁ గై చాపు లొసంగుచు
 ధానుష్కస్థలిఁ • దలఁకొను జగతీశ్వరునకుఁ బెట్టెద • సరిఁకలముని
 మాహారమం దనఁమానత విడిసిన కాలమేఘునకుఁ • గైమోడుపు లని
 చక్కని మధురాస్థానమునఁ గల సౌందరరాజస్వామికి మేలని
 యనిశంబును వృషభాద్రిని యశఘరి పెరియస్వామికి • బేడిస తెన్నుచు
 వరగుణస్థల • వ్యాపకుఁ డగు నాథస్వామి పదభ్యాస మొనర్చుచుఁ
 గుళకస్థలమునఁ • గూర్చున్న రమాసఖుని మంత్రపుష్పము లిడి వేడుచు
 గోష్ఠపురస్థలిఁ గోష్ఠస్వామికి మిక్కిలిమేలిడు • మేలుకొల్పులని
 దర్భసంస్థానంబందు శయానదాశరథి • కతి కైవెప్పని

ధన్విమంగళకథలమున నెలకొను శౌరికిఁ దగు పరిచర్య లొనర్చుచు
భ్రమరస్థలమునఁ ♦ బరఁగు బలాధ్యస్వామ్మి నలా మని ♦ సత్కర మెత్తుచు
ధరణిఁ గురంగస్థలమందలి పూర్ణస్వామి నవాఙ్మరణమునఁ గొల్పుచు
నవని వటస్థలమందలి విష్ణుశ్రీమూర్తికి నిదె ♦ చెంగనలో యని
క్షుద్రనదీస్థలి ♦ శోభిలుచుండెడు నచ్యుతునకును దిగ్భావనతులు నిడి
యంత ననంతశయనమందుండెడు పద్మనాభునకుఁ ♦ బాణిమోడ్చుచు
ధర నూటెనిమిది ♦ తిరువతులందుల నవతారంబుల ♦ నలరంగ వెలయుచుఁ
గృహప్రభో మము రక్షించెడు రామస్వామికి పదివేల్ ♦ సాష్టాంగంబులు.

214

వ. అని ప్రపత్తిపూర్వకంబుగా నష్టోత్తరశతతిరువతులు సేవించి యంత.

215

సీసమాలిక. అభిషేకవల్లి మోహననలి విద్యుమవల్లి చంపకవల్లి ♦ వజ్రవల్లి
మకరందవల్లి కోమలవల్లి మాణిక్యవల్లి చందనవల్లి ♦ వచనవల్లి
గంబూరవల్లి కాసారవల్లి వనంతవల్లి శోభనవల్లి ♦ వసుధవల్లి
మరకతవల్లి నిర్మలవల్లి మౌక్తికవల్లి కస్తూరికావల్లి గంధ
వల్లి విభ్రమవల్లి ♦ వర్తులవల్లి వరహవల్లి నిజేష్వాజవల్లి
2యంబుజవల్లి వికాసవల్లి వినోదవల్లి నిత్యోత్సవవల్లి చిత్ర
వల్లి మనోహరవల్లి కేతకవల్లి సారంగవల్లి కర్పూరవల్లి
కల్యాణవల్లి శృంగారవల్లి మనోజ్ఞవల్లి నాయకవల్లి ♦ స్వచ్ఛవల్లి
సాభాగ్యవల్లి కేశనరవల్లి మధువల్లి మాలతీవల్లి సామ్రాజ్యవల్లి
మంజులవల్లి సంభ్రమవల్లి శుకవల్లి సరితవల్లి యానందవల్లి
ఘనతరవల్లియుఁ ♦ గౌమోదకీవల్లి కాస్తుభవల్లి ప్రకాశవల్లి
దీపితవల్లి దేదీప్యవల్లి విలాసవల్లి సత్పరిమళవల్లి విజయ
వల్లి రేఖావల్లి ♦ వరగుణవల్లి రసికవల్లి శ్రీగిరిశిఖరవల్లి
కేయూరవల్లి కోకిలవల్లి సుస్థిరవల్లి సుమంగళవల్లి మదన
వల్లి సరనవల్లి ♦ వైభవవల్లి కిసలవల్లి రుచివల్లి ♦ చారువల్లి
కాతుకవల్లి శర్మరవల్లి వికసితవల్లి మండనవల్లి ♦ పరమవల్లి
హాసవల్లి ల్యమృతవల్లి ♦ యనురాగవల్లి కుసుమవల్లి సుఖవల్లి ♦ శుభ్రవల్లి
చంచలవల్లి భూషణవల్లి సుకుమారవల్లి జీనవల్లి ♦ వనజవల్లి
రంగవల్లి కలంకరత్నవల్లియు శ్యామవల్లి కుండలవల్లి ♦ వసుళవల్లి
విచికిలవల్లియు ♦ వేదవల్లియుఁ బెరుండేవివల్లియు భూమిదేవివల్లి
యలమేలుమంగతాఁయారును బీబినాంచారు శ్రీరంగనాంచారుతాయి

పా. 1. గృహప్రభో మము రక్షించెడు స్వామికి సలిమెఁ బదివేల్ ♦ సాష్టాంగంబులు..

పా. 2. బూదూరువల్లి వివినోదపల్లవివల్లి వల్లి నిత్యోత్సవవల్లి చిత్ర

కొమరొందుశ్రీచూడిఁకుడుతనాంచారమ్మ చెలువొందుచుండెడు ♦ శ్రీపిరాట్ట
నందగుపేళ్లఁజెన్నొందు దయాన్విత సీతాభిధాన లక్ష్మీస్వరూప

తే. గీ. ములను నూటెన్నిదితిరువఁతుల వసించు, విష్ణుమూర్తులతోఁ గూడి ♦ వివిధగతుల
ననువమవివారములమించు ♦ నమ్మవార్ల, పాదపంకజముల కతిభక్తి మొక్కి. 216

సీ. వారక పొయిఘాళువారులఁ గొనియాడి వరలుపూదత్తాళువార్లఁ గొలిచి
ధీరుతా పేయాళువారల దర్శించి పెరియాళువారల ♦ పేరు దలంచి
నమ్మాళువారల ♦ నెమ్మదిలో నిల్చి తిరుమంగయాళ్వార్లఁ ♦ దెలియఁ జూచి
తిరుమప్పియాళ్వార్లఁ ♦ బరికించి తొండరడిప్పియాళ్వార్ల ♦ తేవఁ బొగడి

తే. గీ. వేడ్కఁ గుల శేఖరాళ్వార్ల ♦ వినుతి చేసి, మఱి తిరుప్పాణియాళ్వార్ల ♦ మరుగుఁ జెంది
మధురకవియాళువారుల ♦ మాట లెన్ని, నాథమునియాళువార్లకు ♦ నతు లొనర్చి. 217

కం. సాక్షాద్వైకుంఠం బిదె, నీక్షింపుం డనుచుఁ జూపుఁవిధిని బ్రపత్తి
నిక్షేపించి సుమేరున,దృక్షంబుగ నున్న వై నతేయునిఁ గొలిచెన్. 218

సీ. మత్స్యవతార నమస్తే మహాకూర్మదేహ నమస్తే వఃరాహముఖ న
మస్తే నృసింహ నమస్తే నటో నమస్తే భృగుకుల నమస్తే దశరథ
తనయ నమస్తే తనయావిభేదనోద్దండవోద్దండప్రచండవిక్ర
మక్రమోదగ్గి నమస్తే బలానుసంభవ నమస్తే బుద్ధ ♦ భవ్యరూప

తే. గీ. ధర నమస్తే కల్కివేష ♦ సురసురారి, శక్రముఖదిక్పతివయోజితరుద్ర
సిద్ధసాధ్యాదినుత నమస్తే యటంచు, వివిధవిష్ణుస్థలములు సేవించి వేడ్క. 219

వ. తదనంతరంబ శ్రీశైల ఋల్లి చక్రేశ్వర మూకాంబికా కోటిశ్వర గోకర్ణ కేదార
హాటకేశ్వర జంబుకేశ్వర బ్రహ్మేశ్వర పుండరీక పంచననేశ్వర రారుణాగ్రీశ్వర జబానాథ వైద్య
నాథ విశ్వనాథ శాకినాథ రామేశ్వర శంకర నారాయణ సుబ్రహ్మణ్యస్థలాద్యేశ్వరులగు నీశ్వరు
లను సేవించి వెండియు మహిమండలిం గల పుణ్యస్థలవీరేశ్వరంబులం జూచుచు సంచరించు
నయ్యవసరంబున. 220

శా. సర్వద్వీపవతిప్రపూరితపయఃస్సంబద్ధధారాధరా
ఖర్వద్వానభయోత్పత్తిష్టుబినభుఁగ్రాజ్యాద్యకూర్మాదికం
బుద్ధింద్రాయధపాతభగ్నుకుబిలఃపూహక్షరద్వాపత
త్తర్వశ్మతుభితాహిలోక మగుచున్ ♦ దర్శించె వర్షం బిలన్.

సీ. నెళనెళధ్వనులతో ♦ నెళనెళారను గర్జితములు కర్ణకోభఃధాటి మోయ
ధశధశద్యుతులతో ♦ మిలమిల లలమించు లక్ష్మీబత్సాద్ధవ్య ♦ మడఁచుచుండ

ఘశఘశార్భటులతో ♦ ఘశఘశా రనువాస ధార్తరాష్ట్రులకు మహర్షినింపఁ
జటచిటారవముతో ♦ దటతట౯వడగండ్లు యువరాజముఖ్యుల ♦ నొదుగఁ జేయ

తే. గీ. విజయవిఖ్యాతి నమ్మహావృష్టిసమయ, మమరవరధర్మవిలసనం ♦ బనిలజాత.
భేలనము కృష్ణఘనయుక్తి ♦ చాలఁ గలిగి, యవనిజనములు వినుతింప ♦ నతిశయించె. 222

కం. ఆయెడ నఖి లొకఁ డొక్కఁడు, కూయిడి జతగూడ కెడసి ♦ గునుకుపరువులం
బోయిరి చెంగటియూరుల, కాయూరవృండు హిరణ్యుఁ ♦ డట్లతిగతితోక. 223

తే. గీ. వడఁకు చట భద్రసేన యావాసమునకుఁ, బోయి నేను బ్రవాసి నోపుణ్యురాల
తడిసితిని వర్షధారలఁ ♦ దాళఁజాల, నేర్పెఱుఁగ నిందు తావిమ్ము ♦ నిద్రఁ జెంద. 224

కం. అని వేడిన వై దేశికు, ఘనకరుణాదృష్టిఁ జూచి ♦ కామిని పడుకొ
మ్మని ముంగలిచావిడిఁ జూపిన హా లక్ష్మీ యటంచు ♦ బేర్కొని యచటక. 225

చ. తడిసినవస్త్రము ల్పిడిచి ♦ తాళ్ల పయి న్వెన నాఱవేసి యా
పడఁతుక నీదు పెద్దలకుఁ ♦ బల్కుఁగ శక్యముగానిపుణ్య ము
య్యెడు నిట క్షింఁ జెచ్చి సెగ ♦ యించుకచూపు మటంచు వేడఁగాఁ
దొడిపడ నట్లనర్చి యలఁతొయ్యలి యాతనిరూపసంపదల్. 226

తే. గీ. మంటవెలుగున వేమాఱు ♦ మనసు మాఱఁ, దళుకు తెలివాలుగన్నులు ♦ బెఱుకఁజూచి
యెప్ప డేగ్రామ మెందుండి ♦ యేమి పనికి, నెచటి కేఁగెను నీదు వేరేమి చెపును. 227

కం. అనినసఖ కనియె నుండుదు, ననిశంబు కిరాతదేశమందు హిరణ్యం
డనఁ దగుఁ దనపేరిలఁ బుణ్యనదీనిధులెల్లఁ జూచి ♦ యరిగెదఁ బురికిన్. 228

చ. అనివచియించు తైర్థికున ♦ కావనజాయతపత్రినేత్రి యి
ట్లను నవయావనంబున రతాస్థఁ దొలఁగి కులాబజగంధిపైఁ
గనికర మింతలేక తిరుగ న్మనసాగై నఁటోయి నీకు నా
విని నిజమాను నీవలుకు ♦ వే యన నేల వివాహహీనుఁడన్. 229

తే. గీ. ఆలి కే నంగలార్చుచు ♦ నన్యసతులఁ, జూచి గుక్కిళ్లుమింగుచు ♦ సుఖము లేని
కతన యాత్రఁ జరించెడి ♦ కతయెకాని, మనసు సంఘోగవాంఛల ♦ మమతఁ దిరుగు. 230

చ. అనువరదేశికుం గని మహాదరణంబున లేచి కౌగిటక
నునుజిగబ్బిసిబ్బెపుఁజనుంగవ నాటనుజేర్చి మోహమున్
జినుకఁగ మోవి నొక్కి మరుచివ్వకుఁ దార్చిన వాఁడు పేర్చుచుం
డినతమిచేతఁ దద్రతికి ♦ తీవి సమున్నుఁడై ముదంబునన్. 231

తే. గీ. గుబ్బుపొంబనటుల యూతఁగొని మనోజ, కేళికావార్ధిలోపల ♦ నోలలాడు
చుండె నవ్వేళ దానినాఁఘండు వచ్చి, యెవరు వారని ఘుర్పించి ♦ పొచ్చరించె. 232

- కం. ఆనమయంబున నెటువలె, భాసురమతిఁ బొంకవలయుఁ ♦ బలుకంగఁ గదే
యోసుడతీ యని యడిగిన, నానతి యిది తెలియ ననుచు ♦ నటుమొగ మయినన్. 233
- తే. గీ. హంస హేమావతికి నిట్టులనియె వేడ్కఁ, జెలియకుండిన నేమాయఁ ♦ జెలిసికొనుము
వింటివా పతిఘర్షింప ♦ విటుడు వడఁక, వెటవకు మటంచుఁ జెలి వాని ♦ వెన్నుఁజటిచి. 234
- ఉ. కీటెలుఁగున్ ఘటించి పరికింపఁగ పండుకయుండి పల్కె యా
త్రానినదుర్విచారులము ♦ రాత్రిజనించిన నేడు తావకీ
నాలయమందు మే మిదె సుఖాప్తిని సుప్తి యొనర్చి రే పుషః
కాలమునందుఁబోయెదము ♦ కారుణికోత్తమ యుండనీయవే. 235
- తే. గీ. అనిన మంచిది యని లోనికరిగె నాథుఁ, డరిగినది చూచి సఖి లేచి ♦ యంతలోన
బంటెతో నీళ్లు పట్టుక ♦ యింటిలోకి, బోయి యేడుంటి వీనరిఁబొద్దుదనుక. 236
- కం. ఒక్కతనె గుక్కుమిక్కుని,దిక్కెడసినరీతి నుండ ♦ తెరువరు లెవరో
యిక్కడికిఁ బండవచ్చిన, నక్కట ప్రాణములనుంటి ♦ నధిపా యనినన్. 237
- ఆ. వె. నిండినింటిలోన ♦ నీకేల భీతిల్ల, గోల యూరఁబొద్దు ♦ గుంకలే ద
టంచుఁ గొగిలించి ♦ యనుమాన మొందక, యొర్పుతో సుఖాప్తి నుండఁ జెలియ. 238
- శా. ఆలీలన్ వెన బొంక నేర్చిన ధరాధ్యక్షైకచూడామణి
కేళీసంభ్రమజ్యంభమాణసురతఃకీడాచమత్కారచ
ర్యాలాలిత్యకథాప్రయత్నమున కత్యానకిత్తోఁ బొమ్ము తే
దా లోలాంబక యూరకుండు మని కాదంబేందుఁ డిట్లాడఁగన్. 239
- చ. తెలతెలవాటవచ్చుట సతీమణి యప్పుడు చూచి కేళికా
నిలయముఁ జేర నేగి ధరఃకీధవుపైఁ దమిమీట నుండె నా
చెలి యనుచుం బురోహితుఁడు ♦ సెప్పిన నాత్మ జనించు వేడ్క నా
నలనరపాలమాళి తదఃసంతరగాథ వచింపుమా యనన్. 240
- శా. రక్షశ్శిక్షకపక్షయక్షయన్మహార్యతానదాక్షేమకృ
ద్వీక్షారక్షితశుభ్రపక్షహయవాఙ్ధిక్షాక్షమాధారి
ద్దాక్షాయణ్యనలాక్షరాక్షసజలాఙ్ధ్యక్షాగ్ని వాయుక్షపా
ధ్యక్షక్షౌరభకపద్మరక్షకరమాఙ్ధ్యక్షారవిందేక్షణ. 241
- పాదభ్రమకందము. రామానుతతనుమారా
ధీమదవనధీరసారధీనవదమధీ

తామసజయయజనమతా

నామగతామసయతతయఃనమతాగమశా.

242

మణిగణనికరము. హరిహాయహరిణభృదవయవభరణా

హరిహాయహరిణభృదవనవితరణా

నరవరదవిగమఃన వినుతచరణా

నరవరదవిగమఃన విమలకిరణా.

243

గద్యము. ఇది శ్రీమత్కృష్ణార్జునసంగోత్ర పవిత్రాయ్యలరాజాస్వయ సుధావార్ధిపూర్ణిమా
చంద్ర నిష్కహాయకవిత్వనిర్మాణచాతుర్యనిస్తంద్ర శ్రీరామనామ
పారాయణనారాయణమాత్యప్రణీతం బై నహంసవింతి
యను మహాప్రబంధంబునందుఁ జతుర్థాశ్వాసము.

—

శ్రీ రస్తు.

హంసవింశతి.

పంచమాశ్వాసము.

శ్రీ ధర ధర ధర వర ధా

రాధరనిభవన్ సమద రావణమకుట

1 క్షౌధరధరహర విబుధా

రాధిత కరుణాభిరామ 2 రఘుకులరామా.

వ. అవధరింపుము నలరాజన్యనకుఁ బ్రేత్తుత్పన్నమతి యిట్లనియె నట్లు ప్రభాతంబు గావచ్చిన నిజమందిరంబు చేరి మఱునాఁడు దినాంతం బయినయనంతరంబ హేమావతీకాంత యత్యంతసంతోషంబున.

2

సీ. నిటలాధరీకృతఃస్ఫుటచంద్రకళలీల నెలవంకనామంబు 1 నీటు గులుక మరుదాప్తి నెఱయు పద్మరజంబువలె వక్త్రతలమున ఘనసారఃతలక మమర నంతస్థనృపవిరఃహాగ్ని పైఁ బర్వినగతి గుబ్బ కంకుమకలవ మమరఁ జిగిరించి పూచిన 2 చిన్నారిలతరీతిఁ జిత్రపటావృత్తఃగాత్ర మమరఁ

తే. గీ. గనకసుమదామఘమఘమఃకిల్కచమునందుఁ, గంబురాపూతభుగభుగఃకల్పమునందు నంద మొందంగ వాసింప 3 హంసయున్న, నెలపునకుఁ జేరె సాతానియలరుఁబోడి.

తే. గీ. చేరినప్పుడు కలహంసఃశేఖరుండు, తివిరి హేమావతీకాంతఃదిక్కుఁ జూచి వేడుకలరంగ నొకగాథ 4 వింటివేని, చెప్పెద నటన్న మంచిది 5 చెప్ప మనిన.

వ. హేమావతికి హంసరాజం బిట్లనియె.

5

ప దు నే డ వ రా త్రి క థ .

కం. పరఁగు నొకపురము రత్నాభరణం బనఁ దరణికిరణఃపటలీనంబో

4 ధ్యుయసౌందర్యసిరకో, త్కరచిత్రపటాంశుచిత్రితద్యుతలం బై.

6

పా. 1. క్షౌధరచరణర పా. 2. రఘుకులసోమా. పా. 3. ల్కబరియందుఁ, పా. 4. ధ్యుయసౌందర్యసిరకో, పా. 5. ధ్యుయసౌందర్యసిరకో.

తే. గీ. తనయుఁ డగురాజు ఘనమార్గముననురాగఁ, గోట యాత్రోవనరికట్టుకొన్ననుద్ది
విని జలధి దానిచుట్టును ♦ విడిసె ననగ, నారసాతలనిమ్మఫేయంబు దనరు. 7

ఉ. అందొకకుంభకారకమహాన్వయమండలదుగ్ధవాగ్ధిపూ
ణ్డేందుఁడు చక్రదానుఁడన ♦ నెన్నిక కెక్కిన పేరుగల్గి చె
న్నంది మనోహరాంగరుచిరాకృతినంపదచేత నిందిరా
నందనుఁడే యితండగు ననందగఁ గాపురముండు నెప్పుడున్. 8

ఆ. వె. నలుప కడవరాయి ♦ సారె కళాసంబు, కట్టె యినుము జల్లికడవ ముల్లు
మంటిగుంత గుబ్బిమాను నావంబును, మన్నుమోయుపోతు ♦ మలసియుండు. 9

సీ. ఆదివరాహంబు ♦ మేదిని నెత్తినమాడ్కి జొప్పడఁగఁ దా ♦ మన్ను మోయుఁ
బ్రధమవేళలసృష్టి ♦ బ్రహ్మచేసినయట్లు ఘటసృష్టి యుత్సాహగరిమఁ జేయు
విష్ణువు చక్రంబు ♦ వేడుకఁ ద్రొప్పెడుచాడ్పునఁ బలుమారు ♦ సారె ద్రిప్ప
బయలిపురంబులు ♦ భర్గండు గాల్చినయడరు నూపట్ట నావంబుఁ గాల్చుఁ

తే. గీ. గపివరుఁడు పర్వతంబులు ♦ గమిచి తెచ్చి, కుప్పలిమరీతిఁ గుండలు ♦ కుప్పవెట్టు
నవి దివియు ధాత కాండంబు ♦ లడఁచు కరణి, సాధునథవర్తి ఘటకారచక్రవర్తి. 10

తే. గీ. కాఁగు మజ్జలముంతయుఁ ♦ గడవ గూన, బాన వెనల బుడిగి పంటి ♦ పరపుచట్టి
కడవ ముంత 1గరిగెదుత్త ♦ పిడత గురిగి, కుందెనటికయు మూఁకుడు ♦ బిందె పంతె. 11

చ. చెవులపెనంబు గోలమును ♦ జిల్లులసిబ్బియు దోనితోట్టియుం
గువిచిలుమాతమూలమును ♦ గుమ్మెత మజ్జన ధూపసాత్రీయై
నవరని బూజపొందొనయు ♦ సానికెసిద్దై కమండలంబు లే
దొవదొవకంబినుత్త గెరఁదుబ్బయుఁ గప్పెరపంటు లాదిగన్. 12

తే. గీ. తీర్థపురాదెలు కడుకులు ♦ తేటగొట్లు, గెరలమురువులు వడితట్లు ♦ కిరుదుకట్లు
బొద్దుటీనెలు నునుపులు ♦ మొదలుగాఁగఁ, బనులు నిర్మించుఁ గుండలపై నతండు. 13

సీ. దేవకార్యములకుఁ ♦ దిరునాళ్ల కును మహాత్మవములకును గంగజాతరలకు
సంప్రోక్షణములకు ♦ జన్నములకుఁ బెండ్లి వడుగు నోములకును ♦ వ్రతములకును
సత్రంబులకు స్వహస్తంబులకును సమారాధనపితృకార్యయాధములకుఁ
బండుగులకు నాలవబ్బంబులకు బొంగలికిని దేవలకు గొప్పికిని యడకు

తే. గీ. జంగమార్చనలకును దానశ్లభోజనములకును దండు వెట్టికి ♦ నగరివారి
కికొండబక్కలకును భిక్షుకులకు నైనఁ, గొఱతవడకుండఁ గుండ లాకుమ్మరిచ్చు. 14

పా. 1. కడిగెదుత్త పా. 2. తీర్థపురాదెలు కడుకులు ♦ తేటగొట్లు, గెరలమురువులు వడితట్లు ♦ కిరుదుకట్లు
పా. 3. ప్రాపుఁ గలిగినవారికి ♦ బక్కలకును, గొడువ వడకుండఁ

- కం. ఒకపాటికలిమిచేతను, గకవికపడ కప్పలేక ♦ కబళాభరణం
శుకముల గరగరికల నిం,చుక తక్కువగాక నతఁడు ♦ సుఖమున నుండున్. 15
- కం. ఆతని కొక్కకులాంగన, శీతాంశునిభాస్య రూపనేనాఖ్యను వి
ఖ్యాతిని వెలయును గంతుని,చేతిజగాబాఁ కనంగ ♦ జిగిబిగివగతోన్. 16
- ఆ. నె. ఘనము ఘనముకన్నఁ ♦ గచనై ల్యవిస్ఫూర్తి, మెఱుఁగు మెఱుఁగుకన్న ♦ మేనిచాయ
విపుల విపులకన్న ♦ నువమింపఁ గటితటి, దాని కెనయె భూమిలోనినతులు. 17
- ఉ. పోకలరీతి నొంది, మెఱుఁపు ల్గాని, మిట్టలు గట్టి, పై మొనల్
జోకఁగఁ దీరి, తాళములఁచొప్పనఁ గన్నడి, చెండ్లవై ఖరిక
దీకొని యెప్పి, గిండ్ల పగిదిం గొమరొంది పసిండికుండ్లై
వీకను దండనిండి యలిఁవేణికుచంబులు పొల్పు నెంతయున్. 18
- ఉ. పంచశరాహితుండికుండు ♦ భామిని పొక్కిలిపెట్టెలోనఁ దా
నుంచినకాలసర్పము సమున్నతి నాడఁగ లేవమీట బు
స్సంచుఘణాగ్ర మెత్తి యలఁరారెడుచాడ్పున రోమరాజి య
భ్యంచితలీల మించి మది ♦ హర్షముఁ జేయు జనాళి కెప్పుడున్. 19
- సీ. చంద్రభాగనిరూఢి ♦ సతిమోము రాణించు నెఱిగొప్ప కృష్ణవేణిగతిఁ గాంచు
నువిదవాల్గనుదోయి ♦ యుత్పలావళి నొంచు సకియ పల్కులు సరస్వతిని మించు
శంఖవర్ణనిరూఢి ♦ సతిగళంబు జయించు నవ్వులు క్షీరసంఁదరత నించు
స్తనములుతుంగభద్ర సులీలదర్పించు నారు నీలాకృతి ♦ నందగించు
- తే. గీ. జఘనము విశాలపాలల ♦ సంభ్రమించుఁ, బదయుగము పల్లవాకార ♦ మద మడంచు
నడలు హంసావళిఖ్యాతిఁ ♦ గడువహించు, నంగము హిరణ్యకళతో ♦ సతిశయించు. 20
- కం. తమ్ములు చెలికరములు కుం,దమ్ములు పలువరున వర్వతమ్ముల బలుచం
దమ్ములు చన్నులు తొవలం,దమ్ములు కను లలక లంబుఁదమ్ములు పొగడక. 21
- చ. హరివరకాంచనాబ్జకమలాళిఘనాకృతు లందు తెంతయ
బుబ్బరము పటూక్తి నాన గళముం గరముల్ కుచయుగ్మ మంచు న
తైఱవ సుమధ్యదేహముఖదృక్కుటిలాలక కేశపాశముల్
హరివరకాంచనాబ్జకమలాళిఘనాకృతు లందు నిచ్చలున్. 22
- ఉ. దానిమిటారిసోయగపు ♦ దట్టపుమోహపుటోరచూపు ని
ద్దా నిగరంపుసాంపువగఁ ♦ దాల్చినచాయలరాయిడించు ఖం
డా నెరసోకుతాకుల మనంబు గలంగఁగ మోహిగాని య
మృగనవుఁ డెందులేడు వినుఁమా యనుమానము మాని మానినీ. 23

చ. అది నెఱ ప్రియపుణ్ సాగనుఁదాట నొకానొకటైన గర్భమిం
పొదవని దాట నింటియెనుఁబోతునకంటె మదంబు హెచ్చి నె
మ్మది పరసంగమంబునకు ఁ మార్కొని పొక్కఁగ జారవీరులఁ
వదలక చూచుచుండఁ దలఁవాఁటి గాపుర మయ్యె దానికీ.

24

కం. చిటిపాటిసాములు వెట్టుక, పుటపుటగా వీధివెంటఁ ఁ బొరుగిండ్లబడిక
విటులనిమిత్తము మట్టెలు, చిటుకుచిటు క్కనఁగఁ దిరుగు ఁ సిస్తుగ వగతోన్.

25

సీ. శేజేలరారాలఁజిగిఁ గ్రాలు నిడువారుకురులు వేమఱు దువ్వి ఁ కొవ్వు బెట్టు
బలువారుగలనేలు ఁ తెలిదాలు గలమేలుకనులరేఖలుదీర్చుఁ ఁ గజ్జలంబు
కవురంపురుచిపెంపు ఁ కడునింపుఁదులకింపుపెదవి కెంపెక్కఁగ ఁ విడెము సేయు
వలిసిబ్బెముల గుబ్బఁతిలునిబ్బరపుగుబ్బచనులఁ బూయును మంచిఁచందనంబు

తే. గీ. మంగళాభంగరంగ ద్రఁభాంగవృత్త, ఘనజఘనసీమ నవరించుఁ ఁ గలువచెలుపు
1 నలువమరు చెల్వైనఁగు దుఁవ్వలువ మెఱయఁ, జిత్తజనిదాడి కుమ్మరఁచిగురుఁబోడి.

సీ. తరితీపునగలు బిఁత్తరపుఁజూపులు మోవి విఱుపులు సాలపులు ఁ వింతమాట
లుదుటుచొకాటంపుఁటాయ్యారిచేష్టలు సోబానపాటలు ఁ సాగనుగుల్కు
పొగరువికావికఁనగవులు బెళకెంచు కనునన్న 2 నేర్పులు ఁ కలికికతలు
సామెత ల్పిన్నెలు ఁ జాణతనంబులు తెచ్చికొల్మరువులు ఁ తేటపడని

తే. గీ. జంకెనలు తొమ్ముతాటింపుఁసాహసములు, వచ్చి తేరగఁ బల్కెడి ఁ ముచ్చటలును
విటులఁ గనుగొన్న వేళల ఁ విస్తరించు, రూఢి మించిన తమితోన ఁ రూపనేన.

27

కం. ఈలాగునఁ జెలి పల్లవ, జాలచకోరములకెల్లఁ ఁ జందికయనఁగాఁ
జాలి విహరించుచుండెడు,కాలంబున నొక్కనాఁటి ఁ కడయామమునన్.

28

మ. పరఁగం గూలినయిండ్లు ద్రోళ్లు గరిసెల్ ఁ పల్లెరు లుమ్మెత్తలుం
జిఱులెంకుల్ చిగిరింతలుఁ గునుకులుఁ జిల్లేడులుఁ మూషకో
త్కరముల్ దున్నినపొట్టుదిబ్బలును నఁక్కల్పందికొక్కుల్ దరు
ల్దొరుగం బూడినపాతరల్ పడినగుఁళ్లు గల్లు పా దూరిఁబోన్.

29

ఉ. లాఁడెకు మూఁగుకాకులపఁలాయన మొందఁగఁ జేయ వీఁపుపై
ద్రోడునవ్రేలు నీకె గుదిఁతారినదేహము పీడి కాళ్లకుఁ
లోడి నశించుతోక బలుఁతోమము లైతగు జోఱుటీగలుఁ
గూడిన బంధముం గలిగి ఁ కూర్కుచునుం డొకబక్కగుఱ్ఱమున్.

30

తే. గీ. మందగుది రెప్పగొరిసెలు ♦ మక్కిరొండ్లు, బరతుమురుకొమ్ములును మోటుబద్లు తడక
వాటు తెరడొక్క మిడితోడ ♦ వేటుగాల్లు, నేరుబాసిన యొకబీడయెద్ద జేరి. 31

వ. అందు వసియించి యున్న నమయంబున.

32

చ. నలువగు తూంకిచేవన గఃనంబడుకొమ్ములు వింత చింతని
వ్వలనరివచ్చు కన్నుగవ ♦ పోసరపు న్నెడ ముద్దపక్కలం
దెలుపులురాలు లావుపొలతిం దగుపాదము లుక్కుపోత సం
ధిలినవిధాన నుండు బలుదేహము గల్గెనుబోతు వచ్చుట.

33

ఉ. చేరి శుభంబె ఘోటకమ ♦ శ్రేయసుటే వృషభంబ మీర లీ
తీరున డస్సియుండుకథ ♦ దెల్పు డటం చెనుబోతు వేడ వే
సారక విన్ను చెప్పెదను ♦ సైరిభవర్య మదీయగాథ యం
చారని యార్తి గుంకుచు వృషాగ్రణి పోతును జూచి యిట్లనున్.

34

సీ. తలయేరుఁ బెట్టి బీడులు దున్ని పడఁగొట్టి గాలుచిక్కినబండ్ల ♦ గట్టి మొత్తి
పొలముకాండకుఁ బుచ్చి ♦ తలదిమ్ము బట్టించి పట్టుడుకపిలలవదను జెటిచి
పాపడమ్ములఁ జిక్కుపఱచి రెండేసి గొఱ్ఱులకాడి నమరిచి ♦ రొప్పుచేసి
బలుగుంటకలచేలు ♦ పాయుచో సాగని తావులసెలకోలఁ ♦ దాఁక మొత్తి

తే. గీ. గానుగలఁ దిగిల్చి నరువల్ల ♦ గలఁచి బండి, దండిబరువెత్తి యురికింతఁ ♦ దరిమి యెదలు
గల్గిపడి రెండుదుక్కులు ♦ వెళ దున్ని, యెఱ్ఱు గడగి పోదోల నితైతి నుమ్మి. 35

కం. అనవిని తలదిగి ప్పెనుబోతనియె మహాక్షంబ కష్ట ♦ మనుభవ మయ్యె
వనజభవువారితఁ గడువను, మనతరమా యనుచు వగచి ♦ మహిషము హరితోన్. 36

సీ. తెగుబొల్లి విషవది ♦ తీసిక ట్టగనెమ చ్చుగ్గి బావురసాలు ♦ నధికదంతి
బూడిదెముక్కులు ♦ వీడికాళ్లును బొలుగంటురోమంబులు ♦ కాకనంబు
వరచారి విషనిధి ♦ వరబొల్లు సర్పి కోకావర్తకము కందకప్పు పట్టె
డనుడి పింగళియు పిండావర్తకంబు నెదావర్తకము దీర్ఘదంతి దీర్ఘ

తే. గీ. వాలమును పొట్టనుడి గళావర్తకంబు, వాలుచెవులును మఱి భుజావర్తకంబు
పూతనుడి తోడనుడి దివాజాతమాదియైన దోషంబు లానంతయైన లేక. 37

కం. జరదా కొమ్మెత మునకే, కరెడ ననాయుజు సురంగు ♦ కల్యాణ నునే
రరుక బిలక శ్రీవృక్షకి, హరి బోరును నీలను హయంబులలోన్. 38

38

తే. గీ. నీవు హరిరీతి గంధర్వనిచయమెల్లఁ, గొలువ యాదేవమణిచక్రములు వహించి
విబుధుల భరింపుచుండెడు ♦ విధమదెల్లెఁ, దొలఁగి చిక్కితి విటులేల ♦ తెలుపు మనిన. 39

వ. తురంగంబు మహిషంబున కిట్లనియె.

40

కం. ఆనాటి కటులనుండిలి, నీనాటికి నిటుల నయితి ధ నేమందు నయో

లేనాటి మేనినత్తువ, లేనాటికిగలవె విను చలించినవిధమున్.

41

సీ. పేమ నెదుర్కొలు పెండ్లివారల కిచ్చి తెవులై నవారి కడైలకు నిచ్చి
మేయఁ బోయినచోట ధ మెడవెండుకలు వట్టి యాతతాయలును వయ్యాలిఁ దోలి
అమర గృహప్రవేశమువారి కొప్పించి 1నంత సారికెలంచు ధ చాలనొంచి
వల్లెవట్రిలనుంచి ధ బడ్డు వేసుకవచ్చి వలవలచే కంట్లముల ఘటించి

తే. గీ. తీరకున్నట్టివేదసంసారమునకుఁ, గనవు కట్టెల లద్దుల ధ గాసిపఱచి
లావు సత్తువ చెడఁగొట్టి ధ లాడె పోవఁజేసి పోదోల నిటకు విచ్చేసినాను.

42

చ. కొఱపము చెడ్డయెట్లు చలిగొట్టినచో కవణంబు కల్ల మే
నఱసిదువారమార జలమార్పుట యెన్నఁడు కానివాని యే
తఱిఁ గలలోననుక బడెడుదాని యెఱుంగను బేడదంట్లుముం
దఱఁ బడవేసి యెడ్ల కడ ధ దామెనతొడువఁ గాలుగట్టినన్.

43

తే. గీ. ఎడ్లు పోట్లాడి కొమ్ముల ధ నెత్తివేయ, గేడె లొకదిక్కు సెలఁగంగఁ ధ గేపుదూడ
లాన్ల దన్నంగ నమ్మహావస్థచేత, గుట్టమై పుట్టియును గోడుకుడువవలసె.

44

సీ. పిల్లపీచర నక్కపి పైల్లచెవి గొఱ్ఱెపాలలంబును మేఁకపాలలంబు
బుడ్డకాచర యుట్లబొద్ది దొంతరలంబు మాడుపుగురుగును ధ మదనకట్టె
నూనెముంతలమును ధ నానఁబ్రొలలమును గొండగురుగు పాలపెండలంబు
పొర్లుగాడియు నల్లపూలల మినక చెంచలి కందికారీయు ధ గిలకలంబు

తే. గీ. చన్న చేరెద్దు మట్టేకు ధ వెన్న వెదురు, లంజెనవరము వెట్టిపూలము చిట్ల
బొట్లలము గోళ్లలము బొల్లికట్లలంబు, నల్లతీగాదియలములు ధ నల్లవిడిచి.

45

తే. గీ. కనవపులు వీడి గోరిగ ధ కాకివెదురు, దర్భ చిగిరింత గరికెమోదంబు జమ్ము
పెద్దజ మూదరయు తుంగ ధ పెద్దతుంగ, భోగవతి నక్కలోకయు ధ పోనెవిడిచి.

46

సీ. కాచిగోగడ నేండ్రకారె బూడెదలోకాచి పండెడగోళ్ల ధ గడ్డియూబ
ముల్లూపచెంగాయ ధ మల్లియకరివేల యఱగొయ్య వెఱుతురు ధ మెఱుగుగడ్డి
గంపడొల్లక కొమ్ముకాయ పొత్తరముల్లు వట్టింత కదురు కాఁర్వాకు చివ్వి
కందురు బూతరాకాసి పిచ్చుకబియ్య మశ్మరి వెర్లి చేమర్లు గునుకు

పా. 1. సంత సారికెలంచు ధ స్వారివెడలి పా. 2. జంబు నూదరతుంగ వెఱజంబు పెద్దతుంగ భోజ
వతి నక్కలోకవిడిచి.

తే. గీ. చీమచిప్పర చిప్పర • చేతిబోద, యుట్లగడ్డుట్లచిప్పర • యూటు కనవు
పొలికి పొనుకెడ కుండేటి, పొరుజు గరక, పరికి సాల్వము సొంపెకుండుదు గరిమిడి. 47

వ. మఱియును.

48

తే. గీ. వీరి తోణంగి తొండును • మారువెల్లి, తొప్ప రంటింత యెద్దుకొ • మ్ముప్పగడ్డి
పుల్ల పూరూచయును బూద • పూలగడ్డి, కదురు తుంగాకు తుంగలు • గలయ విడిచి.

ఉ. చిక్కులమారి యాబలిజు • సెట్టి వయాళులమెట్టి బర్దులక
సుక్కడలంగఁ గొట్టి తన • నుందరిచేతికి గడ్డికోసమై
చెక్కుమసార యాయ బడి • నేటది నిచ్చలుకోడెకాండ్రపైఁ
బ్రక్కలవారి సోలి నగు • బాటున కళ్ళక సంజచీకటిన్.

50

తే. గీ. తానధరువాండు లద్దితో • దగలఁదీసి, దిబ్బలను వ్రేయు చెడుగత్తు • గబ్బుగడ్డి
గంపలో వేసికొనివచ్చి • చంపఁజాలు, పూనికను గ్రమ్ముకొని నామొ • గాన వైచు. 51

కం. విను మాపెచర్య కినుమడి, గొనకొని కావించు దాని • కొడలినడతల్
కను కని వేసారితె హె, చెప్పను బాపపుఁగాల మనుచు • జెప్పెడువేళన్.

52

సీ. చండవేగోత్థభూ • మండలధూళ్యాప్తి పంకికృతాభి • కూలంకషాంభ
మభోత్పతద్దృష్ట • ద్వాన్వయభూతభగ్నధాత్రాండక్షర • బాహ్యకాండకాండ
మద్రిభిత్తే • శ్యటవ్యగ్రభాగదాక్రొతప్రోద్ధతక్షమా • స్థమమాజ
ముగ్ధితిపురధీకృ • దుగ్రీత్యరోద్ధతద్యోవీధ్యటద్ధరి • త్యున్నతపుర

తే. గీ. ముద్ధతాబ్ధిప్రాదప్రా • దినిద్ధవార్ము, హుర్ముహుర్ము తినివతద్భ • హూరుచక్ర
వాళమద్ర్యశ్మపూరిత • వార్ధి వీచె, భయదగతి నొక్క • జంఝా వ్రాభంజనంబు. 53

మ. వరుణాశాగతమూరుతో • ధుతశిలా, వ్రాతాహతిద్రాగ్ధ
త్తరశద్యోవతనాతిభీతి • భరణార్థబ్రహ్మదత్తార్జునో
త్కరమృత్ప్రస్తరముఖ్య • వస్తుఘటిత, స్తంభభ్రమాపాదిభీ
కరవాతోత్థరాపరాగ • వలయాఘంబు ల్దనరైన్మహిన్.

54

వ. మఱియు నవ్వాయువు శోషితసింధురాజంబును గర్జవిస్ఫోటనంబును గావున
ధనంజయపరాక్రమంబును, నష్టకబంధంబును బలాశవిజయకరంబును గావున దాశరథి వ్రతాపం
బును, భగరాజమానభంగంబును శైలబలఘాతియుఁ గావున మహేంద్రవిక్రమంబును ననుకరించె
నంత.

55

ఉ. భేకశుభప్రదం బనల • భీమ మనేకపథోఽకికాసరా
నీకశరీరతాపహ • మునీగతటాకపదీనదాదినీ

రాకరహర్ష కారణ మహాపతిదీప్తినిరోధి కంధరా
లోకనహృష్టభీతశిఖిలోకమరాశము సోన దోచినన్.

56

చ. జలదము నీలిచల్లడము ♦ శక్రశరాసన మొప్పు కాశధా
రలు తెలిజల్లులేగుబకరాజి వహించిన బూదిపూతల
గ్గలపు మెఱుంగు లాయుధపుకాంతులు గరితగర్జ లొప్పగాఁ
దొలుకరివీరముప్తి నడఁద్రొక్కె నభస్థలవణ్యవీధికన్.

57

సీ. ఆకాశగజకుంభంబై యొప్పు మొకమాలు కాలకువిందోత్థనీలపటము
మిహిరాంగనాభంగమేచకోల్లోచంబు కకుబజాజీవికకంబళంబు
కమలజాండభాస్త్రిగతమపీవాతంబు ద్యుమణిదీపోదితధూమచయము
నడిమిలోకముతేనె ♦ నల్లవట్టుగుడారు ప్రకృతికస్తూరికావంకచర్చ

తే. గీ. యనుచు జగముల జనములు ♦ వినుతినేయ, నీలకాకోలకలకంఠనీలకంఠ
కజ్జలప్రిజ్వలన్నీలకంఠకంఠ, ఖంజరీటాభఘనఘనాఘనము నెరసె.

58

మ. జగదండం బనుబ వ్విరంగి జలభృతస్సంఘంపు మం దుంచి పొం
దుగ శంబం బనుగుండు వ్రేసి పటువిద్యుద్వహిచే భ్రాష్ట్రమం
టంగఁ గాలం బనుయంత్రికారకుండు చూడక మోయి నామోతలై
జగము ల్లంపము నొంద మోసె ఘనగర్జల్ భీషణాకారతఁ.

59

సీ. వనదాంజనగావమునఁ గనచ్చొణాంశువితతి దళను ధాతుతతు లనంగ
జలదపూర్ణజాండజలరాశితిరమారుతచలద్విదుమిలతికలనఁగ
నమరులకడవిలోదము నల్పు సమయమాంత్రీకు నోర వెడ లన్నిదీప్తు లనఁగ
ధారాధరవ్యాజ ♦ వారణేంద్రమదారుణేక్షణాంచలకాంతు ♦ లనఁగె ననఁగ

తే. గీ. ఘనఘనాఘనగహనసంఘాతములను, గరితధ్వానములు మోయఁగా దహించు
దావపావకకీల లంఘం ద వర్షె, ననఁగఁ దళుకొత్తై జంచల ♦ లభినరణి.

60

సీ. బిబిబిద్ధగరఁజ్ఞేకభీమధ్వని వివిధజంతుశ్రేణి ♦ జెప్తువఱువ
ధగధగద్భ్రుణిగణోద్భవివృద్ధిచ్చట్టల నిశ ల్పవల్ల ♦ వెలుగుచుండఁ
బెటపెటార్పటిరణచ్చటలూభినిర్దోషముల ముజ్జగమువార ♦ లులికిపడఁగ
ఘుమఘమారావసంకులకులకులకుభృత్కుహరానిలముల దిక్కోటు లురుల

తే. గీ. చిటచిట యటంచు కరక లుత్కటత రాల, నిగనిగద్యుతి మేఘము ♦ వ్వింగి నెరయ
ఫళఫళపయఃపృషత్పరంపరలు గురియ, ఝోరుఝోరున దారుణాసార మడరె.

61

కం. పటుధాటీరటదుత్కట, పటహాలటహాకోటిరవము ♦ పాటిలినటులఁ

నెటనెట ఘటఘట ఘుటఘుట, పిటపిట చటులార్పటులను ♦ బిషుగులువడియెన్.

62

వ. అవ్యయ.

తే. గీ. అర్జునా ఘల్లనా పార్థ ధారి కిరీటి, శ్వేతవాహన బీభత్స విజయ జ్ఞు
సవ్యసాచి ధనంజయ దివ్యవతిజ, పేరులెన్నుచు నేగిరి భీతి జనులు.

వ. ఆనమయంబున.

నీ. గగనమండలభద్రకాయమానంబున ఘనపంక్తులను మేలుకట్టు కట్టి
ధరణివేదికమీఁదఁ దగకానికాయమాక్తి కముల రంగవల్లికలు దీర్చి
ఘనఘోషభేరికాధ్వనులు బర్హణగణధ్వానకాహళినీనాదములు మోయి
దెగనిమెఱుంగులఁ దివ్యటీలు వెలుంగ ద్విజరాజమంత్రము ల్విస్తరిల

తే. గీ. వృష్టిగజరాజగామినీవిభుఁడు సమయపురుషుఁ డయ్యెడ నిన్నుగాఁపుత్రికలను
గాంచి పెంచి ప్రమోదంబు గడలుకొనఁగఁ బరిణయమొనర్చె శరధికి భవశరధికి.

తే. గీ. అవ్య డవ్యానగొట్టున కళికి యులికి, పడినగోడలు నొరుగుకంబములుపట్టు
వదలి కూలినగోపురావళులు గల్లు, పాడుగుడిలోని కెనుపోతు పఱచి నిలిచె.

కం. అంతట వర్షము నిలిచె ది, నాంతము జనియించె గజ్జలభ్రతమాలా
క్రాంతరుచి వర్ష నెల్లెడ, సంతమనము చుక్కలమరె సత్పథవీధిన్.

కం. ఎనుబోతు నపుడు కున్నురి, తనయింటికి రాకయున్నఁ దత్పురినిండఁ
వనముల వంకల డొంకలఁ గనుగొనుచు వచ్చి నిలిచి కని యువోచ్ఛటన్.

ఉ. లంపులమారినదాన నిను లాచుక మాదిగవాఁడు గోయ వే
కొంపకుఁ బొమ్మటంచు మిఱుగుర్లు జనింపఁగఁ బండ్లు ఓడి మై
కంపము వుట్టఁ జేగుదియకట్టెను దిట్టుచుఁ గొట్టఁ బోతు బ
ల్లంపెన నింటికై చనినఁ గుమ్మరి గాడిని గట్టె గట్టినన్.

తే. గీ. కట్టు విడువకు మని చెప్పి కాంతలోడ, రేయి యొకరితఁ గడిసి యారేపకడను
గుమ్మ రయ్యారివల్లెలఁ గుండలమ్మ, వెడలఁ దద్భార్య జారుల వెడకుచుండ.

ఉ. సారణనామధేయుఁ డొక సాలియవాఁడు మనోజ్ఞమూర్తి కా
శ్మీరధరిత్రినుండి యల సింధువసుంధరఁ జేరఁ బోవ నా
దారిన రాగ రాగమునఁ దప్పక యాతనిదిక్కు చూచి యే
యూ రెట కేగె దేమిపని కున్న తెఱు గెఱుగింపుమా యనన్.

తే. గీ. అతఁడు దాని నెగాదిగ నరసి చూచి, దుడ్డె గట్టిది పనిలేంది తొల్ల దానె
వీలిచె నిది పాట్లమారి గావలె నటంచు, జేరి తనపేరు పురిపేరు చెప్పినిలిచె.

దప్పి కిమ్మన ముది దప్పిన దా యను జెంబుదె మృనినఁ గుంచె బె యనును
బెట్టు మనఁ జేకూతె నా హిత మను నన్న మటన్న జహన్న మనును

సున్న మిమ్మన్నఁ గూఁసున్నమే యనుఁ బోకవక్కలే దన్న గుర్వక్కె యనును
నిప్పని పలుక రా ధ నిప్పని కనియను నాకియ్యమనిన నీయాకె యనును

తే. గీ. దేహ మలసె నటన్న సంఠేహమా యటంచు నిల్లేపురేగి యమ్మించుఁబోడి
యతని మాటల కరమాట ధ లాడుకొనుచుఁ గేరి నవ్వినఁ జూచి యాసారణుండు. 74

కం. నెరమాటలఁ గోడిగముల, నరమాటల జాణతనము ధ లలిచతురతలన్

బరిహాసంబుల నీసరి, బెరగాయపునతులు లేరు ధ బిసరుహగంధీ.

75

వ. అని పలికి యంత.

76

ఉ. కొమ్మ యవేళపొద్దు నెటఁకుం జనలేను బరుండ నింత చో
టిమ్మని పల్కరించఁ దరఁభేక్షణ మంచి దటంచు నవ్వచ్చున్
రమ్మని చేరఁ బిల్చి యరఁర మ్మొగి మూసి గడెల్ గదించి మో
దమ్మన రెట్టఁబట్టికొని ధ దర్పకకేళికి సంభ్రమించినన్.

77

తే. గీ. అతఁడు సురతాభిలాషసంగతుఁడెకాన, మంచి దని నమ్మతించుక ధ మమతతోడఁ
గుచ్చి కౌగిలఁ జేర్చుక ధ కుచము లొత్తి, మొనసి మదనరణక్రీడఁ ధ బెనఁగులాడ. 78

ఉ. అంతట దానిభర్త నిలఁయాంగణసీమకు వచ్చి నిల్చి య
య్యింటిని దల్పు దీయు మని ధ యెంతయు ఘర్షణతోడఁ బిల్చినం
జింత యొకింతలేక యల ధ చేడియ యేగతి బొంకుఁ జెప్ప మో
కాంత యటంచు నంచ యడుగఁ విని యాబిడ యూర్పు సంధిలన్.

79

తే. గీ. తెలియ దెటువలె బొంకునో ధ జలజగర్భ, వీతిరత్నమ చిక్కులు ధ పెట్టనేల
చెప్పినను జెప్ప మిక్కథ ధ చిత్త మలర, వినియెద నటన్న రాయంచ ధ వెలఁది కనియె. 80

చ. అటువలె భర్తపిల్చిన భయంబునఁ జారుడు కంప మొంద నా
కుటిలసుకుంతలయ్యెడను ధ గొబ్బున వానిభయంబు వాపి యు
త్కటధృతి సైరిభంబుమెడఁగట్టినత్రాడు వదల్చి దైవమా
కటకట రట్లు సంగతముగా నెనుబోతును గల్గఁ జేసితే.

81

తే. గీ. గాడిపట్టున నిల్వదు ధ కట్టివేయఁ, దరముగా దంచు వాకిలి ధ దెఱచి పోతు
వెడలి పొయ్యాని వాకిలి ధ వేయుమచుచు, మగనితోఁ జెప్పి యాదిట్ట ధ మమతపుట్ట. 82

తే. గీ. ఈదయానిధి వీధిలో ధ నేఁగుచుండఁ, బిలిచి తోడ్చెచ్చితిని మెడఁతలుగు పెట్ట
వితమానిసిఁ గనఁ గట్టివేయనీక, నురుకఁగాఁ దల్పు వేసితిఁనోయి రమణ. 83

కం. అని చెప్పి మగనిచే జారుని నుతిసేయించి వారిరుహముఖయు విభుం

డును దొంటిరీతి నుండిరి, యని యంచ వచించునెడ నిశాంతం బైనన్.

84

చ. పానపాన నిద్రామబ్బునఁ బ్రభుల్లసరోజదళాయతాక్షి మె
 ల్లన నృపమోహతాపకరఁలంపటతాయతి నంచదెల్పఁ దా
 వినినకథాచమత్కృతికిఁ దేవరు నొదల దిద్దికొంచు హా
 యనుచు నిడూర్పుచ్చుచు నయారె యటంచును బోయె నింటికిన్. 85

తే. గీ. పోయి యభంగింకపం బైనఁచాయ లొలుకు, కలువరాజాలకభుకులోఁవలు రహించు
 తభుకుమగరాలగోడలుఁగల సుపాణి, మేటిక్రొమ్ముత్తియపుజాతిఁమేడలోన. 86

చ. పరపువలంగిపోవుగలఁ జంగరుమంచముపై వసించి భా
 స్కరుఁ డుదయింప నూడిగవుఁగామిని లేవఁగ నిద్రలేచి త
 త్రరకరుఁ డస్తమించుదనుకా నొకరీతి మెలంగి చీకటుల్
 నెరిసినిమ్మటన్ నలినఁనేత్ర మహివతిమీఁదికోరికన్. 87

ఉ. రాలు మరాలు వాలుసవఁరాలు మెఱుంగులనూపురాలు వ
 జ్జాలసరాలు మేటిబవఁరాలు వరాలజిరాలు తూలుహా
 రాలు తురాలు ముంగపుముఁరాలు తరాలసిరాలు సందివో
 రాలుదుటుంగరాలు జిగిఁరాలఁగ నాజవరాలు దా లొచ్చిన్. 88

నీ. చీరకుచ్చులు నేలఁ జీరకుండఁగఁబట్టుకొని పార్శ్వముల సఖిఁజనము నడువఁ
 బాదుకలైట్టిరాఁ బదిలమం చుడిగంపుటింతులు కైదండఁ లిచ్చి కొలువ
 మనువుల కని చెలుఁ ల్లునుకువర్వుల వచ్చి మొగ తెఱకట్టుతోఁ ముచ్చలూడఁ
 బొద్దిన నేవనుఁ ల్పాని చేయుద మంచు బోనకలైలు వేగిఁరాన రాఁగఁ

తే. గీ. ద్వారతగతినిండకుఁ జనంగఁ దమకుఁ దమకు, సెలవొనఁగు మంచు బాటలుఁ సెప్పు విప్ర
 యోష లేతేర నొయ్యారఁ ముట్టిపడఁగ, వచ్చినిచ్చిన రాయంచఁ మెచ్చి యపుడు. 89

నీ. సాగసుమితారంబుఁ సాంపునొయ్యారంబు నీటు జగ్గుతనంబుఁ నేవళంబు
 సాబగు నాగరికంబుఁ చొక్కాటమునుఁ డెక్కు గరకరి కందంబుఁ ఘనత నడత
 హూయలు చక్కదనంబుఁ నొనవరి నెరఱివి నవరణ చెలువంబుఁ సరసరీతి
 హాసు చమత్కారఁ మారజంబును నేర్పు గంహారంబును నాయఁకంబు వన్నె

తే. గీ. సిన్తు జిగిబిగివగ బాగుఁ చిన్నె యొప్పు, వేరు నాణెంబు మురిపెంబుఁ పెద్దతనము
 కులుకు ప్రాధత్య మభినుతిఁ గొనబు నెళపు, నరయ నిట్లుండ వలదె హాఁ యనుచుఁ బలికె.

వ. ఇవ్విధంబునఁ దనుమెచ్చి పలికిన రాయంచం జూచి హేమావతి యిట్లనియె. 91

కం. తురగము వృషభముతోఁ దన, తెఱఁ గెన్నుచుఁ దనకుఁ గనవుఁదేనిచెలిని ద
 ద్వరనుతనతి నెంచె గదా, మెఱిఁగింపుము దానిచర్యఁ లెట్టివో యనినన్. 92

ఆ. వె. లంచ మించుబోడిఁయాననం బీక్షించి, యడుగవలయు నిట్టుఁ లడిగినపుడు
 చెప్పకున్నఁ దనదుఁ శేముషి యది యేల, యనుచు నిట్టు లనియెఁ నాదరమున. 93

ప దు నె ని మి ద వ రా త్రి క థ .

శా. శ్రీధామం బననొక్కపట్టణము ధాత్రికి మించుఁ జంచన్మణి
సాధస్తామవధూముఖేందుఘృణినంఃస్పర్శనృవత్స్వచ్ఛతా
రాధీశాశ్మపయఃపృషచ్ఛయవిధూఃతాకాశకూలంకషా
సాధూత్తుంగతటీమునీశ్వరతపఃస్సంజాతసంతాపమై. 94

తే. గీ. సాల మున్నతి భూర్భువఃస్వర్మహాస్థైర్యపన్నత్యములు ఖేయఃనైమ్మి మతల
వితల సుతల తలాతలఃతతి రసాతలః ము మహాతల 1పాతాళఃకము లెఱుంగు. 95

చ. శకనఁ బురిచుట్టుతోటల సుఃగంధఫలంబులు రాల వానిపైఁ
బననలు పండి తెల్లిల్లి పడుఃపాటున రొంపులు గట్ట వానిమీఁ
దనె రసదాళి వీలి రసఃధారలు నించఁగ నై నయుబ్బలి
జనువడిఁ బొంఁకు లందుఁ బడఁ సారె హసించురు శాలిపాలికల్. 96

కం. ఆపురమున నొకఁడుండును, గాపురముగ బలిజెనెట్టి యగణదానుఁ డనఁ
దీపురముగాఁగ నయ్యల, కాపురమున ధనదుఁ డుండుఁగతిఁ గడువేడ్కన్. 97

వ. వెండియు నతండు. 98

చ. సరిపెఱతోడినజ్జ బలుఃసందితీతామెతు లింగవస్త్రముల్
సరిగెఱచెండుపాగ విలఃసన్నాణిముద్రిక లంచుకమ్ములున్
మెఱుఁగులుగుల్కుదోవతియు యి న్నగునీలపువోగుజోడు బి
త్తరపువిభూతిరేఖ లఱుఁతల్ రుదురాచ్చలు గల్గి భాసిలున్. 99

ఉ. మోరకసీదుపట్టమొగ యుట్లతలాడము జల్లు లెఱచిం
బోరయుఁ గంచుకుప్పెలును యబూజలగొల్పును బెద్దగంట సిం
గారపునృప్తిదండ మెడ యగజ్జెలపేరులు నందె లొప్ప లో
దేరిన దొక్కవస్సె యెకిరింత మహాశక్తిము పొల్పు వానికిన్. 100

చ. తణగము లానుకంటములు యతండిగము ల్సలకల్ దడె ల్కుతూ
గణములు చెక్కుగుంపు లడిఁగంబులు పంజులు త్రాడుగట్లమం
కెణములు గోతము ల్నుగలు యగెంబెలు బోరము లాతనింటిలో
గణన కసంఖ్యలై వెలయుఁ యగంజసమాసవిశాలలోచనా. 101

సీ. గూటపుఁదిరుగుట్లు యొలికిదామెనత్తాళ్లు కందలీకము కోత యకదురుకోల
మరగజమున మోడిఁమెఱుఁగుగాఁ దీసిన పిల్లచుట్టలు నల్లుఁచిల్ల వల్లె

- త్రాళ్లును బురికోళ్లు ♦ దబ్బనములు నుసిగంతలు నట్టెనకట్టె లసిమి
బలుపొన్ను లలరారు ♦ బగినెగూటంబులు పెనుజోగివట్టెళ్లు ♦ పిల్లవట్టె
- తే. గీ. డలును బూవులకరెడగిన్నెలు విభూతి, పండ్లు గంగాళమును గుసిగిండి పాల
మడ్డిభరణి రుద్రాక్షలు ♦ మజ్జనంపు, పాత్రముల్లు గల్లియుండుఁ దద్భవనసీమ. 102
- ఉ. కామునిమేనుగాలెఁ బలుఁగాకి జయంతుని రూపు గూలె నా
సోమునిసత్కథాగరిమ ♦ చూడఁగఁ జూడఁ గృశింపఁ జాలె నీ
భూమి జనించి యాక్షణమె ♦ పొల్చు వనంతుని యాకు రాలె నో
హో మఱి వీనిరీతిఁ జెలువొందిరె వారని యెంతు రంగనల్. 103
- చ. అతనికి నొక్కనారి గల ♦ దన్నిటమేటి మిటారి రూపునక
రతి నిరసించు మీఱి మరుఁరాయలదిగ్జయభేరి వింతతా
చతురతలందుఁ గేరి ఘనసాహసచర్యల బల్తుటారి వా
క్తిచెలువంపుకీరి యభిధానముచేత విహారి యారయన్. 104
- చ. కమలభవాలయారిగజగర్వ మశంచుముఖంబు యానము
ల్లమలభవాలయారికళల న్నగుఁ గంతము శోణిబింబముల్
గమలభవాలయారిగతిఁ ♦ గైకొనుఁ గన్నులు గబ్బిగుబ్బలున్
గమలభవాలయారిఘృణిఁ ♦ గాంచుఁ గరంబులు వేణి యింతికిన్. 105
- చ. ఘనము కంచుబు చెంబు లన ♦ గబ్బిచనుంగవ మించుమించులన్
దనురుచి మాపు మాపు నెలతఘ్నల గెల్చుమొగంబు గంబురా
లనఁ దగుఁ బల్కు పల్కుదు రయారె సుపాణులు పాణు లబముల్
మనసిజనారి నారియసమానపుటా రలరారుఁ దీరునన్. 106
- కం. ఆ లవనము శశిబింబం, బాలవనము తేనెధార ♦ లంబుదవర
శ్రీ లవనయించుఁ గబరి, శ్రీలవణముఁ బొగడఁదరమె ♦ శేషునకై నన్. 107
- ఆ. వె. కాంతకలము గళము ♦ కలముద్దురూపంబు, దరము దరము దరము ♦ దరము దరము
వాలుమీలఁ బోలు ♦ వనజాక్షికన్నులు, సార సార సార ♦ సారసములు. 108
- సీ. మొన యైననఖరాన ♦ మిను కై ననిటలాన జోకగుల్క విభూతి ♦ రేకమర్పు
నయ్యార జిగిదేఱ ♦ నొయ్యార మలరారఁ బనవుతో నన్నంపుఁ ♦ బట్టెదీర్పు
నలదండ కళతండముల నిండుతనముండ నరనకుంకుమరేఖ ♦ సంఘటించు
యాచెంత కానంత ♦ యానంత జగజంత సొగసుగా నిడు చాఁదుఁచుక్క బొట్టు
- తే. గీ. మెడను జందనచర్చ ధమ్మిల్లసీమ, విచికిలంబులు గంబూర ♦ కుచములందుఁ
గవ్రపువీడెంబు పుక్కిట ♦ ఘమ్ము మనఁగ, విటుల వలపించుమరుండై న ♦ వెన భ్రమించు.

తే. గీ. మీఱిగడిదేరి భోగముఁవారి కేరి,జేరి చిన్నారి వగఁ గేరు ఁ వారి దారి
కోరి విటుఁ జీరి రానిచో ఁ మారుబారి, సారెవేసారి 1పొరలు విఁహరి నారి. 110

వ. ఇత్తైఱంగున. 111

కం. పరపురుషచింత నచ్చెలి, నిరతము చరియింపఁ జూలు ఁ నిలి చభివృద్ధిం
బరఁగుచు నవమాసంబులు, బరచిన తదనంతరంబ ఁ భామామణికిఁ. 112

సీ. గుడిమీఁడఁ బడురావిఁకడితోనిచెడు గీఁగె పుణ్యనదీతీర్థమునను మొసలి
కంటిలోఁ గొడవెండుఁకయు రచ్చుచుట్టిని బొమ్మరక్కసి కాఁపుఁరమ్ము సేయు
భవనసీమను ద్రాచుఁపాము కల్పకుజంబుకడ గచ్చపొద పాలఁకడలి విషము
వనమునఁ జిచ్చు దిఁవ్యాపికినిఁ బుప్పి బ్రతుకు బాలేయింటఁ ఁ బరశురామ

తే. గీ. హస్త ముదకాన గ్రుడ్డు సఁస్యమున మల్లె, జీవవితతిని రోగంబు ఁ చెఱకు నెన్ను
మణిని దోపంబు నృపునందు ఁ మార్దవంబు, పుట్టుచందానఁ బుట్టెను ఁ బుత్రుఁ డొకఁడు.

తే. గీ. వాఁడు నానాఁటి కభివృద్ధిఁ వఱలఁ బెరిగి, కాఁకలనుదీటి గడిమీఱి ఁ గట్టిపారి
రాలుఁగాయతనాన బేరజపుదారి, నాటితేటి నెరాగంట్లఁమారి యయ్యె. 114

మ. గుణమా సెబ్బి వివేకమా నహి మనోఁగూఢత్వమా లే సుభా
షణమా కల్ల విచారమా తవళి వంఁశాచారమా నాస్తి మా
ర్గణముఖ్యావనశీలమా శశకశృంఁగప్రియ మాప్తాదితో
షణమా దబ్బర సత్యమా హుళి గణింఁచక వాని కదిస్తనీ. 115

వ. వెండియు నతండు. 116

సీసమాలిక. ఆతతాయ బిగాది ఁ యడిగుండబండఁడు మొండికట్టె గులాము ఁ మొప్పెగోవు
బోలెవా టగచాట్లఁపోతు దుర్మాధుండు బడిశవాటు గరాసు ఁ పంద లండి
కొయ్యదిగ్రిప్పు ఖరాబు ఁ కోచ బండెలమారి ముందడి పాపాలఁముద్ద ధగిడి
వోగు దూబరదిండి ఁ వోచవా టవలక్షణము బాడుగోలు వ్యాఁత్యము బజారి
పలువిత్తు పలుగాకి ఁ ప్రిడావ్యక్త ముచ్చిష్ట ములిపెక ట్టరుపంద ఁ మొలికిదిగ్రిప్పు
పాపిష్టి బజగేడి ఁ పంచమహాపాతకి వృత్తిపాత పోకిళ్లమారి
దరిబేసి చెమగొట్టు ఁ బెరికి దబాకోరు విషపాలవిత్తు చిల్బిషము దగులు
బాజి హరాంకోరు ఁ వాజి వక్రలముచ్చు చీవాట్లమారి ప్రిఁచీనవిత్తు
మూసనమురికి నిఁరోహి స్వామిదోహి దుష్టు రోతలమారి ఁ దోసకారి
బడిమిక్కుళ్ల కుమిత్తి ఁ పడిసె యెంగిలికాయ బడుపుగూ డసగొట్టు ఁ పాడెగట్టు

- గుండెగుల్లడము తాఁకూళ్ల మారి యభాసి కడుప్రేత నడపిన్లు ♦ గంపదింపు
 మాటదర్శన మూఁడుఁతోక గుంకన గుల్ల గుట్టలగోవోడ ♦ గొరుకుబల్లి
 తే. గీ. కొంటె కనుమాఱమును దూప ♦ కొంపచెఱుపు, చేరిగేడియు చెరవనఁచేట రోసు
 బడియ దుర్బీజమును భ్రష్టు ♦ మడియ చేట, నేయ కలుముచ్చు చెడుగు సాఁపెనలమారి.
 కం. అనుచుఁ బొరుగిరుగువారుం, దనవారుం గానివారు ♦ తక్కినవారున్
 దనుఁ దిట్టఁ జేయు దుడుకులు, మనమున లజ్జింప కతఁడు ♦ మఱియు న్మఱియున్. 118
- తే. గీ. వానికెనిమిదియేండది ♦ మేనమామ, కూఁతురినిబెండ్లి చేసినఁ ♦ గోఁవయసు
 పాక ముట్టూతలూఁగెడు ♦ భార్యమీఁద, మనసు చాలించి దుర్మార్గఁమతి వహించి.
 కం. బోగాలవారియిండకఁ, బోఁగాఁ దమిమించి యరుచిఁబోఁగామించెన్
 బాగాలవలపు విడియపు, బాగాలవకుసుమదీప్తి ♦ వలె మోవైనన్. 120
- వ. ఇట్లు నిజపూనై ముప్పుంబును, వారవనితాభిముప్పుంబును వహియించి వల్లవ్రండను
 వాఁడు వర్తింపుచుండి యొకనాఁడు. 121
- నీ. రంభ ఘృతాచి యూర్వశి మణిప్రభ చిత్రరేఖ మేనక శశిరేఖ హరిణి
 హేమ స్వయంప్రభ ♦ హితమోహ మోహన పుష్పకంఠల రత్నఁపుంజ సరస
 ధాన్యమాలిని తిలోత్తమ వరూధిని మంజుభోష సాగంధిక ♦ కుండ తార
 మణిమాలిక సుమంజ ♦ మంజరి మణిభద్ర మణిక విద్యున్మాల ♦ పదమయూర
 తే. గీ. దివ్యవర్ణసువర్ణ దేదీప్యమాన, రుచిరమకరందసాదామఁవిచికిలాంగ
 యనఁదనరు నప్పరస్త్రీలఁకన్న మిన్న, చెన్నలరు వారసతులహె ♦ చెప్పెన్నఁ గలరు. 122
- కం. ఆవారసతులలో సొగ, సై వారణలేనికలిమి ♦ నందలరు సుశో
 భావారత మరు వసిఁడిజి, రావారణ మననొకర్తు ♦ రతిసేనాభ్యున్. 123
- నీ. కలధనమెల్లఁ బోకడఁబెట్టి సన్యాసియై బిచ్చ మెత్తని ♦ యగ్రజుండు
 చేతికై దువకు నాశింపక తెగఁ బెట్టి కులశేఖరులఁ గూడుఁకొననిరాజు
 సంచిమూల్యమునించినడి కోర్చి త్రైవర్ణికులజంబఁ దిరుగనిఁకోమఱీడు
 కారుకలపముదల్ గానమ్మి సీమపై జోగులఁ 1గలియని ♦ శూద్రబిడ్డ
 తే. గీ. లేడు ధరలోన రతిసేనఁ ♦ గూడిమాడి, యున్నవిటులందు రతిజెంది ♦ యున్నవేళ
 నందు గనిపెట్టుకొనిపెట్టుఁమందుగుళిగె, మహిమ లెటువంటివోకాని ♦ మధురవాణి. 124
- వ. అది మఱియును. 125
- నీ. బారుడంబును శుద్ధఁపద్ధతి బహురూప లక్షణంబును దండఁలాసకంబు
 ప్రేక్షణపద్ధతి ♦ పేరణపద్ధతి కుండలీనృత్తంబు ♦ భాండికంబు

రాసకాఖ్యయు నాటరాసకంబును జిత్రపద్ధతియును దేశ్యపద్ధతియును
జర్చరి కందుక ♦ చానరి కోలాటములు నాఁగఁ దగు పేర్లు ♦ గలిగిపట్టి

తే. గీ. పోడశవిధనృతంబుల ♦ చొరవ లెఱిగి, సరవిఁ జంచత్పుటంబుఁ బ్రాంతత్పుటంబు
ధృవము మధ్యము రూపక ♦ త్రిపుట జంపె, యేకతా భాటతాళాదు ♦ లెల్లఁదెలిసి. 126

సీ. భైరవి మాళవి ♦ బంగాళ హిందోళ రాగమంజరియు శ్రీరాగ గౌళ
భూపాల లెన్నిది ♦ పురుషరాగంబులు దేశాక్షి ఘూర్జరి ♦ దేశితోడి
దేవకి యాందోళి ♦ దేవగాంధారి మాయాగౌళ గుండక్కి ♦ యాహిరి లలి
త బిభాహరి కురంజి ♦ ధన్యాస్తి పూర్వగౌళ వరాళి నాట భల్లాతకి మల

తే. గీ. హరియు సారంగ రామక్రియలు ననంగఁ, గన్నడ యనంగ మంగళకాళికనఁగ
వెలయు నారాయణనఁ జతుర్వింశతీవిధములఁ దనరారు శ్రీరాగకములు మఱియు.

సీ. కాంభోజ కేదారగౌళ శోకవరాళి పున్నాగ గుమ్మకాంభోజి శంక
రాభరణము మేఘరంజి తోడి వరాళి నాదనామక్రియ ♦ నాట రీతి
గౌళ రామక్రియ మేళ రామక్రియ గౌళ నారాయణగౌళ మధ్య
1 మావలియు ముఖారి ♦ మలహరి సామంత పంతవరాళియు ♦ బాళి రాగ

తే. గీ. చెంచుమలహరి దేశాక్షి ♦ శ్రీవరాళి, మాళవియుఁ బాండి సింధురామక్రియయు వ
సంతసామంత శుద్ధవసంత గుజ్జరియును హెజ్జిజ్జి నీలాంబరియు ననంగ. 128

తే. గీ. పాసఁగు ముప్పదిరెండు నపుంసకములు, మాళవశ్రీ యనంగ కోమలహరి యన
దేవమలహరి రేవగుప్తియన కొండ, మలహ రన నై దుమిత్ర లీమర్మ మర్శసి. 129

తే. గీ. షడ్జ గాంధార మధ్య మర్షభ నిషాద, పంచమ సుధైవతాఖ్య సప్తస్వరములు
మంద్ర మధ్యమ తారక ♦ మహిమ లెఱిగి, యాడఁ బాడఁగ నేర్చు నయ్యబలఁ జూచి.

కం. వలచి యతఁడు కడుమోహము, తలమునుకలుగాఁగ మరునితామరవిరితూ
పుల కకవికలకుఁ గోల్పడి, మలయుచుఁ దానింట జూలిమాలం దిరుగున్. 131

వ. ఇట్లు దిరుగుచుఁ దాఁజేయుయత్నంబునఁ దన కభిమతంబు ఘటియింపం దలంపని
యారతినేనను మరులుకొల్ప నూహించి యావల్లవుండు వైద్యసహవాసం బొనర్చి యంత. 132

తే. గీ. ఇంద్రగోపంబు రోచన ♦ మెట్టలు వెలిగారము జలభ్రమణములు ♦ నీరుగొచ్చి
విత్తనా ల్పుట్టపండు రసాత్తముగను, నూరి మడుపునఁ బెట్టిన ♦ నారి వలచు. 133

సీ. నల్లెరు కణిక గంధకము తేనెయునూరి లేపించి కూడిన ♦ లేమ వలచు
కరక తాండ్ర యుసిరికలు కోప్పు పాలచే నూరి పట్టించిన ♦ నారి చేరు

- వెలిగారమును నెట్టవిసెపూలు నిజతనూజలముల నూరిడ ♦ చెలియ కలియుఁ
గలుగొట్టునీ రావుకాల్మడితోనూరి విడెములోఁ దగిలింప ♦ వెలఁది చిక్కుఁ
తే. గీ. గూర్చి జల్లేడుదూదిని ♦ గోశఫలర, నమున మేదించి వత్తిగాఁ ♦ జక్కజేసి
కుసుమనూనెను దీపంబు ♦ పొసఁగఁ బెట్టి, చూప లోనాదు రెటువంటినుదతులై న. 134
- తే. గీ. జాజికాయయు జాపతి ♦ చారపప్పు, సెనగ లనుములు గనగనల్ ♦ మునుగపూలు
మదనవిత్తులు కొబ్బెర ♦ మందపాల, నూరి త్రాగిన మద ముబ్బు ♦ నూటువేళ. 135
- కం. అనుచు నిజరచితవితరణ, జనితామోదమున వైద్యజనములు డెలుపన్
వనితావశ్యోపధములు, విని యిట్లొనరించి యింతి ♦ వెన వలపింతున్. 136
- కం. అని నిశ్చయించి యాబాజుఁ, గనుపమమఃశిహేమఘటితమై సిరు లొలయన్
దనరు రతిసేనమంజర, మున గాపెట్టుకొనియుండు ♦ మోహముకల్పిన్. 137
- నీ. పంచాంగమయ్యకుఁ ♦ బాగ సమర్పించు నట్టువకానికిఁ ♦ బెట్టు ముఁపపు
భరతంపుటాజ్ఞకుఁ ♦ బచ్చడం బొగిఁ గప్ప బొగడుభట్టుకుఁ జేర్చు ♦ బోఁగుజోడు
కథఁ జెప్ప భూసురాగ్రాణికి దోవతొనంగు గనుపుకానికి బత్తె ♦ మెనయ నడుపుఁ
బూల్గట్టు సాతానిబోడ కుంగర మిచ్చు గందొడివానికి ♦ విందుసేయుఁ
తే. గీ. జతురికకుఁ జీర దూతికి ♦ నందిబొందె, కడెము సంచారికకు సారికకును ఆవికె
తాపికిక సొమ్ము వై శ్యమాతకును గాన్క, లిచ్చి చెప్పించు రతిసేన ♦ కెచ్చుతమిని. 138
- వ. మఱియును. 139
- ఉ. గుండనికిఁ బసిండియును ♦ గోరడిబండకు వెండితాయతుల్
లండికిఁ జేకడెంబు పదిలంబగు గుమ్మెతకాని కందె మేల్
బెండెము బాడుగోలునకు ♦ భృత్యునకు న్నెడనూలు చాటుకో
1దండునకున్ మురాలు మొలఁతాగ్రాడలకుండునకాని కియ్యగన్. 140
- కం. వారందఱు తమచాతురి, మీటి మహాసంపదాప్తి ♦ మించినవాఁడీ
జారాగ్రాణి యని చెప్పిన, 2నారతిసే నపుడు మంచిదని యియ్యకొనెన్. 141
- కం. పడఁతుక నతఁ డీగతి లోఁ, బడఁజేసుక మురిపె ముట్టిపడఁ గడుదమి దుం
దుడు కొనరింపఁగఁ గోరిక, లడరఁగ రతిసేన రతుల ♦ కాయత్తుండై. 142
- కం. పన్నీట జలక మొనరిచి, కన్నురి రానున్న మిన్న ♦ గన్నన్నకు మున్
మున్ననఁగి సన్నబియ్యపుటన్నము మితభుక్తి చేసి ♦ యమితోత్సుకతన్. 143
- తే. గీ. చారు శ్రీగంధ మగరు కేసరి కదంబ, మంబరు పునుంగు జవ్వాది ♦ హరిణమదము
బుక్క యత్తురు గోవగంబూర జేలు, చట్ట కలపంబు పన్నీటఁ ♦ జాఁది పూసి. 144

కం. సిగ నరవిరసరములు పొందుగ వేసి రుమాలు గట్టి ♦ దుప్పటి వలెవా

టుగ వైచి విడెముసేయుచు, పొగ సుట్టివడంగ నతడు ♦ సొంపు జనింపన్.

145

సీ. సకీనెలవట్టెమంచము పాన్పు తలగడబిల్లులు చందువ ♦ మల్లెవిరులు
కరడ సురటి గిండి ♦ గద్దె సున్నపుగాయ గా జద్ద మడపము ♦ కలపము చిటి
చాప తబుకు సాన ♦ జాలవల్లిక దీవెములు గందవడిపెట్టె ♦ పునుగుబరణి
యాకుసంబెట తంబు ♦ రగురుధూపము పాదుకలు తమ్మపడిగము ♦ కప్పరంపు

తే. గీ. కోవి కస్తూరీవీణ కుంకుమపుపూవు, పొట్లములు రుద్రీవీణ మేల్కల్లు బాగ
ములకరండంబు రతిబంధకలితచిత్రములు గలుగు కేళినిలయ మింపలర జేరి. 146

తే. గీ. బలసి కూకీలు నొడ్డిలు ♦ పల్లటీలు, పావురాయలు బకదార్లు ♦ బట్టిగాంధ్రు
నంచలు నెమల్లు కేర్జము ♦ ల్పంచనన్నె, చిలుకలు పికాదిశకునము ♦ ల్లలసి పలుక. 147

తే. గీ. చంద్రకావి ఖురాళంబు ♦ సరిగెచెఱుగు, జనుగుకెందమ్మి దోమమ్మి ♦ చీనిరుమ్మి
పై శిశీకమ్మి తెఱచాటు ♦ పాన్పుమీదఁ, బదటుతెమి నుండునంత నప్పణ్యకాంత. 148

వ. మజ్జనభోజనాదివిధుల సంతృప్తహృదయయై భావసూచకబిబ్బోకహావభావలలితకుట్ట
మితకుతూహలకిలికించితనిపూతవిచ్చిత్తి విభ్రమ ధైర్య లీలాహాసమాధుర్య హేలావిలాస
చకితాది శృంగారచేష్టలుగులుకన్వచ్చిన నాలింగనంబు సరసాలింగనంబు దృఢాలింగనంబు సర్వా
లింగనంబు స్పృష్టక పృథక అనురూపగూహన జఘనోపరిగూహన కుచాలింగన లలాటిక నిరూపణ
లతాచేష్టిత వృక్షాధిరూఢ తిలతండులక క్షీరసీరంబులను చతుర్దశాలింగనంబులు గావించి
యుప్పొంగుతెమకంబున నతండు. 149

తే. గీ. చుంబనంబును బీడితనంబుఁ గబళితంబు చూషణ మనుషేళ్ల ♦ దనరు నాల్గు
గతుల ముఖరతిభేదము ♦ ల్లలయఁజేసి, ద్రవముఁ బుట్టించు తానకాల్తడవి చూచి. 150

తే. గీ. సఖయ యంగుష్ఠపదగుల్ఫజానుజఘన, నాభ్యురస్త్తనకక్షకంతనుకపోల
దంతపటశక్తుఫాలమస్తకశీరోజములు పృతిపదాదిగల కళాస్థలము లంటి. 151

సీ. చెవులనిమిత్తంబు ♦ చెక్కులస్ఫుటితంబు నధరోష్ఠమున భ్రాంత ♦ మడరు కన్న
గవ దిర్యగంబును ♦ గక్షదేహంబులఁ బ్రథితంబు చనువోయి ♦ నధరకంబు
చిత్తజగ్మహమున ♦ నుత్తరస్ఫుటితంబు పొక్కిట సంపుటంబును శిరోధి
ననుపదం బూరుల ♦ నస్పృతం బన నొప్ప దశచుంబనములు దత్తత్థలములఁ

తే. గీ. బొదలు ముదమునఁ బర్యాయమున ఘటించి, కలయ శశకపుతమయూరఫలకరంజి
పచ్చురితమండలికగండఁ భాగ సుత్రి, ముఖమున నఖిక్షతంబులు ♦ మొనయఁజేసి. 152

తే. గీ. క్షతరదోచ్చానఖండాభ్రాకప్రివాళ, మణికమూఢకరుచివిందు, గుణకబిందు

మాలికాగోళచర్చితాభ్యాశ్రయెలయు, పది రదక్షతములవేడ్కఁ ♦ గదియ నొక్కి. 153

కం. సితమును దిర్వ్యగ ముత్తా, నితమును నాభిసిత మనఁగ ♦ నిపుణజనులు ప్ర

స్తుతిగానఁ దనరు చతుర్విధ, రతుల గతుల నతుల ముద్భూరము గావించెన్.

154

వ. వెండియు నఖండసురతపాండిత్యంబున విటుండును, నయ్యుండజయానయు మదవేదం
డంబులరితి జృంభక కూర్మకరణాన్కంధయుగ గర్భపీడిత సాధుక దృఢలావుక కర్కట సముద్ధక
వేణుదారిత సంయమకృత కోపరతి ధృతోరుక నాగర ప్రేమాభిరామ చక్రభ్రమణ ప్రసారిత
శూలాంచిత కుంచిత పాదవేష్టిత బాణరంజన మదనరంజన పార్శ్వసంఘట్టన భావికోల్బణ
మండుకకరణ గ్రామ్యకరణ సర్వతోభద్ర పార్శ్వభద్ర మండలప్రభ మధురకంపితాగ్ర
సంపుటార్థసంపుట పద్మకార్థపద్మక అంబురుహ చారుచరణ పాదపదక పాదబంధ పాదాశ్లేషణ
మదనఢోలన చిత్తఢోలన లఘుఢోలన చంద్రార్థ మండలార్థ యూరుచరణ కక్షపాద విష్టిక
హరికకరణ నాగపాశాంగ చక్రగుహ్యక ద్విరదానలంబన చిత్రీలాఘవ మదనకుంచిత గగనకర
ణోర్ధ్వబాహూద్భూత మర్కట విమర్దన వేణుకోద్వేగ పదావృత్త గజాంగ దృఢాంగ సింహావలోకన
పాదారోహణ ప్రియాంగ బాడబ బాణవృత్త మదన రాజహస్త లాఘవ బాహుచరణ మధ్యచరణ
చక్రపాదమదన సంఘట్టన పాదమేళన గోముఖాంగ పాదాంగ సంవేద్యకరణ నమితాంగకరణంబు
లను చౌశీతిబంధంబులం బెనంగుచుండి రయ్యవసరంబున.

155

సీ. గంబూరమును జాజికాయ లుమ్మెత్త విత్తులు మర్లునూతంగి ♦ కలువగడ్డ

పచ్చయెన్నులు కోష్ఠ ♦ పచ్చికమం చేనుఁగమదము గుల్లనున్నమును రుద్ర

జడవేరు వన ఖరాసానివామము పుడుకలపోదిగాడు మైగారుచెమట

సీరాపు గజల బేరినమప్పును గాల్మడి తాతంటుగాను నూరి

తే. గీ. కలయ గురిగింజలంతేసి, గుళిక లమరఁజేసి నీడన యారించి ♦ తీసి దాచి

యున్న మందింత మడుపులో ♦ నొసఁగె నతని, కధికతరమోహమాన నాహంసయాన.

కం. ఈబాళిమందు మనగొని, యాబిడ తనకండ్ల గట్టి నట్లుండ నతం

జేబుద్ధితేక నచ్చెలి, సోబెలకే దక్కి చిక్కి ♦ చొక్కుచుఁ దిరిగెన్.

157

తే. గీ. వాఁ డటుల మీఱి భోగమువారి కేరి, జేరి రతిసేన రతి నానఁ ♦ జెలఁగు మదిని

దానిసొమ్మెన యమ్మెన ♦ దట్టమైన, వయసు మరుబారిఁ బడఁజేయ ♦ వానిజాయ. 158

సీ. బొమ్మలపెండ్లిండ్లు ♦ బువ్వంపుబంతులు పుణికిళ్ళు నిట్టిక్కి ♦ బొమ్మరిండ్లు

గుజగుజరేకులు ♦ గొబ్బిళ్లు నీగేగె బుడుకిన్ను జాబిళ్లు ♦ పుక్కుటిల్లు

గుజ్జెనగూడులు ♦ కోలుకోలన్నలు గీరనగింజలు ♦ పారుపట్లు

పింపెళ్ళు తొక్కిళ్లు ♦ బేడిసెతిరుగుళ్లు నచ్చనగండ్లు దాఁయాలు పొళ్లు

తే. గీ. లోలి వామనగుంట లఘ్వాల యాది, యైనయాటలఁ బొద్దువో ♦ ననుఁగూ జెలులఁ
బాయక చరించు బాల కీఁప్రాయ మేల, వచ్చె విరహాన్ని యిటులేల ♦ హెచ్చెననుచు.

కం. నెరవయసు పిక్కటిల్లఁగ, సురతం బొకవేళనై నఁ ♦ జొప్పడమి మదిన్
బరపురుషవాంఛ వొడమిన, విరహంబున రేయిపవలు ♦ వేగుచు నుండున్. 160

చ. ఉడుటగువానిఁ బ్రాయమున ♦ నుండెడువాని మనోజ్ఞ లీలనం
పద గడిదేరువాని గుణఁపాటవ మొందెడువాని నేపుచే
బొదలెడువాని గీతములఁపొల్పు లెఱింగినవాని సంగమో
న్మదమున మించువానిఁ గనినన్ మరుబారికి నగ్గమై పడున్. 161

తే. గీ. ఇరుగుపొరుగులదంపతు ♦ లేపులేఁగి, సంగమక్రీడ లాడుచు ♦ సరసమాడు
సావసావలు విన్నమాత్ర నుఁస్ఫురు మటంచు, మన్మథునిబారిగొట్టెమై ♦ మగువ దలఁకు.
వ. అంత నక్కంత వేటొక్కవానరంబున. 163

చ. అటువలె వేగుచుండి మగఁ ♦ డత్తయు మామయు నింటలేమి వె
ల్పుటికి హుషారునం జని గుఁబాదెబ ఏధులవెంట జంటలై
చిటిలినపూతగంధముల ♦ సిస్తగుసాగల నిండుచల్వదు
ప్పటుల విభూషణావళుల ♦ బాగుగ నేఁగెడు దుడ్డకాండ్రోతోన్. 164

నీ. పసిడికుప్పెలవేలిఁబారుకుచ్చులు నింద్రగోపంపుజగజంపుఁగుంపుబారి
1 కుచురుకుసింగముల్ ♦ గూర్చుల్లమున నాబుచెక్కడపుం బచ్చఁచిలుకచెండ్లు
పట్టుపటంబుతాఁప్తలేపు జీవదంతపుగోడియలు పట్టుఁతాఁబు దిండు
నేనుఁగొమ్ము 2 పోఁచెరుకుశ్రీటాకుజీరేకలమ్ములసెల్లు ♦ తెండవీటి

తే. గీ. కె నులివం కగ్గి సోఁకు పోఁక్కిటులపోటు, పుట్టిచిమతండియును లేతఁముదురునిడుద
గణపునదులంపు నీలరఁక్తములులేని, కొమ్ముపున్నాగ మమ రందఁలమ్ములందు. 165

కం. వగ లుట్టిపడఁగఁ దమతమ, సొగసులతో విఱ్ఱవీఁగు ♦ సొంపుల మీసాల్
పగటున వడివేయించు జిఱు, నగవులఁ బద మనుచు జారఁనాయకు లలరన్. 166

నీ. పై చరమోరడిం ♦ బలిమికం బొద్దిక ముల్లడితాకుడు ♦ జిల్లకల్లు
మైసుళ్ళు మెదుగుడు ♦ మూరువెంబడిచిట్టు జతుకు సమాధానఁజతన మడుగు
లోదాటు నడ్డకాఁలువ పాదబెళకునిబ్బరము నీరడికంద ♦ బలిమికిరుదు
నుమ్మలి సెలవు పాఁదొత్తుగల్లు దువాలి తొడిగఁబై యంగలఁజడుపులాగు

తే. గీ. హాయిలు చొరగొమ్ము పన్నాగఁ హాయిలు బిగువు, బొట్టిడగుదలగరెగవ్వు ♦ జిట్టుడినుము
పటముతాకుడుమొగహాయ ♦ ల్పదిలమదిగొ, హెచ్చరికటంచు వడిబోయ ♦ లేఁగుచుండ.

పా. 1. కుచ్చుక్కు సిగ్గెము ♦ ల్లాల్పెల్లు మననాభు చెక్కడపుంబచ్చఁచిలుకచెండ్లు . .

పా. 2. కాఁచేరికిఁ బేటాకు విలికలమ్ములు సెల్లు ♦ వెండవీటి

ఉ. సంచపురేకుదుప్పటులు ♦ జాటుసిగ ల్బిగిచల్లడాలు వా
సిం చెడిగంధపట్టియలు ♦ జిన్గురుమాలలు సందితాయెతు
ల్కించగ సానచిమ్మినును ♦ మీసలు దీడుచు మీటి కేరి డిః
క్కెంచవటంచు గుంపుగొని ♦ కేకలు వేయుచు నచ్చువారిలోన్. 168

తే. గీ. మంతుఁ డన నొప్పు నెరమిత ♦ హాంతకారి, సాగసుబయకారిజాణను ♦ జూచిదగ్గి
కేకరించిన నాతఁడు ♦ కెరలి కాంచి, యిదియు వగలాడిరా యని ♦ కదియఁ జనఁగ. 169

ఉ. గేదగ్గిరేకుబెత్తమునఁ ♦ గీల్కొనుచూతదళంబు లాల మిం
పూఁగినజాజిమొగ్గ గజ ♦ ముత్పలపుక జెలికట్టు సంపఁగిం
బాదరుగా నొనర్చినతు, పాకిని బుప్పొడి మఁదు కప్పపుం
బూదియగుండు నింది మరు, బోయ ధమియన నేసె నిర్దురన్. 170

వ. అప్పు డామంతుఁ డయ్యింతిచెంతకు సంతసంబున వచ్చుచు నిజాంతరంగంబున. 171

ఉ. ఆరయ నేర టేటియనఁలందుల వెన్నెలతేటనించి తొ
ల్కారు మెఱుంగురంగు లిడి ♦ కమ్మసుంధ స్పృశ నిచ్చి మేటిశృం
గారసంబుతోడఁ బాసఁగంగ ననంగవిధాత చేసెఁ గా
కీరసుణి నిర్విధాత సృజియించుచు సంటినఁ గంద కుండునే. 172

సీ. దీర్ఘమై విలసిల్లుఁ ♦ దేటవల్లనుదోయి 1గుడుసులై కనుబొమల్ ♦ గుల్కుచుండుఁ
కొమ్మిచ్చుగతిహెచ్చుఁ ♦ గొమిరెచేతులరీతు, 2లుత్వంబుచందాన ♦ నొప్పు జఘన
మాత్వంబుభాతిని ♦ నమరుఁ గర్ణ ద్వయం బేత్వమై జడపాంక ♦ మెనఁగఁబాసఁగు
నై త్వంబువిధమున ♦ నల యూరు లల గారుఁ దలకట్టువలె మించుఁ ♦ దఢకునొసలు

తే. గీ. నున్న నమము విసర్గలు ♦ చన్నులు నుడి, పొక్కిలి వలవలగిలకల్ ♦ భుజము లనఁగ
నలరు గుణితంబువై ఖరిఁ ♦ జెలఁగు నంగ, సాష్టవముతోడ నున్నది ♦ సకీయ యనుచు.

వ. కదియం జేరి యప్పడు. 174

చ. చెలియరొ యేపురం బెటకుఁ ♦ జేరఁగ వ చ్చిట నిల్చినావు వీ
జెలరవ మొప్పు దగ్గితివి ♦ నెమ్మదిలోఁ గల పూన్కి డెల్పు మా
యలు పచరింపఁ బో కనిన ♦ నమ్మకచెల్లగొ యీతఁ డెందు కెం
దుల కురు లొడ్డె నెంచి కడు, దొమ్మికి గాఁ దలఁచెన్ సెబాసుపో. 175

తే. గీ. అనుచుఁ జిఱునవ్వు మోవిపై ♦ నంకురింప, భయము సిగ్గును దనుముంపఁ ♦ బలుకునెడల
గద్గదరవంబు జనియింపఁ ♦ గన్నెదాన, మేలు పడినాను జాణ నఁన్నేలుకొనర. 176

- కం. అనవిని మంచిదియని యొక్కనివాసస్థలముఁ జేరఁగా రమ్మని వ
చ్చినఁ జెలిముందరనిడి మెల్లనఁ జేష్టల నుబునుపుచ్చి ♦ లాలిత్యమునన్. 177
- కం. కళలంటి ముద్దువెట్టుక, వెలసినతమి మోవి నొక్కి ♦ వీపునఁ జనుము
క్కులువెల్లఁ గొఁగిలించుచు, బలురీతుల రతులఁ గలసి ♦ భ్రమ నొందించెన్. 178
- కం. ఈచక్కి నీవు నిచ్చలు, రాచిలుకసిపాయారౌతుఁరణమున వలపుఁ
బీచణఁచు మనిన హా యని, యాచిగురుంబోడి కాయఁ ♦ డభయం బిచ్చెన్. 179
- తే. గీ. ఇచ్చి సందై నయపుడెల్ల ♦ వచ్చి సై గ, చేసి విటుఁ డేగఁ దోనేగి ♦ చెలియ యింట
సురతకేళుల ననరింప ♦ సుఖము మరిగి, తిరిగె దనయత్త కన్నఁ గాఁవరమువట్టి. 180
- ఆ. వె. అత్తకన్నకోడ ♦ లయ్యత్త కోడలి, కన్న నేపు రేఁగి ♦ యాప్తజార
జనులఁగూడి 1చాడి ♦ చరియింప సాగిరి, యొంటిపాటు దొరకీయున్నయెడల. 181
- తే. గీ. అత్త యేమఱియుండెడుఁనంతలోనఁ, గోడలు చరించి వచ్చును ♦ గొంతదడవు
కలయఁగ ఖశాలు వచ్చునాఁక్షణమె బుద్ధి,కోడలికిఁజెప్పి యత్త రంకాడఁబోవు. 182
- కం. ఈమాడ్కిని నన్యోన్యం, బేమాత్రము తెలియకుండ ♦ నిచ్చావృత్తి
గామించుచు నొకదినమున, లేమాపునఁ గోడ లింట ♦ లేకుండునెడన్. 183
- కం. వలననిసతిపురుషులకును, వలపులు పుట్టించు మందు ♦ వగ లెఱిగి రతి
2గలయఁగఁజేయం జాలిన, భలియుం డను హంతకారి ♦ పద్ధతి రాఁగన్. 184
- ఉ. అత్తరి హంతకారిని రఁయంబునఁ దోడ్కొని మూలయింటిలో
హత్తుక కేళిసల్పునెడ ♦ సంకటఁ గోడలు వచ్చి చూచి మా
మత్త విభుండు లే రనుచు ♦ మంతునిఁ దోడ్కొని యిల్లుచేరిన
దత్తర మారఁ గోడలిని ♦ దద్దిట్టునిం 3గనెనత్త నేర్వయె. 185
- తే. గీ. అపుడు గృహమధ్యముననుండు ♦ నత్త నత్త,విటునిఁ గోడలు గాంచె నఁవ్వేళన్లు
నేర మొక్కింత రాకుండ ♦ నేర్పు మెఱసి, వారలిరువురుబొంకఁగాఁవలయుఁ జెపుమ. 186
- కం. అనవిని హేమావతి యే, యను వమరఁగ నితరశంక ♦ లందక యుండ
ఘనకచలు బొంకి తమవిట, జనముల నిల్వెడల సంవఁజాలిరొ యెఱుంగన్. 187
- కం. నీ వెఱిగించిన వినియెడ, నా విని హేమావతీ విఁనం గడువేడ్కల్
భావమున నున్న విను మని, ధీవిభవము హంసవంశఁతిలకం బనియెన్. 188
- తే. గీ. అటుల విటయుకయై యింటి ♦ కరుగుదెంచు, కోడలినిజూచి యత్త సఁక్రోధయగుచు
వీఁ డెవఁడు వీనిఁ దోడ్కొని ♦ వేశ్యమునకు, సంజకడ రాఁ బనేమని ♦ జడియ నడుగ.

- కం. దిటచెడక దిగులుగొని సొట,సొటఁ బోవక వెనుకముందుఁ ♦ జూడక బొంకే
దెటు లని చింతింపక యా, ఘటకుచ తడఁబడక యత్తఁ ♦ గన్గొని పల్కెన్. 190
- తే. గీ. తల్లిదండ్రులు మీరు బంధపులు మఱియుఁ, జిక్కి తక్కినవారలు ♦ చెప్పినపుడు
వినక నాపతి నన్నిట్లు ♦ విడిచిపెట్టి, తిరుగుచున్నది మీకెల్లఁ ♦ దేటగాడె. 191
- కం. వనితాపురుషుల కీయన, యనువున నన్యోన్యమోహ ♦ మందఁగఁ జేయన్
ఘనుఁ డని కొందఱు చెప్పఁగ, విని తోడ్కొని తెచ్చిరాను ♦ విభు ననుఁ గూర్చన్. 192
- కం. ఇది యేకీయ నీయనచే, ముదమునఁ జేయింపవలెనొ ♦ ముగ్ధను బ్రాయం
బొదిపున్నదాన మోహము, మది సైఁదఁగఁ జాల ననుచు ♦ మమతఘటిల్లన్. 193
- ఉ. కోడలుపల్కుపల్కు విని ♦ కొంకక నిక్కముగాఁ దలంచి యీ
చేడియ నాదుజూరుఁ గని ♦ చిత్తములో నెటులం దలంచునో
1దూడల నమ్మరా దని విధుంతుదవేణి తనందు సత్యపుం
జూడ కనంబడక స్వతనుజాతలతాంగిని జూచి యిట్లన్నన్. 194
- కం. నీవిత యడుగ నేటికి, నీవిభుఁడు వరేచ్ఛఁ బూని ♦ నిను విడిచి చరిం
చేవిధము తెలిసికాదే, యీవైద్యునిఁదోడితెచ్చి ♦ తింటికిఁ దరునే. 195
- వ. అని యజ్జగజంత నిశాంతంబున నున్న తనయువకాంతుని తేరకొనం జూపి వెండియుఁ
గోడలి కిట్లనియె. 196
- కం. నీపతి నిన్ను వరింపన్, బ్రాపగు యత్నంబు నితఁడు ♦ భవనస్థలిలో
నేపున నొసర్చినాఁ డింక, రేపట మర్నాట నీదుఁప్రేమ ఘటిల్లున్. 197
- తే. గీ. అనుచుఁ దనయందుఁ జెలి సందియంబుఁ జెంద,కుండ నెఱిగించి యత్త యో ♦ యుత్పలాక్షి
యతని నంపించు మిప్పటి ♦ కితనిచేతఁ, గాకయుండినఁ జూతముఁగాక యనిన. 198
- కం. విని కోడలు నాయందలి, నెనరున నీ యత్త యితని ♦ నిక్కమ తోడ్డె
2చ్చినయది పతి ననుఁ గూర్చుట, కని తలఁ చటు నందుగామి ♦ ననిచెన్ విటునిన్. 199
- ఆ. వె. అంత దానియత్త ♦ యాశోకపపతిఁ జూచి, సైగసేయఁ దెలిసి ♦ జారవరుఁడు
తత్ప్రియత్న మపుడె ♦ తగఁ జేసి తని వార, లిరువు రెఱుంగఁ బలికి ♦ యింటి కరిగె.
- చ. అని కలహంసవంశమణి ♦ సాంగముగా వినిపించ వీనుదో
యినిఁ గడుసమ్మదమ్ము జనియింపఁగఁ దత్కథ యాలకించి కాం
చనసుమగంధి యాసతుల ♦ చాతురి కాత్మ సెబాను ఖాబు మే
అనుచు గణించుకొంచు నిలయంబున కేఁగె నినుండు దోచివన్. 201

202

204

205

206

207

208

209

211

చ. అతనికి నొక్కయింతిగల ♦ దంగజపట్టపుదంతి జారిణీ
 సతులకు మేలుబంతి విటజాలము లాడెడుపూలబంతి యా
 యతమదజారచిత్తజమహావిరహాగ్నికి శాంతి దేహని
 రితచపలానుకాంతి మణిచిత్రిణి నాఁ దనరారు బేరునన్. 212

నిరోష్ఠకందము. దరగళ ఘనరసధరకచ, ధరసదృశస్తన సురదన ♦ తరళనయన సుం
 దరకనకక్షకరయుగ, సరసవచనరచనయవల ♦ సరసతఁ దనరున్. 213

సీ. నీలధారాధరనిర్మలకాంతుల గడియలో మాయించు ♦ గలికివేణి
 సంపూర్ణ పూర్ణిమా ♦ చంద్రబింబస్ఫూర్తి దినము కుండగఁ జేయు ♦ దెఱవముఖము
 నిద్దంపురుచు లొల్కు ♦ నద్దమ్ము వీక్షించి గవుసెనల్ పెట్టించు ♦ గాంతచెక్కు
 లలరారు జిగిదేఱు నల చకోరంబులఁ బుట్టుగుడ్డిని పల్కు ♦ బాలతికనులు

తే. గీ. నెట్టుకొని గట్టివగపట్టుపుట్టచెండఁ, బట్టి కొట్టించు వీపునఁ ♦ గుట్టు బాఱఁ
 గొమిరె సిబ్బెంపుగబ్బిచన్దబ్బుదోయి, విను మదారంభగంభీర ♦ వేదిగమన. 214

కం. తనుకాంతి మెఱుగుమినకా, మినకావర మణఁచుఁ గౌను ♦ మేలిమి గనకా
 కనకాద్రికొసరిజనుకా, జనుకాతన్యమ్ము పొగడ ♦ సన్మణితునకా. 215

తే. గీ. నీరజేక్షణసిబ్బెంపు ♦ నిబ్బరంపు, గబ్బిగుబ్బలు తమరూపు ♦ గాంచదొడరు
 కాంతిఁ బొంగారు బంగారుకలశములకుఁ, గనలు చిచ్చాక నీరాక ♦ గలుగఁజేసె. 216

మ. వనజాతాక్షిపయోధరంబు లలక ♦ వ్రాతఁబు కంఠంబు మో
 హనలీలం దగు ఫాలభాగమును నూగారుగ్గ గనల్లించే
 ఘననీలాబ్జకళాకలావజయకాంక్షుక్ మించుటే యబ్రీముల్
 ఘననీలాబ్జకళాకలావజయకాంక్షుక్ వేణి రాణించగన్. 217

ఆ. వె. దానిజవ్వనంబు ♦ దనువు నిరీక్షింప, మానికై న నెనయ ♦ మనసు పుట్టు
 నితరజనులు చూచి ♦ యేనాక్షిరతిఁ జెంద, నిచ్చయింతు రనుట ♦ కేమి యరుదు. 218

తే. గీ. తుప్రవృద్ధుల్పిన మెఱుగారు ♦ తోయజాస్తు, చికిలినిద్దంపుఁగై దువు ♦ చెలువు తోన
 నూనెమెఱుగున నునుచాయ ♦ మేను దనర, నది విటాళుల కన్నానయై వెలుంగు. 219

చ. నడవడిగల్గువాఁడు మఱి ♦ నానెముచేఁ గలవాఁడు రూపునన్
 బెడఁ గగువాఁడు బల్రీతుల ♦ బేరజమై తగువాఁడు నిందఱున్
 జెడుగుల బ్రహ్మ దీనిని నిశీ మగనాలుగఁ జేసె నంచు లో
 మిడుకుచు దానియింటికడ ♦ మీసలు దీడుచు నుందు రెవ్వఁడున్. 220

సీ. పనిలేనిపని పూనుకొని దాని ముంగిట నెళవుగం దిరుగని ♦ నీటుకాఁడు
 వేటొక్కకడ కేగువేళల నటుతొంగి చూచి పోదలఁపని ♦ సొగసుకాఁడు

సంగడికాఁ డిందుఁ ♦ జనునెంచెనా యని వాకిలిదొక్కని ♦ వన్నెకాఁడు
గానుగ యీప్రోద్దు ♦ కట్టలేదా యంచుఁ గూర్చి యింటికి రాని ♦ కోడెకాఁడు

తే. గీ. మందునకు నైనఁ బ్రాయంపుమనుజులందు, వెదకి చూచిన నొకడైన ♦ వీటిలోనఁ
గలుగఁ డటువంటిమహిమ గల్గంగ దాని, కేమి జనవశ్యమున్నదో ♦ యెఱుంగ రాదు.

ఉ. ఆమణిచిత్రిణీసుదతి ♦ యన్యజనోత్కరసంగమంబుపైఁ
బ్రేమ జనించి యాత్మ పిరుబీకులు వెట్టఁగ వీటిలో విట
స్వాముల గారవించుఁ గృతవాకుభుజంగమధేనుకేభము
భ్యామితబంధకేళులఁ గళాదు లెఱింగి కరంగఁజేయుచున్.

222

తే. గీ. ప్రేమఁ గన్పట్టు వీధిలో ♦ బెళుకువగల, నరసి కనునైగ చేసెడి ♦ యంతనంత
లోన లోఁబడఁజేయంగఁ ♦ బూనునేర్పు, దానికేకాక కూడ దేఁచానకైన.

223

తే. గీ. ఇరుగుపొరు గింత వినకుండ ♦ నింటిమగఁడు, తెలియకుండఁగ బరరతిఁ ♦ దేలి నంగ
నాచివలె నుండుఁగాని యానాతిగుట్టు, బ్రహ్మదేవున కైనను ♦ బయలుపడదు.

224

వ. వెండియు నయ్యండజయాన విటతండంబులఁగూడి యఖండమోహంబునఁ బలుదెఱుం
గులఁ జరింపుచుండె నివ్విధంబున.

225

ఉ. అంత వసంతవేళఁ జెలు ♦ వంతట నెంతయు సంతసితై న
త్యంతలతాంతకుంతశరఃతప్త నితాంతదురంతతాంతతా
శాంతికరంబు కంతుశరఃసంతతిసంతతతాంతతానమా
క్రాంతవనాంతరంబు కళిఃకాతతిదంతురితదుమాంతమై.

226

తే. గీ. కలయఁ గొమ్మలతోఁ గూడ ♦ కాననమున, నుండు విటపుల ననిలచోరుండు పట్టు
కొని దళాంబరముల దోచుకొనియె ననంగఁ, బండుటాకులు గాడ్పులుపర్వ రాటె.

కం. వనలక్ష్మీమాధవశోభన మగు నత్తఱిని బాదపలతాపురుషాం

గన లన్యోన్యముఁ గీడించి నెఱయు వసంత మనంగఁ ♦ జివురులు మొలిచెన్.

228

చ. వనకమలారుణాంబర మఃవారితకుంజలతౌఘశోణలో
చనఘృణిమండలంబు తరుఃసంఘవిగంబరపంక్తి మస్తశో
కనదభసజ్జటావ్రజము ♦ కాననమేఘతెల్ల తోత్కరం
బనంగ వవినపల్లవచయంబు రహించె నరణ్యభూములన్.

229

చ. అళితతి ఢక్కనై ల్యము సుమావళి చుక్కలనామ ముల్లస
త్కళికలు పూసవేరు నన ♦ దట్టము పట్టుగఁ బూని మావిజా
జులకు శుభాశుభాలు పికఃసూక్తులఁ దెల్పుచుఁ జై త్రికుండనే
యల డుబుడక్కవాఁడు కలయం జరియించె వనాలయంబునన్.

230

చ. అళికుల గానవై భవము ♦ హర్ష మొనర్పగ రాగపూగమున్
జలువపుతావిగందవడి ♦ జిల్కగ సమ్మదమొప్పు జిల్కవ
ల్కుల నలరింపఁ గొత్తవిరిగితి చనుగవ లింపు నింపఁ బా
ల్పలరు లతాలతాంగులను ♦ బొయట లేట్లగుఁ బల్లవాళికిన్.

231

ఉ. చారుతరాతపత్రిములు ♦ చామరము ల్పురటిలు పావడ
ల్సారతరోత్తరీయములు ♦ చల్వపునల్పపుదుప్పటంబు లిం
పారు సుగంధలేపనము ♦ లండముఁజెంద వితానవంకులై
మీఁత వనీరమాసతికి ♦ మెల్లనిగాఢుల 1 కేఁగుపుప్పొడుల్.

232

వ. ఇతైఃసంగున జగన్మోహనం బైనవసంతసమయంబున నవనీసురు లగ్నిష్టోమంబు
నుక్థ్యపోడశ్యప్రోక్తాచుంబు ద్వాదశాహస్సు వాజపేయంబు పాండగీకం బతిరాత్రింబు చయనంబు
గరుడచయనంబు శ్వేనచయనం బశ్వాలంబంబు గవాలంభనంబు జ్యోతిష్టోమంబు ప్రతిపత్ స్తోమంబు
మహావ్రతంబు విశ్వజిత్తు రాజసూయంబు నర్వతోముఖ విశ్వతోముఖ సత్రయాగంబు నరమేధంబు
బృహస్పతినవనంబు పాతస్సవనంబు మాధ్యందినవనంబు సాత్త్విమియు నాగ్నేయం బుషస్యం
బాశ్వినంబు హేమంతప్రత్యవరోహణంబు వృషభయజ్ఞంబునుమొనలగు నకలకృతువు లొనరింపం
దొడంగి రట్టినమయంబున.

233

కం. హరిశర్మ యనెడుపేరునఁ, బరఁగిన యొక రామయాజి ♦ పనిచిన నొకభూ
సురసుతుఁ డొకదిక్కున న,ధ్వరపశువును బట్టుకొని ముఁదంబున రాఁగన్.

234

కం. కంతువసంతజయంతులఁ, బంతంబున గెల్చు నతని ♦ భవ్యాకృతి న
త్యంతముదంబునఁ గన్గొని, 2 కాంతవశరహతుల కళికి ♦ గానుల దాత్మన్.

235

చ. కలికిచొకాటపుణ్సాగను, కాయము కాయజుఁ గేర మీఱు నిన్
గలితవయోవిలాస బిగిఁకాఁగిట సొక్కుచు నుండలేని యా
కులుకుటాయారిగబ్బిచను, గుబ్బమిటారుల యంద మేల యె
మ్మెలపనయేల కిపోడతనఁమేల యటంచు దృఢానురాగయె.

236

ఉ. చెంతకుఁ జేర నేఁగి ముఖఁసీమ దరస్మితమొప్ప వారసీ
మంఠిని కీయనో వెలకు ♦ మార్చునో యేటికిఁ గొంచుఁ బోయె ద
త్యంతరయాన ఛాగము నటంచును మాటకుఁ దీసి పల్కు న
శాంతముదంబుఁ గైకొని ధరాసురసూనుడు విచ్చుగన్నులన్.

237

మ. అనవద్యాకృతి యావనంబు దగు నఁయ్యబ్రాహ్మీ నీక్షించి హః
వనజాతాననుసృష్టికాశలము లేవన్ దీని నిర్మించినం

- తన కానంబడ నేర్పుపెంపనుచుఁ దాద్యాణీశుఁ గీర్తించి మె
ల్లనె చేరం జని దానిచెంగటను మేలం బాడుచుక నిల్చినన్. 238
- తే. గీ. అలరుకన్నులఁ దేలించి ధర్మ మొదవ, సరస మాడుచుఁ గనుసైగ ధర్మలి వేగ
నింటి కేగిన నచ్చెలివెంట నేగి, కృతుపశువు నాతఁ డొకచోటఁ గట్టివైచె. 239
- వ. అప్పుడు. 240
- కం. మోహంబారఁగఁ గంద, ర్నాహవమున వార లిరువు ధర్మలపౌర్ణి
బాహువాహి కచాకచి, దేహదేహిని బెనంగి ధృతి నున్నంతన్. 241
- ఆ. వె. దానివిభుఁడు వచ్చి ధర్మపుండ్రీయు మటంచు, తనదుసతిని బిల్వ ధర్మి విటుండు
కడుఁగయంబు వొడమి ధర్మపితదేహుఁడై, యింక నెట్లు లనుచు ధర్మి నిలిచె. 242
- ఉ. అత్తఁ టి నెట్లు బొంకి వసుధామరశేఖరుఁ డైన యాభుజం
గోత్రము వెళ్ల నంపవలె ధర్మపులగంధసుగంధి తెన్నఁగాఁ
జిత్తములోన యోచనము ధర్మచేసుక తెల్పు మటన్న హంసతో
బిత్తరి నే నెఱుంగ నిది ధర్మపుగ నీవె వచింపు నాపుడున్. 243
- కం. మంది దిది విను మటంచుక, గాంచనగర్భాశ్వ మబలఁ గనుఁగొని పలికె
బ్రాంచస్మధురసుధారస, చంచస్మకరందబృందఃసదృశమృదూక్తిన్. 244
- ఆ. వె. లలన నలుల భర్త ధర్మపిలిచినఁ దా విని, వసుమతీసురుండు ధర్మవడఁకుచుండ
వెఱవవల దటంచు ధర్మవేపు దట్టి లతాంగి, వేగ మేకఁబోతు ధర్మి విడిదిపెట్టి. 245
- తే. గీ. పోవుపోనీక పట్టుము ధర్మభూమిదేవ, వర్య యనుకొంచు వచ్చి కవాట మెడయఁ
దీసినంతనె తద్భర్త ధర్మయానుతోడ, నెవ్వఁ డీతండు గలివిలి ధర్మయేమి యనుచు. 246
- చ. గదిమిన నావధూటి కలఁగఁబడ కాత్మ భయంబు లేక భూ
మిదివిజుఁ డీతఁ డీనవనఁమేషముఁ బట్టుకపోవఁ ద్రాడు చే
వదలిన వేగ వచ్చి మనఁవాసముఁ జొచ్చుక చిక్కఁకుండిన
బదపడి తల్పు మూసికొని ధర్మపల్కలు మేషము ద్రిష్టలాడెడిన్. 247
- కం. చూడు మని చూపి బాపని, బోడ కడు న్ముగ్ధ మేకఁబోతునుఁ బట్టి
మృడకుఁ బోవలెనో యని, చేడియ చెప్పిన నతండు ధర్మచిటున వొలయన్. 248
- తే. గీ. తరిమి మేషంబు పట్టిచ్చి ధర్మతరుల మయ్య, బ్రాహ్మణోత్తమ యని పంపి ధర్మార్థమిఁద
సందియము లేక యెప్పటిఁచందమునను, వేడ్క లిగురొత్తఁగా నుండె ధర్మవెలఁది మగఁడు. 249
- కం. ఈమర్యాదఁ జరింపం, గా మహిమ యొకింత నీకుఁ గల్గిన భూమి
స్వామినిఁ జేరఁగఁ బొమ్మని, హేమావతితో మరాళ ధర్మి ట్లనువేళన్. 250

నీ. కృకవాకుకంఠకీః చకవివృద్ధ 1కదంబకములకు నవరదిఃజ్వారులంబు
బహుశనిద్రాముద్రః పద్మకానన 2నవృభవలల మేల్కొల్పు • పాతకుండు
చక్రవాకద్వంద్వః సంబంధసంధాన శేముషీ భూషణః చేటకుండు
సురమార్గద్విత్తి కాంతరతారబిసఖండభక్షణాయాతవః లక్షపక్షి

తే. గీ. భూరికై రవవనరమాః ముఖవినర్ణ, భావసంపత్కరం బైః స • పగలువత్తి
కులట లెదనుకృఁ జోరులు • గుట్టలెక్క, వేగ నుదయించె జగినిక్క • వేగుచుక్క. 251

చ. అపుడు కథాచమత్కృతి మః హాద్భుతమై తలఁదిప్పి యద్దిరా
నిపుణత జంత మేల్వగల • నేర్వరి కియాననిమెచ్చికొంచు న
చ్చవలమృగాక్షి దివ్యమణిః సాధములో విరిదమ్మిపాన్ముపై
విపులనృపాలమోహపరి, వేదనచే శయనించె సాకుచున్.

252

వ. ఇట్లు శయనించి కొంతదడవు నిద్రించి లేచి హేమావతి రాజదూతి యగుహేలతో
ముదంబున నిట్లనియె.

253

చ. కలయొక టేను గంటిఁ గలఃకంఠసుకంఠి శుకాశ్వకేళికా
కలితకళాకలాప పతిః గాఢభుజావరిరంభణకిరీయా
సలలితపారవశ్యసుఖః సంభ్రామగుంభనజృంభమాణపుం
స్కలనల మేలుకొంటి రవిఁ గంటి నకుంతతదోదయోపరిన్.

254

వ. అనిన హేమావతిం గాంచి నీయిచ్చంబు శీఘ్రంబున నీడేరు నని దూతి చెప్పిన విని
సంతోషించి యమ్మగువ కృమృర దినాంతంబున.

255

తే. గీ. నీల కాకోలకాకోల • నీల నీల, కంఠ శ్రీకంఠ శ్రీకంఠ • కంఠఘనఘ
నాఘనఘనాఘన ఘనఘః లాఘురుచుల, పెంపు గనిపించుచీకటు • తేర్చువేళ.. 256

కం. నలుగిడి కుంకుమపిండిని, దల సంపెంగనూనె నంటి • తావుల గంధా
మలక మొనఁగి పన్నీటన్, జలకం బొనరించి తడార్చి • చల్వపువల్వన్.

257

నీ. చీనికలంకారి • చీటికుచ్చెలమీఁద సిరిమించు సరిగంచుఁ చీరఁగట్టి
కొదమరాచిల్కలఁ • గూర్చి తీర్చుకనీదు సపురుమేల్పనిచల్వః జవికెఁ దొడిగి
తఘకుమానికపునిఁ ద్తాచెక్కడవుఁ బైడిసొమ్ములు నెమ్మేన • నెమ్మిఁదాల్చి
కమ్మనెత్తావి చొఁ కాటంపుఁగలపంబు నెఱిసిటుగా మెడఁ నిండఁ బూసి

తే. గీ. తుఱుములోపల నరవిరిః సరులు దురిమి, వేడ్కఁ గపురపుబాగాలు • వేసికొనుచుఁ
గులుకుజిగిలివగ వింతఁ గొలువ వచ్చె, 4దరసిమదనునిఘోటి యత్తరువధూటి. 258

పా. 1. కదంబకములకుఁ బడమటిః కడమరుత్తు పా. 2. పద్మభవనను పా. 3. వా దని పల్కి యంత న
పా. 4. బోటి లావణ్యమదనవః ధూటిః బోలి.

కం. వచ్చి ననమోల నిలిచిన, యచ్చవలమ్మగాక్షిఁ జూచి * హంసము భలి ని
నృచ్చితి నీసాగనుకు నను, మెప్పుము కథ విని యటంచు * మెలఁతకు ననియెన్. 259

ఇ స వ ద వ రా త్రి క థ .

కం. ఉజ్జయిని యనఁగ నొకపుర, యజ్జగతిఁ బ్రసిద్ధికెక్కు * నిర్ధనిభాసం
వజ్రలజ్జాగహర్మ్యచ, రజ్జారాలి గితాప్సరఃప్రీగణ మై. 260

మ. నెలతా నోవలు చిల్లకుల్కువ వఁనై ల్వన్న ముత్తెంపుఁడా
వల కంఠపుటనంటిమొగ్గమగఁగా * బల్బదె దంతంపుసి
స్తులు నుల్కుం బవడంపుఁజావుల రహించున్ గెంపుతామోడుబి
ల్లల నిద్దం బగు నిల్వుటద్దములమేడ లేవనవే లవ్వరిన్. 261

చ. పురవన భూజపుష్పఫలముల్ గనువేడుకఁ బూని తద్ద్రుమో
త్కరములమీఁది కెక్కి నతఁతంబును దండల నుండు నందన
స్ఫురదురువృక్షవంక్తి సుమము ల్వనఁ గైకొని కొవ్వలం దలం
కరణ మొనర్తు రొర పురిఁగల్గిన భిల్లసుపల్లవాధరల్. 262

వ. అందు.

263

మ. చతురోపాయసమర్థఁ డప్రతికళాచాతుర్యధుర్యండు వి
శ్రుతకార్యజ్ఞుఁడు రాజనీతిసుమనీషుం డింగితజ్ఞానుఁ డ
ద్యుతశక్తి త్రియదక్షిణుండు గుణసంపూర్ణ ప్రభావుండు నం
తతభూపాదరణీయుఁ డొక్కరుఁ డమాత్యశ్రేష్ఠుఁ డుండుం బురిన్. 264

తే. గీ. అతని బహుమానమానితం * డండ్రి జనులు, మానినీరత్నమ పరాకుమాని వినుము
భర్తృహరిచెంగటను గీర్తి * బరఁగునట్టి, మంత్రిజనులందుమేటి యామంత్రిజూటి. 265

సీ. నిర్ణయం బౌబ్రహ్మనిర్ణయంబు స్వమాయ విష్ణుమాయయుఁ జర్య * కృష్ణచర్య
వాక్యంబు శ్రీరామవాక్యంబు దృష్టి యీశ్వరదృష్టి దీప్తి భాస్వంతుదీప్తి
బల్లి భీమునిబల్లి * పద పింపదవి సత్యము హరిశ్చంద్రసత్యము ప్రతిజ్ఞ
రాసుప్రతిజ్ఞ ధైర్యము మేరునగధైర్య మాజ్ఞ సుగ్రీవాజ్ఞ * ప్రజ్ఞ గురుని

తే. గీ. ప్రజ్ఞ బలము దుర్యోధనుఁబలము కట్ట, డన భరతుకట్టడ కలిమి * ధనదుకలిమి
గాఁగఁ బతి మెచ్చ నఘటనఁఘటనపటిమ, 1నన్నుహామంత్రి రాజ్యభారమ్ము దీర్చు. 266

వ. సుతీయు గురు మహావ్రధాన సామంత సేనాపతి ద్వారపాల కావసరిక ఘటికానిర్ధారక
గణక లేఖక పౌరాణిక పురోహిత జ్యోతిషిక కావ్యజ్ఞ విద్యజ్ఞన దేవతార్చక మాల్యకారక
పరిమళకారక గోష్ఠాధికార గజాధికార రాశ్వాధికార భండారాధికార ధాన్యాధికార రాంగరక్షక

సూత సూద భేతాళ మత తాంబూలిక తాళవృంతక సరవాహక చ్ఛాత్రిక చామరిక కళా
చిక కరణారిక కారపాలిక పాదుకాదార నర్తక గాయక వైణిక శాకునిక మాగధ వైతాళిక
పరిహాసక కాంచుక ఔరక రజక సౌచిక చర్మకారక ముద్రాధికార పురపాలక వనపాలక
సరవైద్య గజవైద్య ద్వైశ్వవైద్య పశువైద్య భేరివాదక మురజవాదక రామక శిలాచ్ఛేదక
కాంస్యకారక కుంభకారక చిత్రకారక వ్యవహారిక మృగయార్థి పక్షిఘోషక పణిహారిక
రాయభార కోగ్రాణాధికార వేశ్యజనంబు లాదియైన డెబ్బదిరెండు వినియోగంబులవారు సేవింప
నతండు వెలయుచుండు.

267

ఉ. వానికి గొన్నినాళ్ల కీల ♦ వార్తకు నెక్కెవాడు రూపరే
ఖానవపంచబాణు డనఁగఁ దగుచక్కనివాఁ డొకండు స
న్మానవిభూషణుండు సుకుమారుండు దైవకటాక్షవీక్షణ
నూనకృపాప్తిచే గలుగ ♦ నుత్సవ మొప్పఁగఁ బెంచి రెంతయున్.

268

తే. గీ. పెంచి యెలపొయమొదవఁగాఁ ♦ గాంచియతని, పెండ్లిసేయునమనుచు సంప్రీతినొందు
తల్లిదండ్రులతో బంధుత్తులతోడఁ, బరిణయము వల్ల నే నని ♦ పలుక నతఁడు.

269

ఉ. వారలు పెండ్లి యేమిటికి ♦ వల్లనటంటి వటంచుఁ బల్కినన్
వారల కాతఁ డిట్లనియె ♦ వారిజనేత్రుల నమ్మరాదు మా
యారచనాప్రీతిలు పరానుగతేచ్ఛ లిఁకింత యే మనన్
వారక నాఁడురూపములు ♦ వ్రాసినయింటను నిల్తురే బుధుల్.

270

కం. కుల మెంచ రాడికోళ్ళకుఁ, దలఁకరు సడి వావివరుసఁదలఁపరు నీతిన్
దలకొనరు సత్యమాడరు, కలహాత్ములు వారి నమ్మఁగా నెటు లబ్బున్.

271

ఉ. చన్నులకన్న ము న్బొడము ♦ సాహసము, లైళకించు దృష్టికిన్
మున్నుఁగఁ బుట్టుఁ బెద్దలను ♦ మోసముపుచ్చు మరీష, యావనా
సన్నతకన్న మున్నె యగు ♦ సత్య మసత్య మసత్య మెన్నఁగాఁ
దిన్నఁగ సత్య మంచనుచు ♦ దీక్షింతు ధీరత పుష్పజోండ్లకున్.

272

ఉ. టెక్కులు నెమ్మెలున్ సొగసు ♦ తీవియు నాగరికంబు నిద్రపుం
జక్కఁడనంబు జవ్వనము ♦ సంపదసాంపు వినోదపువ్వగల్
చొక్కపువైఖరు ల్పొతుల ♦ సూడిది చాతురి గల్గువారికిన్
దక్కినయట్లు భర్తలకుఁ ♦ దక్కరు నిక్కువ మింతు లెంతయున్.

273

తే. గీ. గరగరిక నుండు మోహనాకారవిభవ, శుభవయఃపాకపురుషులఁ ♦ జూచినపుడె
దృష్టి వారలపై నిల్చి ♦ తెవులు లేని, దశలఁ గృశియింతు రింతులఁ ♦ దరమె తెలియ.

కం. అని వక్కెడు తత్పుత్తునిఁ, గనుగొని తలిదండ్రు లాప్తఁగణములు బంధుల్
వనితాభిముఖునిఁ గాఁ దమ, యనుపమచాతురి నొనర్చి ఁ రతిసంప్రీతిన్. 275

కం. కులగుణరూపప్రజ్ఞా,దులు గల కన్యకల మానఁధూర్వహసంజ్ఞ
జెలఁగిన యతనికిఁ బరిణయ, మలరంగఁ గావించి రంత ఁ నతఁడు నిజాత్మన్. 276

తే. గీ. నెలఁతలను నమ్మరా దని ఁ నిశ్చయించి, పోతుటేగకు నైనను ఁ బోవరాని
యొంటికంబపుమేడలం ఁదునిచెఁ దత్స,తీర్థయంబును హితవలు ఁ తైలిసి పోవ. 277

వ. ఇతైఱంగున నన్యులకుఁ బొంద శక్యంబులుగాని సాధంబుల నిజభార్యాద్వయంబును
వేర్వేరుఁ గాఁపురం బుంచి తత్పరిపాలనార్థంబు పెద్ద లగు హితవయస్యల నియమించిన నచ్చెలి
కత్తె లిత్తరుఁ నన్నపానాద్యుపచారంబులఁ బోషించుచుండునెడ భవనమోహనాకారం బైన
యావనోదయంబు సంభవించె నాలోన. 278

సీ. కంఠర కమలారి ఁ కార్ముక కంజాత కాంచనకంబుల ఁ గర్వ మణచి
పద్మరాగ పటీర ఁ పద్మారి ఖండపల్లవ పద్మముల సముల్లాస మొంది
వజ్రపల్లీద్వయ ఁ వసుమతీధర వారణారి వారణ వసుధాళిఁ గేరి
కదంకా కాహళ ఁ కచ్చప కలకంఠ కనక కర్పూరసంఘముల మీఱి

తే. గీ. కచఁకుఖభూనయననాసికాగళోష్ఠ, పరిమళ కపోల 1మార్దవపాణి దంత
బాఁకుచమధ్యగతినితంబాంక 2జంఘి,కాంఘి)వాగ్భాస్మితము లొప్పు ఁ సంగనలకు. 279

చ. తరుణులకొను లాకృతులు ఁ తక్కుమొగంబులు చన్దవ ల్లువా
క్సరణులు పాణులు మెడలు ఁ చారునితంబము లారురేఖలు
దరళవిలోచనంబులు పదంబులు మేలు ముణంగు లారయ
హరికమనాబ్జచక్రినివహంబు నయంబు రయంబున న్నగున్. 280

సీ. ధరజయోన్నతి మించెఁ ఁ దనరుచన్నులు కృష్ణ వర్త్యునాకృతి ఁ వఱలె నెఱులు
కనుగొమల్ ధర్మవిఖ్యాతిఁ గైకొనె ముఖంబులు నిశాచరకళాకలన గెల్చె
జలవరసంభ్రమంబులఁ గేరె సాభులు కటులు మహాబలోత్కటతఁ దనరె
నీలకృపవీర్యఁ శ్రీలందె నాసులు కిగజరాజగతిఁ దాల్చె ఁ గమనగరిమ

తే. గీ. యవరకాంతాదిలీలల ఁ ట్లవయవములె, పరిహసింపఁగ మెఱయు నఁప్పద్మవత్రీ
సద్మతనేత్రీల కింక ధరాఁస్థలిఁ జెలంగు, చెలువ లన నెంత హాసనిర్జ్వలతాంత. 281

సీ. మెఱుంగు మోవులు ప్రభాకరబలంబు వహించె లవనము ల్చంద్రబలంబుఁగాంచె
జఘనము ల్గునుమతీజాతబలం బందె గలితబుద్ధులు సౌమ్యబలముఁ జెందె

గురుబలంబు వహించె ♦ గుబ్బుచన్ద్రవలు నఖంబులు శుక్రబలంబు బూనె
మందబలంబు సమ్యక్సానుమలు దాల్చె స్వర్ణానుబలము కంచంబు లొందె
తే. గీ. నతను కేతుబలం బూనె ♦ నలరు కన్ను, లిట్లు సకలగ్రహబలాప్తి ♦ నెనసియును మ
నోజబలవేధఁ దత్పతుల్ ♦ నై జనాథ, బలము చాలక కోరిరి ♦ పరబలంబు. 282

వ. ఇవ్విధంబున నివృత్తిలైన యావనగర్వాతిరేకంబున నిర్మానుషంబు లగుసౌధాంతరంబుల
నుండుటంజేసి పంజరమధ్యబద్ధకీకలదారిని నపారజారవిహారవిచారపూరితమానసలై న యా
మానసకాసారగభీరనాథులు స్వాత్మగతంబున. 283

కం. పతిరతిఁదీరదు తమి పర, పతిరతి యేరీతి దొరకు ♦ భావంబున నం
గత మగు నీ వెతఁ దీర్చెడి, హితవరు లెవ రని తలంతు ♦ రెంతయు వంతన్. 284

సీ. అమరఁ దిర్వగ్ధాతులందైన వేయక నరజన్మమేల యందఁగ నొనర్చె
నొనరించు గాక నిం ♦ పొదవంగఁ బురుషులఁ జేయక మమ్మేల ♦ స్త్రీలఁ జేసఁ
జేయుఁగాక రతీచ్ఛఁ ♦ జెందువానికిఁ గూర్ప కీరీతి నిర్మోహి ♦ కేల కూర్చె
గూర్చు గాక యథేచ్ఛఁగొని చరింపఁగ నుంచ కీదుర్గమస్థలి ♦ నేల యుంచె

తే. గీ. గటకటా మాయెడాటను ♦ కఠినహృదయుఁ, డాయెఁగాఁబోలు వాణీశుఁ ♦ డటులగాక
యున్న నిట్లెంచేయు నం ♦ చువిద లాత్మఁ, బరితపింతురు మరుబారి ♦ విరహ మొదవ.

వ. ఇట్లు తమకు వలయునెడఁ బడఁతుల గొడవ కడు తడవనితమయొడయఁడు తమ్ము
మిగులఁ గూడిమాడి యుండమిని దుర్గమస్థలసంస్థితలగుట జారక్రీడకుఁబాసఁగమిని గంతుశరసంతతి
సంతాపంబున సంతపించుచుఁ బిన్ననాటనుండియును దమ్ము నెత్తిపెంచిన దాదులకున్నె తము
నెఱుంగనియక యెండొక తెఱంగున నయ్యంగనలు మెలంగుచుండి రయ్యెడ సువర్ణయను తదగ్ర
భార్య యవార్యమోహంబున మదనాదుల నుద్దేశించి తనమనంబున. 286

సీ. నీనుమశరముల ♦ నీనుమనమహాన నీనుమతిని నేయ ♦ నేల మదన
నీరాక నులుకు నన్నీరాక లిడక పోనీరా కళాకర ♦ నీరజారి
ఘనమార్గ ముడిగెంచ ♦ ఘనమా వధూవధ ఘనమా విషాపాది, వసుచు నిన్నుఁ
బవమాన కరుణ నిం ♦ పవమానగతిఁజరిం పవమానమున కళ్ళ ♦ వకట నీవు

తే. గీ. మధురధర్ముండు సర్వజ్ఞఁ, మాళి సురప, థానువర్తి మహాబలుం, డనెడు నిజమ
హాత్మములుమాని యిట్లు స్త్రీహాత్యఁ జేయు, చున్న మీరీతి నెవరైన ♦ విన్న నగరె.

కం. తారాధిప రజనీకర, కైరవభేదనవిచక్షు ♦ గౌరీశశిరో
ధూర కమలానురంజన, కారణ వారాశిభంగ, కారాభ్యుదయా. 288

చ. పరిధిమిషంబు మూలికల, బంతి కళంకముగావుబొట్టు భీ
కరకీరణంబులు జడలు ♦ కాముది భూతియుఁ దాల్చి మంత్రివై

విరహులఁ జంపసాగితివి ♦ వే యన నేమిటి కూరు ముక్కటిం

బరఁగిన తోడు బోతులరఁపం బనుమాట నిజంబె పో శశీ.

289

కం. కీరమణీ నీరొదకళ, కీరమణీ రత్న మిడి నఁకిల్చిషమతి లే

కీరమణీయపుఁజనపు శుకీరమణా కానివారె ♦ కీరాలాపల్.

290

తే. గీ. మాటిమాటికి వేడు నీమాటియెడలఁ, బాటి దప్పినవార లేపాటివారు

గావున దరూర్ద్రబుద్ధి నఁగ్గావు నీకుఁ, టేటి నావిఁడఁ గోప మింతేటి కరయ.

291

కం. పికమా ఘోరాకృతి చూపిక మాదృశపిగహిణాల రఁభీశమహాద్వీ

పికమార్గము చూపకు మ్మాపిక మానన మూని యేఁచ ♦ బింకమె నీకున్.

292

వ. అని వెండియు నెప్పుడజరమాన పెక్కుతెఱంగుల ననంగుని సైన్యసమేతంబుగఁ బలుకు
చున్నసమయంబున దైవయోగంబున.

293

ఆ. వె. ఆసువర్ణమందిరంగణంబున నొక్క, పాదుకాద్వయంబు ♦ పడియె నంత

దాని వెంటడిన మఁహీనిర్జరుండొకఁ, డతిరయమునఁ బడియె ♦ నంగ మదుర.

294

వ. ఇట్లు పడిన యప్పుడమితెఱగంటికొమరు నత్యనుపమమోహనాకారు నిరీక్షించి భయ
విస్మయహర్షాదులు ముప్పిరిగొనుచిత్తంబున డాయం జని యొంటిపాటగుట వివిధోపచారంబుల
మూర్ఛఁదేర్చి నీ వెవ్వండ విట్లందుఁ బడుటకు నిమిత్తం బేమి యనిన నాసువర్ణకు నతం
డిటనియె.

295

మ. హిమవత్సర్వతమందు మందుఁ డనుమానీందుఁ డొకం డుండు సం

యమిచందుఁడు తపఃప్రభావుఁ డల సఁన్యాసిక వెసక మోసపు

చ్చి మహాభ్రష్ఠలి వాయువేగమున వేంఁచేయక సమర్థంబులై

యమరుం బాపలు తాను బూని చనుచో ♦ నాకాశమార్గంబునన్.

296

ఉ. ము న్నలవాటులేమిఁ బదఁముక్తములై పడె పావ లిందు నే

ను న్నిలు పోవలేక దివిఁనుం డిటు వ్రాలితి నట్టిపావ లెం

దున్నవొ చూడు మం చనిన ♦ నుగ్మలి యం దొకచోటఁ గాంచి మేల్

సొన్నపుసన్నపుం బనుల ♦ సొంపు ఘటింపఁగఁజాలుపాడుకల్.

297

వ. వాని గ్రహించి యచ్చంచలాక్షి యాహారాదివిధుల సంతృప్తం జేసి యాబ్రాహ్మణ
కుమారు నెత్తుకొని తత్పాదుకాసామర్థ్యంబున నిలయనికటనిజపతికేళికారామంబునం జేరి
తదనంతరంబ.

298

ఆ. వె. తగినప్రహరిగోడ ♦ దక్షిణోత్తరముల, నటలు వెడఁడకూట ♦ మంద మొందు

మందిరంబుగాంచి ♦ యం దొక్కయఱఁ దన, పడకటిల్లు చేసెఁ ♦ బద్ధసయన.

299

ఉ. అందొకకొంతసేపు వసుధామరపుత్తునితోడ వేడుకన్

గెందలిరాకువిల్లురణ, కేళులఁ దేలి యజనగ్ర మిట్లు పొ
ల్పొందిన యివ్వరంబున శుభోన్నతిచే వసియించి నన్ రతిన్
జెంది సుఖించు నీ వితరఁచింతలు మానుము భూసురాగ్రణి.

300

కం. నీ కితరభయంబులు రా, నీక మెలంగుదు నటంచు ధీతపు గఱపి వి

బోల్చిని యతనికి వ్యయమున, కై కొంతపదార్థ మిచ్చి యనిచెం బురికిన్.

301

వ. ఇట్లతనిఁ బ్రయత్నార్థకంబుగా నాదరించి సెలవొసంగి కృష్ణురఁ దనయిల్లుచేరె,
నివ్వధంబునఁ దత్పాదుకాసామర్థ్యంబున.

302

కం. కేళీవనమున నముదిత, కాలంబున నతనితోడఁ ధ గంతురణక్రి

డాలితసౌఖ్యవారిధి, నాలోలమృగాక్షి యోలఁలాడుచు నుండెన్.

303

వ. ఇవ్వధంబునఁ దద్విత్తియభార్య యగునుప్రభయు సవత్సరీతి విని పరపురుషవాంఛ
వొడమి కడుమిడుకుటం జేసి యేచందంబునం బ్రోద్దువోక యొక్కనాఁడు సౌభాగ్యంబున.

304

కం. ఆనుప్రభ సంగీతక, భాసరసత గలది యాట ధ లలితముగ నము

ల్లాసమున వీణమీటుచు, జేసెన్ గానంబు సౌధశిలలు సృవింపన్.

305

కం. సురపథమున నపు షోకముని, యరుగుచు నిజగాననిస్వనాకర్ణ నవి

స్ఫురితానందంబున నట, కరుదెంచిన చూచి లేచి ధ యతనికి మొక్కిన్.

306

ఆ. వె. మొక్కి నిలిచి వనిత ధ మునితో స్వవృత్తాంత, మంతరంగ మెఱుంగునటులఁ బలికి

దేవ నీవు రతులఁ ధ దేలించి ననుఁ బోవు, మనుచు వేడుకొనిన ధ నబలఁ జూచి.

307

తే. గీ. నేను విజితేంద్రియుడ నిట్లుగాన నతులఁ, జెందఁగారాదు నాకుఁ బూర్ణేందువదన

యైన నీయిష్ట మీడేరు, నట్టినేర్పు, తెలియఁజెప్పెద విను మని ధ తెరవ కవుడు.

308

వ. కారుణికాగ్రేనరుండై యొక్కసిద్ధమంత్రంబుచెప్పి యామంత్రస్మరణంబున వలయు
నెడలకుం బోయిరావచ్చు గావున నీవాంఛితంబు దీనఁ దీర్చుకొమ్మని యానతిచ్చి మాని విచ్చేసిన
యంత నాకాంత యత్యంతసంతోషంబున నొంటిపా పైననమయంబున.

309

కం. ఆరాజస్మంత్రస్మృతి, నారామముచేరి యున్నయపు డచ్చటికై

చేరిన తద్వనపాలుని, మారసమాకారుఁ జూచి ధ మది ముద మొదవన్.

310

తే. గీ. ఓరచూపులఁ జిన్నెల ధ బేరజముల, మనసు గరఁగించి తనమీఁద ధ మరులు కొలిపి

వానిఁ దోడ్కొనిపోయి యవ్వారులఁగంటి, కడమయరలోన రతికేళిఁ ధ గలసి చనియె.

311

౦. అదిమొదలు వానిఁ గవగొని, మదవతి యారామఃసుధ్యః మందిరమున నిం
పొదవఁగ రమింపఁ దొడఁగెను, మదనుఁడు విల్లెక్కుడించి ♦ మరలి చనంగన్. 312

ఉ. అంతట నొక్కనాటినిశఃయందు శశిగ్రహహణంబు గావఁ ద
చ్చాంతికి సన్నదాసములు ♦ సల్పను వేకువజాము వచ్చువ
ర్యంతము పట్టు నందనుక ♦ రాఁ డిపు డింటికి నాథుఁ డంచు దా
డెంతయు వచ్చి చెప్పిన మృగేక్షణ లాత్మల వేడ్కఁ బూనుచున్. 313

వ. ఒంటిపాపై యున్న సమయంబున. 314

తే. గీ. జలక మొనరించి జిలుగువఃల్వలు ధరించి, కమ్మనెత్తావి కలవంబు ♦ కలయ నలఁది
యరవిరులకొప్ప లమరించి ♦ యారగించి, తమసమర్థతఁ దద్వనాంతరముఁ జేరి. 315

కం. ఒకరొకరినెఱుంగుచు, సకియలు చ కెండ్లు చేరి ♦ చౌకీఁగినుబం
ధకళానైపు కి యెఱుంగుచు లోకీ కేఁ జెనఁగులాడెదవేళన్. 316

సీ. ఫణిరాజ ల్పంబునఁ బుష్పనాభుండు తిన్నఁగా శయనించు ♦ వన్నెఁ జెగడి
తనరు క్షేత్రద్వీపంబున గాథతమమొక్క దెననుండి వర్షెడు ♦ వస హసించి
కృమమునఁ బుష్పగుచ్ఛముమీఁద మగతేటిమొత్తంబు వ్రాలెడు ♦ దత్తిమీఱి
హిమశైలతుంగశృంగమున నీలాభ్రంబు పర్యాయమునఁ గప్పఁబాతి మెఱసి

తే. గీ. సార కర్పూర డిండిర ♦ హీర హార, తారకోదార ధవళాంశువారకలిత
నీరజారాతిబింబ మున్నద్రీరాద్రీగతి గ్రసించెను రాహు వఃక్కాలమునను. 317

సీ. మంత్రీకుమారుఁ డా ♦ మానధూర్వహుఁడు దివ్యాషధం బవ్వనంబందుఁ గలుగు
తెఱిగియుండుటఁ జేసి ♦ హితమితపరిజనాన్వితముగ దివ్యతీ ♦ త్వలుగ నేగి
బదనిక గల పాదఃపముఁ జూపి యది తీసికొని రండు పొం డని ♦ కొందఱ హిత
పరుల నంపించి వా ♦ రరుడెంచునందాఁక దా విశ్రమింపఁగాఁ ♦ దలంచి తనదు

తే. గీ. సతుల కెప్పుడు సంకేతఃసదనమైన, తద్వనీమధ్యనద్యంబుఁదండ కరుగఁ
బ్రస్ఫురత్కరదీపికాప్రభలు సూచి, పరు లెవరొ వచ్చిరని యుపపతులు వడఁక. 318

తే. గీ. వెఱవకుఁ డటంచు వెరపుబో ♦ వెన్నుఁ జఱిచి, యుపపతుల నిండ్లలోననె ♦ యుండఁజేసి
నిలయములనుండి వెలువడి ♦ నలఁతలు తన, కెదురుగారాఁగ మదిఁ గోపఁమొదవఁ జూచి.

తే. గీ. పరుల కటు తొంగిచూడను ♦ బాటుగాని, దుర్గమస్థలి నుండెడి ♦ తోయజాతు
లివ్వనంబున కేరీతి ♦ నెమ్మ మెఱసి, వచ్చినా రనునందియం ♦ బిచ్చు బూని. 320

తే. గీ. ఇమ్మహానిశి నిచ్చోటి ♦ కేమిపనికి, వచ్చితి రటంచు గద్దించి ♦ హెచ్చరించు
వల్లభునితోడ నవ్వేళ ♦ వనిత లెట్లు, బొంకి పోవలె నెఱిగింపు ♦ పంకజాక్షి. 321

- కం. అని యడిగిన హేమావతి, తనతలఁ గదిలించి తెలిసి ♦ తా నది వివరిం
వనుజాల నీవె తెల్పుము, వినియెన నన హంస మపుడు ♦ వెలఁదికి ననియెన్. 322
- తే. గీ. మానధూర్వహఁ డప్పు డామానవతులఁ, గాంచి వీరలు మత్కులఁకాంత లనుచు
నిశ్చయించుక రాద్రనిర్ణిద్రబుద్ధి, మీర లివ్వేళ నిట కేల ♦ చేరినారు. 323
- ఉ. చెప్పఁడు చెప్పకున్న మిముఁ ♦ జిత్రముగా వధియింతు నంచు తేఁ
డప్పుడు తమ్ము దొట్టిన భయంబు వహింపక యాసువర్ణ సాం
పొప్పఁగ భర్త కి ట్లను శుభాన్నతలీల నివ్వనంబునం
దెప్పుడు సంచరించు వనఁదేవతలంచుఁ దలంచు మమ్ములన్. 324
- కం. నీమనమున మద్భామిను, లీమగువ లటంచు మమ్ము ♦ నెంచితి వాదిన్
మేము భవదీయనతులము, గా మస్మత్కళలు నీదు ♦ కామిను లనఘా. 325
- వ. అదియునుంగాక. 326
- కం. ఈయెడమీరు చరింపను, మీయంశమ్ముల జనించు ♦ మించుంబోలున్
నాయిల్లాం డ్రని పల్కితి,వే యేమి నిమిత్తమనిన ♦ వినుమెఱింగింతున్. 327
- తే. గీ. చైత్రరథమున మును మేము ♦ సరసగతుల, సంచరించుచు నవ్వేళఁ ♦ జైత్రుఁ డచటి
కరుగుదెంచినఁ గాంచి యనాదరమున, లేవకుండిన సక్రోధఁలీలఁ బూని. 328
- తే. గీ. సాపరాధుల మ మ్మావఁసంతుఁ డరసి, మర్త్యసేవను నూతేండ్లు ♦ మహిని మెలఁగుఁ
డని శపించినఁ బ్రత్యక్ష ♦ మటుల నుండఁజాలమని మేముపార్థింప ♦ నదయుఁడగుచు.
- సీ. ఆరీతి మీరు ప్రత్యక్షంబున మెలంగకుండనేరరయేని ♦ యవిదలార
మీయంశములఁ బుట్టు ♦ మెలఁతల మానధూర్వహఁడను బహుమానఁవరకుమారుఁ
డగువిపులకు భార్యలై యుండ నియమింపుఁ డని తెల్పి యావేల్పు ♦ చనిన నిచటఁ
గూర్చితో నీకు మేల్గోరుచు నున్నవారము సువర్ణ యన సుప్రభ యనంగ
- తే. గీ. మామహంశముల జనించు ♦ మనుజనతులు, నీకుఁ గులకాంత లై నారు ♦ నిక్కమిదియు
రూపయావనసంపదాఁరూఢి నీదు, చానలకు మాకు భేద మింతైనలేదు. 330
- తే. గీ. ఇట్టిచుట్టరికం బుండు ♦ తెఱిగి కాదె, నిను నహించితి మితరభూజనులు మేము
మెలఁగుచోటికి నీవేళఁ ♦ బాలసినపుడె, చెడ శపింతుము నీవింక ♦ నుడియరాకు. 331
- కం. చుట్టరిక మెంతగలిగిన, రట్టన రారానియెడకు ♦ రా వారలపై
నెట్టిసుబుద్ధులకై ననుఁ, బుట్టును రోపంబు దానఁ ♦ బుట్టుం జెట్టల్. 332
- కం. కావున నీవిచ్చటి కిఁక, రావలదు వసంతశాపఁరహితత మే మా
దేవని కేఁగినంతట, నీవటవనమట చరింపు ♦ నీయాపులతోన్. 333

- కం. అని సంతోషము భీతియు, జనియింప సువర్ణపలుకుఁజూడనె పలికెన్
వనితామణి సుప్రభయును, విని తద్వాక్యములు వారి ధీభుఁ డపు డాత్మన్. 334
- ఆ. వె. ఏపు జవ్వనంబు ధూ పొక్కపై యుండు, టాత్మ సతులె వీర ధీ లనుచు నుంటి
నేము నీనతులము ధీ గా మన్మథంశజ, లనుచు నీ లతాంగు ధీ లని రిడేమొ. 335
- కం. ఇంటికే జని కనఁదగు వాల్లంటుల యీపలుకు లాత్మఁకామిను లింటం
దొంటిగతి నున్న సత్యము, లింటను లేకున్నఁ గల్గి ధీ వి దృఢ మరయన్. 336
- ఆ. వె. అనుచు నిశ్చయించి ధీ యతఁ డింటి కేఁగెను, వానికన్న మున్నె ధీ వనజముఖులు
నిజసమర్థతాపి ధీ నిలయంబులకుఁ బోయి, పవ్వళించియుండి ధీ రవ్విభుండు. 337.
- చ. వెనఁ జనుడెంచి యింట నల్లవేణులఁ గన్గొని తద్యధావచో
విసరము సత్యమా ననుచు ధీ వేడుకఁ గన్గొని తప్పనిద్రీలం
బసగల హంసతూలికలఁపాన్పులపై శయనించియున్న యీ
తృసతుల లేపి తొంటి వనితావిముఖత్వము మాని మానినీ. 338
- తే. గీ. అరమరలు లేక కూరిమి ధీ నధిపుఁ డతఁడు, కులవధూటుల నెంతయుఁ ధీ గుస్తరించి
పచ్చి వగడేరు రతులతో ధీ నిచ్చ నిచ్చ, లిచ్చకము పుట్టఁజేయుచు ధీ నెనసియుండె. 339
- కం. ఈమహిమ నీకుఁ గల్గిన, భూమివిభుఁ రతులఁ గలయఁ ధీ బొమ్మని హంస
గ్రామణి వినిపించిన విని, హేమావతి మెచ్చుకొని ధీ కేంద్రున కనియెన్. 340
- తే. గీ. జనపతిని జేరఁబోసక ధీ దినము దినము, కతలు చెప్పఁగ సాగితో ధీ కతలకారి
చిన్నిరాయంచ యిఁకనైన సెల వొసంగు, పోయివచ్చెద నన హంస ధీ పొలఁతి కనియె. 341
- కం. ఇరువదిదినముల కింటికే, బజ తెంతు నటంచు నీదుఁపతి చనుచో నా
కెఱిగించె తేవవశ్యముఁ, బజతెంచును గాన నీకుఁ ధీ బజవం దగునే. 342
- చ. సరపతిఁ జేర దర్పకరఁణక్రియలకా గడు బ్రోద్దువుచ్చి ని
ద్దరగొని యైనరాజు నినుఁ ధీ దోడనె పాయఁగ లేని కూర్మి మం
దిరమున కేఁగు మంచనక ధీ నిల్విన నిల్పుటనైన నింటిలోఁ
దెరవరా నీవు లేమి నరుఁడెంచిన నీపతి కేమి దోచునో. 343
- కం. కావున భూవిభుఁ జేరం,బోవుట కార్యంబు గాదు ధీ పొమ్మింటి కటం
చావనజాక్షికి హంసధ,రావరమణి డెల్పునపుడు ధీ రవి యుదయించెన్. 344
- తే. గీ. అంత హేమావతీకాంత ధీ యంతరమున, భూవిభునిమీఁదిమోహంబు ధీ పొంగిపొరలఁ
బడకయిలు సేరి వేటొక్కఁపగిది నుండు, నపుడు తత్పతిసహచరుఁ ధీ డరుగుడెంచి. 345
- కం. అదిగో నీపతి వచ్చెన్, ముడమున నగరోపకంఠఁభూమిని విడిసెన్
సుదతి నినుఁజూచిరమ్మని, పదపడి ముందరగ నన్నుఁ ధీ బనిచెన్ వేడ్కన్. 346

- కం. అని చెప్పినఁ దద్వాక్యం, బనలశిఖాతప్తశూలఁమై చెవి నాటన్
ఘనరయవిస్మయలజ్జ, తనుహర్ష భయాదు లాత్మఁ ♦ దగపెనగొనఁగన్. 347
- ఉ. దిగ్గున లేచి నిల్చి సుదఃతీమణి భూవిభుమిఁదిబుద్ధి లోఁ
దగ్గుచు మృగ్గ నిగ్గు సిరిఃతగ్గనితామర మొగ్గదోయి బల్
జగ్గుల కెగ్గు నింపొనఁగు ♦ చక్కనిచిక్కని గబ్బిగుబ్బలన్
సుగ్గడితంపు పయ్యెదయు ♦ సొమ్ములు గొమ్ముడిఁ జక్కదిద్దుచున్. 348
- ఆ. వె. ఓడబేరమాడ ♦ వేడుక మీరేఁగి,నదియు మొదలు శుభమె ♦ యందఱకును
ననుచు బాంధవాదిజనులు యోగజ్ఞేను, మడుగ భద్ర మఖిల ♦ మని యతండు. 349
- కం. వెండియు నిట్లను మదవే,దండలనద్దమనతో నుధారసధారా
పాండిత్యమండితోక్తులఁ, బండితమండలికిఁ జెవులఁపండువునేయన్. 350
- కం. జనపదములు పురులు గిరుల్, గనులు వను ల్నదులు నిధులు ♦ కట్ట ల్మిట్టల్
కనుములు పేటలు తోటలు, మునుకొని కనుగొనుచుఁ బోయి ♦ మోలన్ లీలన్. 351
- సీ. ముజ్జగంబులఁ బూతఁములఁ జేయనగు ధౌతవనభంగ గంగ యెఁవ్వనికిభార్య
దేవాశనోత్సాహఁదృఢకళాసందోహమున మించు చంద్రుఁ డెఁవ్వనికి సుతుఁడు
కడలేని సిరులీనఁగల రమాగజయాన యలరారు నెవ్వని ♦ కనుఁగుకన్నె
బహుళపద్మభవాండఁపరిపాలనాఖండవాత్సల్యశాలి యెఁవ్వనికి నల్లుఁ
- తే. గీ. డట్టి నకృఢులీకుళీఁరాళివాశ్చ,రావళీయానకేళీమఁహాబహూర్మి
మాలికాడోలికాపాళిఁకాలుతన్మ,రాళికోల్లాసి కలశవాఁరాశి డాసి. 352
- వ. సభయభక్తి నమస్కారంబులు గావించి తదుత్కటతటంబున. 353
- సీ. జాతివిలాయతీ ♦ సకలాతిమేల్కట్లు కలబరగీకనుఁఖాబులోవ
పై ణిణీజరబాబుఁపనులగోడసరాది మే లరబ్బీమొకఁమాలు దిండ్లు
గోవబూర్నిను నిఁగ్గులబిల్లనంతన బలుచీనిహణంబట్టు ♦ ప్రగ్గములును
దగటిరుమ్మితాపుఁతానవారు కనీదు సిన్తు బందరుచీటి ♦ లస్తరీలు
- తే. గీ. ఖాతురా జంబుఖాన మఁక్కాతివాసు, లతలసుకవాసులు బనాతుఁలమరుదిండ్లు
కాంచనస్తంభములు రత్నఁకలశతతులు, డాల్లలముషజ్జరుజగాగుఁడారులోన. 354
- కం. హితవరులతోడ యుష్మత్ప్రతి వేడుక విడిసి నకలఁపరిమళవస్తు
ప్రతతులు మాక్తికవిద్రుమ,వితతులు మొదలైన రస్తు ♦ వెలిడి కొనియెన్. 355
- సీ. తళ్ళుటద్దంపుని,ద్రవునిల్పుటద్దము ల్లంతపుదువ్వెన ♦ లావులొల్కు
నత్తరుఁ 1బునుఁగును ♦ నంబరు గౌళకచ్చారము ల్నుఖము గంఁబూర చోప

జల్లినవరములు ♦ జిల్లరనము కదంబము గోవజవ్యాజి ♦ పచ్చి పునుగు
కురువేరు పచ్చక ♦ చ్చరము పన్నీరు బేడెము మలాకీలు కుం ♦ కుమపుపూపు

తే. గీ. బుక్కకస్తూరిపీణెలు ♦ చొక్కటంపు, టగరు సం పెంగనూనియ ♦ లాదియైన
మెచ్చగలదీవులందుండి ♦ తెచ్చినట్టి, వివిధపరిమళవస్తువు ♦ ల్వలకుఁ దీసె. 356

సీ. ఘర్జరికలును బీం ♦ గాండు తాంబూణాలు గిన్నెలు పింగాణి ♦ గిన్నెలు తపి
లెలు గిండ్లు తపనపాత్రలు చట్టవములు తట్టలు తట్లు సంపుట ♦ మ్ములు కరండ
ములు తంబుగలు కంచములు చెరువములు గంగాళాలు బిందియల్ ♦ గరిటెలు పడి
గంబులు చిప్పలు ♦ చెంబులు హస్తావళులు కంకణములు ఘం ♦ టలును గజ్జ

తే. గీ. లాదిగాఁగల్గు దీవులయందు వెలయు, కంచరపుజాతివగ వగ ♦ ల్మించఁజేసి
నట్టిసామగ్రి బలువెల ♦ ల్వెట్టికొనియె, గాంత భూకాంతమణులకుఁ ♦ గాన్కఁజేయ.

1తే. గీ. లేళ్ళ కొదమలు వింతపా ♦ ట్టేళ్లు పునుగు, పిల్లులు జవాదిపిల్లులు ♦ బెల్లచిరుతలు
ముంగిన సివంగి జోణంగి ♦ సింగిలీక, గుంపు మానిసికోతులు ♦ కొన్నిగొనియె. 358

సీ. సంపంగికావులుఁ ♦ జందురుకావులు వెలివట్టుపుట్టముల్ ♦ వేటచాళ్లు
జీబులు బొమ్మంచు ♦ చీరలు నాచులు నుదయరాగంబులు ♦ నురుతవన్నె
లోవ్పముయ్యంచుల ♦ పొప్పళ్లు హాన్నంచు వలువలుఁ గరకంచు ♦ వస్త్రతతులు
ముత్యాలపందిళ్ళు ♦ నుత్తరగోగ్రహణములు నిగమగోచరములుఁ బద్మ

తే. గీ. పులలికలు నిండువన్నెలు ♦ బొదలు బచ్చలును హరిణవల్లు హంసవ ♦ ళ్లరగవల్లు
పొదలుసామంతపీఠులు ♦ మొదలుగాఁగఁ, దనరువటములు వేనవే ♦ ల్లానియెవెలకు. 359

రగడ. చొక్కట్లు నొంట్లు చేసరులును ♦ మొలకట్లు
రాకట్టుచుట్టుంగ ♦ రములును ♦ చేకట్లు
మురువు లొప్ప కిరీట ♦ ములు మేటితాళీలు
సరిపణలు మించులును ♦ సాటిలేనితురాలు
రంగుగల ముంగాము ♦ రాలు నాభరణములు
సంగదంబులు మంచి ♦ హంవీరతాయెతులు
కంఠమాలికలు జిగి ♦ గల్లు చేకడియములు
కంఠసరములు బిరుదు ♦ గండ పెండేరములు
నద్దంపుటుత్తరియ ♦ లలరు చిఱుగజ్జయలు
కుందనపుఁ జెక్కడము ♦ గుల్కు మణిఘంటికలు

పా. 1. తే. గీ. వేడికొదమల వింతయా ♦ నేటిపునుగు, పిల్లుల జవాజిపిల్లుల ♦ బెట్టురుయల
ముంగిన సివంగి జోణంగి ♦ యింగిలీఘ, కుక్కగుంపులఁ గోతులఁ ♦ గొన్ని గొనియె.

సతతమొక్క బెడంగెఁగఁగ సగు సందిబొందియలు
 మితిలేనివెల లిడిన ఁ మేఖలా లందియలు
 చకచక ల్లజాతి ఁ సకలమణినికరములు
 నకలంక వర్ణపట్రాంబరప్రకరములు
 వీతాంబరంబులును ఁ బేర్వడిన బురుసాలు
 జాతినీరాదులును ఁ శాలువలు చీనీలు
 పచ్చపట్టులు ధగటిపాగలు దురంగీలు
 నచ్చపు మెఱుంగు గల ఁ యపురంగజేచీలు
 బురతకాళిలు మహామూదులు నిలాచీలు
 సరి నేయరాని హంసావళులు లాకీలు
 మాదళంబులు వెన్నమణుగులు ముషజ్జరులు
 చాదరలు పైఠిణీల్ ఁ చక్కనికబాయిలు
 నడదు బల్లానితేఁటమరు బుర్మీనులును
 నడికట్టు మేఘవర్ణంబులును దోపులును
 మొకమూలును సూర్యపుటములు బనాతులును
 సకలాతులింపొప్పు ఁ చలికప్పడంబులును
 హంబట్టు లోడిలు ఁ నొనరా దుకూలాలు
 కంభావతులు డాలుగల్లు జిరబాబీలు
 వింతవంత మెఱుంగువెలసిన భవంతీలు
 కాంతితతి వెదచల్లగల్గిన సరంతీలు
 సురతబంధపువ్రాత ఁ సాగసై నచీటీలు
 ఘనవిచిత్రపుపనుల్ గల కళంకారీలు
 తనరారుసూలీలు ఁ తగినకల్పరగీలు
 తళుకొత్తగల సుఖపుతాప్తాలు బురుడాలు
 చెలువుబూనెడు కళాచికలు జముఖానాలు
 దుద్దుకంబల్లు చందువలు తివాచీలు
 వద్దులకుఁ గైకొన్న ఁ బలుజంబుఖానాలు
 ప్రతిలేనిపట్టుచావలు రత్నకంబళము
 లతులితము లై న చతురంగములబల్బలము
 తళుకుపగడపుకోళ్లదగు పట్టెమంచములు
 కులుకునెత్తావికుంకుమపువ్వుతల్పములు
 ఏకరంగితలాట ఁ లిడుగోవతేజీలు

ధాకచూపట్టు నురః ధాణి సింగాణీలు
 కళలుదేరు పరంగి ధ కత్తులును జూరీలు
 పాలుపొందు నందలపు ధ బొంగులును గేడేలు
 ఏరి కై కొనిన హరిః బీకెలును వన్నియలు
 పేరైన సూరతను ధ పీంగాణిగిన్నియలు
 రాయంచ లై దువర్ణములుగల కీరములు
 మాయురే యని యెంచః మరు పట్టుజీనువలు
 చీరంపుపనుల మంః చివరంగిపీఠములు
 విర్ణయింపఁగరాని ధ నిఖిలనదస్త్తువులు.

360

కం. స్వరమండలములు కిన్నెర, లురబాబులు దండవీణెలును జారుతరా
 ల్వర రావణహస్తంబులు, మతి తంతులు తంబురలు సః మస్తము గొనియెన్.

361

వ. అయ్యవనరంబున.

362

సీసచూలిక. రాయదుర్గము గుత్తి ధ రాయవేలూ రానెగొంది మాహురి కాశి ధ గోలకొండ
 ముంగి పై టిణి ఢిల్లి ధ ముఖునాయ జాబురాబాదు మఖామహః మూదు మచిలి
 బందరు సూరతు ధ చెందరు గోవేరు శ్రీరంగపట్టంబు ధ చెంజి కాంచి
 చాదయు నారంగః బాదు చాలాబాదు కల్పర గాగర ధ గదగు బిదురు
 కోట కల్యాణంబు ధ గొండాణ మహముదానగరంబు బంగాళ ధ సగర గోన
 పన్నాళ చదరంగః పట్నంబు గలగల గజరాజధాని బంః కాపురంబు
 కాంబాగర ప్రియాః గ ద్వారక యయోధ్య లక్ష్మీశ్వరంబు సోఃలాపురంబు
 మధుర కొల్లాపురి ధ మగధ మా యావంతికా పురాణపురమ్ము ధ కలబరగయు
 నానవేని కల్లింగ ధ మాస్పరి వినుకొండ కొండవీడును నేలః కొండపల్లి
 పొదిలె విజాపురం ధ బుదయగి రిక్కిరు మైసూరు పెనుగొండ ధ మంగళగిరి
 బసువపట్నము సీర్పి ధ భద్రాచలము పాలవంచ నిజాంపురి ధ వందవాసి
 కుందుర్పి బెల్లముః కొండ దేవరకొండ రాచర్ల మునిమడుగు ధ రాయపురము
 సైదాపురము గోవ ధ సాల్వాక దూపాడు రాపర్తి మాచెర్ల ధ రాచవీడు
 బనగానిపల్లె కంః భము పోరుమామిళ్ల ధారాపురము చీని ధ తాడిపర్తి
 నంద్యాల శిరువళ్ల ధ నందవరము కందుకూరు రామయపట్న ధ ముండుకొండ
 హంపి విరూపాక్ష ధ మారణి వేంపల్లె కాంపల్లినగరంబు ధ కందనోలు
 కడవ సిద్ధవటంబు ధ గండికోట కరూరు సింహాద్రి పోట్లూరు ధ చింతగుంట
 గయ చెన్నపట్నంబు ధ గండవరం బోరుగల్లు దామెనచెర్వు ధ వెల్లటూరు
 కల్లూరు కలువాయి ధ నెల్లూరు బేలూరు రాచూరు చడుమూరు ధ రాచకొండ

కదిరి కూటాగూళ్ళు ♦ గంగేరు శృంగేరు రామళ్ళకోట వజ్రగిరి నౌసము
 సూగూరు జాబాల ♦ బాగూరు కొళ్ళాల గుడిబండ బళ్ళారి ♦ కొత్తకోట
 గుమినేనిపాళెంబు ♦ గొబ్బూరు బళ్ళాపురము పుంగనూ రౌకు ♦ రామటెంకి
 మానువ కొత్తాళ ♦ మానుకొం డై నూరు జలపూరు పెదవలి ♦ జల్లికోట
 కుంభకోణము కోటకొండ తంజావూరు పెరవలి దువ్వూరు ♦ బెంగుళూరు
 వొత్తూరు చిత్తూరు ♦ హుజ్జిణి చిత్తనావల్లి తొండమనాడు ♦ పాకటూరు
 చిరుతని కాళహస్తి సిమారు మధ్యార్జునము తిరునామల ♦ నామకొండ
 పాకల కావేరిపాక మోహనగిరి చదుకూరు మల్లూరు ♦ చాదుకొండ
 పాగొండ వానిలి ♦ నాగోలు తాళ్ళూరు మైలాపురము బెద్దమంగళంబు
 రామసముద్రంబు ♦ రామాపురము జటపోలూరు వెల్లాల ♦ భువనగిరియు
 హరివనపాల్లి బేవనవారి గొండాపురము గౌరి మాయూర ♦ మమరవీడు
 నిడిగల్ల కొక్కల్లు ♦ కడవకోలును రత్నగిరి వెలిగోడు తంగళ్ళ దర్శి
 కంగొంది తిరిగొండ ♦ కడప నెత్తము మాస్తి సివనగ శృవళంది ♦ సింగళంబు
 మన్నూరుకోవెల ♦ సొన్నగల్లు చిదంబరము వాగెనగిరి పురాణపురము
 వడియూరుపాళెంబు ♦ నుడిపినుబ్రహ్మణ్య ముజ్జింగి మండువా ♦ హాసనగల్లు
 రామనాథపురంబు ♦ సూముగోళ్ళ బెడంబ ధర్మవరంబును ♦ దాడిగోళ్ళ
 మవణికె మండేము ♦ మారికాపురి కుంభ యారంగ ముజ్జారి ♦ హరికెహల్లి
 చెట్టివోలు కురంజి ♦ రేవణి నన్నక్కి బాగూరు గుజ్జరి ♦ పాలదాయి
 రామచంద్రాపుర ♦ మామూరు బెజవాడ కొండేరు కాండూరు ♦ కోటకొండ

తే. గీ. మొదలుగాగల్లు జనపదములను దుగ్గములను బేటల బాళ్లెల ♦ బురుల వెలయు
 వర్తకులు వచ్చి రచ్చటి ♦ వస్తుతలు, బేరసారంబు లాడెడు ♦ పేర్కి మెఱసి. 363

కం. ఆరీతి వచ్చువారల, కారయ దా బిన్న పెద్దయై నీవిభుఁ డిం
 పారంగ వస్తువు లన్నియు, బేరము పొనగించి చేసువెల కిప్పించెన్. 364

ఉ. అంచితబుద్ధి వర్తకజనాఘల క్లిష్ట సమస్తవస్తు లి
 ప్పించి తనీయభూములకు ♦ బేర్కి జనుండని వారి నెల్ల నం
 పించి వృక్షాప్తవాజిరథబృందముపై దన కొన్న రస్తు బొం
 దించి సమితుడై యరుగుదెంచెను నీవిభుఁ డూరు చేరగన్. 365

వ. అనిన విని హేమావతీకాంత సంతోషంబున భోజనాద్యుపచారంబుల సంతుష్టం
 జెసి తనయోగక్షేమంబుల బతి కెఱిగింపు మని యతని నంపి తదనంతరంబ. 366

తే. గీ. కథలు కేలైల్లుటయెకాదు ♦ కరుణ బ్రాహ్మ, పోనియపుడెల్ల రాయంచ ♦ పూనిచెప్పి
నట్టి నయవాక్యములచేతనైన నన్న, నీష హేమావతీమంజుభాష యవుడు. 367

కం. పరపురుషసంగమం బిహ, పరసుఖదూరంబుగాన ♦ బాతివృత్త
స్ఫురణ గల సతులు మదిగో, ర రటంచును నిశ్చయించి ♦ ప్రేమదం బెనగన్. 368

తే. గీ. చిత్రభాగనిపై బ్రేమ ♦ చింద జేసి, నిజవిభునిరాక కలరి యన్నీరజాక్షి
తనదు గృహకృత్యములు దీర్చుకొనుచునుండె, నంత దత్పతి యింటికి ♦ నరుగుదేర. 369

కం. కుండనపుబిందియల హరి, చందనతరుఖండవహ్ని ♦ సంతప్తంబై
కొందావు లొల్కు పన్నీటం దగ జలకం బానర్చి ♦ తడయక యంతన్. 370

ఉ. ఆజవరాలు కీలుజడ ♦ సంబురుహాత్మలకేసరాలు వ
క్షోజధరాల గొప్పలగు ♦ కొమ్మగరాలసరాలు సంగుళీ
రాజి వినూత్నరత్నముల ♦ రంగుచెలంగెడి యుంగరాలు వి
భ్రాజితసూపురాలు పదపద్మములక సవరించు వెండియున్. 371

సీ. వనచరంబులు గాన ♦ వచ్చె మైత్రికిన వేణికాళిశ్రేణి ♦ విరులు దురిమి
నీటఁబుట్టినవౌట ♦ నెమ్మి డాసె ననంగ గళశంఖమున హారములు ధరించి
జలజంబు లౌటచే ♦ చెలిమిఁ జెందె ననంగ గరవారిజములఁ గంకణము లుంచి
సారంగజములౌట ♦ సఖిత నొందె నన వక్షోజకంభములఁ గన్తూరిఁ బూని

తే. గీ. కనకరుచు లౌట మిత్రిత ♦ ననఁగి పెనఁగె, ననఁగఁ దనుహేమలతను మిన్నగుపదాఱు
వన్నెబంగారుపువ్వులవలువఁ దాల్చి, పతికి నెదురుగ నేఁగె నప్పద్మగంధి. 372

వ. ఆ సమయంబున. 373

సీ. మినమినచూపులు ♦ మిఱుమిట్లు గొలుపంగఁ గిలకిలనవ్వులు ♦ చెలు వొనర్ప
ఘలుఘల్లు మని చిఱుగజ్జెలు రొదసేయ ధళధళద్యుతులఁ గమ్మలు చలింప
ర్షణర్షణంకృతులఁ గంకణములు మొఱయంగ ఘనఘనధ్వనుల మేఖల నటింప
ధగధగద్దిప్తి రత్నపుసొమ్ము లలరార నిగనిగబావిలీ ♦ త్నీటు చూప

తే. గీ. భుగభుగలుజిల్లుమైపూత ♦ సొగసుగుల్క, గమగమలఁ గప్రపువిడెంబు ♦ గంధమొలయ
మినమిన ల్కుంకుమపురేఖ ♦ మించు లొల్క, ఖణిఖణిల్లని మెట్టియ ♦ ల్కడురహింప.

కం. తన కెదురుగ వచ్చిన తన, వనితామణి నపుడు చూచి ♦ వదనాంభోజం
బునఁ జిఱున వ్యోలయఁగ నెమ్మనమున నానంద మొందె ♦ మానిని యంతన్. 375

తే. గీ. విభునిపదములు పన్నీట ♦ వేడ్కఁ గడిసి, నెచ్చెలులతోడ వెన నివాళిచ్చివై చి
యింటిహోనికి దోడ్తచ్చి ♦ యింతు లెంచ, భర్తతోగూడ బహుసుఖప్రాప్తి నుండె.

వ. అంత హేమావతీకాంతవృత్తాంత మంతయు నాత్మీయదూతి విన్నవించిన విని కంపిత శిరస్కుండై కొంతదడవు చింతించి మహారాజచంద్రుండును నీతిజ్ఞుండును, నకళంకుండును, వివేక ధురంధరుండును గావునఁ జిత్రభోగవృత్తాలుండు దనమనంబున.

377

ఉ. మున్నల రావణాదులు సముద్ధతి సాధ్యులఁ గోరి యేమి సా

భ్యోన్నతిఁ జెంది రిట్లుగుట • సుర్విజనావళు లన్యకాంతలం

బన్నుగఁ గోరరాదు కడుఁ • బాతక మంచుఁ దలంచి యింతిపై

నున్న మనీష వీడ్కొని యభోచితపద్ధతి నుండె భూవరా.

378

కం. అనుచుఁ బురోహితుఁ డెఱిగించిన నలరాజన్యమాలి • చిత్తాంభోజం

బున నద్భుతప్రమోదము, లెనయఁగ మెచ్చుకొని రాజ్య • మేలుచు నుండెన్.

379

2మ. నతసంజీవనజీవవేశభయకృన్నారాచనారాచను

ప్రతబృందారక దారకత్యనపదాఃరక్షోభిరక్షోభట

శ్రుతసంధారణ ధారణార్హమణిభాఃసుగ్రీవసుగ్రీవము

ద్ధతలాలాపనలాపనద్యుతిచితాఃతారాపతారాపహా.

380

3కం. అక్షద్విడ్లక్షక్షి,ప్రజ్ఞేసుకటాక్షదక్షఃసక్షతనూజా

ధ్యక్షచుతపక్షపక్షి, ప్రక్షుశ్నోర్క్ష్యమవిపక్షఃరక్షాశిక్షా.

381

4ప్రస్విణి. పద్మపత్రేక్షణా • భక్తనందక్షణా, పద్మగర్భస్తుతా • భానుబింబస్థితా

పద్మబాణాకృతీ • భవ్యశౌర్యోన్నతీ, పద్మనర్వేశ్వరా • పాలితోర్వీశ్వరా.

382

గద్యము. ఇది శ్రీమత్కృష్ణునిసంగోత్ర పవిత్రాయ్యలరాజాన్వయ సుధావాద్ధిపూర్ణిమా

చంద్ర నిస్సహాయకవిత్వనిర్మాణచాతుర్యనిస్తంద్ర శ్రీరామనామపారాయణ

నారాయణామాత్యప్రణీతం బైనహంసవింశతి యను మహా

ప్రబంధంబునందు సర్వంబును బంచమాశ్వాసము.

సంపూర్ణము.

పా. 1. మనంబు దెక్కొని

పా. 2. మ. నతసంజీవనజీవవేశభయకృన్నారాచనారాచను

ప్రతబృందావన దావనర్తనపదఃవ్యారోపణారోపభూ

సుతపథారణ ధారణార్హమణిభాఃసుగ్రీవ సుగ్రీవభి

త్తతనీలాపనలాపనద్యుతిజితఃతారాపతారాపహా.

పా. 3 కం. సుగనికలార్చిపాదాం, బురుహోద్వలకీర్తినిరత • భూవనితాచి

త్తరసాయనీయసమ్య, క్షరమాణుకలాపయానఃబంధురవచనా.

పా. 4. మాలిని. సురుచిరతరకీర్తి • సుందరోదారమూర్తి

(సరసిజలభవదనా • సంతతోత్సాహవదనా)

గురుతరవసుచేలా • గుంభితోక్తానుకూలా

పరమభవనాశా • పార్వతీహృన్నివేశా.

రాజోపు గ్రంథము.

గో పా ల లీ లా సు ధా ల హ రి.

ప్రయాగ కామేశ్వర కవి కృతము.

[ఉదాహరణముగాఁ గొన్ని పద్యములు.]

- చ. తిగఁదిగ మానికంబులనుఁ దిద్దిన బంగరు కీలుబొమ్మలో
మగువల రూపముల్ గొని కృమించున ద్విమ్మరు మించుదీఁగెలో
తెగి జగతీతలంబునకు ఁ దిగ్గన జాతిన చుక్కలో యనన్
దగి వెలమించుఁబొండ్లు సతతంబు విటాళిఁ గలంతు రప్పరిన్. 1-65
- ఉ. ఈ ననఁబోని చేసుకొనఁవేటికి నా లికుచంబు లంటి చూ
చేనని మోవిపంటిమొనఁజరెడు దండలువట్టి వేటుగై
కోననరాదు చేరువెల ఁ కొంచమె వేటొక యెత్తుఁజూచిన
న్నాన మటంచు నమ్ముదురు ఁ మాటిననల్ పురిఁ బుష్పలావికల్. 1-67
- చ. తొలకరిమించు మించుదొరఁతో నొరవచ్చెటి మేలు మేలు క్రొం
దళుకు కడానిబొమ్మల విధంబున గాంతుల నీన నందియల్
గలగల మోగ హారములు ఁ గాటఁపుఁ జన్నుల మీఁద నూగ న
న్నలినదళాక్షు లేగి యమునా తటినీతటి నీది నిల్వఁగన్. 1-87
- చ. చిలుకలకొల్కి కాఁగిటికిఁజేర్చిన కోవులు గంటిరమ్మ యు
త్కలికలు గ్రమ్మఁగా నలరి ఁ తన్నధు బిందువు లా విసీలకుం
తల తలమీద రాల్చె నది ఁ తత్పరిరంభణసౌఖ్య మంత క
గ్గలమయి కన్నుగోనలను ఁ గలిమ్ము ముదశ్శ్రులు రాల్చెనో యనన్. 1-107
- కం. మల్లీ కోరక వల్లి, వేల్లిత కుసుమిత పలాశఁవృక్షము హార
ప్రోలన దీశ న్నఖాంకిత, పల్ల వపాణి స్తనంబువలె నమరుఁజెలీ! 1-110
- కం. అన్నలువ దీని పిరుదుం, జన్నులు గావింప సరకు ఁ జాలమిని కడున్
సన్నముగా గీసెఁ జూచి, నెన్నడు మది గాకయున్న ఁ నెఱిఁ జిక్కు నొకో! 1-142
- చ. అలికచ చన్ను లాత్మ హృదయస్థ సుమాశుగ తాపవహ్ని కీ
లల నిజధైర్యకాంచన ధరాధరమున్ గలుగంగ పైకిఁ జి
ప్పిలనగు రెండు బూదెల యభిష్టలతల్ వెలిఁ బ్రాకఁ బూయు మే
లలరుల గుత్తులో మదనుఁడాడెడి బంగరు బొంగరంబులో! 1-148
- చ. కనుగవ కెంపు రేగఁగను ఁ గబ్బి చనుగవ మీఁద హారముల్
పెనఁగొని యూగ పెందురుమువీగ శ్రీమాంబు కణంబులం గడుం
దనులత దోగ నందెలు పదంబుల మోగ మరుండు వీగ జ
వ్వని మగలాగుఁ జూపి హరిభావము రంజిలఁ జేసె నయ్యెడన్. 1-184

ఉ. మచ్చొక యంతఃజల్లి పటుమాడు కుశంబులు వాని వేరెదన్
గుచ్చి కవుంగలించి తఱుకుం గనుతెప్పల నప్పలించి మో
విచ్చుచు నొచ్చెనంచు నలయించుచు జేనియ లొల్క సారెకున్
ముచ్చటలాడె నాసుమతి నోచిననోము ఫలించెనా చెలీ! 2-48

కం. విరితల్పము మకరధ్వజ, శర కల్పంబయ్యె మేన ధ సఖు లలదిన యీ
సిరిగందము విరహంబుధి, నురు గందంబయ్యె సరమునుం భరమయ్యెన్. 2-55

చ. నెల యవరాద్రిజేరె రజఃసినతిగర్వము జాతె నిండువె
న్నెల పొగరెల్ల దీరె నలిసీలలనామణి గేరె దూర్బనన్
దెలతెలవారె నీ వతఁడు ధ దేవియు దేవర పోల్కి నేకమై
గలసెద రమ్మ తేపె కలగం బనియేమిటి కమ్మ కొమ్మరో! 2-116

ఉ. జాతెన నానతో నతనిసన్నిధి నిల్వంగ నోడి పాన్పుపైఁ
జేరినతోడ నాపయికిఁ జేరి యొయారముతో కవుంగిటన్
జేరగఁదీసి వాఁ డపుడు ధ జేసిననేతలు నీకుఁ దెల్పఁగా
నేరుతునమ్మ యన్నిటికి ధ నే నిక నోరుతునమ్మ కొమ్మరో! 2-126

ఉ. వలనివాని కెందు దయవచ్చునె వచ్చిన నిందు వానితో
నలికబిల్లికై పెనఁగు ధ నాచెలి పంపునె పంప వచ్చునా
గొల్లఁడు? వానిపొందు తనకుం బదివేలకుఁ జాలుచాలునే
వల్లవపాణి! వానిఁ బలుఁబాసలు జేసిన నమ్మ నేనికన్. 2-179

సీ. తనుబాసి యన్య కాంతాసక్తుఁ డగుటకు సైరించ నటుల చఁకోరనయన
శోరిని బాహు పాశంబులఁ బిగఁబట్టి పెందొడల్ దొడలతోఁ ధ బెనచిపట్టి
గొనబు వాతెఁ బంటిఁకొద్దినీ నజ్జనజ్జగనొక్కి మీఁదెక్కి ధ చూచుకములు
వక్షస్థలమునాట ధ వలుదపాలిండ్లను సాము కండెంబుల ధ సారెసారె [2-196

తే. గీ. గ్రమ్మిక్రమ్మి మెఱుంగు జెక్కులను వాడి, గోరు నాడగ వడిరక్కి ధ కుసుమశరని
సమరమున నతనిమేన ముచ్చెమట బుట్ట, పెనఁగి తన పంత మీడేర్చుకొనియె నపుడు.

ఆ. వె. ఒదిగి యొదిగి యొక్కముదిత చేతుల సిగ్గుపట్టు గప్పి నిలిచెఁ ధ బద్ధనయను
చూపు దొంగ రగుటు ధ కోపక మరుగృహ, ద్వారమున కనుర్చుతలుపు లనఁగ. 3-58

ఆ. వె. చన్నదోయి గప్పిశయముల మదనన, దనము బయలుపఱచి ధ స్తనయుగంబు
బయలుపఱచి సిగ్గుపట్టు చేతులఁ గప్ప, దానిఁ జూచి నవ్వె ధ దానవారి. 3-63

శా. చేరం బిల్చి యొకర్తు గుబ్బల పయిం ధ జేయుంచె నొక్కర్తు నిం
డారం గాఁగిటఁ జేర్చె నొక్కతెకు నొయ్యారంబు మీఱ న్మణి
హారంబుల్ నవరించె నొక్కతెకు నాహారంబుగా మోవి ప
ల్మారం గోలఁగ నిచ్చె నొక్కతె కడున్ ధ లాలించె ముద్దిచ్చుచున్. 3-119

❖ గ్రంథమండలి ప్రచురించిన శృంగార ప్రబంధములు. ❖

- * రాధికా సాంత్యనము (సప్తపదులతో) ముద్దవళని
- * సత్యభామా సాంత్యనము లింగనమఖ శ్రీకామేశ్వరకవి
- * అహల్యాసంక్రందనము నముఖము వేంకటకృష్ణప్పనాయకుడు

(ఏకాశ్వాసరాధికాసాంత్యనము, వచనజై మిసీభారత—
సారంగధరచరిత్రలలోని భాగములతో)

- * హంసవింశతి అయ్యలరాజు నారాయణామాత్యుడు

క్రమశః మున్ముందు వెలువరింపబడు శృంగార ప్రబంధములు.

- ** గోపాలలీలాసుధాలహరి ప్రయాగ కామేశ్వరకవి
- ** గాథేయోపాఖ్యానము అనంతార్యుడు
- ** ఉషా పరిణయము దామెర్ల అంక భూపాలుడు
- ** మదనమోహినీ విలాసము తక్కెళ్లపాటి లింగకవి
- ** రంభా నలకూబర విలాసము బండి వేంకటస్వామినాయకుడు
- ** రత్నావళీ పరిణయము ధూర్జటి వేంకటరాయకవి
- ** నృసింహ విలాసము పైడిపాటి వేంకటనృసింహకవి
- ** వల్లభాంబా పరిణయము అక్కినపల్లి నరసింహకవి
- ** నాగ్నజిత్తీ పరిణయము వల్లూరి నరసింహకవి
- ** భద్రరాజపుత్రచరిత్ర చినవేంకటార్యకవి
- ** సునందా పరిణయము చింతగుంట కోదండరామకవి

సంస్కరణ పత్రము

పుట. పంక్తి.	తప్ప.	ఒప్పు.	పుట. పంక్తి.	తప్ప.	ఒప్పు.
1 12	కుంకుమ	గుంకుమ	96 2	యనన	యవన
1 14	కేళి	కేళి	104 26	లెఱపా	లెఱబా
2 27	కృపాలుని	కృపాలుని	109 22	పాలు	పాళలు
2 27	రహించు	వహించు	114 22	బుణ్ణోపలబ్ధం	బుణ్ణోపలబ్ధం
16 5	అక్కట	అక్కట	115 3	లరిగూఘ	లరిగోఘ
17 7	నగాని	నంఘని	115 8	గోరకపుణ	గొరకపుణకు
18 12	నాటి	నాటి	117 4	చిన్నెలవనఁ	చిన్నెల వనఁ
18 26	అఱగులు	అఱగులు	117 22	ఋతు	ఋభు
19 29	యా, త్రా	యా,త్రా	118 30	మయా, ఖ	మయా,ఖ
20 2	దోస్సిమ	దోస్సీమ	120 4	జోనుపుచు	జోనుపుచుఁ
20 7	పురములు	పురములు,	123 25	కాతుకవల్లి	కాతుకవల్లి
24 4	మాఱు	మాఱు	125 20	దొలంగి	దొలంగి
25 19	లోడి	లోడి	129 10	బ్రధమ	బ్రధమ
26 13	పాపమొన	పాపపుమొన	132 29	విధమదెల్ల	విధ మదెల్ల
26 15	నఱకు	నఱకు	134 24	విస్ఫోట	విస్ఫోట
36 1	దాకనిపోల	దాని కపోల	152 10	జిగిదేటునల	జిగిదేటు + నల
37 29	పెనఁగి	పెనఁగె	152 29	నెళవుగం	నెళవుగఁ
43 22	ల్పడియ + వారిగ	ల్పడియ + వారిగ	ప్రీతి క లో .		
44 29	జగి + మో	జగి + మో			
54 13	కట్లనంచి	కట్లనంచి	పుట.కాలం. పంక్తి.	తప్ప.	ఒప్పు.
56 9	నేర్పుచు	నేర్పుచు	2 ౧	౧౩ దూతీమ్-	దూతీమ్-
66 24	నళికికదలు	నళికి కదలు	2 ౧	౨౩ వ్యాపారం	వ్యాపారం
79 24	ముడువను	ముడువను	౫ ౧	౨ తీయందము	తీయందనము

035, 1KG, 1
H 45

